

Kötegyáni Baráti Kör Egyesület

Közösségfejlesztők Egyesülete

Magyar Teleház Szövetség Egyesület

Médlusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ

Népfőiskola Alapítvány Lakitelek

Okkal-Más-Okkal Ifjúsági Egyesület

Szigetvári Kultúr- és Zöld Zóna Egyesület

Türistvándi Község Önkormányzata

Balázsi Károly • Beke Márton • Beke Pál
Ditzendy K. Arisztid • Lakatosné Sira Magdolna
Monostori Éva • Ungvári Mihály • Pósfay Péter
Szabó István • Szekér Tamás

Saját művelődési otthonunk

KOMÁROM

2 0 1 0

Az Ifjúságügy Szakértőinek Társasága

Élettér Közösség- és Településfejlesztő Egyesület

Excenter Kutatóközpont

Helyi Nyilvánosságtér Egyesület

Herényi Kulturális és Sport Egyesület Herényiek Háza

HROD Községi Gazdaság- és Társadalomfejlesztési Központ

Kerecsen Ifjúsági Egyesület

Komárom Környéki Civil Társulás

Komáromi Talpasjászok

Balázsi Károly • Beke Márton
Beke Pál • Ditzendy Károly Arisztid
Lakatosné Sira Magdolna • Monostori Éva
Ungvári Mihály • Pósfay Péter
Szabó István • Szekér Tamás

Saját művelődési otthonunk

Saját művelődési otthonunk
Felelős kiadó:
Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete,
Monostori Éva
Szerkesztette: Beke Pál
Szerzők: Dr. Balácsi Károly, Beke Márton, Beke Pál,
Ditzendy Károly Arisztid, Lakatosné Sira Magdolna,
Monostori Éva, Ungvári Mihály, Pósfay Péter, Szabó István,
Szekér Tamás
Lektor:
Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete
Fotó: Monostori Éva
Grafikai terv és nyomdai előkészítés: Ölveczky Gábor
Nyomdai szerkesztés: Tálos Renáta
Tördelőszerkesztő: Tőke Nikoletta

A kiadvány megjelenésének fő támogatói:

NEMZETI ERŐFORRÁS MINISZTERIUM

Nyomdai kivitelezés:
KOMPRESS Nyomdaipari Kft., Komárom
ISBN: 978-963-06-9217-5

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó

ÁLTALÁBAN	11
A helyi társadalom intézménye	11
Francia minta hazai formában	15
Az intézmény és szomszédságai	21
KONKRÉTAN	
Települési léptékben	27
Hajdúnánás	27
Törökszentmiklós	39
Budafok	51
Kötegyán	65
Az egyes intézményekről	83
Győrvár	83
Komárom/Koppánmonostor	95
Hajdúnánás	105
Szombathely/Herény	113
A jövő reménye	125
Túristvándi	125
A népfőiskola, mint a felnőttképzés alapintézménye	137
A közösségfejlesztés, mint lehetőség	141
Integrált közösségi és szolgáltató terek	149
A művelődési otthonok/közösségi terek kívánatos rendszere	165
Melléklet	176
A Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesületének küldetésnyilatkozata	176
Összefoglaló a megyejárásokról	177
Szakmai önéletrajzok	178
Balázsi Károly	178
Beke Márton	182
Beke Pál	186
Ditzendy Károly Arisztid	193
Lakatosné Sira Magdolna	196
Monostori Éva	198
Pósfay Péter	201
Szabó István	206
Szekér Tamás	208
Ungvári Mihály	211

Bekepal, igen, így egybeírva, a vezetéknev a keresztnévvel egybemosódva, szóval és tettel Bekepal népművelő volt. Ez a legnagyobb közösségi elismerés. Kevesek jutnak el erre a szintre, ez egy élethivatás felsőfoka: népművelő.

Amikor ezt a bevezetőt írom, előszót Bekepal könyvéhez, akkor hitünk szerint új korszak kezdetének feszültségében élünk. Még hatnak ugyan a züllesztő téveszmék, még jó pénzért kellenek magukat az áltudományos jajveszékélők, a belterjes tenyészet még keni magára az új terepszínt, de most ideje van végre, hogy az élők és a holtak szövetsége a valóság formázója legyen.

Bekepalinak a ma is korszerű Klebelsberg gróf XXI. századi álomcsapatában is tábornoki helye volna.

Klebelsberg a trianoni valóságból szellemi honvédelmet teremtő stratégia volt, aki nem csak megvalósíthatósági tanulmányokat készített, de a Horthy-korszaktól nemzetépítő lehetőséget kapott.

Bekepal Magyarországa a Kádár korszak hazug mocsarában dagonyázott. A békés egymás mellett élésködés évtizedeiben, Csóori Sándor kifejezésével a „nomád nemzedék” kiválóságai a valóság olyan mélységeibe jutottak el, Bekepal Makovecz Imrével, Kemény Bertalannal, Bíró Zoltánékkal és másokkal együtt, ahonnan a drámai valóságélmény új fölismeréseket hozott a felszínre.

A szocialista hipnózisban tévelygő országunk eszmélése, ébredése olyan, mint amikor kábítószeres rabságból, betegségből gyógyul az ember. 1990 után a züllesztő privatizátorok dáridója tovább folytatódott, ellene közösségi erőt szervezni kevesen voltunk. Körülöttünk sokasodtak a nemzetgyilkossági kísérlet bűnjelei, a bűnlajstrom címszavai mögött szétvert közösségek, életek, a romlás életvilága, bennünk pedig az újbóli nekifeszülések hite és kudarca, a tehetetlenség iszonyata.

Egy lakiteleki dacos népfőiskolai beszélgetésben próbáltuk földeríteni, hogy az általános erkölcsi lepusztulásban hogyan sikerülhet mégis alkotó közösséget szervezni, megtartani, működtetni.

A Karácsony Sándor népfőiskolai kollégiumból országjáró program lett, olyan közösségi műhelymunka, amely fölerősíti, hitelesíti Bekepal népművelő évtizedeit, munkásságát, torzóban maradt életművét is.

Torzó, de nem torz. A megvalósíthatóság országos és nemzeti lehetőségét Bekepal és társai nem kaphatták meg, ez most már nélküle kell, hogy megtörténjen. Programja, próbatételeinek tanulsága része lesz nemzetünk közösségi, erkölcsi újjászületésének.

Arcáról a bölcs derűt semmiféle megpróbáltatás nem volt képes letörölni. Nyugalma rendíthetetlen volt. Ahogy most ezt leírtam, megállok, arra eszmélek, hogy Bekepal a honlapjának Márai-idézetével üzen: ”Mielőtt műemléknek alakulok át, jó lenne még egy-két szót szólni”

Hallgassuk meg Bekepalit. Amire kevés idő van, az sokáig érvényes lesz.

*Lezsák Sándor
a lakiteleki Népfőiskola vezetője,
az Országgyűlés alelnöke
Lakitelek, 2010. szeptember 5.*

Egész életemben a művelődési otthonokkal foglalkoztam. Valamikor ezekről tanultam, aztán dolgozni is itt kezdtem. Alapos tapasztalatszerzést követően egy szerencsés véletlen folytán a közművelődés országos műhelyébe, a Népművelési Intézetbe kerültem, ahol több mint három évtizedig ugyancsak ezekkel törődhettem. Itt a '70-es évek második felétől egy évtizeden át „nyitott ház” néven intézményi tevékenységújító kísérleteket szerveztünk, hogy a művelődési otthon ne az agitáció-propagandát, hanem az embereket szolgálja. Később faluházak építését szorgalmaztunk a semmiből ott, ahol semmi sem volt, csak a közösségi helyet óhajtó helyi akarat. Ezt erősítettük, sikerrel. Mindezek óta, ám különösen a lehetőségeket szabadon kínáló újabb időkben az egyesületi intézményműködtetésben buzgólkodtam. Egyrészt, mert így volt ez valamikor nálunk is, mert az oroszok bejövetele előtt, másrészt, mert ahová nem értek el, vagy ahol helyi kiszolgálóik nem tiltották be működésüket, így is maradt a polgárosodás kezdetétől napjainkig.

De nemcsak a történelmi igazságtétel miatt, és nemcsak nosztalgiából fontos az egyesületi intézményműködtetés, hanem azért is, mert így játékosan lehet megtanulnunk, hogy miképp lehet *egymás között békésen együttműködni*. A régi jártasság elfelejtődött, szerencsére elmúlt farkas-időkben pedig épp' hogy nem állt módunkban elsajátítani ezt. Egyszerű dolgokra gondolok; például arra, hogy *miképpen lehet ekvivalenciánkat egymást különböző érdekeket képviselve*. Hogy miképp lehet megosztoznunk az intézmény szobáin és termein. Az önkormányzattól a művelődési otthonra kapott pénzen. Az időlegesen jelenlévő szakértő népművelőn. Hogy miképpen lehet pályázatokkal pénzt szerezni a közös mániák finanszírozására. Hogy miképpen kell megbeszélni, hogy abból végül mire mennyit fordítsunk, és hogyan lehet azt a szabályok szerint elkölteni, majd elszámolni vele. Hogyan lehet egyezsége jutnunk tehát, hogy mire mennyi kerüljön. És hogy miképpen kell szolgálni mások érdeklődését vagy érdekeit az általuk vezérelt intézmény programjaival. Hogy hogyan kell óvni a közös vagyont, ha az épület vagy udvar, ha eszköz vagy berendezés. Hogy miképpen kell tárgyalni a finanszírozó önkormányzattal, támogató megyével és régióval, a segítő önkéntesekkel és vállalkozókkal. És különösen egymással, akik mindannyian közösen lennének felelősek az intézmény működtetéséért. A művelődési otthon ebben az értelemben a *demokrácia olyan műhelye*, amin kívül csak mindenféle hierarchiákban, azoknak alá- és fölérendelten, jobbra szabályozottan tehetjük a dolgunkat. Rajta kívül *alig van hol megtanulni és begyakorolni* a másokkal való egyenrangú és szolidáris együttműködést.

A valamikori sokszínű egyesületi világot, a saját kezében tartott kis szervezet közösségi művelődést, a reformkortól, de különösen a kiegyezést követően kiépült helyi kulturális/művelődési egyesületeket és az egyesületi intézmények tömegét¹ a kommunista hatalomátvétellel egyidejűleg *betiltották*. Nem véletlenül, hiszen ezekben kristályosodott ki leginkább az addig szervesen fejlődött helyi társadalom, hiszen az *hozta létre és az tartotta fenn*. Keretükben szabadon forgott a szó, kötetlenül teremtett a gondolat. A helyben lakók közös érdeklődése és érdekei szerint szervezett művelődési folyamatok során, szabadidő eltöltésük kötetlen alkalmain biztosan kiderült, hogy közülük ki milyen ember. Kiben hogyan és mennyire lehet megbízni, ki mit képes megcsinálni. Ki segítőkész és ki empatikus, és ki az, akitől tartózkodni kell. Saját élmény híján csak irodalmi példákra hivatkozhatom akkor, amikor egyidejűleg úgy gondolom, hogy a helyi társadalmat leginkább megjelenítő egyesületi közeg formálta,

¹A Magyarországi egyesületek címtára a reformkortól 1945-ig, szerk. Pór Edit, Bp., Művelődéskutató Intézet, 1988. c. három kötetes kiadvány 1357 oldalon sorolja a helyi egyesületek nevét, amelyek közül ugyan nem tudható, hogy melyik működtetett művelődési célú intézményt saját, bérelt, vagy időlegesen kölcsön kapott épületben/épületrészben, hogy melyiknek hány oktató- és klubhelyisége, próba- vagy összejöveteli terme stb. volt céljai megvalósítására, de a névjegyzék sűrűn írt oldalai eleve bizonyítják, hogy ebben az országban hajdanán széleskörű és árnyalt közösségi művelődési tevékenységszervezés volt.

változtatta is, és összetartóbbá, barátságosabbá tette résztvevőit. A távoli nagy-, és a helyi kisvilág dolgait bizonyosan megbeszélték és értelmezték, de nem hiszem, hogy az esetleges közös, egyetértő álláspont ne engedte volna meg az indokolt és felvállalt különvéleményt. A folyamatos eszmecsere tehát jelesen elősegíthette önálló véleményalkotásukat is, hiszen valamilyen jelenségről beszélve, azt értelmezve érvelni, indokolni, bizonyítani kellett. (Nem állom meg, hogy ne panaszoljam; *mennyire hiányzik ez a folyamatos pallérozottság* mai emberi/társadalmi képességeinkből!)

Könnyen belátható, hogy mindez alapvetően veszélyeztette a szovjet gyarmatosítás helyi végrehajtóit. A társadalom önmozgásából született egyesületek és egyesületi intézmények helyébe lépett egyen-kultúrotthonokban már szó sem lehetett önkéntességről, zavartalan beszédéről, bármiféle közös civil érdek, helyi cél érdekében történő szervezkedésről, öngazgatásról. Ezekben a 'szocialista embereszmény' megfelfejtetetlen szókapcsolata szolgálatában 'kulturális ellátást' kellett teremteni. Persze olyat, amifélet valahol valakik (hogy pontosítsak: a központi, a megyei vagy a helyi kommunista pártbizottságokban a pártkatonák) terjesztésre engedélyeztek azoknak, akiknek megengedték valaminek népszerűsítését.

A szovjet importból született kultúrházak, persze, korántsem fedték le olyan arányosan és tökéletesen maradék-Magyarország településeit, ahogyan azt a megszépítő emlékezet mára felkeríti. Már a '70-es években is arra törekedtek jó szándékú megyei módszertanosok², hogy ha helyben nem is, legalább körzetenként (manapság úgy mondanánk: kistérségenként) legyen valami, nem beszélve az időtlen, a „művelődési autók” teremtette mozgóellátásról, ami alkalmankénti megjelenésével helyben még inkább az ideiglenességet sugallta, egyidejűleg a helybéli 'ellátatlanságot' bizonyítani. Ezért is volt szükség annak idején faluház-építő kezdeményezésünkre, amibe aztán egyidejűleg fért bele a sok hiány pótlása: a könyvtár, a posta, az öregek napközije és konyhája, a tanácsháza, a szálláshely/panzió (hol mi) a hiányzó közösségi terek mellett. Ezeket már akkor egyesületi kezelésbe kellett volna adni, de hát, persze, nem lehet. Így legfeljebb építésüket próbáltuk a helybeliek által felvállaltatni, és belőlük faluház-építő egyesületet szervezni azokban az esetekben, ha a beruházást illetően a helybéli tanács nagyon akadékoskodott³.

Mindemellett persze a sematizált művelődési otthonok némelyike mégis emberarcúvá lett *a rendszer hibájából jól dolgozó* népművelőktől, és így át is mentődött némelyikükben a közösségi múlt színjátzó-csoportba, táncegyüttesbe, énekkarba rejtezetten, vagy éppen otthonra találtak falaik között újfajta közösségteremtő eljárások ifjúsági klubok, táncházak formáiban. De a *szabályt erősítő kivételek* ellenére is igaz, hogy az agitációs- és propagandaidők fél évszázada alatt *elfelejtődtek* a közösségi művelődési formák, az intézmény pusztán kulturális-művelődési „ellátó” szerepű lett (ha volt neki miből megszervezni azt), és ahelyett, hogy *a helybéli szükségeket szolgálta volna*, párthatározatokban rögzítetteket szervezte, vagy manapság (azok híján) a korábbi évtizedek tevékenységi sematizmusát ismétlik mechanikus imamalomként.

Tudomásul kéne venni végre, hogy bár a művelődési otthonokra kényszerített, és az elmúlt két emberöltő alatt megszokott funkció, a „kulturális hiánypótlás” fontos dolog, de az egyre inkább csak *a nagy, jelentős vonzáskörzetben működő településeken, és csak jól felszerelt, anyagilag jól ellátott intézményekben* valósítható meg. Valahogy úgy, ahogyan azt ma kínlódja ki magából néhány nagyváros, vagy ahogyan nagy összegű állami támogatást remélnék/pályáznak leendő „agoráikra”⁴ megyeszékhelyeink. De ha majd kikínlódják magukból, és ha majd kialakulnak a nagyméretű és többcélú rendezvényközpontok, lakótelepeiken, peremterületeiken, környékükön, a megye kisvárosaiban és falvaiban (ha, mint remélhető, a jövőre is átmentődik az elődöktől örökölt településszerkezet!) változatlanul nem lehet *helyben* a kulturális hiánypótlásban reménykedni. Az ottani intézmények másra (lennének) valók, különösen, ha működőképesek lesznek vagy továbbépülnek majd azok a nagyok.

A nagy ellátórendszerek részének tekinthető jelentős kulturális szolgáltató intézmények joggal maradnak az állam vagy az önkormányzati magasabb egység kezében, hiszen *árnyalt világlátásunk kialakításával kapcsolatos teendőinek megvalósítói*. A közösségi művelődés formáinak szolgálatában álló

²Mint például Baranyában a Bokor Béla - Mezei József szerzőpáros, akik Komplex kulturális modell-tervezet; az újpétrei gazdasági térség új közművelődési rendszere, Pécs, Baranya megyei Népművelődési Tanácsadó, 1978, 94 old. címen a helyzet megoldására fejlesztési anyagot készítettek.

³Például a zalai Nagykapornakon, Németfaluban.

⁴Az „agóra” elnevezés a szó „társadalmi élet központja” értelmében persze nehezen értelmezhető ezekre a rendezvényközpontokra, amelyekben az interaktivitás kevésbé, inkább a befogadás a hangsúlyos.

intézmények ezekhez képest mások. Másra is valók. A különbségtétel, a funkciók elkülönítése érdekében ez utóbbiakat elsődleges, míg a tulajdonképpen 'rendezvényközpontokat' *másodlagos* közösségi terekként nevezhetjük.⁵ Az 'agórák', vagyis rendezvényközpontok sokszínű/szakszerű működtetést, és (mint említettem) sok pénzt igényelnek; belőlük megynként egy-kettő, összesen ha két tucatnyi lesz. Sajátos, az adott nagyváros kulturális lehetőségeibe szőtt, tehát bizonyosan egymástól jelesen eltérő működésük miatt nem is lehet közösen kezelni ezeket, szemben az elsődlegesként említett, a közösségi művelődés alapintézményeinek mondható intézményfajtaival. Ez utóbbiakban sokkal több a közös, az egymással rokonítható vonás.

Ha megtisztítjuk még meglévő művelődési otthonaink tevékenységstruktúráját az elmúlt fél évszázadban ráakódott kívánalmaktól; ha elfelejtjük kulturális hiánypótló és rendezvényszervező szerepüket, ha az intézményt nem tekintjük a polgármesteri hivatalok eseményszervezőinek⁶, és különösen a polgármester kulturális igénykielégítőjének, érdekes eredményre jutunk. Marad néhány közösségi forma, általában egy pár klub, szakkör vagy műkedvelő együttes, némi képzési funkció, valamennyi szabadidő-szervezés. Jellemzően sehol sem sok; leginkább csak azok művelődési/kulturális együtletei, akik a számukra fontos témákban *elszántan akarnak valamit* csinálni. A társadalmiasításban rájuk lehet (és rájuk is kell!) elsősorban számítanunk.

Belőlük kellene/lehetne megalapítani azt az intézményfenntartó és -működtető egyesületet (vagy az intézményhasználó egyesületek konzorciumát), amelyik aztán a feladat ellátására szerződhet az önkormányzattal, és amelyik így az éppen ott dolgozók munkaadójává válhat. Nem kell félnünk ettől a megoldástól, és nem csak azért, mert a jelenleg aktivizáltak nagyszülei is ezt tették, hanem azért sem, *mert ki mások is lehetnének jobb gazdái az intézményeknek, mint akik épp hogy használják?* Ezt követően minden más részletkérdés. Kell egy közgyűlés, aminek, persze, minden intézményt használó eleve tagja kell legyen, választó és választható egyidejűleg. Kell egy általuk létrehozott elnökség, de hát az is egyszerűen megalakítható az intézményt használó különféle aktivitások egy-egy képviselőjéből. Kell egy elnök is, akit akár az aktivitások megnevezésének ábécé-rendje szerint lehetne felkérni egy esztendőre. Ő a tárgyalópartner minden külső szervezet felé; ő az intézményműködtető egyesület érdekeinek képviselője, rajta lehet számon kérni az éppen való állapotokat. Jövőre jöhet a névsorban a második.

És ha valakiknek kedve támad csatlakozni, valamit szervezni/csinálni? Hát csatlakozzanak! Hiszen a jelenlegi aktívakon kívül helyben még ott élnek azok is, akik bizonyosan *csinálnának* valamit, akik résztvennének valamiben. Csak nem jutott eszükbe. Nem ajánlották nekik, nem szorgalmazta senki részvételüket. Tán nem is gondolnak arra, hogy hiányozna nekik akármi is.

Sokan vannak, akik ez utóbbi körbe tartoznak.

Néha nem kell több, csak egy őket hívó gesztus, persze, kinek mi. Valamikor megszólalt egy közösségi rádió Budapest légterében. Az ember nem is hitte volna, hogy hallgatja valaki. De két hét múlva már több tucat, manapság már évtizede vagy másfélszáz önkéntes munkatárs dolgozik az ötletgazda körül. Ki technikusnak, ki adat- és anyaggyűjtőnek, ki riporternek, ki az őt kísérő sofőrnek jelentkezett (ez utóbbi saját autójával/benzinével); ki lemezgyűjteményéből állított össze állandóvá vált rovatot, ki jegyzetíróvá vált. Nem pénzért persze, mert az itt sem volt sehol, hanem saját idejében és jókedvéből, mint ahogyan önmagát építve/szórakoztatva sportolni, kórusba vagy néptáncolni jár az ember. És sok hasonló lelkes önkéntest ismerhetünk a településszépészet, a helyismeret/helytörténet, a szociális feladatmegoldások környékéről. A másoknak szükséges segítségben persze a segítő is építi. Például, mert fontosnak érezheti magát.

A művelődési otthonnal is hasonlóan jártak már több helyütt. Egyszer csak kiderült, hogy a helyben élők felmenői saját kezükkel épített egyesületi székházát, amit (a korabeli szokás szerint) 1950-ben államosítottak, majd később a város nagy művelődési központja telephelyének minősítették, el akarja adni valakinek a város. A helybeliek összecsoportultak és nem engedték. Kérték, adják nekik. Üzenték,

⁵A közművelődési intézményrendszer többfokozatúságáról írt szakanyagok közül lásd a szerző néhány korábbi, ill. újabb írását Művelődési otthonok Budapesten - ma és holnap, Kultúra és Közösség, 1975/4, 40-57. old., ill. A jövő művelődési otthonainak funkcióiról, Budapesti Népművelő, 1976/1-2, 9-14. old., ill. Mindannyiunk művelődési otthona, Civil szemle, 2005/2. szám, 13-30. old.; ezt némi változtatással újraközölte a Magyar Művelődési Intézet 2006-os Évkönyve, Bp, MMI, 2006, 37-47. old.

⁶A helyi rendezvények fontosságát nem tagadva úgy gondolom, hogy egy helyi vagy térségi hatáskörű, az önkormányzatok vagy azok társulásai, esetleg egy vállalkozásban működtetett rendezvényszervező iroda takarékosabban, egyidejűleg professzionálisabban felelhet meg az eseményszervező kívánalmaknak.

hogy ha alakítanak valamilyen szervezetet, annak odaadják. Alakítottak, megkapták. Így már vagy évtizede, hogy a *Szombathely-herényiek* saját egyesülete működteti a művelődés helyi házat maguknak. Az történik benne, ami nekik fontos. Szerencsés véletlenek folytán ma már háromszor nagyobbra nőtt, teljesen megújult. Véletlen? – dehogya! A benne szervezett teljesítmény szükségszerű eredménye.

Hajdúnánáson, Derecskén a fiatalok a város bezárt moziját kérték el maguknak. Úgy kapták meg, hogy garantálni kellett a filmvetítést saját rendezvényeik mellett. Vetítettek is tehát, meg saját fiatalos rendezvényeiket is megtartották, és pályáztak is, hogy működni tudjanak. Manapság nemcsak mindkettőjük tevékenysége, hanem az épületek is megújultak. Ez sem véletlen. Évtizednyi teljesítményük logikus folyománya.

Vajon mi történne, ha nemcsak a kiüresedett funkciójú, esetleg elhagyott épületeket, az intézményi vagy a vállalkozási formában gazdaságtalanul működtethető helyiségeket kapnák meg a valamilyen kulturális/művelődési szándékot megvalósítani akarók, hanem a még működő művelődési otthonokat is azok, akik jelenlegi használói? Az erre való állami normatívát és az önkormányzatok korábban erre fordított pénzét éppen úgy megkaphatnák, hiszen az a helyben lakók kulturális/művelődési feladatellátására való. Ez pedig az intézmény működtetési módjától függetlenül kerül ugyanannyiba. A bennük alkalmazott népművelőket ugyanúgy használhatnák, hiszen ez utóbbiak *eleddig is őreztük* voltak létjogosultak. A viszony persze megváltozna. A használóból tulajdonos, a népművelő pedig óhajukat szakszerűen teljesítő alkalmazottjuk lenne. Nem néhány aktuális főnök, hanem a helyi emberek kedvét kellene keresniük ahhoz, hogy elégedettek legyenek velük, és hogyan keresnék az emberek kedvét, amikor szakmájuk éppen erre vonatkozik?

Püspökladányban történt kísérlet arra, hogy miként aktivizálhatóak a helybéliek a kultúra, a művelődés, a szabadidő-szervezés témáiban. Kiderült, hogy a művelődési központ rendezvény- és eseménykiszolgáló tevékenységének megszüntetésével, és korábbi támogatásának egy városi, bárki által szabadon pályázható pénzalapba történő átszervezésével megöszöröszödött az ebbéli aktivitás. Olyanok találtak feladatot, és olyan tevékenységek kezdődtek, amelyek addig ott sehol sem voltak.⁷ Nagy kár, hogy a városban '94-ben újra hatalomra került régiek visszaállították a korábbi struktúrát. Ha nem tették volna, ma már évtizedes példánk lenne a társadalmiasított művelődési/kulturális tevékenység szervezésből.

Für Lajos közéleti emlékei második kötetének⁸ bevezetőjében (mint írja: futólagosan érinti, szerintem alaposan összefoglalja) az utóbbi századok szellemi és történelmi folyamatait a demokráciához való viszony szempontjából. Összegzése szerint vannak olyanok, akiknek a társadalom felszabadítása és a demokrácia megteremtése nem eszköz valamihez, hanem maga a cél. Más, általa közösségi kötődésnek írt erők az egyéni-társadalmi jólét és biztonság megteremtését azért tartják fontosnak, mert ez az előfeltétele annak, *hogy a még meglévő életerő ne vesszen el, hogy a még mindig lefojtott egyéni energiák felszabaduljanak, és szabályozottan beáramolhassanak a település, a nemzet megújíthatóságát tápláló csatornába.*⁹ Vagyis a társadalmi szabadság eszköze a közösséget gyarapító-erősítő, annak érdekeit szolgáló magasabb céloknak. Témánkra vonatkoztatva: a művelődési otthonok irányításában kívánatosnak tartott civil struktúra kialakítása sem cél tehát, hanem *eszköz a tudatosabb polgári lét megélésére, egyidejűleg mintateremtő gyakorlóhely a települési demokrácia működésére.* Az már csak külön hozadék, ha működésük eredményeképp mindenki kedvére való lesz a művelődési otthon.

Szóltam már arról, hogy az oroszoktól mentes maradt Európa szerencsésebb történelmi sorsa miatt alapvetően szervesen fejlődve a polgárosodás kezdetétől folyamatosan alakíthatta kulturális/művelődési/szabadidőszervező viszonyait, sohasem változtatva annak egyesületekbe szervezett társadalmiasított állapotán. Rendszerében hasonló, kivételben a helyi viszonyokra figyelmes variánst kell megvalósítanunk nekünk is mindenütt, ha komolyan gondoljuk *a diktátumoktól mentes önkormányzó társadalmat* helyben is.

*Eredetileg megjelent az erdélyi
Civil Fórum 2008 áprilisi-júniusi számában*

⁷Művelődési otthoni alternatívák; a püspökladányi variáns I-II. Parola, 1994/4, 20-21 old. ill. 1994/5, 8-9 old. A cikkek fellelhetők a www.kozossegfejlesztes.hu honlapon is.

⁸Für Lajos „Fölrepülni rajban”, Bp, Püspöki, 2007, 417 old.

⁹Für Lajos i.m. 21. old.

A HELYI TÁRSADALOM INTÉZMÉNYE

*Vajon kié a művelődési otthon?*² – kérdeztük valamikor egymástól, különféle cikkekben az újságolvasóktól, szóban sok helyütt a tanácselnököktől és a vébé-titkároktól, népfront-elnököktől és aktivistáktól, a minisztérium embereitől. Az ilyen-olyan válaszokra, a válasznak vélt homályos mondatokra, avagy éppen a válasz nélkül hagyott kérdésre mi magunk mindig csak annyit feleltünk: *az bizony miénk*. A helybéli társadalomé tehát. Éppen úgy, mint ahogy az állam is maga. Hiszen annak vezetői, struktúrája, jogrendszere, intézményei és miegymás, az is mind értünk és nekünk létezik, csak miattunk létjogosult.

Nem volt nehéz a '70-es évek derekán rájönnünk erre a válaszra annál is inkább, mert ha a gyakorlata nem is, de hivatalos ideológiája *közösség-orientált* volt. Bár nem akarom lebecsülni a helyi hatalmasságok ellenállása legyűrésének helybéli győzelmeit, mégis: jelesül segítette az intézmények tevékenység-modernizációs munkáját az akkori hivatalos helyeken használatos *közhelyszótár* s persze a vezetők velük született *butasága*, hiszen akár néhány kitalált Lenin-idézettel is meg lehetett menteni több jeles helyi szándékot. Magam abban az évtizedes (mind a mai napig tartó) folyamatban, hogy a *művelődési otthon a helybéli embereké legyen*, amolyan szervezői poszton álltam. Joggal és okkal sértheti tehát korabeli dombóvári, zalaegerszegi, magyarnádori, Csepel-királyerdei, Debrecen-csapókerti, kazincbarcikai, jásszentszlászlói, százhalombattai, hajósi barátaimat/kollégáimat helyi szakmai sikereik általam könnyűnek mondott volta. Persze tudom én, hogy teljes harci díszben, nem egyszer szorongatott és megalázó helyzeteket vállalva kellett ébredniük a másnapra. Miért is? Hogy intézményünk az *embereké* legyen.

Ha a művelődési otthonok többsége nem úgy érte volna meg a rendszerváltozást és az azt követő tucatnyi évet, ahogyan, vagyis *változatlan tevékenységszerkezettel*, nem nagyon lehetne értelmezni korabeli, ma már több évtizedes szándékainkat. Most azonban könnyű, hiszen a mai napig igaz, hogy *az intézmény nem a helybelié*. Hogy legkevésbé a helyben lakók határozhatják meg munkájukat. Akkor a tanácselnök, a párttitkár, a felsőbb pártszervek szava volt a döntő. Ma a polgármester, a képviselő-testület kívánalma. A helyben lakókra csak annyi tartozik, hogy ha létezik egyáltalán településükön művelődési otthon, akkor vesznek-e jegyet valamelyik ajánlatára vagy sem. Ha igen, és ha kifizetik az árát, bemehetnek. Ha nem fizetik ki, hát nem mennek oda. Ha beiratkoznak meghirdetett szakköreibe, tanfolyamaira, klubjaira, akkor részt vehetnek alkalmain. Ha nem iratkoztak fel, és nem fizettek, hát nem mennek azokba.

Valami *elromlott* ezzel a közösségi művelődési intézménnyel. Nem most, és nem harminc évvel ezelőtt, hanem jóval korábban. Annak idején éppen *ezen próbáltunk javítani* a „nyitott ház”-nak nevezett tevékenységmegújító koncepcióval.

*

Hogy a társadalom különféle csoportjai szabadidejük egy részét együtt kívánják tölteni, s hogy ez a közösen eltöltendő szabadidő a polgári társadalmak egyik jeles kívánalma, azt az angol klubokat a korabeli regényekből ismerőeknek nem kell bizonyítanunk, és a hazai polgárosodás történetét ismerőeknek sem kell megismételnünk. Ez utóbbiról szólván elég Széchenyire hivatkoznunk, és azokra a nyugat-európaihoz képest megkésett reformkori folyamatokra, amelyek mindegyike a polgári aktivitást, a nyilvánosságot és az együttműködést szorgalmazta. Az ekkor megalakított számtalan intézmény és akció a kötetlen szabadidő-eltöltést tette lehetővé az ezt igénylőknek éppen úgy, mint a kulturális, művelődési, közéleti és közjogi szervezkedést, később valami ismeret, jártasság elsajátítását, még később a társadalom szinte valamennyi rétegének és csoportjának kulturális-művelődési megszervezését és kiszolgálását. Valamennyien tudjuk, hogy a Habsburgokkal való kiegyezést követő, utólag „boldog

békeidőnek” nevezett évtizedek századfordulójának gyerekei például a *Pál utcában* elemi módon voltak tisztában az egyesületek céljával és működési rendszerével még akkor is, ha számukra tizenévesként a gittgyűjtés volt a fontos. Ám abban gyerekeskedve kipróbálhatták és elsajátíthatták a vezetést, az együttműködést, az önálló akarat és a közösségi cselekvést, a megaláztatást és az erkölcsi győzelem különféle grádicsait egyaránt. Ekkor már művelődési otthonokat, olvasó- és népköröket, vasárnapi iskolákat, műkedvelő csoportokat, gyermek és ifjúsági szervezeteket, klubokat és még számtalan más szabadidő-szervező önkéntes közművelődési formát működtettek az utóbbi tőkésként emlegetett munkaadók és a szakszervezetek, az egyházak, a különféle intézmények, a jó szándékú tehetősök alapítványai, a helyhatóságok, a polgárok egyesületei és még sokan mások. Ki-ki érdeke, érdeklődése, kora, neme, foglalkozása, mániája, lakó- vagy munkahelye, avagy bármi más alapján megtalálhatta szórakozásának, művelődésének, tájékozódásának, időtöltésének stb. megfelelő formát, alkalmat, intézményt, társaságot, szervezetet. Meg is találták, használták és éltek vele az emberek. Amíg lehetett.

1948-49-ben aztán minden egyéb mellett *államosították* ezt is. Ettől kezdve az államilag engedélyezett, (és szinte mindmáig) az államilag kiszerezelt alkalmak maradtak. Már ahol erre intézmény alakult. Ahol nem, ott maradt a hiány. Vagy helyszínként az italbolt, a buszmegálló.

Néhány helyütt, jobbra mindenki háta mögött megmaradt a hajdani, a szovjet idők előtti öntevékenység is. Magam '76 táján láttam még ennek nyomát Hódmezővásárhely határában. Az egyik városkörnyéki tanyaközpontban (az akkori hazafias Népfront áruhájában) működött egy, még a '20-as évek derekán épített és létrehozott olvasóköri. Néhány tucat környékbeli család használta. Lakodalmat, keresztelőt vagy halotti tort tartottak benne, és ha kellett, ismeretterjesztő előadást szerveztek arról, amilyen ismeretre szükségük volt. Néhány színdarabot is betanultak a maguk örömére. Borversenyt szerveztek leginkább a szabályozott ivás kedvéért. Olvasták az oda járó újságot, hallgatták az ott lévő rádiót, később együtt nézték a televíziót. Összejöttek beszélgetni, kártyázni, disznótorra, persze leginkább késő ősztől – kora tavaszig. Aztán a város összes földjét egyesítő termelészövetkezet szemet vetett épületükre. El is vették; ezt visszaperlendő jártunk ott. Ekkor és ezért kerültünk el a városi tanács elnökhelyetteséhez is. Tőle hallottuk a veretes mondatokat: „Hát jöjjenek be ők mindannyian a városi művelődési központba, ha annyira együtt akarnak lenni! Mi az a tizenkét kilométer! Különben is, *mit tudhatjuk*, miről *beszélgetnek azok ott odakünn* egymás között?!” Abbéli csúfondáros közbevetésemre, hogy talán az ország kül- és belbiztonságát féltének tőlük, megfenyegetett, hogy ezzel ne viccelődjek. Bizonyára azt féltették tehát.

Azért egyidejűleg voltak intézmények és voltak népművelők, akik nem tekintették veszélyesnek az emberek közötti szabad fecsegést. Az általában rendezvény-központként működő művelődési otthonok falai között azonban, ahol még a leginkább szabad formának, a klubnak is tervezett és kötött programja volt, kevés mód nyílt erre. A „nyitott házként” említett intézményi tevékenységreform azonban ezt is programjába vette, sőt (mert a letűnt idő leginkább az adminisztrációba vetette hitét) statisztikai elemmé is tette.

*

A „nyitott ház” 76-77-ben kezdett, és évekig szervezett, az akkori Országos Közművelődési Tanács által anyagilag támogatott intézményi tevékenységújító folyamatában részt vett művelődési otthonok megtartották a kultúraterjesztés kíváncsú és megszokott elemeit; a filmvetítést, a színházi vendégjátékot, az alkalmi színpadi vagy kiállítótermi bemutatókat, a különféle fesztiválokat, az ünnepi és az egyéb nagyrendezvényeket. Változatlanul biztosították a helyben kipróbált tanfolyamokat, a bejáratott szakköröket, az igényelt klubokat. De ennél többre voltak képesek.

Egy speciális berendezési tárggyal, a *műhelyszekrénnel* rendezték be az intézmény előcsarnokát, síkpadlós nagytermét. Azokat használat után, vagy rendezvény esetén egyszerűen összehajtogatták, a falhoz egymás mellé tolták, és ezt követően arra használták a korábban ezekkel berendezett tereket, amire éppen akarták. A műhelyszekrények több variánsa nemcsak arra volt jó, hogy a látogatók kipróbálhatták az azokba okos/rajzos oktatóanyagokkal együtt telepített tevékenységeket: a *borművességet*, a *hímzésmintamásolást*, a *szoba-*, a *ház- vagy kerttervezést*, a *szabás-varrást*, a *hangstúdióinak felszerelttel annak szolgáltatásait* stb., hanem arra is, hogy megfigyelje a népművelő, milyen szakkört, kézműves vagy egyéb foglalkozást, tanfolyamot kellene szerveznie. Bármikor le lehetett melléje ülni, nem kellett tehát a szakkör idejére, a kiürült szobára, a körvezetőre, a többi tagra várni. Hozadéka volt, hogy aki nem tudta, hogy mi érdekli, rájöhetett arra. Hozadéka volt az is, hogy az ilyen eszközökkel berendezett előcsarnokban, nagyteremben (mi akkor úgy fogalmaztunk, hogy „*intenzív térben*”) segítő animátor

rendre szóba elegyedett az ezt-azt készítőikkel, azok vele és majd egymással is. Fecsegni, beszélgetni kezdtek tehát, és az intézmény falai közé visszaköltözött a szabad, kötetlen beszéd. Ismertségek, barátságok és szerelmek, művelődési otthoni rendezvények, szakköri és klubformák születtek mindenek eredményeképp; otthoni és iskolai helyzetek és megoldásra váró problémák derültek ki. Mindebből intézményi/népművelői program, segítség született. Meggyőződésem, hogy azok a segítő jelenleg a szociális munkához sorolt gyakorlatok és hivatások, amit a szociálpolitika végez intézményeivel, a mentális segítségre orientált formáival és akár utcai szociális munkáival, ebben, és az ebből következő népművelői gyakorlatban gyökereztek.

Ezt persze éppúgy nem tudom bizonyítani, mint ahogy azt sem, hogy a flandriai Gent ifjúsági házának tetőtéri nagytermében talált műhelyszekrény-rendszer vajon a miénk vajon a miénk rokona-e? Érdeklődésünkre a fentihez hasonló magyarázattal szolgáltak céljait illetően. Az ottani kollégáknak fogalmuk sem volt arról, hogy a náluk alkalmazott tevékenységszervező eljárás és technikája magyar eredetű (s hogy az itthon csúfolódások céltáblája, majd lassan elfeledett eljárás lett); egyszerűen csak használták, mint célszerű eszközt. Mi annakidején több nemzetközi szakmai tanácskozáson közírré tettük a műhelyszekrényekkel megújított művelődési otthoni tevékenységrendszert; talán onnan tanulták? Egy iparművészeti főiskolás diplomamunkáját alkalmazó intézeti barátom/kollegám szakmai leleménye¹⁰ itthoni karrier helyett tehát Európában lelt folytatásra. Sebj. Remélem, hogy majd onnan nyugati mintaként visszaérve végképp forradalmasítja változatlanul eszköz- és szakemberhiányos, jobbára még mindig csak nagytermes-síkpadlós intézményeinket.

Fontos elem volt a „nyitott ház” eljárásnak a helyi, kistáji-járási, megyei, országos és nemzetközi információk gyűjtése; ez menetrendeket, építési szabályzatokat éppen úgy tartalmazott, mint az idegenforgalmi tudnivalókat, az állásajánlatokat vagy bármi mást, amit helybéli kollégáink az emberek érdeklődése szerint akkor még alapvetően írásos formában az intézményben elérhetővé tettek. Hajóson még ügyvédi fogadónapot is rendszeresítettek, sőt: fodrász és kozmetikus is helyet kapott, hiszen ezek elérhetősége is a helybelieket szolgálta. Bizonyos vagyok abban, hogy az egyik „nyitott ház” intézmény ifjúsági klubjából kinőtt helyi ifjúsági információs iroda a kezdőpontja a ma már régóta létező, az ifjúságsegítésben nagy szerepet kapott HAYCO- irodarendszernek. A leendő közművelődés-kutatók bizonyosan megtalálják majd azt a szálát vagy személyt, aki a mi rendszerünkben szerzett tapasztalatait az ifjúságra fókuszálva továbbgondolta. Persze mai internetes világunkban másképpen kell elképzelnünk a művelődési otthoni információ-szolgáltatást, bár abban is biztos vagyok, hogy míg a például a papagájok családjáról árnyalt világhálós információtömeg szerezhető, a helyi építési szabályzat még nem tudható ki ebből a rendszerből.

*

A „nyitott ház” tevékenységrendszert próbáló művelődési otthonok közül Hajós és Jászszentlászló jutott legtovább. Hajóson az embereket szolgáló munka kilépett az intézményből; a népművelő által szorgalmazott pincefalui rekonstrukcióból aztán németajkú idegenforgalom következett. Ezt a sváb gyökök keresése követte, aminek szerves folytatása lett (amikor már lehetett) a német tőkebefektetés. Mindez az igényes, az emberekre, a településre figyelmes népművelői munka eredménye. A jászszentlászlói intézményi tevékenységújítás is kilépett a művelődési otthon falai közül; a lehetőségek megnövekedésével létrehozott alapítvány táboraival és képzéseivel azonban ugyancsak a település és környéke megújulásának egyik kezdeményezője és vezérlője lett. Azok a művelődési otthonok, amelyek a '70-es évek derekán/végén nem kezdték el ezt a megújulást, mert fintorogva távol tartották magukat tőle, mert lekezeltek és lebecsülték, esetleg félreértelmezték, a műhelyszekrények (a „konténerek”) miatt túl-technizáltak, és így emberidegennek tartották; nos, már azok tevékenységrendszere sem pontosan azonos azzal, amit az ötvenes évek elején Zsdanov elvtárs ajánlott kulturotthon-rendszerünknek. Az azonban tagadhatatlan, hogy mai művelődési otthoni gyakorlatunk még mindig inkább hasonlít a szovjetre, mint a világháborút megelőző évszázad szervesen fejlődött hazai közösségi művelődésére. Holott (például éppen a „nyitott ház” kísérlet eredményeképp) lettek példák arra, hogy mit kéne tenniük.

Eredetileg megjelent *A Koronától a Kht-ig 1954-1992, adalékok az 50 éves dombóvári művelődési ház történetéhez*,
Dombóvár, Városi Könyvtár, 2004. c. kötetben

¹⁰Ferencz István diplomamunkáját Varga Tamás alkalmazta művelődési otthoni tevékenységszervező célra; lásd erről Makovecz Imre szövegét a Makovecz Imre, tervek, épületek, írások, szerk. Gerle János, Bp, Serdián Kft, 2002. c. kötet 138-139. oldalán.

A '80-as évek derekán kezdődő francia szakmai kapcsolataink leginkább barátságokat, testvértelépülések létrejöttét és azok hivatalainak, intézményeinek és egyesületeinek együttműködését, házasságokat, gazdasági kooperációt eredményeztek; a népi diplomácia ezernyi apró töredékét hozták, s azt, hogy alaposan megismerhettük a történelem által itthon elvett lehetőségeink mintatárát. Ám hiába próbáltuk kint szervezett szakmai tapasztalatcserék hosszú sorával, itthon konferenciákkal, cikkekkel, kiadványokkal népszerűsíteni a franciák közösségi művelődési intézmény - és tevékenység-szervezetét, ennek honosításában a '90-es évek elején még eredménytelenek maradtunk.

Ám azóta észrevettük, hogy a hazai társadalmi előrehaladás minden nehézkessége ellenére megjelenő szerves fejlődésének eredményeként immár kialakultak és némiképp meg is erősödtek azok a *közösségi művelődést szolgáló és társadalmiasítottan működő intézmények*, amelyek alapjai lehetnek egy elterjesztésre érdemes rendszernek. Nem állíthatom, hogy valamennyi e kategóriába sorolható hazai megoldást ismerünk, hiszen az ilyen tevékenykedés egyik jellemzője éppen az, hogy lokális érdekeltségei miatt *megbúvik* saját helyén, s a helybéli közmegelégedést szolgáló működésével éppen hogy eltűnik művilleg is zajosra kavart világunk felszíne alatt. Az általunk megismert, bizonyosan tehát a teljesség töredékét jelentő hazai példák *szándékaiban* azonban nagyon is hasonlítanak egymásra, és ennyi már elegendő arra, hogy rokonítható törekvéseiket, szakmaiságukat, kapcsolataikat megerősítsük. Hogy bennük az önkormányzati működtetésű művelődési intézmények alternatíváját lássuk és láthassuk.

Mielőtt a társadalmiasítottan működő új intézmények rokonítható szándékait összegezném, és a velük kapcsolatos tennivalókat sorolnám, s mindeközben francia kollegáink e tárgyban való együttműködéséről szólnék, rögzítem, hogy nem azért keresem az önkormányzati intézmények alternatíváit, mert az önkormányzatisággal, az önkormányzatok kiemelt és különleges helyi felelősségével, sajátos kötelezettségeikkel kapcsolatban bármiféle bajom lenne. *A települési önkormányzatok létét és működését az új Magyarország egyik legfontosabb elemének és garanciájának* gondolom. De látom és tapasztalom azokat a csapdákat is, amelyek működésüket elsősorban az állandósult pénzhiány, másodsorban a gyakori túlpolitizáltság miatt kísérik, s mint ahogy az állam sem mindig a legjobb gazda, a helyi hatalmat gyakorló önkormányzatok sem bizonyulnak minden esetben jövőt látó, a helyi emberi-polgári szükségleteket és feltételeket biztosító tulajdonosnak. Továbbá: nem azért szorgalmazom a társadalmiasítottan működő intézmények hazai sokasítását, mintha azok lennének a kultúraterjesztés, a közösségi művelődés egyetlen lehetséges keretei, dehogy; azoknak csak egyik, speciális, és fölöttébb kíváncsú variációját jelentik. Soha nem gondoltam és éppen ezért soha le nem írtam, hogy az egyesületi szervezetben működő intézményfélék feleslegessé tennék a népművelőként dolgozó szakembereket, ellenkezőleg: *éppen ez a formáció igényli a népművelőként alkalmazott szakemberek jelenleginél lényegesen magasabb számát* éppen úgy, mint a jelenleginél differenciáltabb munkájukat. Ez jelentheti helybéli megbecsülésük jelenleginél magasabb szintjét is. Ez a működési forma szükségelteti és igényli leginkább kezdeményező készségüket, közösségfejlesztői képességüket; e formációban alkalmazva válik leginkább nyilvánvalóvá, hogy *a társadalomfejlesztés legfontosabb helybéli szereplői* éppen ők.

*

A manapság már Szombathely kertvárosának tekinthető *Herény*, a Vas megyei *Győrvar* és a pécsi *Istenkút* egyesületi kezelésű művelődési otthona, *Tiszacséce* helyi gyermekönkormányzat-vezérelte ifjúsági háza, *Derecske* és *Hajdúnánás* egyesületi kezelésű mozija illetőleg ifjúsági találkozóhelye (mondhatnám: ifjúsági közösségi házai), a sok helyütt egyesületi kezelésben működő, de művelődési otthon-jellegű, kultúraterjesztő és közösségi művelődési feladatokat is felvállaló teleház egymástól jelentősen eltérő tevékenységeik ellenére is azonosak abban, hogy közösségi, egyeztetett akarat szerint működnek.

Hogy nem csak tagjaik, hanem mindenki számára rendelkezésre állnak. Hogy minden, a tevékenységi körükben értelmezhető témára és munkaformára nyitottak. Hogy ennek kiválasztásában tagjaik igénye és óhaja a döntő, és így a résztvevők (a barátok, a kortársak, az érdeklődő felnőttek, a segítő közreműködők és még sokan mások) szándékai szerint alakítják ki tevékenységszerkezetüket. Hogy ott az történik, amit *ők akarnak, és amit ők szeretnének*. Nyilván a helyi igények szabják egyedire működési-nyilvántartási idejüket is. Mindannyiuk azonosak abban, hogy bár a konkrét munkát csak néhány ember irányítja, de mellettük egyesületi önkéntes segítőkből álló kisebb-nagyobb létszámú társaság is segít, mikor miben kell. Nem szükségképpen világos, hogy közülük ki mikor „dolgozik” avagy mikor tölti „szabadidejét”; ezek összemosódnak már csak azért is, mert a munkáért általában nem jár térítés, díj, bér. Azonosak abban is tehát, hogy *a társadalmi életben való aktív részvétel lehetőségét adják* azoknak, akik ezt szívesen fogadják, s így cselekvési teret-terepet biztosítanak sok önkéntesnek. Bennük nem szükségképpen a munkavégzés ingyenessége tudatosul, hanem a másokkal közösen kedvelt cél érdekében végzett tennivaló nem órabérben mért, hanem a megvalósított szándék (egy rendezvény, valamiféle ünnepi alkalom, valakinek fellépése, valamilyen film vetítése, valamiről szóló, bármiféle okból szervezett vetélkedő, hétvégi vagy nyári tábor, valamilyen műhely, szakkör, klub vagy bármi más esemény) résztvevőinek *örömeiből* származó hozadéka.

Mindannyiuk leginkább általánosítható legkisebb közös többszöröse valószínűleg a *jól érezzük magunkat* kifejezésben összegezhető; jól érzik magukat, mert *együtt vannak*; jól érzik magukat, hogy *megcsináltak valamit*, s aztán valami mást újra és ismét; jól érzik magukat, mert *ott lehettek*; jól érzik magukat, mert *maguknak* csinálták, jól érzik magukat, mert *rajtuk múlt*, hogy az a valami megtörténjen.

Mindehhez persze egy hely kell, némi szakértelem, valamilyen működési keret, helyi struktúra. Kell pénz is, hiszen a villanyszámla, a takarítószer, a kölcsönzési és a még bármiféle díj sem ingyen van. Esetükben (és az általunk nem ismert, még bizonyosan sok helyütt létező hasonló kezdeményezéseknél) mindez valamennyire biztosított. Ám biztos vagyok abban, hogy ha felépült volna már korábban, a '90-es évek elején a társadalmiasított művelődési tevékenységek köré kiépíteni javasolt struktúra, nem csak *az elszántan művelődni és együtt lenni akarók* intézményei alakulhattak és maradhattak volna meg. A társadalmiasítottan, az egyesületi fenntartásban működő intézmények száma sokkal több lehetne. A gyámoltatás hiányából következő csonka intézményszám leginkább persze nem a statisztikából, hanem a közösségi létre érdemes emberek százezreinek *életéből* hiányzik.

*

Mindennapos tapasztalatainkból, de valamennyi erre vonatkozó felmérésből, s különösen a Nemzeti Ifjúságkutató Intézet vizsgálataiból nyilvánvaló, hogy *leginkább a fiatalok használják művelődési otthonainkat*. Logikus és természetes tehát, ha az ifjúság helyzetének és lehetőségeinek társadalmi léptékű fejlesztéséért felelős kormányzati szerv kezdeményező lépéseket tesz a művelődési otthoni intézményhálózat, részben azon belül a nevében is „ifjúsági” megjelölést viselő intézmények, részben pedig a fiatalok bárhol és bármiképp (akár tehát egyesületi keretben) szerveződő szabadidő-eltöltése, programozása fejlesztéséért. Szándékaik rokoníthatók a Magyar Művelődési Intézet törekvéseivel annál is inkább, mert e sorok írója erre több javaslatot tett¹¹. Örömkre szolgált tehát, hogy a 2001 októberében Strasbourgbán a Magyar Művelődési Intézet és az Ifjúsági és Művelődési Házak Franciaországi Konföderációja által kötött, a hazai intézményhálózat társadalmiasításában való együttműködésünkről szóló megállapodáshoz¹² a GYISM hallgatólagosan csatlakozott, s az ifjúsági házak fejlesztéséről készülő koncepciójukban nemcsak *az intézmények tevékenységújítását foglalmazták meg, hanem a különféle nyugat-európai, s közöttük a franciaországi gyakorlat megismerését, átgondolását és honosítását* is.

Az említett együttműködési szerződés keretében 2002 tavaszán Magyarországon járt a CMJCF vezérkara, majd a nyár folyamán részesei voltak Debrecen-Csapókertben a társadalmiasított intézmények részére szervezett országos konferenciának. Ekkor fogalmazódott meg, hogy tanulmányi kirándulásra kéne vigyük az ekként működő intézmények önkéntes munkatársainak egy részét. Erre kerített brüsszeli támogatást szerződött partnerünk, s így utazhat ki költségükön 14 szakember június folyamán. Ezt a tanulmányutat előkészítendő jártunk miniszteriális partnereinkkel Languedoc- Roussillon

¹¹Ezek egyikét a szerző közzétette a Méltóságkereső c. szakmatörténetének (epl kiadó, Bp, 2001, 416 old.) függelékei között „Javaslat egyesületi működtetésű ifjúsági házak államilag támogatott létrehozására” címen.

¹²Lásd erről a Szín 2001 decemberi (6/6-os) számát, amelyben Szándéknyilatkozatunkat is közreadtuk egyéb, a francia ifjúsági és művelődési házak életét és működését dokumentáló szöveggel együtt.

régióban. Az ott akkor elhangzottak, s tervezett nyári tanulmányút s az azon résztvevőknek a közösségi művelődési és annak társadalmiasított formája iránti elkötelezettsége mondatja velem, hogy *vége mégis történni fog valami!*

Félreértés ne essék: ha nem történne semmi, Herényben, Győrvárott, Tiszacsécsén, Derecskén, Hajdúnánáson (és mint bevallottam, bizonyára sok, még általam sem ismert helyen) változatlanul folytatódna a helyben értékes, működő, kedvelt és megszokott, a résztvevők *által fenntartott és a helybeliek által folyamatosan látogatott* tevékenység. Utunknak nem az a feladata, hogy ezt felszínen tartsa; napi működésükhöz korábbi és jelenlegi lelkesedésük, elkötelezettségük bőven elég. Ahhoz nem szükséges utazniuk, ahhoz nem kell bármiféle külhoni kapcsolat. *Ám közös útjukról jelentős többletet várunk.* Remélem, hogy visszaérkezésük után sikerül közreműködésükkel a társadalmiasítottan működő közösségi művelődési intézmények országos szakmai szervezetét megteremtünk¹³. Az új intézményi szövetség az őket jellemző, a számukra tipikus gondok megoldója, a hasonló intézményi alakulatok elősegítője, a települési önkormányzatok és az állami szervezetek partnere, az egyesületi intézmények közös képviselője lehet(ne) majd. Remélem, hogy velük, mint érintettekkel közösen kidolgozhatjuk a társadalmiasítottan működő intézmények önkéntesei képzésének, továbbképzésének tartalmát, formáit és módját, a rajtuk és munkájukon való segítség-fejlesztés struktúráját. Hogy közösen megfogalmazhatjuk azt a kíváncsagságot, amit aztán a professzionális népművelőképzés során rájuk nézvést kellene figyelembe venniük az oktatóknak. Remélem, hogy velük, mint érintettekkel kidolgozhatjuk és kiszámolhatjuk a társadalmiasított intézményműködtetés országos anyagi bázisának formáját, léptékét, mértékét és részleteit. Remélem, hogy mindezeket követően a társadalmiasított intézményi működtetés országosan garantált anyagi alapjait is sikerül majd megteremtteni.

*

Az egyesületként működő francia ifjúsági és művelődési házak 1945-től folyamatos fejlődéstörténetét mellőzve megemlíteném, hogy ma (már csak) két rendszer működik: egy országosan centralizált egyesületi szövetség és egy, az intézmények regionális szövetségéből kialakult konföderáció¹⁴. Az előzőhöz a Magyar Népművelők Egyesületének 1983-ban szervezett első külföldi tapasztalatcseréje, az utóbbihoz a Népművelési Intézet még a '60-as évek végén kialakult kapcsolatrendszere kötött. Ez utóbbiból bomlottak ki azok a barátságok és egyebek, amiről a bevezetőben érintőleges említést tettem; velük való a 2001-es együttműködési szándéknyilatkozatunk is.

A rendszer magva és veleje a helyi (nevezzük így): *művelődési otthon egyesület*, amelynek tagja lehet valamennyi olyan helyi polgár (gyermek, ifjú, felnőtt vagy idős), aki az intézmény által ajánlott különféle tevékenységekben vagy rendezvényeken részt vesz, ám nemcsak belépőt vált, vagy tanfolyami térítést fizet, hanem éves tagdíjat is. A természetesen bárki rendelkezésére álló intézmény szolgáltatásainak igénybevétele tagként egyrészt olcsóbb, másrészt a tagok különféle, helyben kialakult egyéb előnyöket élvezhetnek. A tag választó és választható a művelődési otthon egyesület különféle tisztségeire. A vezetőség egyharmada évenként kötelezően cserélődik. A tagok tevékenységfeléket, vagy ahogy ők hívják: „aktivitásokat” javasolhatnak, illetve szervezhetnek az intézmény infrastruktúrájával, pénzével, népművelőjének segítő közreműködésével. Van olyan település, ahol ezek az aktivitások maguk is egyesületek, és az intézmény a helyi egyesületi szövetség közös házáként működik.

A művelődési otthon egyesület *épülete* jellemzően az önkormányzaté, amely ezt ingyen, vagy az éppen kialakult (szerény) térítésért a szervezet rendelkezésére bocsátja. Az önkormányzat egyéb anyagi áldozatvállalása (beleértve a működési hozzájárulást, az épület karbantartását, eseti felújítását vagy bővítését) évenkénti alku tárgya. Az erről, vagy bármi más, az önkormányzatra és az intézményre

¹³Jelen kötet szerkesztésekor beírt utólagos lábjegyzetben rögzítem, hogy az ekkor (2002-ben) lebonyolított tanulmányutat 2007-ig évente 10-12 fő részére megszervezett szakmai kirándulások követték. Az eredeti cikk írásakor még csak jövő időben elképzelt szakmai szervezet 2005-ben *Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete* néven alakult.

¹⁴A két (jobbára hasonló tevékenységű) rendszer egyesületi intézményei nem jelennek meg azonos településen belül, inkább az a jellemző, hogy míg az egyik egyes megyékben és régiókban, a másik más megyékben és régiókban terjedtek el. Az intézménytípus háromnegyede a Konföderáció tagja. Megjegyzem, hogy Franciaországban ugyancsak vannak a település önkormányzata által fenntartott és általuk működtetett, a hazaihoz hasonlított közmművelődési intézmények (általában a nagyobb városokban). Országos egyesületet alkotnak az ugyancsak egyesületi alapon szervezett ifjúsági információs irodák. Jellemző a nálunk „Civil házként” létrejött, jobbára egyesületeket és/vagy társas tevékenységeket befogadó, bérelhető és/vagy együttműködési megállapodással igénybe vehető közösségi házak. Működnek szakszervezeti, egyházi kulturális-közművelődési-közösségi intézmények ill. intézményrendszerek, és több, nálunk talán a szociálpolitika körébe sorolandó intézményrendszer) végez kulturális, közművelődési, közösségi művelődési, felnőttképzési, információs, közösségfejlesztési stb., náluk gyűjtőszóval *szociokulturális*ként megnevezett munkát.

együttesen tartozó kérdés megbeszélésében a helyi művelődési otthoni egyesületek regionális szövetségének kezdeményező és koordinatív szerepe van. Az önkormányzat a népművelő(k) bére hányadának fizetésére kötelezettséget vállal.

A rendszer kitüntetett szereplői a *népművelők*. A munkára pályáznia kell; a döntést a helyi egyesület vezetőségéből, az önkormányzat, illetőleg a regionális szervezet képviselőjéből álló alkalmi bizottság hozza. A népművelő(ke)t határozatlan időre alkalmazzzák. Szakképzettnek kell lenniük (képzési rendszerük a hazaihoz képest más, de ez most mindegy. Az azonban fontos különbség, hogy a másféle, avagy az egyre magasabb beosztásra képesítő képzés bármikor folytatható). Ottani kollegánk fizetését részben, mint említettem, az önkormányzattól, részben egy e célra létrehozott, az állam által folyamatosan feltöltött alapból kapja. Mindketten a regionális szervezetnek küldik a pénzt, a helybéli népművelő ugyanis a regionális szervezet (értsd: a helyi művelődési otthon egyesületeket összefogó regionális egyesület) alkalmazottjaként, tulajdonképpen az adott településre „kihelyezve” dolgozik. Félreértés ne essék; akár évtizedekig.

A rendszer különös ismertetőjele a *regionális szervezet*, amely, mint említettem, maga is egyesület, tehát közgyűlése, alapszabályzata, elnöksége és elnöke van. Ez utóbbi a regionális irodában alkalmazott, speciálisan képzett fejlesztő népművelők, valamint szerte a régióban helyben kollegák munkaadója. Az iroda módszertani központként segíti a helyi (önálló) művelődési otthon egyesületek munkáját. Részes a fizikai fejlesztésben ott, ahol bővíteni kellene azokat és ott is, ahol még semmiféle épület nincs. Részes a tevékenység fejlesztésében. Érdekképviselőt és érdekérvényesítést végez. Hazai és európai kapcsolatot épít, és nem utolsó sorban (konföderációs szinten) az állam legfőbb szakmai partnere. A tevékenykedőkhöz közeli módszertani központ tehát, szakmai gazda s egyidejűleg munkatársait különös gonddal óvó munkaadó; továbbképzéseik, találkozóik szervezője, mindennapos gondjaik ismerője és megoldója.

*

Itthon mindebből megvan a legfontosabb: *az egyesületi alapon szervezett, a jobbára önkormányzati tulajdonú, de hosszú távra átadott épületben működő intézmény*, s ráadásul nemcsak az erre vonatkozó szándék, hanem több éves, némelyiküknek évtizedes gyakorlat a hátuk mögött. Sok helyütt hiányzik azonban a képzett népművelő. Nincs koordinatív, segítő-fejlesztő szervezet. Nincsenek a tevékenység folytonosságát garantáló országos pénzalapok.

A rendszerváltás kezdetén éppen ez utóbbiakat, a megfelelő támogató rendszert kellett volna megteremteni, hogy a *rendszer kereteinek kialakításával lehessen szorgalmazni* a helyi művelődés, a helyi közösségi élet társadalmiasított működésének megteremtését. Ehelyett minden maradt a régiben. Aztán minden erre szolgáló bátorítás híján, csak néhány elvetemültnek minősített népművelő eseti szakmai segítségével, másutt éppen a népművelők ellenében megjelent néhány, helyben immár több éve működő társadalmiasított intézményi kezdeményezés. Most tehát már az a feladat, hogy a létezőket, a működőket bátorítsuk. Hogy kikínlódott eredményeiket országosan általánosítsuk. Hogy elemezzük tevékenységüket, működésük, fejlesztésük feltételeit. Hogy példaként állítsuk azok elé, akik hasonlóba kezdenének.

Ha valóban komolyan gondoljuk hazai fejlesztésüket, meg kell teremteni azt a módszertani segítő bázist, amely már meglévő és a majdan születő kezdeményezéseket folyamatosan támogatja. Szerencsés lenne, ha ez sem *állami intézményként* gyámolítaná a civileket. Talán éppen az országos egyesületbe tömörülő társadalmiasított művelődési otthonok hozhatnák létre a *maguk szükségét szolgáló intézményt* ugyancsak civil (értsd: nem állami) alapon. Vélhető azonban, hogy ennek működtetésére hosszú távon garantált állami támogatás kell valahogy úgy, mint Franciaországban (s megjegyzem: mint másutt nyugaton). És valahogy úgy, ahogyan a hasonlóképp fontos, a társadalom jólétét és jó érzését szolgáló társadalmi szervezetek működését segíti az állam immár évtizede.

Ha valóban komolyan gondoljuk Magyarországon a társadalmiasított közművelődési intézmények sokasítását, meg kell teremteni azt az elkülönített, csak őket szolgáló alapot, amely az egyesületként átszervezett művelődési otthon népművelőit és tevékenységét segíti. *Az állam által pénzzel szorgalmazott kíváncsi jelenségekre* vannak már működő példák olyan területeken, ami neki (az államnak tehát) már régebb óta fontos. A körjegyzőségeket például érthető okokból fontosnak minősítették, így a körjegyzőként alkalmazott szakemberek fizetésének fele a központból érkezik az őket alkalmazó hivatalba. A körjegyzőt alkalmazni tehát *olcsóbb* az erre társuló önkormányzatoknak. A helyi idegenforgalmi bevételek legalitása is országos érdek. Bizonyára ezért döntöttek úgy, hogy minden helyben beszedett egy forintnyi idegenforgalmi adóbevételekhez két további forintot ad az állam támogatásként. Az önkor-

mányzatok így érdekeltek abban, hogy idegenforgalmi adóbevételeik növekedjenek, hogy bevételeiket polgáraik ne sunnyogják el. Hasonló logikát követ a közművelődési intézmények úgynevezett érdekeltségnövelő pályázata, amelyben annyi az 'érdekeltség', hogy az állam egy pályázat keretében a szükséges beruházáshoz legalább annyit ad, amennyit a helyi önkormányzat is fordít a feladatra. Csak döntés kérdése tehát, hogy az állam kijelentse: számára *érték az emberek közösségi művelődési öntevékenysége*, amit viszont csak akkor támogat, ha az önkormányzat is hozzáad valamit; például az épület használatát biztosítja, fedezi a működési kiadás felét-kétharmadát stb. A hiányzó hányadot az állam adja. Ám az állam azt is kikötheti, hogy a polgárok öntevékeny művelődési együttműködését csak akkor támogatja, ha ők szakembert, vagyis népművelő(ket) alkalmaznak saját boldogulásuk segítőjéül. Az állam eldöntheti a helyben, az adott tevékenységek animálásához szükségesnek ítélt szakemberek számát, képesítésük mértékét. Célpremiumokat, céltámogatási rendszereket működtethet az általa fontosnak ítélt feladatok ilyen intézményekben történő megvalósítása érdekében.

*Eredetileg megjelent
a Szín 2003. júniusi, 8/3 számában*

Bizony furcsa fintora a szakmatörténeteknek, hogy az oroszok bejövetelét követően betiltott közösségi művelődési formák éppen a hazai kiszolgálóik által szorgalmazott, általuk a *gondolkodásmentesség intézményének szánt művelődési otthonokban* éltek túl azt a bizonyos negyvenöt esztendő. Az intézmények alaprajza is hűen tükrözte a korabeli alapítói szándékot. Leginkább egy olyan nagyterem is elég volt, ahová be lehetett terelni ('56 után már persze behívni) az embereket. Az előttük lévő pódiumra aztán felálltak az agitátorok ('56 után már a báránybőrbe bújtatott manipulátorok) és mondták azt az ígét, amit a hallgatóknak csak elfogadni lehetett.

Jellemző, hogy még a '70-es évek végén is arra hivatkozva szüntették meg az idejüket véletlenül túlélt, a régmúlt időkre hajazó tanyaközponti olvasóköroket, hogy ott „nem lehet tudni, miről folyik a szó”. Mintha óvni kellett volna az ott élő néhány megfélemlített idős embertől az ország belbiztonságát! – szó mi szó, amikor ezzel csúfolódtam, valamelyik főhivatalnok annak idején kioktatott, hogy csak ne bohóckodjam! Komolyan gondolták tehát ezt a bornírt dolgot. A szovjetizálás negyvenöt éve alatt *félték az ellenőrizetlen szavaktól, a szabadon születő gondolatoktól*, nem vitás. Tán ebből is érzékelhető, hogy 'frontvonal' volt akkoriban a formálisan a szabadidő-szervezésre, a helybeliek művelődésére és szórakozására kitalált és elterjesztett művelődési otthon, legalábbis az intézményeket telepítők szándéka szerint. A helybéli népművelők kezén ez aztán *sokszor átfordult valódi közösségi művelődéssé, kapcsolatokat termő együttléteké*, de ez a rendszer tömegesen előforduló *hibája* volt, korántsem a hivatalos elvárás. Aki intézményi alkalmazotként átélte ezeket az éveket, jól tudja, hogy miképpen kellett üres lózungokkal fedni, semmitmondó körmondatokkal védeni azokat a közösségi művelődési tevékenységeket, ami kinek-kinek hite és szakmai szándéka szerint mégiscsak megszülettek és zajlottak a falak között, és amivel ha csonkán és szerényen is, de *mégis túlélte a szigorú időket* a közösségi művelődés megelőző másfél évszázadának emléke és gyakorlata.

Mert hát mire is való ez az intézmény? Bizony, kikapcsolódásra és pihenésre is. Arra tehát, hogy ott valamit hallgatva és különösen valakikkel valamit együtt közösen csinálva *kikapcsolódjunk a mindennapokból*; olyan különleges órákat élve át, amelybe nem tolakszik be a munkahely, a napi gond, a főnök vagy akár a bármiféle politika. Arra (is) való tehát, hogy pusztán *jól érezzük magunkat* benne és általa, hogy hazatérve megújultan kezdhessük el a másnapot. Nem hiszem, hogy erről többet kéne szólni itt most, noha jól tudom, hogy konferenciák és szakdolgozatok hosszú sorát összegeztem ebben a pár mondatban, már ami az intézmény szabadidő-szervezési, szórakoztató és andalító funkcióit illeti. Az intézmények ebbéli feladatának ellátása kérdésében, mindennek szükségességében nincs vita senki között. Különösen, ha az intézmények térbeli és anyagi lehetőségeivel *pótolni tudják a kulturális ellátásbeli hiányokat*, tehát helybe hozzák az énekest, a vers- és prózamondót, a szomorú- és vígjátékokat, a hangversenyt, a kiállító művészt, vagy bármi-bárki mást, aki iránt a helybéli közönség érdeklődik.

Persze ezen felül, ezen túl is van még intézményi feladat. Korántsem a szójáték okán írom, hogy ezek jobbára olyanok, amelyek nem ki, hanem éppen *bekapcsolnak a mindennapokba*; az olyan összefüggésekbe és tudnivalóba, esetleg ismeretanyagba, amikben mindenkinek járatosnak illik vagy éppen kell lennie. A művelődési otthonok e tárgy szerinti tennivalói között ugyan vannak hasonlóságok, de ezek részleteikben mégis mindenütt mások. Egyszerűen azért, mert a másik, a szomszéd vagy akár a távoli településen, ahol az intézmény működik, eltérő az a helyi társadalom és a gazdasági-társadalmi környezet, amiben tenni kell dolgát. Ebben a feladatcsoportban (tehát az emberek társadalmi folyamatokba való *bekapcsolása* során) ugyanis *a helybéli állapotok jobbítása, megváltoztatása* az intézménynek és népművelőinek a feladata. Például a munkanélküliség oldásának/szűkítésének segítése, a munkavállalásra való képesség kialakítása különféle ajánlatokkal, képzésekkel, tréningekkel. Vagy a közéleti és a

közjogi tájékoztatatlanság csökkentése/eltüntetése információkkal, előadásokkal, beszélgetésekkel. Vagy akár a helybéli gazdálkodók, vállalkozók vagy a bármiféle szakmában érdekeltek közötti párbeszéd megszervezése és biztosítása, az érdekeik mentén való tennivalók (akár termelői, vagy éppen értékesítési szövetkezésre való megtanításuk, vagy akár adózási problémák megoldásának elősegítése, avagy bármi más számukra fontos szükségesség) megválaszolása. A nemzeti múlt értelmezése, a közelmúltról és a közjövőről való párbeszéd. És félre értés ne essék; nemcsak nemzeti és/vagy országos léptékben, hanem regionálisan, megyeiben és helyiben is, különösen, ami a jelenlegi állapotok értelmezését és a jövőbeni lehetőségek taglalását jelenti. Bizony intézményi feladatnak gondolom a helybéli feladatok folyamatos őszinte elemzését a hatalom mindenkori birtokosai (vagy nevezzük, ahogy manapság illik: a település *gazdái*) és a *helyben élő emberek*, tulajdonképpen választóik között. Sőt, én a népművelők közül azokhoz tartozom, akik úgy gondolják, hogy *éppen ez a legfontosabb* intézményi feladat, nem lévén helyben más közintézmény, aki ennek bonyolításában/szervezésében közreműködhetne.

*

Mielőtt tovább fűzöm a szót, a szabad továbbgondolás érdekében két távoli példát említek elsősorban azért, hogy érzékeltessem; *Európa szerencsésebb sorsú felén mi módon, és különösen milyen variabilisen gondolkodnak- cselekszenek az odavalósiak* emberi viszonyaik fejlesztését illetően. Még a '80-as évek derekán járt egy magyar népművelői csoport egy francia kisvárosban azt tanulmányozandó, hogy ott hányan vannak, milyen célra szerveződnek és miként működnek az ottani városi egyesületek. Érdekelte őket az egyesületek finanszírozása, és az is, hogy együttműködésük mennyire tartós, s hogy a város kötelező feladatainak ellátásában számít-e rájuk, tehát, hogy az egyesületekkel miképpen társadalmasítja önkormányzati munkáját?

Miután majd' mindegyikkel találkoztak, a búcsú estén három ismeretlenre akadtak. Kiderült, hogy *ők a város alkalmazásában álló társaság- és közösségfejlesztők*, akiknek az a dolga, hogy a város polgáraiból kéthavonta egy-egy új egyesületet alakítsanak. Ha bejegyezték az új szervezetet, és ha az működni kezdett úgy, hogy tevékenységéhez fedezetet is szerzett (például sikeresen pályázott), állásban maradhattak újabb két hónapig. Feladatuk tehát *a folyamatos egyesületszervezés, mondhatnánk, hogy az állandó közösségteremtés* volt.

Megismerve a szisztémát megkérdezték a polgármestert, hogy miért vállalja, miért szorgalmazza ezt, s végül hol a határ? Mikorra elvárható, hogy a kisváros társadalma lehetséges közösségekkel teljesen átszervezett legyen? Mikortól nem lehet megkövetelni tehát tőlük a kéthavonkénti teljesítményt?

Válaszában nem mondott határidőt. Szerinte az idők végezetéig folytatható ez a közösségi fejlesztő munka annál is inkább, mert mindig vannak/lesznek csoportok, amelyek szükség képpen felbomlanak. Vagy azért, mert időközben teljesítették feladatukat, vagy, mert az abban közreműködők megunták a részvételt. Esetleg harag támadt közöttük. És mindig adódnak újak, a korábbi szervezőségektől érintetlenek, vagy olyanok, akiket egy korábban nem gondolt feladat közös megoldása érdekel. A szervezőmunkának már azért sem lehet vége, mert *az emberek elfelejtették az egymás közötti együttműködést, a közösségben való munkálkodást. Nem nagyon érdekli őket a másik ember. Nem érdekli őket sem, csak saját és legfeljebb családi jóllétük.* Ő ezt nem tartja elegendőnek, tenni akar ellene. Az ember társas lény, és a véletlenszerű együttléteken, az iskolában és a munkahelyen túl még számtalan közösségbe kell merítenie magát azért, hogy képességeit kifejlessze, hogy ismeretei árnyaltak, hogy világlátása harmonikus legyen. Maguktól immár nem képesek megtalálni társaikat mindabban, ami közösen érdekelheti őket. Még gyakran abban is cselekvőképtelenek, ami az érdekükben áll. Ez a régen bizonyára megvolt képesség szinte mindenkién kihuny a megerősödött magánvilág, a televízió meg az autózás, az egész kinyílt univerzum okán. És ha régen sem volt meg, hát most viszont legyen, mert ebben *a globálissá vált világban csak a lokalitásban találhatja meg önmagát* az ember családján és gyerekein túl, a baráti körökből épülő közösségek által.

A tudatos települési közösségépítés lehetséges határait tágító másik példám egy ezzel szomszédos kisvárosból való. Itt különös helyi törvényt tevő képviselő - testület működött. Nem hitték magukat tévedhetetlennek, ezért valamikor úgy döntöttek, hogy ha valamilyen fejlesztési feladat a városka területéből egy meghatározott négyzetméternyi területet, hosszúságot vagy magasságot elér, illetőleg ha egy meghatározott létszámon felül érinti a lakosságot, határozatuk csak *egy hónap múltán válik hatályossá*. És az is csak akkor, ha azt nem támadja meg senki.

A „támadás” szabályos kellett legyen. Legalább két helybéli lakosnak egyesületet kellett alakítania a döntés megváltoztatása céljából. Ha ezt megtették, és bejelentkeztek a polgármesterségen, és

ugyanannyi időt kaptak az adott téma új, saját variánsának elkészítésére, mint amennyi ideig a testület foglalkozott azzal, egyidejűleg *ugyanannyi pénzt kellett a rendelkezésükre bocsátani*, amennyibe a hivatalnak az eredeti került. Ha elkészültek, variánsukat az előzővel együtt nyilvánosságra hozták, majd a testület szavazott arról.

A második döntés éppen úgy halasztott hatállyal lépett életbe, mint az első, és azt megváltoztatandó is lehetett a helybélieknek szervezkedni, és ha szervezkedtek, időt és pénzt kellett adni, és így tovább. Elvileg a végtelenségig, de föltehetően mégsem addig. Mert ha kiderült. Hogy valaki már csak kekeckedni akart, akkor erről őt a változásokat igénylő többség rövid úton négy szemközt lebeszélte.

A szisztéma megismerésekor az utcák egyirányúsításáról volt szó, és már a harmadik variációt gyúrták. A vendégek nem tartották operatívnak ezt a megoldást, hiszen mikor jutnak a végére? Kiderült, hogy bizonyára sokára. De hát miért is kellene hamar végére jussanak? – kérdeztek vissza a vendéglátók. Hiszen csak az a fontos, hogy *ne parancsra történjenek a dolgok, s hogy mindenki elfogadja majd*, ami kialakul.

A látogatók egy olyan országból érkeztek, ahol az autókkal behajtási irányt szakemberek szabályozzák, és hogy ilyenkor majd ki merre menjen, azt sem akkoriban, sem most nem szokás megkérdezni senkitől. Nem értették tehát, miről beszélnek az 'elfogadást' illetően. Hiszen aki nem fogadja el, azt megbüntetik! De ők ingatták fejüket, és elmagyarázták, hogy végül is mindegy, mi honnan egyirányú. Az a fontos, hogy a helyben lakók tudják, értsék és megéljék azt, hogy a dolgokat *ők döntenek el*. Minden részletkérdés rájuk tartozik. Hiszen nemcsak itt laknak; *közüik is kell legyen hozzá!*

A speciális teljesítmény-elszámolás szerint dolgozó helyi társaság- és közösségfejlesztők, valamint a halasztó hatállyal működő döntésekről szabad variációkat engedő városka példáját sokszor és sokfelé elmondtam már a hazai polgármestereknek, gúnyos kacajra fakasztva őket mindkét történettel. Belátom, hogy a magyar települési vezetőkre és képviselő-testületekre szakadt számtalan civilizációs hiánypótló feladat mellett egyenlőre illuzorikus ilyen gyakorlatot honosítani, és hasonló helyi törvényt tenni. Erre még várakoznunk legalább annyi békebeli esztendő, amennyire a franciáknak (szerencsebb történelmük okán) a második világháborút követően részük volt. De az önkormányzatok és a művelődési otthonok már mai körülményeik között is alkalmazhatnának olyan, mindezekre hajazó *közösségfejlesztési eljárásmodokat*, melyek gyorsíthatják a helybéli társadalom barátságos, őszinte és szolidáris viszonyait.

*

Egy adott 'szomszédság' közösségi tere semmihez és senkihez nem kell kapcsolódjék, ezek mindentől és mindenkitől független (csak éppen a környékbélieknek elkötelezett) autonóm szerveződések. Ott kell, és persze csak ott lehet megszerveződniük, ahol azt a *helybéliek közösen akarják*; ez az intézményecske és tevékenységajánlata senki másnak, csak nekik alárendelt. Mint hajdanán és mint említettem, a szovjetek bejövetele előtt szinte mindenütt, és mint a rendszerváltozás óta több tucat településen szerte Magyarországon.

És persze nem kell (mint bármilyen más infrastruktúrát) önkormányzatilag „kiépíteni” ezt, ettől Isten mentsen! Ezzel éppen a dolog lényegének tartott *önkéntesség* veszne el. Ilyen már volt Magyarországon akkor, amikor az állam felépítette, és mintegy adományként odalökte az intézményeket. A '80-as években még az az örület is előfordult, hogy a meglévő, de teljesen üres művelődési otthon közvetlen szomszédságában, annak tűzfalához építettek a helybéliek ugyancsak a közösségi művelődést szolgáló egyesületi székházukat¹⁵ pusztán azért, mert az a *sajátjuk* lehetett.

Az önkormányzat segítheti ezt a reménybeli rendszert például helyiségekkel, ha vannak önkormányzati tulajdonúak a különféle 'szomszédságok' környékén. Segítheti e célból pályázható pénzzel is, ami néha az alapítást könnyíti, máskor a működtetési költségekhez való hozzájárulást jelenti, vagy, ha van miből támogatni ezeket, úgy mindkettőt egyszerre gyámolítja. Segítheti alapításukat és működésüket a meglévő önkormányzati művelődési központ időleges odafigyelésével és alkalmi szakértelmével is, hiszen az nagy könnyebbség lenne a 'szomszédságokban' működő reménybeli közösségi terek számára, ha alkalmanként odamehetnének néhány tervezett programjuk előkészítését megbeszélni, vagy bármiféle szakmai tanácsot, akár pályázatírási közreműködést kérni.

Amennyiben néhány év, akár évtized múltán kiépülne városainkban a 'szomszédsági' léptékű közösségi terek hálózata, más értelmet, más funkciót nyerne az esetleg még létező „nagy” intézmény is.

¹⁵A somogyi Pogányszentpéteren.

Mert bár az egyszerű, a hétköznapi, a különféle speciális eszközöket és tanácsadót/szakértőt nem igénylő közösségi élet ezekben a reménybeli intézményekben zajlik-bonyolódik majd nap mint nap (és így a művelődési központ mentesül ettől az egyébként általa elláthatatlan funkciótól), attól még az azokban felmerült eszköz- és szakemberigényes tevékenységek megszervezése még feladata marad, sőt! A majdanán kialakuló rendszer nem úgy hat egymásra tehát, mint ahogyan az a korábbiak, a telephely-logikával szervezett intézményrendszerek esetében előfordult nevezetesen, hogy az általában a nagy, a központi intézmény nagy ritkán „kiteleptett” bizonyos szakmai szolgáltatásokat (ismeretterjesztést, műsoros estét stb.) kicsi telephelyére – ezt felejtjük el! Ez a kulturális „gondoskodás” az állami ellátórendszerek logikája szerint való volt, és teljesen nélkülözte azt, amiről most szólunk. Ez pedig nem más, mint a polgári társadalmak alapja; az önkéntesség, az öntevékenység, az önkormányzás, az öngazgatás. Az elképzelt reménybeli rendszer valódi hozadéka éppen ennek az újbóli megtanulása, elsajátítása. E nélkül a társadalmi gyakorlat nélkül képtelenség visszatérni az elfelejtett magatartásformákra a polgári demokráciák magabiztos emberi habitusára, ami itthon is sajátja volt minden országlakosnak. Valamikor.

Gondoljunk csak a Pál utcai fiúk markáns határozottságára, holott csak rövidgatyás külvárosi gyerekek voltak! Gyermekedd szándékaikat már serdülő korukban is az akkor társadalmilag elfogadott normák/formák között valószínűsítették meg; *egyesületet működtetnek közös céljaik keretében*. Szokás manapság megmosolyogni a gittegyletet, és lesajnálóan szólni egyidejűleg minden hasonló közös együttműködésről. E közben pedig elfelejtjük, hogy a regény főhősei gyerekek; felnőtt korukban nyilván nem ilyen infantilis célra, hanem felnőtt szándékaik szerint szervezték meg maga-magukat. Tudták, hogy hogyan és miképp, hiszen *gyakorlatot szereztek* benne. Mert bizony úgy gondolom, hogy *az egész művelődési otthoni működés semmi másért nem létezősült, mintsem hogy közreműködjen a helybéli társadalom barátságos, őszinte és szolidáris viszonyainak kiépítésében*. Ehhez azonban elsősorban nyitott és őszinte közélet kell. Ezt persze jó lenne országosan is megélnünk, de ha ezt „egyenlőre” nem lehet, mert kialakítása meghaladja lehetőségeinket, *legalább a település léptékében* kell azt megteremteni. Ha 'fentről' nem szólnak barátságos, őszinte szavak, ha az állam és az önkormányzatok, tulajdonképpen *az állam és az emberek közötti szolidaritás hiánycikk*, legalább ott, ahol élünk, nekünk kellene ezeket maga-magunknak és egymás között létrehozni.

Egy hajdani (megjegyzem, akkoriban ugyancsak illuzórikus, leginkább a hatalmas kulturcentrumokat építtető pártállam felelősen bosszantására fogalmazott) elképzelés szerint a 'közösségi terek' lakás közelben kell(ene) legyenek úgy, hogy azokat *otthonról rövid, mondjuk maximum 10 perces sétával* el lehessen érni. A '80-as évek elején megismert nyugat-európai közösségfejlesztési szakirodalom ugyanezt a távolságot 'szomszédsági' léptékűnek mondja. A 'szomszédság' az a környék, amelyen belül még ismerik egymást az emberek, a családok, a gyerekes anyukák, az idősebbek, és mindenki más ott lakó. Ahol még köszönnek egymásnak. Amely 'szomszédságban' élve még átmehet a feledékeny háziasszony tojást vagy petrezselymet kölcsönkérni, ahol a ledorongolás kockázata nélkül lehet megcsodálni valakinek a kertjét, hiszen szívesen visszafogadják az érdeklődőt a náluk való bámbészoklásra annál is inkább, mert *ismerik*. És itt, a 'szomszédságban' jól ismerik egymást a fiatalok is, netán csapataik is az egy- helyütt, a közelben lakás szerint szerveződnek.

Általunk általában nem értékelt és nem átgondolt, jobbra pusztán csak *megélt állapot* ez a helyben, a valakikhez közelben-lakás. Pedig olyan helyzeteket, állapotokat és értéket rejt, amit *semmi másban és sehol másutt a világon* meg nem találunk. Az ismeretséget és az ismertséget jelenti, a szoros egymáshoztartozást, az olyan közeli együtt-élést, ami bár kötelezettségeket nem, sajátos kötelességeket mégis hordoz. A legegyszerűbben úgy érthető meg ez az egész, ha most ki-ki átgondolja saját életterét, háza/lakása környékét és környezetét, az odavalósi arcokat, a hozzájuk tartozó életeteket és sorsokat és azt a sajátos viszonyrendszert, ahogyan hozzájuk és rájuk hangolódik. Jól meg- és átélhető mindez különösen akkor, ha hosszabb távollétet követően a sok ismeretlen településen át haza igyekszünk; az otthon nem a kerti kapunál vagy az előszobaajtó mögött kezdődik, hanem már jóval előtte. Már abba a bizonyos 'szomszédságba' megérkezve.

Tulajdonképpen az lenne jó, ha ezekben a szinte mindenütt még bizonyára feltáratlan határá 'szomszédságokban' élő emberekben *megegyezhetne a lokalitás értéke* úgy, hogy tudatosuljon bennük ez a különös helyi érték, és ennek elfogadása, netán öröme. A hasonlóképp ott élők alaposabb megismerésének igénye és elfogadásuk, a velük való esetleges együttműködés. Ennek legegyszerűbb módja a helybéliek, az egy környéken lakók egyesületi megalakításának szorgalmazása. Persze nem lehet 'csak úgy' együttműködést szorgalmazni/szorgalmaztatni; *ahhoz kell egy közösen felvállalt cél és feladatrendszer, ami*

mentén kikristályosodnak nemcsak a tennivalók, hanem a még nem ismert vezéregyéniségek és a különféle szerepeket betöltők is. Erre a legalkalmasabb (megjegyzem: egyidejűleg a leghasznosabb) a helybéliek együttléte feletti közös 'tető', a számukra kialakított és az általuk működtetett közösségi tér. Nem nagy intézményre gondolok! Csak egy-két szobára, esetleg kicsi kertre a környékeliek közös nappalijaként a kisgyermekes anyukák, a gyerekek, az ifjak, az ifjú felnőttek és például a horgászok, a kertbarátok, a modellezők és még bárki más, a környékbeli mániákus, na meg az idősek, esetleg a közös főzés, a közös név- és születésnap vagy bármi más örömteli összejövetel számára úgy, ahogyan az elmúlt másfél évszázadban (a szovjet hadsereg bejövételéig) szokás volt ez szerte Magyarországon. Vagy ahogyan az államkapitalizmustól, a szovjetektől mentes európai országok mindegyikében természetes a polgárosodás kezdeteitől mind a mai napig.

A művelődési központ és az ajánlott 'szomszédsági' közösségi terek közötti szervezetszerű összefüggésre, a kicsik központi/intézményi igazgatására, vezérlésére és befolyásolására tehát egyáltalán nem gondolunk. Ám arra viszont igen, hogy az azokban felmerült bármiféle szakmai óhajt és igényt azonnal felkarolja a 'nagy' intézmény, és a maga felszereltebb és tehetősebb lehetőségeivel, és ekkor immár saját falai között meg is szervezi azt. És ekkor majd azok, akiknek érdeklődése rokon a másutt, tehát a más szomszédságokban megalakult és működő közösségi tereket használókkal, a nagy intézmény falai között egymásra is találhatnak.

Eredetileg megjelent
A közösségek háza, 35 éves a Szepes Gyula Művelődési Központ,
Érd, 2007

KONKRÉTAN TELEPÜLÉSI LÉPTÉKBEN
HAJDÚNÁNÁS¹⁶

1. Álláspont

Hajdúnánás képviselő-testületének döntése alapján egy 2007. április 18-án aláírt megállapodás keretében felkérést kaptunk a város polgármesterétől arra, hogy *Hajdúnánás közművelődési koncepciójának felülvizsgálatát, egyidejűleg a város közművelődési feladatellátásának, közművelődési feladatot ellátó intézményének költséghatékonysági vizsgálatát* végezzük el, és egyidejűleg tegyünk javaslatot *a feladat költség- és eredményhatékony* megoldásaira. A megbízás különböző részleteit a rendelkezésünkre bocsátott dokumentumokból megvizsgálva és a város közművelődésben érdekelt szereplőivel beszélve végül a címben jelzett megoldásig jutottunk el, miszerint átalakítási/fejlesztési javaslatot teszünk a helyi közművelődési rendszerben szereplő intézmények átrendezésére, szervezetük modernizálására, a város rendelkezésére álló anyagi erő hatékonyabb hasznosítására úgy, hogy ugyanakkor *a közösségi művelődésbe való alkotó, cselekvő bekapcsolódás hosszú távú lehetőségét is biztosítsuk* minden érdeklődő és/vagy érdekelt hajdúnánási számára. Nyilvánvaló, hogy javaslataink elfogadása esetén a jelenlegi struktúrát körülíró közművelődési koncepciót is át kell dolgozni.

A hajdúnánási közművelődési intézményrendszer átalakításának első lépéseként a művelődési központot és a könyvtárt különválasztani, egymástól függetleníteni ajánljuk. Közülük a *könyvtári intézményi egységet* közvetlenül önkormányzati fenntartásúvá, míg *a művelődési központi intézményrész* egyesületi működtetésűként társadalmiasítani javasoljuk úgy, hogy arra egy éves átmeneti időszakot képzelünk el. Indítványozzuk azt is, hogy a jelenlegi intézményi integrációban részes tájházat, a közvetlenül az önkormányzat által gondozott csőszkunyhókat az új néven átszervezett *helytörténeti gyűjteményhez* csatolják. Javaslatot teszünk a fenti átalakításokból megteremtett megtakarítások és/vagy egyéb források integrálásával létrehozandó *városi, tevékenységfejlesztést szolgáló pénzalapra* is, amelynek későbbiekben folyamatos pályázataitól várható elsősorban a helybéliek közösségi művelődési aktivitásának bővülése. Javasoljuk azt is, hogy (bár a létrejövő intézményeket pénzgazdálkodásukban önállónak képzeljük el), pénzforgalmuk könyvelését *központosítottan, egy e célból létrehozott szervezetben* kezeljék, illetőleg takarításukat vállalkozóval végeztessék, hiszen ettől is bér- és költségmegtakarítás várható, ami az említett pénzalapot növeli.

Munkánk során nem részletezzük az intézmények jelenlegi tevékenységszerkezetét, hiszen azt valamennyi érdekelt és érdeklődő hajdúnánási *jól ismeri*. A „költséghatékonyságra” vonatkoztatható megállapításainkat csak a művelődésiközpont-intézményrész esetében részletezzük, hiszen a könyvtári egységről szólván erre a tavalyi hivatalos szakfelügyelet kitért, a helytörténeti gyűjtemény pedig új intézmény. A művelődésiközpont-intézményrész tevékenységének szakmai értékelését a 2006. évi statisztikai jelentésük alapján végeztük el. Az iratok alapos áttanulmányozása és a személyes találkozások intenzitása ellenére sem lehet azonban olyan árnyalt képünk a helybéli valóságról, mint az abban közreműködőknek (tehát az abban részeseknek) van. Országos és európai szakmai tájékozottságunk, a közművelődés oktatásában eltöltött több évtizedes tapasztalataink, a szakmai teljesítmény bővítésében és korszerűsítésében szerzett gyakorlatunk, és különösen az utóbbi másfél évtizedben sok helyütt elvégzett szakmai fejlesztések eredményei alapján azonban feljogosítva érezzük magunkat az alábbiak leírására különösen, hogy *fejlesztési koncepciónk helyszíni vitáiban, és elfogadása esetén annak realizálásában, illetőleg a javasolt képzés lebonyolításában is* (erre szóló felkérés és megbízás esetén) részt vállalunk.

¹⁶A helyszíni tájékoztató, a dokumentumelemzés és a szöveg dr. Balázs Károly közreműködésével készült.

Különösen vonatkozik ez a jelenlegi intézményi integrációban részes *művelődési központi intézményrész társadalmiasított formában való további működtetésének előkészítésére*, hiszen mind a majdani alkalmazottakat (a felelős vezetőt és a népművelőket), illetőleg az intézményműködtetői feladattal megbízandó (tervezett, leendő) egyesület elnökségét, valamint az intézményt használó valamennyi civil fel kell készíteni megváltozott státuszukra, feladatukra.

A társadalmiasított intézményműködtetési mód nem idegen Hajdúnánáson. A korábbi nánási egyesületek (a Kaszinó /1865-től/, a Függetlenségi Olvasókör /1871/, a Polgári Olvasókör /1875/, az Olvasókör /1876/, a Kaszinó Egylet /1876/, az Iparoskör /1890/, a vélhetően újjáalakult Függetlenségi Olvasókör /1890/, a Dalárda /1896/, a '48-as Kossuth Olvasó Kör /1905/, a Bocskay Olvasókör /1911/, a Hunyadi Olvasókör /1913/, a Polgári Leányiskola Egyesület /1914/, a Keresztyén Gazdasági Egyesület /1922/, a Független Polgári Olvasó Kör /1929/, a Katolikus Otthon /1943/, az Iparos Dalkör /1946/, a Kereskedő Társulat /1947/)¹ valamennyien *önálló intézményként, öntevékenyen és autonóm módon* működtek. Így működik 2000 óta az Okkal-Más-Okkal Ifjúsági Egyesület ifjúsági háza is. A javaslatunkban szereplő, a közösségi művelődés intézményére vonatkozó megoldás tulajdonképpen e hajdani jeles hagyomány, és e néhány éve sikeres, szakmailag előremutató lépés *folytatását, kiteljesítését* jelenti.

Az alábbiakban tehát, megbízásunk részleteihez igazodva

1. leírjuk a jelenleg érvényes közművelődési koncepcióról alkotott véleményünket, majd
2. a közművelődési feladatot ellátó intézményi integráció művelődési központi intézményrésze költséghatékonyságának kiszámíthatatlanságáról szólnunk. Ezt követően
3. részletezzük a jelenlegi intézményi integráció művelődési központi intézményrészének teljesítményét. Mindezeket az azt követően kifejtendő,
4. a város közművelődési (és ezen belül közösségi művelődési) feladatellátásának költség- és eredményhatékony átalakítására tett javaslatunk megalapozásának tekintjük. Ezen a fejezeten belül
  1. részletezzük a leendő intézményeket és
  2. a szükségesnek látszó új, a helyi közösségi művelődés lehetőségének fejlesztését és bővítését szolgáló, helyi pályázati lehetőséget megteremtő pénzalapról írunk, illetőleg
  3. felvázoljuk a társadalmiasított intézményműködtetéshez szükséges képzés alapelveit, valamint
  4. időrendet ajánlunk az intézményi átalakítás/átrendezés megvalósítására.
  5. Javaslatunk mellékletében egyéb, a témánkhoz kapcsolódó tennivalókra hívjuk fel a figyelmet.

2. A hatályos közművelődési koncepció

túl részletes, már szinte a munkatervet helyettesítő dokumentum. „Koncepció” alatt *„elgondolás, terv”; „alkotás jellegét meghatározó felfogás, felépítés”; „felfogások, nézetek rendszere”* értendő². Különösen ez utóbbira hivatkozva javasoljuk, hogy egy későbbi dokumentum erre figyelmesen, *lényegre törően* és alapvetően *általánosan* fogalmazzon. A feladatra vonatkozó 1997. évi CXL. törvényt követően kiadott segédlet³ erről is bőségesen ír, ám rögzíti, hogy az ilyen helybéli rendelet célja az, hogy „az önkormányzat a helyi társadalom, a helyi közművelődés adott állapota, igényei és lehetőségei ismeretében *meghatározza a település közművelődési feladatait, törekvéseit, azonnali intézkedéseit, megalapozza közép- és hosszú távra a fejlesztés lehetőségeit*”. Nem az egyes intézményekét tehát, hanem az egész települését. A dokumentumnak a helybéli helyzetből következő, és szükségesnek látszó szakmai feladatokat a település népességére differenciáltan vonatkoztatva kell értelmeznie/részleteznie.

Természetesen mindezt csak egy, esetleg a rendelet mellékletét képező alapos társadalom- és helyzetelemző tanulmány alapján határozhatják meg, amiből érzékelhető, hogy *milyen konkrét, Hajdúnánásra igaz helyzetek/állapotok megoldását biztosítja a város közművelődési tevékenységfinanszírozása, és közösségi művelődési tevékenységfejlesztése által*. A koncepció használóinak és alkalmazóinak ebből kell megtudniuk és megérteniük, hogy itt és most, tehát Hajdúnánáson és az olvasás pillanatában *mit miért és mire, mit milyen célból és szándékból, ki(k) miből és kiknek szerveznek kulturális, művelődési, közéleti, társadalmi, közösségfejlesztő és információs lehetőségeket*.⁴ Nem a történelmileg vagy véletlenszerűen kialakult intézményi struktúrákat és ezek munkafajtáit kell rögzítse tehát ez a dokumentum, hanem azt kell előírja, hogy *milyen helyi élethelyzetekre és perspektívákra kell válaszolni* a kultúra eszközeivel, a közösségi művelődés lehetőségeivel. Következésképp a koncepciót nem lehet (mint ezt!) két esztendőre fogalmazni, hanem a már idézett közép- és hosszú távra (miközben természetesen tartalmazhat azonnal megoldandó feladatokat. Olyanokat, amelyek e távlatot alapozzák meg).

Amennyiben jelen javaslatunkban foglalt elképzeléseinket a képviselő-testület elfogadja és bevezetésre ajánlja, nincs értelme soronként és fejezetenként megjegyzéseket fűzzünk a most hatályos

dokumentumhoz, mert ennek *szellemiségében és metódusában kell új alakot öltenie*. Megfogalmazásához és elfogadásához azonban az említett, a helyi viszonyokra vonatkoztatott társadalom- és helyzetelemző tanulmány elengedhetetlen, ami később is a tennivalókat szabályozó vezérfonala lehet a képviselőtestületnek ugyanúgy, mint a város érdeklődő polgárainak. Az így megalapozott koncepció jelentené a legnagyobb segítséget a népművelőknek, a közösségi művelődést fizetésért vagy önkéntesen dolgozóknak is, hiszen így tudnák és értenék, hogy *miért, minek érdekében, milyen helyzetben és milyen állapotban változtatva* kell cselekedniük.

3. A közművelődési feladatot ellátó városi intézmények költséghatékonyságáról

A közművelődési feladatellátás bármely település költségvetése szempontjából *folyamatos ráfizetés*. Nyilván Hajdúnánás sem azért működteti erre hivatott intézményeit, mert az számára *anyagilag megtérül*, és bizonyára nem csak azért, mert erre törvény kötelezi, hanem mert ezek tevékenységét polgárai *kulturális, művelődési, közéleti, közösségi fejlesztése érdekében* hasznosnak, fontosnak ítéli. A „költségek hatékonyságát” tehát csak abban a viszonylatban lehet számon kérni az e feladatban részes intézményektől vagy egyéb tényezőktől, hogy *milyen rendszerhez, milyen más struktúrához képest kerül* jelenleg ennyibe vagy annyiba, többbe vagy kevesebbe. A nánási összevont intézmény átalakítását éppen arra figyelemmel javasoljuk, hogy átszervezése nemcsak hatékonyabb struktúrát, hanem az ágazatban másutt felhasználható megtakarítást is eredményez.

Erre a szakterületre az intézmények megalapítása óta a *maradványelv* és/vagy a *bázisszemlélet* jellemző; vagyis annyi jut nekik, amennyi az adott évi költségvetésből számukra megmarad, avagy annyi, amennyi tavaly (tavalyelőtt, és azelőtt meg azelőtt stb.) volt. Ez a megközelítés *nem érzékeny* a közszolgáltatások időközi áremelkedéseire, a különféle kulturális termékek (pl. színházi előadások, könyvek) drágulására. Nem érzékeny ez a finanszírozás *a helyi élethelyzetek megváltozásából következő tevékenységbeli szükségletekre* sem, noha az intézményeknek éppen ezekre kéne frissen és azonnal reagálnia. Az értékében csökkenő önkormányzati támogatásra az intézmények bérköltségük arányos szűkítésével, tehát a közművelődést szervezők létszámának csökkenésével szoktak válaszolni, avagy olyan tevékenységek meghonosításával, amelyek hozadéka nem céljuk szerinti, tehát nem a polgárok kulturális, művelődési, közéleti fejlesztését szolgálják. A hajdúnánási integrált intézményben *még nem kellett* ezek egyikével sem élni.

Egy település közművelődési kiadásainak „költséghatékonyságát” elegendő saját pénz híján leginkább az növeli, ha intézménye *olyan új tevékenységfajtáknak enged utat, amelyek pályázati forrásokat és egyéb támogatásokat* akumulálhatnak máshonnan, a településen kívülről. Az önkormányzati (összevont) intézmény esetében kevés nyomát találtuk ennek. Nem tudták sikeres pályázatokkal növelni a városban a közművelődésre fordítható pénzt, így nem tudták növelni sem a város szakmai összeteljesítményét.

A közművelődési szakma a közösségi művelődést szolgáló intézmények (a művelődési otthonok) egyedisége, sajátos volta miatt mindeztidáig *nem dolgozott ki olyan pontos számítási módszert*, ami a „költséghatékonyság” meghatározására kiindulópontként használható lenne. Nincs objektív viszonyszám tehát, amihez képest a hajdúnánási közművelődési intézményrész ténytámai jónak, kevésbé jónak, közepesnek, rossznak, avagy elegendőnek, szűkösnek vagy pazarlónak lennének minősíthetők. Nem véletlen, hogy nincs; adataik esetleges összehasonlítása más hajdúvárosokéval, esetleg távolabbi (dél-alföldi, dunántúli) hasonló nagyságrendű településekkel *nem jelent semmit*. A tavalyi könyvtári szakfelügyelet – noha a könyvtár teljesítménynormái könnyebben adatolhatók! – jegyzőkönyve szerint „A könyvtár eredményeit statisztikai mutatók /ld. több azonos nagyságrendű könyvtár összehasonlítása alapján készített statisztikai táblázatot a kérdőív 12. oldalán/ *nem tükrözik*.”⁵ Van ugyan a következő mondatban egy utalás a rossz statisztikai adatszolgáltatásra, a hiányosan kitöltött munkanaplókra, de ez is az *összehasonlíthatatlanságra* utal. A művelődésiközpont-intézményrész „költséghatékonysági” összehasonlítása még pontatlanabb lenne.

A művelődési otthonokra (Hajdúnánás esetében a művelődési központ intézményrészre) vonatkoztatható egyetlen, a *megszokás szerint kialakult viszonyszám az önkormányzati támogatás aránya a teljes költségvetésen belül*. Amennyiben ugyanis az önkormányzati éves támogatás fedezi az épület rezsikiadásait és a béreket + közterheit, az intézményt *irigylésre méltó állapotban lévőnek* tartja a szakma. A nánási összevont intézmény önkormányzati támogatottsága bőven fedezi ezt, bár az ebbéli állapotot rontja, hogy a könyvtárfenntartási kiadások is részei e számításnak. Ennek kivonása esetén a művelődési központ költségvetése *még így is mintegy 4 milliónyi szabad (tevékenységekre fordítható) pénzzel* rendelkezik,

ami kiemeli az átlagból. Másutt ugyanis nem marad semmi. Olyan intézmények is működnek és sikeresek manapság Magyarországon, amelyek önkormányzati támogatása csak a költségvetési főösszeg kétharmada; persze ott mások lehetnek a körülmények, erőteljesebben érdekérvényesítő a helyi társadalom, esetleg invenciózusabbak a népművelők, akik korszerű tevékenységükkel sikeresebb hazai és EU-s pályázók. A valódi, az igényes és igaz összehasonlítás ezért is lehetetlen.

A „költséghatékonyság” valóban értelmezhető mérőszámai azok lehetnének, amelyek *a lakosság-számhoz hasonlíthatók a művelődési folyamatokban (értsd: a rendszeres, visszatérő alkalmakban aktivizált) helybéliek számát; illetőleg amelyek az önkormányzati támogatás által generált idegen (pályázati, szponzori) összegek arányát* vizsgálják. Ezek a nánási intézmény esetében kiszámíthatatlanul alacsonyak.

4. A művelődésközpont-intézményrész teljesítményéről⁶

Az intézményben (az igazgatóval együtt) 4 főállású népművelő és 8 működést, ügyvitelt ellátó főfoglalkozású dolgozik 4 további megbízási szerződéssel foglalkoztatott mellett. Az intézmény kiadásaiban mindez jelentős tétel; a munkavégzéshez kapcsolódó juttatásokkal és a külső személyi juttatásokkal együttesen a személyi jellegű kifizetések összesen 34.801.000.- forintot tesznek ki, ami a munkaadót terhelő járulékokkal további 11.079.000.- forintot, mindösszesen 45.880.000.- forintot jelent. Ez a teljes költségvetés 83 %-a.

Az önkormányzat 2006. évben 58.207.000.- forintot biztosított számukra; ez a 2005-ből származó 1.015.000.- forintos pénzmaradvánnyal és a 13.702.000.- forintnyi saját forrással mindösszesen 72.924.000.- forint összes bevételt jelent.

Helyi, megyei, nemzetközi pályázatokon támogatást nem nyertek, egyéb működési célra átvett bevételük nem volt, a személyi jövedelemadó 1 %-ából nem részesültek, egyéb (pl. szponzori) bevételük a statisztikai adatszolgáltatásuk szerint nincs. Mindezt *igen szerény eredménynek* tartjuk, hiszen a mindösszesen csak 1.551.000.- forintos országos pályázati nyereményt nem minősíthetjük másképpen.

Működési bevételeik mértéke és megoszlása is tanulságos. Alaptevékenységükből mindösszesen 6.739.000.- forintot könyvelhettek el, egyéb sajátos bevételként pedig megközelítően ugyanannyit, 6.963.000.- forintot, amiből a bérleti díj nagy arányú, 4.541.000.- forint. Ez utóbbi természetes, és sokat sem kellett érte tenniük, hiszen ők rendelkeznek a város egyetlen többcélú nagytermével. Saját bevételük aránya a költségvetés egészéhez képest így is éppen hogy meghaladja a 18 %-ot.

Dologi kiadásaik (közüzemi díjra, ügyviteli költségre, bérleti díjra, reklámköltségre, épület- és eszközkarbantartásra, épületfelújításra/beruházásra, szakmai anyagra, nagy értékű gépekre, szakmai feladatokkal kapcsolatos számlás kifizetésekre, nem személyi jellegű adókra, járulékokra és egyéb kiadásokra 26.495.000.- forint. Ebből 6.212.000.- Ft a 7.661.000.- forintnyi számlás kifizetésekből szakmai programra fordított közvetlen költség.

Kiadásaik a fent leírt személyi jellegű kiadásokkal és azok közterheivel, a dologi kiadásokkal együtt mindösszesen 72.375.000.- forint, tárgyévi pénzmaradványuk 2.010.000.- forint. Ez utóbbi sem gyakori a hazai intézményi gyakorlatban.

Miután a művelődési központi intézményrész tavalyi tevékenysége és teljesítménye javaslatunk helyi olvasói, az intézmény használói számára jól ismert, tanulságosabb statisztikájukból azt kiírni, hogy *mi az, amivel az intézmény nem foglalkozott*. Megjegyezzük, hogy a művelődési otthoni statisztikában valamennyi tevékenységtípus felsorolását követően előfordul az úgynevezett „egyéb”, a statisztikai űrlapon nyomtatásban fel nem sorolt, nem részletezett kategória. Magyarországon *több intézmény sokféle tevékenysége jellemzően éppen ide, és csak ide sorolható*, hiszen ezek olyan tevékenységfajták, amelyekre a statisztika gyűjtője még nem gondolhatott, hiszen *újak, és mert helyi kihívásokra reagálnak*. Igazából éppen ezek elemzésével lehet feltárni egy művelődési otthon teljesítményének érzékenységet, a helyi viszonyokra való finom és azonnali reagálását. Náluk ebből *egy sem* akad.

A hivatalos statisztika előre nyomtatott felsorolásai szerint elvégzett munkájukból hiányzik/hiányoznak az alábbi művelődési formák/alkalmak:

1. a bábcsoport,
2. a képző- és iparművészeti csoport,
3. a fotó-, film- és video-csoport,
4. a könnyűzenei együttes,
5. a komolyzenei együttes,
6. a hangszeres népzenei csoport,
7. a népdalkör, pávakör (az adatszolgáltatás csak *saját* csoport/ok/ra vonatkozik!)

8. a néptáncegyüttes (bár ezzel korábban próbálkoztak);
9. a fazekas,
10. a faragó,
11. a bőrműves,
12. a textiles,
13. és a komplex alkotó művelődési közösségek bármelyike;
14. az ifjúsági,
15. a gyermek és
16. a családi klubok.
17. Nincs nyelvtanfolyamuk,
18. vidékfejlesztési/közösségfejlesztési rendszeres művelődési formájuk,
19. nem foglalkoznak mezőgazdasági ismeretterjesztéssel,
20. a magyar nyelv ápolásával, művelésével,
21. helytörténettel, honismerettel,
22. a népi kézműves ismeretek terjesztésével/szorgalmazásával,
23. közhasznú és vállalkozási ismeretek terjesztésével,
24. egészségvédelemmel, mentálhigiénével, természetgyógyászati, ezoterikus ismeretek terjesztésével (bár itt meg kell jegyezzük, hogy az előbbiről hallottunk külön finanszírozott ÁNTSZ-es előadásorozat formájában, lehet, hogy statisztikájuk nem pontos?),
25. sporttal, az erőnlét fejlesztésével, rekreációval,
26. semmiféle szakmai (OKJ-s) képzéssel vagy
27. egyéb akkreditált szakmai képzéssel, továbbképzéssel,
28. felvételi előkészítővel.
29. nincs iskolarendszerű, vagy azon kívüli képzési formájuk,
30. nem foglalkoztak természet- és műszaki tudományos ismeretterjesztéssel;
31. társadalomtudományi sorozatokat (konferenciát, tanácskozást) sem rendeztek;
32. nem rendeztek tábort (kivéve a képzőművészeti alkotótáborban való közreműködésüket),
33. saját szervezésű helytörténeti, műszaki, természettudományi kiállításokat, műsorokat, rendezvényeket.
34. Nem szerveztek tanulmányutakat bárkinek bármiféle témában,
35. külföldön sem rendeztek semmit (ha nem számítjuk a városi kórus olaszországi vendégszereplését, amely azonban nem intézményi „rendezvény” volt, s különben is jelentős önköltséggel valósult meg).

A fenti lista különösen annak tudatában szomorú, ha tudjuk (amiképp a nánásiak emlékezhetnek erre!) hogy *az emlegetett tevékenységfajták közül több egy-két évtizede még élő tevékenység volt* ugyanezen falak között. Az intézmény akkor még a „nyitott ház” tevékenységújítók között volt. Ha némely tevékenységformát a megváltozott ízlés, a kevesebb szabadidő, a csökkenő fizetőképesség, vagy akár a megváltozott körülményekre hivatkozva „leszerepeltnek” ítélnénk is, a mai élethelyzetekben szükséges szakmai segítő technikákat/alkalmakat joggal hiányolhatjuk!

Hajdúnánás lakói közül összlátogatói létszámként

1. a rendszeres művelődési formák résztvevői 2006-ban mindösszesen 25.768 fő (az alkalmak száma osztva a csoportok számával, szorozva a résztvevők számával),
  2. ismeretterjesztésen 329 fő,
  3. rendezvények, kiállítások látogatói 32.053 fő,
  4. szolgáltatások igénybevevői 10.790 fő,
  5. külső szervek tevékenysége/bérlete eredményenkénti látogatók 37.983 fő;
- mindez mindösszesen 106.923 látogatási alkalom.

Nagyon szerény eredmény mindez 4 főállású, 8 működést, ügyvitelt ellátó főfoglalkozású dolgozó és 4 további megbízási szerződéssel alkalmazott létszám, valamint mintegy 73 milliónyi költségvetés ismeretében. Megjegyezzük, hogy a már hivatkozott minisztériumi kiadvány⁷, mint írja, „a teljesség igénye nélkül” *8 pontban, a-tól h-ig jelzett bekezdésekben sorolja a település közművelődési feladatainak meghatározását*, aminek jelentős része Hajdúnánáson bizonyosan az integrált intézmény művelődési központi intézményrészétől lenne megkövetelhető. Vajon miért nem követelte meg eleddig tőlük soha senki? Ha más nem is, például a helybéli polgárok? Nekik azonban vélhetően fogalmuk sincs arról, hogy a közösségi művelődés helyi megvalósítója/szorgalmazója valójában *mire lenne való!*

A rendelkezésünkre bocsátott dokumentumokból és személyes találkozásokból egyaránt az a kép bontakozik ki, hogy a hajdúnánási közösségi művelődés letéteményesei szinte egyedül az *amatőr művészeti csoportok*. (Nélkülük a művelődési központ alig több, mint egy imponálóan szép, ám jobbára üres, bár időnként bérbevett épületegyüttes, ahol a szakalkalmazottak hivatali rendben és fegyelemben várják reggel nyolc és délután négy óra között a művelődésre vágyó közönséget – az adatok szerint jobbára hiába.) Az amatőr művészeti csoportok egyébként valóban értéket képviselnek – noha minőség és esztétikai érték tekintetében erősen szóródnak! – mégis inkább a *megtűrt*, mint a *támogatott* kategóriába látszanak besoroltatva lenni.

Az egykori Úri Kaszinó egyik homlokzati, reprezentatív helyisége képzőművészeti kiállítások megrendezésére szolgál. Ám azokat megtekinteni elég körülményes. Az üvegajtón „A kulcs a portán” felirat olvasható. A ház dolgozóinak elmondása szerint nincs pénz teremőr alkalmazására. Pedig a kiállítóterem ideális helyszíne lehetne az akár havi rendszerességgel megrendezendő festészeti, grafikai, szobrászati bemutatóknak, a vizuális kultúra hétköznapi műhelyének. Különösen, ha normális módon lenne látogatható, és ha a közművelődésben manapság hétköznapiak, természetesnek mondható egyéb tevékenységfélékkel (előadásokkal, találkozásokkal, vitaestekkel, rokonítható témájú ismeretterjesztő alkalmakkal stb.) színesítenék ezeket, ez esetben a helybeliek (és különösen a felsőbb iskolások) vizuális kultúrájának fejlesztését, esetleg a turistaszezon délután és koraeste ráérő üdülőinek érdeklődését is felkeltve.

Gyakorlatilag *önfenntartónak* mondható a legtöbb közösségük. Talán csak a NANÁ Színház részesül annyi támogatásban, hogy szerény körülmények között – sok saját munkával és a vezető főfoglalkozású alkalmazásával – fenn tudja tartani magát. A legtöbb csoport rendes évi tagdíjat fizet (ami egyébként helyeselhető gyakorlat), ám ezen kívül elég sok kiadást kell vállalniuk a tanuláshoz, vagy/és a fellépésekhez. A táncstúdió tagjai 2 – 3.000.- forintos részvételi díjat fizetnek, amiből az intézmény fizeti az oktatókat. A városi kórus pedig 35 ezer forintos részvételi áron jutott el egy külföldi fesztiválra. Fűtött és világított helyiségeik rendelkezésre bocsátását, illetve annak *támogatásként* való feltüntetését különösen tartjuk abban a struktúrában, amely (elvben) a sajátjának tekinti a csoportokat.

Az intézmény közvetlen környezetében megújult a *főtér*, és egyik sarkában szabadtéri rendezvényekre/szereplésekre alkalmas térrészt építettek. Nem látjuk be, hogy azt miért csak évi néhány alkalommal használják ki, és miért nem szerveznek társadalmi animációra alkalmas és rendszeres szabadtéri bemutató-sorozatot, különféle rendezvények, találkozások, beszélgetések, vetítések stb. sorát? Megjegyezzük, hogy az átépített főtér több pontja is kínál szakmai munkára alkalmas/intim helyszíneket, és akkor még nem szóltunk *a fürdőről, mint sokféle szakmai tevékenységet kínáló helyszín* kihasználásáról.

Bár az éves statisztikai nyomtatvány kitöltetlen soraival már kellőképpen érzékeltettük tevékenységbeli beszűkültségüket, nem álljuk meg, hogy a helyi társadalmukra érzékenyebb (és éppen ezért helyben mindmáig sikeres és közkedvelt) művelődési otthonok egyik jellemző tevékenységformájának, a *felnoáttképzésnek* hiányára ne mutassunk rá. Éppen ettől várható, hogy a Hajdúnánáson is fájdalmas mértékű munkanélküliséget az intézmény a maga átlátó-, elemző- és megoldó-képességével oldja, csökkentését elősegítse. Erre folyamatos pályázati lehetőségek voltak és múltak el, amiből éppen a környékükön értelmes és fontos fejlesztési programok zajlottak⁸. Ők nem vettek részt ebben, és semmi sem utal arra, hogy ezt a továbbiakban önmaguktól feladatuknak tekintenék.

Miután éves munkaterveiket és éves szakmai beszámolójukat minden eddigi képviselő-testület jóváhagyta és elfogadta, a költség- és eredményhatékonysági mutatójuk együttese pont annyira alacsony, amennyit helyben mindenki tapasztalhat, és tapasztalatai szerint értékelhet. Például abban, hogy hányszor volt ott, mit kapott, mennyivel lett tájékozottabb, tudásában, érzelmeiben gazdagabb. Vagy éppen ellenkezőleg, hogy nem ment oda. Nem biztos, hogy azért, mert ő érdektelen, esetleg közömbös. Tán nem szólították meg.

A Hajdúnánáson közismert tevékenységet végző művelődési központ intézményrész teljesítménye vélhetően a tevékenységbeli maximumot jelenti, hiszen ha többet akarnának tenni a jelenleginél, ha többre lennének képesek, akkor ma is *minden további nélkül többet teljesíthetnének*. Amennyiben anyagi, támogatásbéli akadálya lenne szándékolt többlet-teljesítményüknek, úgy elutasított szakmai fejlesztési elképzeléseik dokumentumait, elutasított önkormányzati támogatási kérelmeket és elutasított pályázatok garmadáját mutathatták volna nekünk. Ilyenek vélhetően nincsenek. Nem tévedünk túl nagyot tehát, ha azt állítjuk: *ebből az intézményi szisztémából, ilyen szervezőmunkával és annak jelen közreműködőivel szükségképpen ez a végeredmény következik*.

5. Javaslat a város közművelődési, és ezen belül közösségi művelődési feladatellátásának költség- és eredményhatékony átalakítására

Az alábbiakban egy átalakított városi közművelődési intézménystruktúrára teszünk javaslatot. Ennek első lépéseként *a Móricz Pál Városi Művelődési Központ és Könyvtár intézményét javasoljuk jogutód nélkül megszüntetni*. Ezt követően azonnal mód nyílik egyrészt *a törvényesség helyreállítására* (a Városi Könyvtár önállóságának megteremtésével), másrészt *a helyi közösségi művelődés intézményének társadalmiasítására*. Ez utóbbi lehetőséget teremt arra, hogy a helyi polgárság a saját kezébe vegye a saját adóforintjaiból megteremtett (ön)művelődésének irányítását, szervezését és gyakorlatát. Azaz, ne kelljen kegynek, adománynak tekintenie a közösségi művelődés feltételeinek megteremtésére szánt forrásokat és adottságokat, az intézmény helyiségeinek használatát. A hagyományosan kialakult, szakszerűen rögzített funkciókat reprezentáló intézményi egységek önállósulva így *önkormányzati fenntartásba* kerülnek tehát, míg a helyi társadalmi-kulturális viszonyokat spontánabban tükröző közösségi művelődési formák vezetését és fenntartását az *egyesületekre, a civil közösségekre bízánk azzal, hogy a tevékenységüknek keretet adó épületet működtetésükbe adjuk*. Ez utóbbi esetben felkészítésükre, tájékoztatásukra és szakmai tapasztalatszerzésükre egy évnyi időtartamot javasolunk biztosítani.

Ebben a vegyes fenntartású és üzemeltetésű rendszerben közvetlen *önkormányzati fenntartásban és önkormányzati finanszírozásban való működtetést* javasolunk az alábbi intézményi egységeknél:

1. Városi Könyvtár
2. Hajdúnánási Hagyományok Háza.

A városi közművelődési, közösségi művelődési feladatellátás további lehetőségeit az alábbi új önkormányzati pénzalap létrehozásával lehet megteremteni:

Hajdúnánási Községi Művelődési Alap.

Az önkormányzati intézménystruktúrától független intézmény lenne (egy éves átmeneti időt követően) a művelődésház-egyesület.

5.1 Városi Könyvtár

A művelődési központtal 1997-ben összevont városi könyvtárt a jelenlegi integrált állapotából *függetleníteni kell*, tehát a későbbiekben ajánlott időrendre figyelemmel belőle új önálló önkormányzati intézményt alapítani elsősorban azért, mert a már hivatkozott 1997. évi CXL. törvény 67. § (1) bekezdése szerint a „Városokban elsődlegesen önálló intézményben kell a nyilvános könyvtári ellátást biztosítani”, illetőleg ugyanezen paragrafus (2) bekezdése szerint „Más intézménnyel való közös működtetésre csak szakmai, illetve jelentős gazdálkodási előnyök esetén kerülhet sor a miniszter véleményének figyelembevételével” (kiemelések tőlünk). Nem látunk, és megítélésünk szerint *nincs is* olyan szakmai vagy „jelentős gazdasági előny”, ami a jelenlegi összevonást érdemben megindokolhatná, mint ahogy olyan indok sem, ami esetleg újólag mással (pl. a helytörténeti gyűjteménnyel) való összevonását kívánná meg.

Jelenlegi munkatársi gárdájának szűkítését semmiképpen nem javasoljuk. A már említett, 2006. május 22-én kelt szakfelügyeleti jelentésben foglalt, alapvetően könyvtár-informatikai hiányosságok pótlását azonban szükségesnek tartjuk; az épületállag óvása pedig elengedhetetlen. Megjegyezzük, hogy bár gazdaságilag önálló intézménynek, tehát a számára biztosított anyagiakkal önállóan gazdálkodónak képzeljük el, pénzkezelését és könyvelését (másokkal együtt) egy „városi kincstárban” *központosítani* javasoljuk.

5.2 Hajdúnánási Hagyományok Háza

Az öröndetes módon nemrég megalakított (bár tudomásunk szerint önálló költségköltséghellyel egyelőre nem rendelkező) *helytörténeti gyűjteményt új önálló önkormányzati intézményként javasoljuk működtetni* a jelenlegi összevont intézménytől átadandó tájházzal és a funkcióikat veszített, de helyreállított (bár jobbára kihasználatlan) csöszkunyókkal együttesen.

Az intézmény minimális személyi fejlesztése szükséges (pl. őrzési/nyitvatartási feladatokra a tájház esetében, vagy a határbéli csöszkunyóknál), de ennek sem mértékét, sem lehetőségét nem tudhatjuk. Amennyiben azonban a tájház udvarát pl. tankertészetként akár gyógynövény termesztésére hasznosítaná az intézmény vagy valamelyik iskola, avagy az épületben vagy udvarán szalmafonatok termékárúsítását szerveznék meg, avagy bármi mással folyamatos életet lehelnének a jelenlegi holt területbe,¹⁰ úgy annak bevételeiből és/vagy üzemeltetésének módjából megoldódna a szükséges felügyelet. Megjegyezzük, hogy bár gazdaságilag önálló intézménynek, tehát a számára biztosított anyagiakkal önállóan gazdálkodónak képzeljük el, pénzkezelését és könyvelését (másokkal együtt a 'városi kincstárba') *központosítani* javasoljuk.

5.3 Hajdúnánási Községi Művelődési Alap

A város közösségi művelődési feladatellátásának finanszírozását egy új önkormányzati pénzalap biztosíthatná. Ebben valamennyi (a Városi Könyvtár és a Hagyományok Háza működtetésén kívüli) pénzt össze kellene gyűjteni, és azt pályázati úton kellene/lehetne a feladatokat megvalósítókhoz eljuttatni. Az Alap kezelője, így a pályázat kiírója és elsődleges javaslattevője a MOISB, megítélője a képviselőtestület, míg az azzal kapcsolatos adminisztrációt a már emlegetett 'városi kincstár' végezné. Az Alapot kezelő szervezet láthatja el a *városi rendezvénykoordinációt* már csak azért is, mert náluk valóban össze-futnak a dátumok már a pályázók érdekei miatt.

Az Alaphoz pályázhatna támogatásért

1. *a művelődésház-egyesület* az épület fenntartásáért és az általa/benne szervezett tevékenységek részfinanszírozásáért, a várossal szerződött tevékenységek megvalósításáért;
2. *az egyesületi működtetésű ifjúsági ház/mozi* tevékenységének részfinanszírozásáért;
3. a magánkézben lévő *Aranyszalma alkotóház és bemutatótér* bármiféle szükséges tevékenység, pl. képzési alkalmak finanszírozására;
4. bármelyik hajdúnánási *intézmény* kulturális/művelődési tevékenységének részfinanszírozására vagy költségeinek kiegészítésére;
5. helyi kulturális, művelődési, közéleti *egyesületek* működésük részfinanszírozására és/vagy meghatározott programjaik megvalósítására;
6. bármiféle helyi *csoportosulás és/vagy magánszemély* bármiféle általa fontosnak tartott kulturális/művelődési program megvalósítására, vagy annak költség-kiegészítésére;
7. bármelyik *intézmény, egyesület* a város ünnepeinek és/vagy nagyrendezvényeinek lebonyolítására¹¹.

Az Alap kezelésében lévő keretet a jelenlegi összevont intézmény költségvetésének könyvtári és tájházi kiadásai nélkül fennmaradó összegből, a MOISB jelenleg is pályáztatott keretéből és egyéb forrásokból/megtakarításokból lehet képezni. Az *Alap létrehozásának, pályáztatási rendszerének és valamennyi részletkérdésének kidolgozását már e koncepció elfogadását követően el lehet kezdeni*, hogy össze az már megvitatva döntésre készen álljon.

Alapelvként (mint olvasható volt) leszögezzük, hogy az Alaphoz szabadon pályázhatna támogatásért bármilyen hajdúnánási *intézmény, szervezet, csoport* és bárki *magánszemély* az általa fontosnak tartott, és általa megvalósítandó kulturális/művelődési szándékkal és/vagy cselekvéssel. Éppen ettől a folyamatos támogatási lehetőségtől várhatjuk *a jelenleg megmerevedett formákba rögzült közösségi művelődési lehetőségek, alkalmak sokasodását és színesedését*. Bizonyos, hogy nem azonnal, csak idővel terem meg és alakul ki az emberek körében az erre való érzékenység és/vagy cselekvőképesség, de *egy közösségibb helyi társadalom kialakításának érdekében* ki kell várni az ehhez szükséges időt. Ismét felhívjuk a figyelmet arra, hogy pl. a városi ünnepek megszervezése/lebonyolítása is bármely szervezet által megpályázható feladat lehet (Putnokon évtizede a városi gyermekönkormányzat szervezi a nagy városi ünnepeket, Martonvásáron egy erre alakult civil szervezet a nyári nagyrendezvényeket, másutt mások más); miért is nem lehetne ezeket is a társadalmi aktivizálás lehetőségének tekintenünk?

5.4 A művelődésház-egyesület

A közművelődési intézmények csoportjából a közösségi művelődés szervezésére hivatott intézményi egység átszervezése jelenti a legnagyobb változást, ez a legnagyobb feladat. Mielőtt ennek részleteiről szólnánk, emlékeztetünk a 1997. évi CXL törvény 4. §-ára, miszerint „Mindenkinek joga, hogy ... műveltségét, készségeit életének minden szakaszában gyarapítsa, közművelődési jogai érvényesítése céljából közösséget hozzon létre, s külön jogszabályban meghatározottak szerint szervezetet alapítson, működtessen”, illetőleg hogy „... művelődési céljai megvalósításához közművelődési közösségi színteret, szervező, szervezeti és tartalmi segítséget kapjon”¹². Idézzük egyidejűleg a törvény 73. §-át is, miszerint „... közművelődési intézmény működtetője ... közművelődési megállapodás keretében ... egyesület ... lehet”.

Praktikusan azt javasoljuk, hogy valamennyi, a művelődési központot jelenleg és az egy éves átmeneti időben majdan használó csoport, valamint a településen jelenleg is működő olyan, a város közösségi művelődésében már eddig is, vagy majdan részt vállaló közösség, amelyik részese akar lenni az átalakuló intézmény munkájának és működtetésének (függetlenül attól, hogy egyesülettől szervezett-e, vagy sem) alakítsanak közösen *intézményműködtető egyesületet a művelődési központ teljes épület-*

együttetésének szakmai hasznosítására. Ezt követően nevükben az erre a megállapodásra is felhatalmazott elnökük az épület tulajdonosával kössön olyan közművelődési megállapodást, amely az intézmény nyitottságát és a használat különféle feltételeit is rögzíti.

Az aktivitások egy-egy képviselőjéből alakuljon meg a leendő intézményműködtető egyesület *elnöksége*. Új, eddig nem volt, eleddig ismeretlen közösségi művelődési aktivitásokat hívhat elő ez a rendszer (alapvetően éppen erre való!); ezek későbbi folyamatos jelentkezése és a közös munkába való bekapcsolódása természetes. Ebben az esetben azonban *újabb személyekkel (az új aktivitások képviselőivel) folyamatosan bővülnie kell* az elnökségnek is. Az egyesület legfőbb döntéshozó szerve a minden tagot (gyakorlatilag valamennyi aktivitás valamennyi résztvevőjét) aktivizáló évenkénti egy-két közgyűlés.

Nem szabad elfelejteni, és állandóan szem előtt kell tartani, hogy az intézményt szervezetteren használó különféle aktivitások tagjai, a közülük választott elnökségi tagok, tehát az elnökség, és az általuk választott elnök *valamennyien hajdúánásiai*. Ők a város aktívan művelődő polgárai, akik alkalmankénti országgyűlési és helyhatósági választások során is választók és választhatók, egyidejűleg szülők, munkavállalók stb., minden szempontból felnőtt emberek tehát, akik rendelkeznek mindazzal az attribútummal, ami a nánási állampolgárokat jellemzi. Művelődési aktivitásuk emeli ki őket a többi helyi polgár közül, és ez indokolja a ma talán még különösnek látszó jogviszonyban való részvételüket. Amiben (mint említettük), bárki más helybéli is részes lehet, ha kedve, kulturális/művelődési aktivitása miatt a későbbiekben saját maga úgy kívánja.

Az intézményfenntartó egyesület ügyeik közös képviselőjére egyidejűleg munkáltatói joggal (is) rendelkező, helyben köztisztvisletben álló *elnököt* válasszanak. Az elnökség pályáztatja meg, *a pályázók közül ez a testület választja ki, majd az elnök alkalmazza* az intézmény szakmai folyamatokat segítő szakértőt (a felelős intézményvezetőt és a népművelőket) azokra a meghatározott feladatkörökre és funkciókra, amelyeket közösen fontosnak gondolnak/látnak.

Az intézmény működtetésére alakult egyesület megalakulását követően *használatra és hasznosításra kapja kezelésbe a teljes intézményi alapterületet és berendezési – felszerelési tárgyait* (beleértve a zenei képzésre használt tereket is, bár ennek költség-elszámolása bizonyosan külön alkusorozat tárgya). Mint már utaltunk rá, az intézmény nyitott kell legyen bármiféle helyi kulturális, művelődési, információs, közösségfejlesztési igény, ötlet, szándék vagy akarat befogadására, de alapelve minden esetben az abban közreműködők minél nagyobb fokú *öntevékenységének* szorgalmazása kell legyen.

Szervezzék ki az intézményből a takarítási és a technikai/technikusi feladatokat; és ezeket (mert bizonyosan olcsóbb!) megbízással/vállalkozókkal végeztessék. Bár az önkormányzattól pályázott és megítélt pénzzel szabadon rendelkezik, gazdaságilag tehát önálló, könyvelését (másokkal együtt) *központosítani*, vagy autonomitását biztosítandó könyvelőirodának kiadni javasoljuk. Belső (az aktivitások pénzügyeire kiterjedő) és önkormányzati pénzügyi ellenőrzésének természetesen szigorúnak és szorosnak kell lennie; a koncepció elfogadásának esetén ennek részleteit is ki kell dolgozni.

5.5 A megvalósításhoz szükséges szakmai képzés

A javasolt változások egyik része további magyarázatot és gondozást nem igényel, hiszen Magyarország számtalan városában működik *önálló könyvtár és helytörténeti gyűjtemény*. A könyvtárosokat megfelelő felkészültségűnek találtuk arra, hogy önállósuló intézményüket jó pályára állítsák, bár *a vezetői posztot (új intézményről lévén szó) természetesen meg kell pályáztatni* ugyanúgy, amiképp a Hagyományok Házának vezetői tisztségét.

A korábban integrált, a közösségi művelődés városi helyszínének és szervezőközpontjának számító intézményrész leendő szakmai alkalmazottainak és használóinak azonban több hónapos szakmai felkészítést javasolunk. Sajnos, már két emberöltővel elmúlt a hajdani civil közösségi művelődési intézményrendszer helybéli tapasztalata; mindezek gyakorlatának emléke és beidegzettségé éppen úgy elhalványult, mint az ugyancsak az önigazgatásra alapuló hajdú-hagyomány. Koncepciónk elfogadása esetén vállaljuk *az akár több hónap időtartamú képzési tematika összeállítását és megvalósítását*, amely elismert hazai szakemberek segítségével e tárgyban *tájékozottá és avatottá* tenne valamennyi érdekelt tényezőt.

Amennyiben javaslatunkat elfogadja a képviselő-testület és a fenti képzésre is sor kerül, *franciaországi kollégáink szakmai segítségét* is kérhetjük. Ők már évek óta népszerűsítik Magyarországon a civil működtetésű művelődési otthonokat, és már többször szerveztek szakmai érdeklődőknek e tárgyban tanulmányutakat odakünn. Közreműködésük eredménye az ekként működő intézményeket összefogó Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete is. Bizonyára megtennék ezt egy néhány napos

szakmai konferencia előadóiként Hajdúnánáson helyben, és bizonyára fogadnák kinti tapasztalatszerzésre a nánásiakat saját régiójukban is.

5.6 A megvalósításra javasolt időrend

A fejlesztési javaslatot június hónap folyamán ismerjék meg és vitassák meg a város *Művelődési, Oktatási, Ifjúsági és Sport Bizottságában*, majd ezt követően *Hajdúnánás Város Önkormányzati Testületében* mindazok jelenlétében, akiket a modernizációs törekvések érintenek. A közművelődési intézmények átalakítására vonatkozó *elvi szintű, koncepcionális döntést* az önkormányzati testület június hónap végén hozza meg.

Amennyiben a koncepcionális döntést meghozták, az önkormányzati határozatot követően értesíteni kell a kulturális tárca szakfőosztályát a jelenleg összevont intézmény jogutód nélküli megszüntetésének, szétválasztásának, és a közművelődési feladatellátás önállósításának és átalakításának szándékáról, és e tárgyban véleményüket kell kérni. A véleménynyilvánításra 30 napot kell várni, de a minisztérium bármiféle nyilatkozata a helyi döntést nem befolyásolja. Egyidejűleg (mint erre már utaltunk) el kell kezdeni a Közművelődési Alap működési rendjének, pályáztatásának, a támogatottak ellenőrzésének kidolgozását.

5.6.1 2007 szeptember végéig

1. 2007 szeptemberében *lejár* a jelenlegi integrált intézmény vezetőjének vezetői megbízatása. Ez jogvita nélküli szerencsés pillanat a változtatásra, ezért azt javasoljuk, hogy
2. szeptember végi határidővel a testület mondja ki intézményének jogutód nélküli megszüntetését, egyidejűleg hozza létre a Városi Könyvtár és a Hagyományok Háza mint új önkormányzati intézményeket,
3. a könyvtári intézményrészen kívül valamennyi intézményi alkalmazott munkaviszonya megszűnik, kivéve a városi kincstárba kerülő adminisztratív munkaerőket.
4. Az önkormányzat hirdessen pályázatot a két önálló önkormányzati intézmény (a Városi Könyvtár és a Hagyományok Háza) vezetői posztjára.
5. Erősítse meg korábban kinyilvánított szándékát a művelődésiközpont-intézményrész társadalmiasítására úgy, hogy arra *egy éves átmeneti időt* tűzzön ki. Erre a határozott időre nevezzen ki új (szakképzett) intézményvezetőt, és szabja meg az általa az intézményben felvehető szakmai létszámot is. Természetesen azon népművelők munkaviszonya is folyamatos marad, akiket a kinevezendő művelődésiközpont-vezető (ugyancsak egy éves határozott időre) októbertől alkalmazni kíván.
6. Hozzák létre a már korábban átgondolt és jóváhagyott működésű Községi Művelődési Alapot.

5.6.2 2007 októbertől 2008 szeptemberéig

1. az időszak elején megalakul az önálló Városi Könyvtár és a Hagyományok Háza,
2. a határozott időre megbízott művelődésiház-vezető felveszi szakmai segítőit, és elkezd a társadalmiasított intézményműködtetésre vonatkozó, több hónapos képzési folyamatot, miközben az intézmény egyre bővülő tevékenységgel működik (amit a meginduló városi Községi Művelődési Alap pénztámogatása bizonyosan garantál).

5.6.3 2008 utolsó negyedében

1. a megalakult intézményműködtető egyesület kiépíti alkalmazotti struktúráját és feladatellátási szerződést köt az önkormányzattal. Leltárilag átveszi, majd működtetni kezdi az intézményt.

6. Összegzés

A fentiekben megfogalmazott modernizációs javaslataink a rendelkezésünkre bocsátott dokumentumokból, a helyszíni tapasztalatokból és legjobb szakmai meggyőződésünkből következnek. Köszönettel tartozunk mindazoknak, akik segítettek javaslatunk elkészítését. Távol álljon tőlünk, hogy bármely dolgos és jó szándékú, közművelődésben dolgozó kolléga életlehetőségeinek csökkentését kívánjuk. Ellenkezőleg, *sokkal örömtelibb és eredményesebb munkalehetőséget kínálunk nekik azszal, hogy társadalmiasítani javasoljuk a községi művelődés legnagyobb hajdúnánási színterét*, valamennyi hétköznapi és ünnepi alkalmát.

Az általunk javasolt új struktúra lényege ugyanis abban áll, hogy a rendelkezésre álló (és az újonnan feltárásra kerülő) források közvetlenül oda kerüljenek, ahol felhasználják azokat, s hogy ezek elosztása-

ról (és részbeni felkutatásáról) azok döntsének, akik erre a legilletékesebbek, azaz *a közösségi művelődés alanyai, valódi szereplői*. Más megközelítésben azt a hagyományos - és teljességgel antidemokratikus – gyakorlatot szeretnénk meghaladni, amely a „nép művelését” a hivatali döntéshozókra és a nekik felelősséggel (és lojalitással) tartozó közalkalmazottakra bízta. Miközben nem vitatjuk e mechanizmus szereplőinek jó szándékát és szakmai alkalmasságát, *elérkezettnek látjuk az időt arra, hogy a település népe, civil közösségeik segítségével saját kezébe vegye közösségi művelődésének szervezését*.

Annál is inkább javasoljuk ezt, mert tapasztalataink szerint Hajdúnánás lakossága *kulturálisan önellátó(!)*. Erre utal művelődési közösségeinek széles választéka, civil közösségeinek igen jelentős száma, s az a tény, hogy sokkal nagyobb hajlandóságot mutat saját hagyományaik fenntartására és rekonstrukciójára, mint a kulturális importra.

Bízunk a helyi közösségekben (annak nemcsak a népességmegtartó képesség, hanem a „*képesség-megtartó népesség*” értelmében is), biztosak vagyunk abban, hogy választási és cselekvési szabadságuk minőségi javulásával most még nem is modellezhető kulturális közéletet fognak teremteni saját városukban. Bízunk abban is, hogy *e testre szabott szerkezetben megtalálják helyüket mindazok, akiknek fontos a közösségi művelődés ügye*. Beleértve a jelenleg közalkalmazotti státusz védőernyője alatt fáradozó kollégákat is, feltéve, ha ők maguk is úgy gondolják, hogy szakmailag is, emberileg is méltóbb a helyi közösséget, mint a hivatali munkaadót szolgálni.

Mi, e javaslat készítői a helyi közösségek iránti bizalmunkat és nagybecsülésünket azzal (is) igyekszünk kifejezni, hogy az elegáns távolságtartás helyett (mint már említettük) a jövőben is vállaljuk a konfliktusokat is rejtő átalakítás segítségét, a helyi szereplőkkel való folyamatos együttműködés szakmai feladatát.

2007. májusában

Melléklet

A témához kapcsolódó további javaslatok

1. Nyilvánosságpolitikai (média) koncepciót javasolunk

A város (tömeg)kommunikációjának rendszere, szervezete, minősége, támogatottsága jelen témánk része is lehetett volna, hiszen mindez a közművelődés peremvidéke, határterülete. Am megbízásunk erről nem szólt, így azt a fentiekben nem érintettük. Ajánljuk azonban a képviselő-testületnek, hogy a közművelődési és egyéb szakmai/fejlesztési elképzelések mellett, egyidejűleg mindezekre figyelmesen e témában is alkossa meg elvárásait különös tekintettel a *városi televízióra*, az *újságra*, a város esetleg *interaktív honlapjára*, egy esetleges *civil rádióra* vonatkozólag. Ennek majdan készülő szövegét persze hangolják össze a leendő (új) közművelődési koncepció tartalmával és részleteivel, és a bizonyára meglévő egyéb (oktatási, ifjúsági, sport stb.) fejlesztési elképzelésekkel.

2. Az Aranyszalma Alkotóház és Bemutatótér

jelenleg a levegőben lebeg, nem kötődik semmihez és senkihez, egyetlen kapcsolata a várossal az önkormányzati támogatás fejében az épületre bejegyzett jelző, noha *egyetlen színtere és bázisa a város egyik kitörési pontját jelentő élő hagyományának, a szalmafonásnak*. Ezt a *még élő* tudást részben az iskolai képzésben, részben itt szervezett táborokkal lehetne hasznosítani, hosszútávon megteremtve egy ezzel esetleg *kisiparszerűen foglalkozó leendő szövetkezet* kézműves dolgozóit. Érdemes lenne e tárgyban népművészeti és turisztikai/üzleti vonatkozásokhoz egyaránt értő szakértőt megbízni, hogy az épületben és az egyéb adottságokban meglévő lehetőségeket szakértő/fejlesztő mérlegre tegyék.

¹ A magyarországi egyesületek címtára c., a Művelődéskutató Intézetben 1988-ban megjelent kiadvány alapján.

² A Magyar Értelmező Kéziszótár 1982-es ötödik, változatlan kiadása I. kötetének 753. oldalán található szócikk szerint.

³ Szempontok és segédanyagok „A kulturális javak védelméről és a múzeumi intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről” szóló 1997. évi CXL. törvény önkormányzati közművelődési feladatainak végrehajtásához, Bp., NKÖM, 2000, 226. old.

⁴ Olyan elemzésekre és munkaanyagokra gondolunk például, amit a Horkai Anita, Varga Ilona, Szabó István szerzőhármas végzett el legutóbb „A fiatalok mindenre fogékonyak, csak kezdeményezni kell”; ifjúsági helyzetkép Hajdúnánáson 2005-2006 c. dolgozatukban, Ifjúsági Szemle, 2007 tavaszi szám, 112-123. old.

⁵ A Méliusz Péter Megyei Könyvtár szakfelügyeleti ellenőrzéséről készített összefoglaló jelentésből, 2005. május 22.

⁶ A Jelentés a 2006. évben folytatott közművelődési tevékenységekről c., 2007. március 1-jén kelt hivatalos statisztikai adatszolgáltatás alapján.

⁷ Szempontok és segédanyagok „A kulturális javak védelméről és a múzeumi intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről” szóló 1997. évi CXL. törvény önkormányzati közművelődési feladatainak végrehajtásához, Bp., NKÖM, 2000, 19-23. oldal.

⁸Egy friss példa a sok közül: *Felnőttképzés és közösségfejlesztés Borsod-Abaúj-Zemplén megye négy kistérségében*, BAZ megyei Közművelődési és Idegenforgalmi Intézet, Miskolc, 2007, 90. old. A jelentős anyagiakkal támogatott szakmai fejlesztőmunkában érintett volt a mezőcsáti kistérség is.

⁹A helytörténeti gyűjtemény + egyéb létesítmények javasolt szókapcsolattal való megnevezését megelőzően illő lenne engedélyt kérni erre a budapesti Corvin téren működő Hagyományok Házától, ami az Állami Népi Együttest magában foglaló népművészeti dokumentációs- és fejlesztőközpont lassan elfogadottá és ismertté váló neve, így a megkülönböztető (pl. „hajdúnánási”) előtag használata kívánatos.

¹⁰Például úgy, ahogyan más falumúzeumok és/vagy tájházak esetében szokás; a különféle egyházi és egyéb ünnepkörökhöz igazított alkalmi rendezvénysorozattal, avagy a hét meghatározott napjain megszervezett tevékenységekkel az iskolásokra (koradélutánonként) és a fürdő vendégeire figyelemmel (késődélutánonként és esténként).

¹¹Mint szerte Magyarországon, ahol ezek egyesületi kézbe adása jelesen gyorsította az adott település polgári öntevékenységeinek fejlődését.

¹²Idézetek a törvényt is közlő már említett kiadvány 130. oldaláról.

1. Előzmények

Törökszentmiklós polgármesterének felkérésére 2008 kora tavaszán elemző beszélgetéseket folytattam a város közművelődési/közösségi művelődési¹⁷ tevékenységében érdekelttekkel, elsősorban a művelődési központ munkatársaival, az intézményben tevékenykedő csoportok és a város civil szervezeteinek képviselőivel, a képviselő-testület e témában érintett tagjaival azért, hogy számukra javaslatot tehessenek *a jelenlegi struktúra hatékonyabb* működtetésére. Természetesen átolvastam a vonatkozó dokumentumok halmazát, és a témában elérhető honlapokat is.

A megbeszélések kezdetekor tisztáztuk, hogy a hajdani Városháza épületében a művelődési központtal közös fedél alatt működő Ipolyi Arnold Városi Könyvtár és kapcsolt részei, közgyűjteményekről lévén szó, *nem képezik* majd javaslatom tárgyát. Bár arról van véleményem, de nem szólok múltba vesző eredetű közös elhelyezzettségükről, és így arról sem, hogy a közeli jövő tervei szerint új (átalakított és bővített) épületbe kerülnének, ám ugyancsak egy tető alá. A város vezetőinek kérdéseire válaszolva elmondtam abbéli véleményemet, hogy a jelenlegi és a leendő *közös épület ellenére sem javasolom a két intézmény közös igazgatását* nemcsak azért, mert a hatályos rendelkezések ellenzik azt, hanem azért sem, mert szakmailag eltérő, tehát tevékenységüket más-más eszközökkel teljesítő, és különböző logikájú intézményekről van szó. Az egyetlen igazgatói pótlék megtakarítása csekély hozadék a távlatosan bizonyosan bekövetkező konfliktusokért. Tisztáztuk azt is, hogy a városnak *nem áll módjában a jelenlegi összehasonlítható arányban* támogatnia a művelődési központot, tehát átalakítási/modernizációs javaslataim nem járhatnak anyagi többletigénnyel. A város felelős vezetői kijelentették, hogy *a közművelődési/közösségi művelődési tevékenykedést fontosnak* tartják, azt megtartani, de jobbítani, és hatékonyabbá szeretnék tenni, a távlatokban pedig fejleszteni kívánják.

Beszélgetéseim során kialakult a véleményem az intézmény teljesítményéről, az abban dolgozó kollegák habitusáról, az intézmény és a hivatal viszonyáról, valamint a város közösségi művelődésében részes civil szervezetek helyzete közül azokról, amelyekkel találkozhattam, ám megítéléseimet sem részletezem. Egyrészt, mert valamennyi tényező úgy gondolja, hogy változtatni kell a kialakult állapotokon és viszonyokon, és ha ez nem jár egzisztenciális zavarokkal, úgy *nem is ellenzik* azt. Másrészt, mert nyilván minden jelenlegi helyzetnek megelőző oka/indoka van, amin utólag változtatni amúgy sem tudunk, ráadásul (mint mindenütt) mindenki másképpen magyarázza/értelmezi azt. Különbösen sem oknyomozással, megítélésbeli különbségekkel, hanem *a kialakításra javasolt új struktúra felépítésével* kell foglalkoznunk. Harmadrészt pedig azért nem rögzítettem véleményemet, mert Törökszentmiklóson kit is érdekelne egy távolról jött ítésszövege, hacsak nem azért, hogy hivatkozást mazsolázzon abból a maga meglátása szerint saját érveire? – ehhez asszisztálni pedig nem volt kedvem.

Azt persze nem tagadhatom, hogy működésbeli anomáliákat találtam több területen; éppen ezek oldására fogalmaztam alábbi javaslataimat. Azonnal megjegyzem, hogy a kívülről érkezett számára elhanyagoltnak tűnő szakmai állapotok *nem (csak) az abban résztvevők folytatólagos mulasztása*, hiszen ők inkább elszenvedői a kialakult körülményeknek. A város mai vezetését *sem bírálat, hanem dicséret* illeti, hiszen az általuk is rendezetlennek látott viszonyokon épp hogy változtatni kívánnak. Szomorúan írom, hogy szerte Magyarország hasonló léptékű (és nagyobb) településein ezzel rokonítható helyzetben van-

¹⁷ Megjegyzem, hogy jelen szövegben a „közművelődés” szót a vonatkozó rendelet hatálya alá tartozó kulturális intézmény tevékenységének teljességére gyűjtőnévként értelmezem, míg a „közösségi művelődés” szókapcsolatot a művelődési otthonokra jellemző csoportos szakmai tevékenységek, illetőleg a kulturális/művelődési civil szervezetek jellegzetes tevékenykedésének megjelölésére használom.

nak a közművelődés, a közösségi művelődés intézményei és a még meglévő népművelő kollegák, a létező/működő kulturális/művelődési/közéleti civil szervezetek. A kisebb településeken csak azért nem, mert azokon jobbra minden megszűnt (tisztelet a meglévő kivételeknek). Szomorú, hogy *a harmadik helyi társadalmi viszonyok építésében nélkülözhetetlen szakmám* ilyen állapotba került, hiszen jobbra hiába a megújuló infrastruktúra, ha azt *kedvüket, megélhetésüket és jövőképjüket veszített* emberek használják.

Ide tartozónak gondolom annak a furcsa (gondolom: átmeneti) állapotnak rögzítését is, ami persze szerte Magyarország településeire ugyancsak jellemző, hogy *miközben a civil szervezetek aktivitását szeretnék és sürgetik a helyi hivatalos tényezők, és a helybéli civil szervezetek maguk is hajlandóak többszörös aktivitásra, aközben nincs kiépült és működő lokális struktúra ezen aktivitásoknak nemcsak fejlesztésére, hanem befogadására sem*. Nincs tehát olyan helyi, ciklusokon átívelő támogató-rendszer, ami gyámolítaná őket, mint ahogy (néhány egyedi kivételtől eltekintve) nincs olyan differenciált, tehát szervezetenként akár különböző városi feladatsor sem, aminek elvégzését rájuk bízják. Tulajdonképpen *el vannak magukban*. Másképpen fogalmazva: bár sok helyütt, így Törökszentmiklóson is a városvezetés vágya és óhaja az öntevékeny, az önműködő helyi társadalom, és a fékezhetetlenül aktív civilek (mint mondták) ugyancsak ezt szeretnék, aközben jobbra kiüresedett, nem működő vagy megmerevedett, rögzült (értsd: nem fejlesztett) struktúrák állják útját ennek a közös szándéknak. A város közművelődésének/közösségi művelődésének tökéletesítésére tett alábbi javaslataimban kiemelt figyelmet fordítottam *a meglévő és a még rejtőző civil aktivitások felélénkítésének és feladatvállalásának* lehetőségére abban a reményben, hogy a létrehozni javasolt, és a helyben „hivatalossá” váló alkalmak rendszere (a közösségi művelődés *ürügyén*) távlatosan *sokszínű polgári világot* teremtsen majd Törökszentmiklóson is.

Fejlesztési javaslataimat az alábbiakban előbb röviden összefoglalom, majd (alapvetően indoklással, magyarázattal) az alábbiak szerint részletezem:

- a művelődési központ tevékenységszerkezetének mai jellemzői
- a Polgármesteri Hivatal közművelődés-szervezői „feladatvállalása”
- a letisztított tevékenységű művelődési központ elképzelt/leendő feladatköre
- az önállósított moziépület/ifjúsági ház
- Városi Rendezvényiroda
- tennivalók a civilekkel
- távlatos társadalmiasítás.

2. A fejlesztési javaslatok rövid összefoglalása

A hosszú távon is önállóan elképzelt művelődési központ feladatkörét csökkenteni, *egyidejűleg kifejezetten a közösségi művelődésre orientálni* javaslom úgy, hogy abból egy, a városi rendezvényeket szervező iroda önállósuljon. Függetlenedjen az intézménytől a jelenleg átalakítás alatt lévő mozi épülete is; az itt megszervezendő ifjúsági ház legyen az első olyan törökszentmiklósi közösségi művelődési intézmény, amelyik *az önkormányzati fenntartás helyett* az egyesületi működtetést próbálja.¹⁸ A közösségi működtetés itteni sikere adhat majd mintát a művelődési központ későbbi társadalmiasítására. Ezzel egyidejűleg kiépíteni javasolok olyan, a városi civil életet segítő/fejlesztő struktúrákat, amelyek gondos működtetésével a város polgári társadalma *revitalizálható*. Az átalakítás során létrejövő, *az egy helyett gyakorlatilag három intézmény* tevékenységére, illetőleg a pályázható pénzalapra a művelődési központnak eddig is biztosított, valamint a városi rendezvényekre és a civil támogatásokra a Polgármesteri Hivatalnál tervezett keret adhat fedezetet. A javaslat lehetővé teszi az e szakmában jelenleg alkalmazottak (általuk választott, habitusukkal rokon poszton való) további foglalkoztatását.

3. A jelen állapotáról

3.1 A művelődési központ tevékenységszerkezetének mai jellemzői

A város művelődési központja éppen úgy mindent szervez/végez, mint hazai társintézményei, miközben vélhetően csak a hagyomány vagy a véletlen szabályozta, hogy miért éppen azt/azokat bonyolítja, amit, és miért nem az olyanokat is, amik az előbbiekkal rokoníthatók, bár az intézménytől független tevékenységek. Van olyan civil együttműködés, ami saját csoport, és van olyan hasonló, ami nem. Érthetetlen, hogy miért működtetnek Internet-elérési pontot szegényes felszereltséggel a korszerű

¹⁸Nem írhattam, hogy az „első törökszentmiklósi egyesületi művelődési intézmény”, hiszen az átalakítást követően ez már sorrendben a második lenne a Katolikus Népkör saját magán-kultúrháza után.

gépekkel felszerelt könyvtár szomszédságában. Az épületükön belül maradt 'rendezvényterem' okán tűnik ottfelejtett funkciónak a családi ünnepeket szervező feladatsor. Egyes városi rendezvények a művelődési központ feladatkörébe tartoznak, mások nem, hiszen azokat a Polgármesteri Hivatal szervezi, még költséghelye is ott tervezett; de persze olyan is akad, amelyiknek költségét onnan fedezik, de a szervezőmunka teljessége az intézményé. Egyes városi (akár náluk/általuk szervezett) rendezvények ingyenesek, mások nem. Ez különösen a bevételköteles rendezvények látogatottságánál okoz zavart, hiszen ha valami hasonlóért korábban nem kellett fizetni, a nézők/hallgatók immár saját pénzükből miért jönnének el? A termeit használó csoportok tagjai a vizitdíjra hajazó¹⁹ alkalmankénti teremhasználati díjat fizetnek (aminek összege a 'saját' vagy 'nem saját' csoport logikája szerint változik), ám vélhetően kényszerűségből szedik ezt a pénzt, hiszen anyagi lehetőségük a kialakult viszonyok változatlansága és az elszenvedett drágulások miatt egyre szűkösebb.

Kritikai él nélkül jegyzem meg, hogy az intézmény tevékenységszervezetében tapasztalható állapotok kívülről átláthatatlannak tűnnek, a város közéletében szereplő civil szervezetek által kódolhatatlanok. Nem törökszentmiklósi specialitás, hanem országosan sajátja a művelődési otthonoknak, hogy véletlenszerűen egymásra halmozott, máshová be nem sorolt, mások által el nem látott vagy fel nem vállalt feladathalmazban dolgoznak. Éppen ebből (is) következik, hogy *könnyen elvész a sokféle, nem egy esetben látványos feladat között valódi hivatásuk, a közösségben szervezett művelődésfejlesztés*. Miközben ugyanis minden többi más struktúra is elláthat, ez utóbbit egy településen *soha senki más nem végzi el*.

Persze a megvalósított feladatok összevisszasága nem csak rájuk jellemző. Az Ipolyi Arnold Városi Könyvtár (bizonyára indokolható előtörténetek után) mind a mai napig nyelvtanfolyamokat szervez. Az így termelt bevételre szükségük van, és nem baj, hogy teszik ha tudják, de ettől ez meg náluk rendszeridegen, hiszen a tanfolyamszervezés inkább művelődési otthoni műfaj. Lám, az előző bekezdésben említettek, nevezetesen, hogy „minden többi feladatot más struktúra is elláthat”, már itt, egy épületen belül elő is fordul. A múlt kódébe vesző előtörténetek eredményeként nyilván a művelődési központ is így járt számos, ám mára már hozzátartozónak látszó feladattal. Eközben a már említett alapvető funkció, a közösségben szervezett művelődésfejlesztés *alkalmi pénzbeszedéssé* csúful.

Már átalakítási javaslataim fenti rövid összefoglalásából is kiolvasható, hogy a művelődési központ feladatkörének tisztítása/tisztázása/egyszerűsítése érdekében bizonyos események és/vagy rendezvények szervezésére egy új Városi Rendezvényiroda elnevezésű szervezetet ajánlok létrehozni. Ennek feladatkörét nemcsak a nekem átadott 2008-as, 13 tételből álló, valójában 16 alkalmat jelentő rendezvénysorozat lebonyolítását jelentheti,²⁰ hanem az idei Eseménynaptár még számos alkalmát (bálokat, előadásteket, rock-koncerteket és fesztiválokat) is. Nincs értelme most ötletelnem, hogy közülük melyek lehetnek a leendő/tervezett Rendezvényiroda által megszervezhető és bonyolíthatók, ezt *az érdekelteknek maguknak kell eldönteniük* a rendezvény jellegére figyelmesen. Ajánlott szempont lehet az, hogy vajon közülük melyik minősíthető országos/városi ünnepnek, alkalmi kultúraterjesztésnek, városi kulturális hiánypótlásnak (ezek mind olyan „rendezvények”, amit magam a Rendezvényirodához kapcsolnék), illetőleg, hogy közülük melyek azok, amelyek közösségi, közösségépítési, közösségfejlesztési töltetet hordoznak, amelyek tehát természetesen és szükségképpen a művelődési központnál hagyandók. Mert hogy az alapvetően arra való.

3.2 A Polgármesteri Hivatal közművelődés-szervezői „feladatátvállalása”

A Polgármesteri Hivatal a városi rendezvények szervezésében jelentős részt vállal. Hogy ez azért alakult-e így, mert még a tanácsrendszerből hagyományozódott, vagy azért, mert a város vezetése különlegesen érzékeny a rendezvények minőségére, kívülről és utólag nem nagyon tudható. Az persze figyelemre méltó, hogy nem Törökszentmiklós az egyetlen hazai város, ahol a hivatalnak (meglévő és működő intézménye *ellenére*) oroszlánrésze van települése rendezvényeinek, és különösen ünnepeiségeinek szervezésében; vélhető tehát, hogy az itteni jelenség egy országosan elterjedt gyakorlat helyi lenyomata. Az erről szóló helybéli magyarázatokat figyelmen kívül hagyva (mert feladatom korántsem az oknyomozás volt) azt ajánlom, hogy *a közigazgatásért felelős apparátus a lehető leggyorsabban vonja ki magát* erről a területről annál is inkább, mert a javasolt Városi Rendezvényiroda kiváló szakszerűséggel el tudja majd látni ezt a népművelői körökben egyszerű feladathalmazt.

¹⁹ A fő/alkalom alapon számolt, jelenléti ív készítésével egyidejűleg minden megjelenttről beszédett helyiségbérleti díjat az egyik civil aktivista hasonlított csúfolódva a vizitdíjhoz.

²⁰ A 13 tétel közül az egyik négy hangversenyt jelöl, ezért 16 az alkalmak száma a Tervezett városi rendezvények 2008-ban c. dokumentum szerint.

A majdan joggal megkívánt kiváló feladatellátáshoz persze pontosított paraméterek, a város vezetésének alapos és precíz kívánságlistája szükséges, amit egy próbaév után újból pontosítani, aztán ara figyelmesen kell folyamatosan megvalósítani; ez a feladat ennél többet nem kíván. Talán még azt kell a kívülről érkezett tanácsadónak megjegyezni, hogy *nem a városi ünnepek milyenségén múlik* a jelenlegi mindenkori testület és városvezetés helybéliek által való megítélése. Azok a *szakmailag hibátlan*, ám steril és szellemileg üres „rendezvények”, amilyenné például a bármilyen országos ünnepek központi eseményei váltak az utóbbi években, inkább taszítók, mintsem elgondolkodtatók, felemelők. A város vezetésének és a majdani Rendezvényirodának ezért is tanácsolom majd az országos és helyi évfordulók/ünnepek 'civilizálását', mert talán éppen ezzel, a tőlük származó ötletekkel lehet *emberformájúvá, mindig kicsit másfélvé és speciálisan törökszentmiklósivá* varázsolniuk azokat.

Illúzió bárkinek abban reménykedni, hogy bármiféle esemény, rendezvény, ünnepi alkalom mindenkinél egyformán tetsző lesz a későbbiekben. Mindig akad olyan helybéli ember/család/csoport, akit zavar, aki elégedetlen valamivel. Hol a hangerő alacsony volta, ha nem hallja a fellépőt, vagy éppen a hangerő, ha az előtte szól. Hol a nagy tömeg, ami nagy zajjal jár, vagy éppen a megjelentek alacsony száma akkor, ha a városban alternatív időtöltési lehetőség is volt, vagy az emberek egyszerűen otthon maradni szeretnének. Lehet a színész antipatikus, az énekes hamis, a műsor hosszú vagy éppen rövid, ha kritikus lélekkel figyelik. A panaszok tisztességes meghallgatásán, a helyzet lehetséges javításán kívül nem kell törődni ezzel. Ha majd nem a hivatal rendezi ezeket, a panaszok sem hullanak fejére. Ha a civilek rendeznék az események zömét, még szerencsésebbre fordulna a helyzet, hiszen a kialakuló feszültségek ugyancsak civil kezelése (bármilyen ellentmondásnak tűnik) a helybéli kapcsolatok hálóját szőné anélkül, hogy erre külön energiát fordítana bárki is.

4. A javasolt intézményrendszer

4.1 A letisztított tevékenységű művelődési központ elképzelt/leendő feladatköre

Az előbbiekben már szó esett arról, hogy az intézmény feladatrendszerének tisztítása, tisztázása és egyszerűsítése után csak azon tevékenységformák gondozását kell rájuk bízni, amelyek a *közösséget teremtő és/vagy a közösségben szervezett művelődési folyamatokat* jelentik. Ilyenek a bármiféle műkedvelő művészeti tevékenységek, és nemcsak ezek színpadképes együttesei, hanem az e képességek elsajátítására szervezett mai és leendő tanfolyamok is, hiszen résztvevőik között bármikor kialakulhat hosszabb távú együttműködés. Ilyenek a szabadidőt szervező klubfajták, a kézműves vagy egyéb szakkörök, a különféle táborok, az életmóddal összefüggő formációk és mindazon szerveződések, amelyeket manapság a „civil” gyűjtőszóval illetünk. Szakmai feladatokat ró az intézményre több, a továbbiakban kifejtendő, a helyi civil világ fejlesztésére tett javaslatom is. Sok munkája lehet az intézménynek az általa eddig nem nagyon végzett (vagy beszéljünk egyenesen: eddig hanyagolt) *közösségfejlesztési* feladatkörben, ami a város humán erőforrásainak megtalálásában és megerősítésében elengedhetetlen, és több hazai művelődési otthon napi gyakorlata immár.²¹ Szerepet találhat azon szükséges (és ugyancsak hiányzó!) felnőttképzési feladatok folyamatos gondozásában és megoldásában, amelyek a város népességének jellegzetes és mindennapos problémáira ad(hatná)nak választ; ez esetben nemcsak az át- és továbbképzésekre, hanem a vállalkozás és szövetkezés oktatására, a szakmáshoz tanfolyamokra gondolkodunk még akkor is, ha különféle egyéb szervezetek (pl. a munkaügyi vagy a szakképző iskola) ebből bizonyos témákat már lefed vagy elfoglal. Abban ugyanis biztosak lehetünk, hogy az itt zárójelbe tett szervezetek vagy egyéb vállalkozások az ismeret- és tudáshiányokra képzési automatizmusokkal és/vagy üzleti szempontjaik szerint adnak választ, míg az intézménynek a legjobb értelemben vett *képességfejlesztés területén* kellene megszólítani az egyébként jobbára magára hagyott törökszentmiklósiakat.

Úgy gondolom, hogy ha az itt javasolt intézményi struktúra bevezetését elhatározza a város, és ha ebbéli szándékának megfogalmazása²² és az arról való végleges döntés között kellő időt, néhány hónapot ad az átalakuló/létrejövő szervezetek önmeghatározására és feladataik átgondolására, *a jelenleg alkalmazott kollegák képesek mindennek végiggondolására* és a konkrét (megjegyzem: egyidejűleg szükséges) feladatellátásokra is.

²¹Értelmetlen az alkalmazható közösségfejlesztési eljárásokat sorjáznom akkor, amikor a www.kozossegfejleszt.hu, illetőleg a www.szabadmuvelodes.hu honlapokon mindezekről gazdag anyagot találhat az érdeklődő, különösen a feladatra felkészülő és azt megoldó szakember.

²²Az előzetes szándék megfogalmazása amúgy is szükséges, hiszen a vonatkozó rendelet szerint terveikről minisztériumi véleményt kell kérniük még döntésüket megelőzően.

4.2 Az önállósított moziépület/ifjúsági ház

A jelenleg a művelődési központ telephelyeként működő intézményt önállósítani javasolom abban a pillanatban, amikor (éppen az ottani közösségfejlesztő munka eredményeképp) egy olyan ifjúsági egyesületet segít életre, amelyik saját programjával *a moziépület, mint ifjúsági ház* működtetését felvállalja, és erről (miképp a hatályos önkormányzati rendelet írja²³) az önkormányzathoz közművelődési megállapodás megkötésére irányuló kérelmet nyújt be. Miután nem tudható, hogy ez az állapot az ott végzett szakmai fejlesztőmunka eredményeképp mikor következik be, e változásig a Lukács Mozgót változatlanul a művelődési központ részeként, annak telephelyeként kell(ene) kezelni annál is inkább, mert közösségfejlesztői tevékenysége azzal rokonítja.

A számomra átadott, a mozi épületében szervezett és tervezett szakmai feladatokat összegző dokumentumok²⁴ meggyőzőek; azok megállapításait, a hiátusok felsorolását és a megoldásukra javasolt szakmai programot (miután közismertek), itt megismételnem felesleges. Másutt működő példák²⁵ alapján bizonyos vagyok abban, hogy a tudatos szakmai fejlesztőmunka eredményeképp megteremthető itt is az a stabil ifjúsági egyesület, ami idővel (tudatosulása újabb fokán) képes lesz a ma intézményi telephelyként üzemelő mozi ifjúsági házként teljes felelősséggel átvenni. Bizonyosan képesek lesznek egy reménybeli közművelődési megállapodást követően a működtetés céljára átadott városi közpénzeket kezelni (és abból például a szükséges szakértő személyzetet fizetni), és úgy gazdálkodni, hogy abban hiba ne legyen. (Ez utóbbihoz kiegészítő magyarázatként jegyzem meg, hogy miképpen is várhatnánk el a fiataloktól, hogy felnőve felelősen gazdálkodjanak, ha ezt korábban soha nem próbálták? – mindez persze nem azt jelenti, hogy ne *egy szakértő könyvelő végezze és kontrollálja majd az állami pénzkezelési előírásokat*, de az bizony szükséges az ebben közreműködő ifjak szocializációjához, hogy a költségvetési tervezést, az egyenleg mindenkori alakulását gazdaként, sajátjukként figyeljék, és ennek mentén megtanuljanak a pénzzel bánni.)

A moziépület/ifjúsági ház felfejlesztett tevékenysége *a város ifjúsági munkájának, a négy külterületi település és a kistérség ifjúságfejlesztési tevékenységének bázisa* is lehet. Az ingatlanhoz tartozó (jelenleg kihasználatlan) kert nyári képzések, táborok, ifjúsági találkozások helyszínként jól belakható. Ilyen értelemben a városi ifjúsági referens feladatkörének nagy részét is pótolhatja az intézmény.²⁶ Amennyiben az itt folyó munkát a kistérség településeinek önkormányzatai (külön megállapodással) csekély, de rendszeres anyagi támogatásban részesítik, a leendő Ifjúsági Ház kistérségi ifjúságsegítő feladatkört is elláthat/felvállalhat.

Szeretném hangsúlyozni, hogy az önkormányzat sok fontos feladata mellett a fiatalokkal való értelmes és sokszínű foglalkozás az egyik legfontosabb pusztán azért, mert a gyerekek, a mai kisfiúk és kislányok, a felsőtagozatosok, a középiskolások vagy az abból már kimaradtak *mind és mindannyian a település jövőjét* jelentik.

Tettem már említést arról, hogy a művelődési központtól önállósított moziépületben (reményeink szerint mielőbb) létrejövő ifjúsági egyesület sikeres intézményműködtetése mintát teremthet a letisztított tevékenységrendszerű művelődési központ társadalmiasítására is. Ezzel kapcsolatban szeretném rögzíteni, hogy

- a társadalmiasított (egyesületi, vagy egyesületek intézményfenntartó konzorciuma által közösen működtetett) intézményben (tehát úgy a moziban, mint az esetleg később e szisztémára átalakítandó művelődési központban) *változatlanul szükség van népművelő szakember(ek)re*, hiszen a működtetés vezérletét felvállaló helybéliek pusztán saját egyesületük/tevékenységük tárgyában és igényeik megfogalmazásában professzionalisták, az épület-üzemeltetésben, a művelődési folyamatok szervezésében, az ahhoz kapcsolódó feladatok (pl. pályázatok) megoldásában változatlanul laikusok;

²³A 7/2004.(III.05.) sz., az önkormányzat közművelődési feladatairól, a helyi közművelődési tevékenység támogatásáról szóló rendelet 19. § (2) bekezdése szerint a közművelődési megállapodás megkötését a támogatást kérő szervezet kezdeményezheti.

²⁴Hajnal László 2007. november 20-án keltezett összefoglalója a Lukács Mozgó/Közösségi tér 2008-as tevékenységéről, illetőleg 2008-as pályázata művelődésszervezői munkakör betöltésére, valamint Futóné Óz Judit 2007. június 12-én kelt rövid helyzetelemzése a város ifjúságáról.

²⁵A moziival összevont és rendszeres filmvetítést vállaló, helyi ifjúsági egyesület által működtetett ifjúsági ház Törökszentmiklóshoz legközelebb Hajdúnánáson (az Okkal-Más-Okkal Egyesület) és Derecskén (az Oázis Ifjúsági Egyesület kezelésében) tanulmányozható, bár hangsúlyoznom kell, hogy e települések és helyzeteik természetesen eltérőek, így ezeket a mintákat sem lehet/szabad másolni, csak bátorító példaként kell kezelni.

²⁶Megjegyzem, hogy az országban bevett gyakorlat az ifjúsági referensi feladatokat nem köztisztviselői státuszban ellátni, hanem (írásban foglalt megállapodással) valamilyen ifjúsági/ifjúságsegítő szervezetnek átadni.

- a társadalmiasított intézményt működtető egyesület (vagy egyesületi konzorcium) természetesen *közművelődési megállapodás keretében támogatást kell kapjon a várostól* éppen úgy, mintha az az önkormányzat saját fenntartású intézménye lenne. A társadalmiasított működtetés nem a pénz megvonását és/vagy a takarékoskosságot szolgálja, hanem *a folyamatban részes törökszentmiklósiak tudatosulását*, polgárosodását. Ilyen értelemben az ekként működtetett intézmény a demokrácia tanulóműhelye;
- a társadalmiasított intézményekre vonatkozóan gazdag tapasztalat halmozódott fel a Civil Községi Házak Magyarországi Egyesülete birtokában, illetőleg jelentős szakirodalom is rendelkezésre áll részben a már lábjegyzetelt honlapokon, részben a szakmai folyóiratokban és a Magyar Művelődési Intézet szakkönyvtárában. A fent említett gyakorlati tapasztalat a Lukács Mozgó méretében igaz; a művelődési központ nagyobb léptékére Magyarországon (véltetően szakmai és fenntartói félelmek miatt) egyelőre nincs példa, bár szerte Európában ekként működtetik művelődési intézményeiket a települések, illetve az odavalósi civilek.

Nem a mozi-épülettel és az abban kialakítani javasolt ifjúsági házzal, hanem a város fiataljaival általában függ össze az a javaslatom, amikor megfontolásra ajánlom a *városi gyermek- és ifjúsági önkormányzat* megteremtését (ami nem azonos az iskolai diákönkormányzatok összességével!). Ezek a speciális érdekérvényesítő struktúrák 1992 óta működnek Magyarországon, manapság tehát jól érzékelhető és értékelhető szocializációs eredményei vannak. Az intézmény e kívánatosnak tartott szervezetnek nemcsak székhelye, hanem működési terepe is lehetne. Ugyancsak bázisa lehet a moziépület/ifjúsági ház valamennyi, a fiatalok életét/szabadidejét gondozó innovációnak, mint amilyen az *extrém sportpályák*,²⁷ vagy a személyre szabott, az iskolától függetlenített *korrepetálások*,²⁸ avagy valamennyi, az országban másutt már megszületett és alkalmazott ifjúságsegítő kezdeményezés.

4.3 A Városi Rendezvényiroda

Az új szervezet tennivalóját az országos és a városi ünnepek megrendezésében, az alkalmi kultúra-terjesztés szervezésében és (ezzel is kapcsolatosan) a város kulturális hiánypótlásának biztosításában találja/találhatja meg. A Városi Rendezvényiroda megalapítása (mint említettem már) hozzájárul a művelődési központ ma ziláltnak tűnő tevékenységrendszerének tisztításához, és hozzájárul ahhoz is, hogy a „maradék” intézmény azzal, és *csak azzal foglalkozhasson*, ami valódi hivatása.

A feladatmegosztás természetesen nem olyan egyszerű, hogy pusztán azokat a rendezvényeket, amelyek az egyszer már lábjegyzetelt „Városi rendezvények 2008-ban” c. iratban szerepelnek, ennek az új struktúrának adjuk feladatul. Mert (mint már ugyancsak említettem), a feladatok majdani megvalósításában közreműködő helybéli szakembereknek még szét kell válogatniuk mindazt, amit a manapság művelődési központ és/vagy a Polgármesteri Hivatal szervez és rendez, hiszen *mindkét szervezetet mentesíteni kell valamennyi operatív rendezvényszervező feladattól*, tehát minden jelenleg tervezett és/vagy leendő rendezvény-ötletet a majdani iroda leendő munkájának kell tekinteni.

De nem csak azokat. Az iroda feladata lehetne az eddig a művelődési központ által szervezett színházbusz-szolgáltatás, vagy ennek bővített kiadása minden olyan hazai vagy külföldi (például felvidéki, erdélyi) alkalom vagy helyszín felé, ami közérdeklődésre tart számot.²⁹ A Törökszentmiklósról hiányzó Tourinform-irodát is az ő munkájukkal lehetne pótolni különösen, ha erre (újra) lenne központból finanszírozott, vagy erre értelmezhető pályázat. De ha nincs vagy nem lesz, *valakinek akkor is gondoskodni kell a város idegenforgalmi propagálásáról, a helybéli adottságok és lehetőségek népszerűsítéséről*, és ha erre eddig nem volt képes egyetlen intézmény sem, hát logikus, hogy ezen új alakulat feladatául kell(ene) adni azt! Rokonítható ezzel a javaslattal az a tapasztalatom is, hogy a törökszentmiklósiak nem ismerik kellő mértékben a városban dolgozó és alkotó kézműveseket, holott termékeik (a hivatalos zsűrizést követően) az ország különböző árusítóhelyein felbukkannak. Valakinek az ő népszerűsítésüket is el kéne végezni, beleértve termékeik árusítását, műhelyeik látogatásának szervezését stb. Valószínű, hogy a művelődési központnál felejtett családiünnep-szervezést is náluk logikus ellátni.

²⁸Lásd erre a Budapest-józsefvárosi Roma Szolgálat gyakorlatát.

²⁹Megjegyzem, hogy én a helyükben még a ma fantazmagóriának tűnő repülőtéri mikrobuszos csatlakoztatás feladatkörének ellátását is megfontolnám, ha erre megfelelő gépkocsi állna (vagy áll majd) rendelkezésre, különösen a késő éjjel vagy hajnalban induló/érkező repülőjáratok esetében. Ha egy magánvállalkozónak megéri? – persze csak abban az esetben, ha az iroda (vagy alkalmazottai) ebből többletjövődelemhez, vagy a tevékenységükre visszaforgatható többletbevételhez jutnak.

Szerencsésnek tartanám, ha a város fontosabb ünnepeinek időpontját, helyszínét és az arra fordítható támogatás nagyságrendjét *két évvel előre* ismerhetné a Városi Rendezvényiroda, hogy a lehetőségekkel kalkulálva, az eseményeket megtervezve azokat az idelátogatóknak időben kiajánlhassák, és a megyei, a regionális vagy az országos rendezvény-naptárakba beépíthessék.³⁰ Amennyiben ezekről csak a város adott évi költségvetésének jóváhagyása *után* lesz döntés, ez az ingyenes reklámlehetőség elvész. Azt pedig kifejezetten fontosnak gondolom, hogy minden egyes eseményről, minden, a Városi Rendezvényiroda által szervezett/vezérelt/bonyolított alkalomról (időben jóval előtte) alapos forgatókönyv készüljön, hogy a rendezvények manapság érzékelhető szervezési zavarait megelőzzék.

Javasolom, hogy a Városi Rendezvényiroda külön/egyedi döntés szerint bizonyos rendezvényfajták megszervezésére pályáztassa meg a város intézményeit (különösen iskoláit) és civil szervezeteit. A pályázás lehetőségéből a vállalkozókat zárják ki. Lehesse pályázni egy ünnep/rezdezvény egészére vagy részletére (például a főzésre, a műsorra vagy annak egy részére, a szükséges ügyelet biztosítására, stb.). Lehesse e tárgyban olyan „üzletet” kötni, hogy a rendezvényen való csoportos közreműködésért nem pénzt, hanem viszont-szolgáltatást (például kirándulásszervezést) kapnak a feladatot felvállaló civilek. Mint már említettem, nem kell tartani attól, hogy e feladatvállalók vélhetően amatőrök; *az eseményben való csoportos/személyes részvétel a város lelki épülése szempontjából sokkal többet ér*, mint egy látszólag hibátlan, de lebonyolításában neutrális rendezvény.

Megfontolandó, hogy a javasolt Városi Rendezvényirodát önkormányzati intézményként, vagy az önkormányzat által alapított, egyszemélyes tulajdonú non-profit kft-ként kell-e elképzelnünk. Az utóbbi formációt a feladat jellegéhez megfelelőbbnek, rugalmasabbnak gondolom, de persze nem ismerem (mint ahogy egyelőre senki sem ismerheti) a leendő munkatársak erről való véleményét, vállalkozásra való képességüket és magasabb keresethez, de a keményebb munkához való hozzáállásukat. Elsősorban tehát innen/tőlük kellene eredeztetni a javaslatokat, amit aztán kellő megfontoltsággal mérlegelhet a képviselő-testület is.

*

A 2. pontban röviden összefoglaltam, a 4.1 – 4.3 pontokban részleteztem a kialakítani javasolt új közösségi művelődési intézményrendszert. Azt már jelen javaslatom legelső sorai között megemlítettem, hogy az átalakítás nem járhat többlet-támogatással. Magyarán: az a szerény összeg, amit a művelődési központ az önkormányzattól kap, három helyre osztandó szét még akkor is, ha ezzel a számlahelyek növekednek, és a személyek (vélhetően) azonosak maradnak, és a dologi kiadások is jobbra változatlan helyszíneken merülnek fel. Ez utóbbi alól kivétel a Városi Rendezvényiroda, amelynek új, utcai üzlethelyiséget kellene találni az önkormányzat lehetőségein belül.

Meg kell jegyeztem, hogy az átalakítás során kialakuló művelődési központ a legcsekélyebb eséllyel tud bevételeket termelni, hiszen ebbéli lehetőségeit jobbra a Városi Rendezvényirodához javasoltuk csoportosítani. Az iroda esetében alternatívaként említett non-profit kft működtetési forma (ha ügyesen és talpraesetten csinálják) hármójuk közül a legjelentősebb bevételt termelheti; a támogatás szétosztásakor erre (is) figyelemmel kell lenni. A művelődési központnál még a moziépület/ ifjúsági ház intézményegység is több bevételhez juthat, elsősorban remélt pályázataiból. Mindezt azért rögzíttem, mert az átalakítás nem járhat egyik leendő szervezet anyagi ellehetetlenülésével sem.

5. Tennivalók a civilekkel

Pontos mérce híján csak tájékozottságomra hagyatkozhatom akkor, amikor Törökszentmiklós civil világának darabszámát és struktúráját *átlagon felülnek* ítélem, bár a helyi egyesületekre itt sincs (és az egyesületi törvénytől számítottan immár 19 éve nincs!) rájuk vonatkozó, és ciklusokon átívelő folytatólagos önkormányzati bátorítás. Növekvő számukat sem követte azzal egyenesen arányos, tehát folyamatosan növekvő anyagi támogatás. Csoda, hogy még ennyin is vannak! - csak a *legtudatosabbak tartanak ki* az ilyen esetlegességek között. Éppen ezért kell és lehet építeni rájuk. Persze csak abban, ami céljaik, szándékaik, érdeklődésük, érdekük és mániájuk szerint való, hiszen abban hitelek és csak abban járatosak. Más témára/feladatra legfeljebb időlegesen nyerhetők meg.

³⁰Enélkül a turisták szervezett idejövetele csak remény, amolyan Godotra-várás marad. Nem felejtendő, hogy hasonló (vagy már jobb, kiépültebb) lehetőségekkel több város rendelkezik az Alföldön; a közöttük való versenyfutás egyik győzelmi lehetősége éppen a rendezvények időben (korán!) való meghirdetése. És bár nem feladatom az idegenforgalmi ötletheadás, nem állom meg, hogy ne jelezzem; e versenyfutásban további előnyt jelent(het)nek a leendő specialitások; a fürdő-rekonstrukció esetén a (mástól hallott) török fürdő építése már csak a település neve miatt is, a székfa-falu ötletének felkarolása stb.

Ha *célunk egy minél inkább öntevékeny helyi társadalom*, úgy önkormányzati feladat kell legyen a polgári cselekvőkészség bátorítása, fejlesztése is. A ma ismert tevékenységet végző szerveződésekben aktív embereké éppen úgy, mint a még nem aktívaké, a még nem megszólítottaké, a még bátortalanoké.

A jelenlegi polgári szerveződések működésének biztosítására és a leendő, még lappangó közös szándékok megszólítására az eddigi támogatási keretek összevonásából (adományozással növelhető) *Városi Civil Alap* létesítését és működtetését javaslom a képviselő-testület megfelelő bizottsága mellett. A város egyesületei által az évenkénti támogatások pályázhatóságának részletkérdéseit és keretösszegeit a *közhasznúnak minősített helyi egyesületek képviselőiből* álló, évente harmadában valamilyen elfogadott rend (például hivatalos nevük ábécéje szerint) cserélődő, kis létszámú, 3-5 tagú kuratórium határozza meg.³¹ A támogatási alapelemek kidolgozásában azonban valamennyi civil szervezet vegyen részt. Mindannyiukkal együtt kell az olyan részletkérdésekben egyezsége jutni, hogy például a kuratóriumban képviselettel rendelkező társaságok az adott évben nem kaphatnak több támogatást, mint a megítélt támogatások átlag-összege. Vagy hogy mennyi támogatást lehet igényelni nemcsak rendezvény(ek)re, hanem a működés költségeire. Avagy, hogy a máshová (a településen kívülre) címzett pályázatok önrészenek egésze is kérhető/pályázható legyen. Hogy a szétosztható összeg legalább harmada új szerveződések életre-keltését szolgálja. (Megjegyzem, hogy az igazán korszerű rendszer az lenne, ha valamennyi [közhasznú?] egyesület éves működési költségei nagyobb hányadát fedező fix és garantált támogatást kapna úgy, mint Európa szerencsésebb sorsú országaiban, ám erre még bizonyára várnunk kell.)³²

A szisztéma bevezetését követő években érdemes lenne megfigyelni, hogy mennyi új, eddig ismeretlen szervezetet segített életre pusztán a támogatás megnyitott lehetősége. A jelenleginél magasabb önrész-támogatás bevezetését követően pedig érdemes lenne majd kiszámolni, hogy a város civil szervezetei mennyi idegen (értsd: külső; megyei, regionális, országos vagy európai) pályázati pénzzel növelték Törökszentmiklós közösségi művelődési büdzsáját. Ha pályázati önrészüket a fent említett alapból garantált lehetne, a helyből kapott, és önrészre fordított néhány százalék (támogatás esetén) a helyi ráfordítás többszörösét hozza a település polgárainak. Ez tipikusan olyan hozadék, ami a csekély városi befektetés mellett nagy haszonnal kecsegtet.

A Törökszentmiklóson működő valamennyi egyesülettel (helyesebben azok egy-egy képviselőjével) közösen és együttesen kellene tisztázni a tervezett *Civil Ház* létesítésének szándékát és annak részleteit. Ez természetesen csak a ma ismert szerveződések egy részének (javaslom, hogy elsősorban a közhasznúnak minősítettek) gondjait oldja majd meg, de az is nagy eredmény lenne a mai állapotokhoz képest! Az épületben működési térhez juttatott szervezetek közös ügyeik intézésére szakértőt, a közösségfejlesztés gyakorlatában jártas animátort kell alkalmazni (a művelődési központ létszámkeretében, de heti rendszerességgel itteni jelenléttel), hiszen terveik készítésekor, rendezvényeik bonyolításakor, vagy akár az ügyintézésben, az épületet használók (és más civilek) pályázatainak előkészítésében, gondozásában és az elszámolásban nem hagyhatók magukra.

Szerencsésen talált működési helyet a kézműves Örökség Egyesület a Helytörténeti Gyűjteményben. Az is kitűnő dolog, hogy az Apáról-fiúra Alapítvány/Egyesület önálló működési térrel bír, bár az épület állapota kritikán aluli. Számításokat kéne végezni arra nézvést, hogy érdemes-e némi befektetéssel rendbe hozni néhány, a közönség által is használt termüket, az épület környezetét, homlokzatát, belépőjét (de még ha a 'költséghatékonyság' szempontjából nem is lenne érdemes, a jelenlegi, szinte romos állapot nem tartható!) És legalább a városi segélyosztó irodát kellene máshová helyezni. Nem lehet egy tető alatt ez a kétféle tevékenység még akkor sem, ha a pénzosztás időleges. Az épület ebbéli funkciója a szakmai tevékenység szellemére ártalmas.

A város civil szervezeteinek nyilvánosságát, ügyeik közös képviseletét az új életre keltett *Civil Fórum* láthatná el. A város valamennyi civil szervezetének egy-egy képviselőjével kell közösen megfogalmazni Alapító okiratát. Ebben úgy kell meghatározni feladat- és hatáskörét, hogy az se a képviselő-

³¹ Ajánlom tehát azt az európai gyakorlatban honos rendszert, amikor az alakulás első éve után a névsor elejét jelentő egyesület képviselője helyett a névsorban a negyedik (öt tag estén a hatodik) következik, majd újabb egy esztendő után a névsor második képviselője helyett az ötödik (hetedik) következik mindaddig, míg újra kezdődik az egész, noha lehet, hogy már más személyekkel.

³² A Városi Civil Alappal kapcsolatos javaslataim azon a jelenlegi gyakorlaton alapulnak, hogy a város költségvetésében ma is van erre fordított pénz; a civilek pályázható kerete két millió (ebből pályázatonként csak a kért összeg 20 %-a fordítható működésre; ez kevés!) Az összesen 2007-ben húsz szervezett osztozott. Van pályázati önrő-alap is, egy milliónyi. Előfordul a város gyakorlatában a közművelődési megállapodáshoz kötött támogatás; ilyenben részesült az Apáról-fiúra Alapítvány az idén is, ugyancsak egy millióval. Ehhez képest sportcélú kiadásokra huszonkét millió pályázható. Át kellene gondolni az arányokat!

testület, se a résztvevő egyesületek autonomitását ne sértse, de rendelkezzen a közösnek tartott ügyek rendezésének módjáról. Ezt a közös érdekképviselő, érdekérvényesítő ernyő-szervezetet persze be kell jegyeztetni, hiszen csak ekkor jogképes. Ez az új szervezet lehetne (mint egyesületközi konzorcium) a leendő Civil Ház működtetője is. A Civil Fórum (évente ugyancsak a benne részes szervezetek nevének ábécé-rendje szerint változó) elnöke legyen hivatalos meghívott a képviselő-testület ülésén, és a képviselő-testület SZMSZ-ének megfelelő módosításával kapjon mérvadó lehetőséget a civil világgal kapcsolatba hozható döntések előterjesztésekor, megtárgyalásakor és eldöntésekor. Minderre (és esetleg még a civilektől érkező további javaslatokra) abból a megfontolásból van szükség, hogy *csak akkor van értelme részt venniük valamiben, valamilyen szervezet/struktúra (jelen esetben a Civil Fórum) csak akkor fontos számukra, ha abban cselekvési és döntési lehetőségük, és ha részvételüknek, az ernyő-szervezet működtetésének tétje van.*

Meglepődve tapasztaltam, hogy a civil szervezetek képviselői is bemutatkoztak egymásnak, és (velem együtt) nagy rácsodálkozással hallgatták egymást. A helyzet országosan ismerős. Emiatt feltétlen szükségét látom körükben egy *rendszeres és folyamatos nyilvános párbeszéd* szervezését (nevezhetjük *Civil Szemlének*); amit szervezhet előbb a művelődési központ, később az esetleg éppen ebből születő, az előbb emlegetett Civil Fórum maga. Itt havonta egy-egy szervezet lehetne a vendéglátó, esetleg uzsonnát/vacsorát is összehordhatnak „batyubál” formájában, a nyugdíjas nótakör rövid műsort adhatna stb. Mindez természetesen a kölcsönös ismerkedésen és az ismertségen túl mások aktivizálását, tulajdonképpen a helyi társadalom felébresztését is szolgálja. Vélhető, hogy előbb-utóbb persze kihuny az ez iránt való érdeklődés, akkor majd abba kell hagyni (és később újra kezdeni). Vélhető az is, hogy az eseményeket követő beszélgetésekből új szervezetek születnek, esetleg olyan ötletek és javaslatok fogalmazódnak meg a civil világra vonatkozólag, amelyek például egy közmeghallgatáson meg sem születnének.

A helyi tévé, rádió és újság *hírt adhatna az eseményről* akár úgy is, hogy alkalmanként részletesen be is mutathatna egy-egy szervezetet és/vagy tevékenykedést, szervezőt, aktivistát. Ettől is hasonló kedvre derülhet valaki. A helyi sajtó rendszeres vendég lehet(ne) az alkalmankénti műterem-látogatásokon. A kézműves termékek árusításáról már tettem említést a Városi Rendezvényiroda kapcsán, de ezek akár protokolláris célokra is megvásárolhatók lehetnének. Az ötleteket a civilektől hallottam; bizonyos, hogy a megszervezni ajánlott fórumok során hasonló (és strukturált) javaslatokra is képesek!

Ismételten utalnom kell itt a már említett városi rendezvényekre, amelyek némelyikét (vagy valamelyik rendezvény bizonyos részét/részletét) miért is ne vállalhatná fel, akár szerződéses alapon, tehát *a tevékenységük fejlesztésére fordítható térítésért vagy viszont-szolgáltatásért* egy-egy civil társaság úgy, mint ez szerte Magyarországon már esetenként előfordul? Nem feladatom, hogy ötleteljek ezen, hiszen ha az ezért felelős szervezet (mint ajánlottam, a Városi Rendezvényiroda) időben meghirdetné/megpályáztatná a rendezés és/vagy a részvétel lehetőségét, a valóság bizonyosan meghaladná mostani javaslataimat. A felvállalt feladatra, tehát egy-egy rendezvényre, annak egy-egy részletének megvalósítására alkalmi egyesületi együttműködések is alakulhatnának, ezzel megeremtve és alakítva, tovább szöve a város különféle dolgokkal foglalkozó *egymás melletti embereiből azt a helyi társadalmat*, amelyet többen hiányosnak, zavartnak és rendezetlennek állítottak.

6. Távlatos társadalmiasítás

Törökszentmiklós helyi társadalmának jövőbeni arculatát és működését a szerencsésebb sorsú nyugat-európai városok mai társadalmi állapotában lelhetjük meg. Ezek sem mentesek az egyéni/családi egzisztenciális problémáktól, a globalizáció okozta feszültségektől, az ettől elsivárosodó lelki leépüléstől. A munkavállalás, a megélhetés szempontjából sem olyan harmonikusak, amilyenek távolról látszanak, de *kiepült és tömeges civil szervezeteik, azok kiszámítható támogatottsága és a működésük eredményeképp kialakult szolidaritás, a nagymérvű (és alapvetően ugyancsak civil) szociális háló* olyannyira segít/ könnyít ezen, hogy az számunkra nemcsak irigylésre méltó, hanem elérendő, megvalósítandó állapotot is jelent. Mert félreértés ne legyen; a civil struktúrák kialakítása és támogatása nem cél, hanem *eszköz arra, hogy a még meglévő életerő ne vesszen el, hogy a még mindig lefojtott egyéni energiák felszabaduljanak, és szabályozottan beáramolhassanak a település, a nemzet megújódását tápláló csatornába.*³³ Ahogyan tehát ők odakünn

³³Szépen körülírja e szemlélet szellemtörténeti beágyazottságát Für Lajos „Fölrepülni rajban” (Bp, Püski, 2007, 417 old.) c. emlékirata bevezető oldalainak történelmi elemzésében.

(szerencsésebb történelmi sorsuk miatt alapvetően szervesen fejlődve) polgárosodásuk kezdetétől alakíthatták lépésről-lépésre ebbéli viszonyaikat, úgy kell nekünk is idebent (igaz, lehetőleg *gyorsítva*) rendszerében hasonlót, kivételében Törökszentmiklós esetében *törökszentmiklósi variánst* megvalósítanunk.

A javaslatomban szereplő moziépület/ifjúsági ház társadalmiasítása az erre való szándék első műhelye lehet; sikere esetén, mint említettem, a művelődési központ kéne következze. Ezzel párhuzamosan építené és bővíthetné a város polgárosulását az a lehetőség, amit a Városi Civil Alap megteremtésével és működtetésével említettem, és jelesül elősegítené ezt az a folyamat is, amit a Civil Szemlék, a Civil Fórum és a Civil Ház esetében körülírtam. A működésének logikájában már a jövőre hajazó Katolikus Népkör (a leendő Civil Házhoz, az esetében említettekhez hasonlatosan) ugyancsak népművelői/animátori segítséget szükségeltet. „Nincs összetartás, nincs, aki összefogja a civileket”, mondták nekem, amiből az is következik, hogy a civil szervezetek majdani többszöröződésekor erre majd külön szakértő segítőköt kell alkalmazni. Megjegyzem: ugyan úgy, mint ma szerte Nyugat-Európa valamennyi városában és kistérségében.

Az átalakuló művelődési központnak át kell gondolnia helyiségeinek kihasználását abból a szempontból is, hogy azokat a 'saját' vagy az 'idegen' szervezetek mikor és hányszor használják. A civilek óhajára figyelmesen kell rendelkezésükre bocsátani azokat; a havi, a kéthetenkénti egyszeri összejövetelek (ez utóbbi például az Almási nyugdíjas klub esetében) olyan ritkák, hogy közösségépítésre valójában alkalmatlanok. Ha azt akarjuk (és miért is ne akarnák ezt Törökszentmiklóson is?) hogy egymásra figyeljenek az emberek, hogy az egyik társaság tevékenységéről tudjon a másik, és hogy a civil teljesítmények megtermékenyítsék egymást, az egyszerű *rendezvényegyeztetést* és az összejövetelek *közhírrétételét* is folyamatosan el kell végezni. Szorgalmazni kell a jelenleg még nem formalizáltan működő öntevékeny csoportok/társaságok hivatalos szervezetté (egyesületté) alakulását, mert bár nehéz megfelelni az adminisztrációs kívánalmaknak (ezen persze a művelődési központban rendelkezésre álló tanácsadás segíthet), ám mindenki meg kell értse, hogy ezek az önállóság, a szabad cselekvés és a pályázhatóság elemi feltételei.

Jelenleg nem nagyon tudható, hogy a civil szervezetek folyamatos pályázati lehetőségével, a civil szervezetek használatára szánt önálló ingatlannal, a javasolt Szemlék sorozatával, a Fórum működtetésével, a mozi/ifjúsági ház és a művelődési központ társadalmiasításával, az ifjúság körében bevezetett innovációkkal mikor változik minőségileg a törökszentmiklósi civil világ. Akkor majd vélhetően újra kell osztani a feltételeket és a lehetőségeket. Még ha optimistán számolom, akkor is van erre *néhány munkás* esztendő.

7. Rövid távú tennivalók

7.1 Egy-két hónap alatt belátható tennivalók

Úgy gondolom, hogy javaslataimat minden érintettel meg kell(ene) beszélni mielőbb; a város vezetőin kívül tehát a képviselő-testület kulturális bizottságának tagjaival, a művelődési központ valamennyi dolgozójával, és közülük különösen a népművelőkkel, valamint a civilek közül legalább azokkal, akikkel találkozhattam. Javaslataim nyilvánossága és megbeszélése, a lehető (az elérhető legnagyobb) konszenzus azért fontos, mert jobbára hiába a bármiféle (felső/vezetői) döntés, ha az abban résztvevők *nem azonosulnak* a változtatás szándékával. Ez útját állja a javaslatsorozat sikerének. Ezeken a megbeszéléseken magam is szívesen részt vállalom egyrészt, mert nem szeretnék elbújni javaslataim megbeszélések és részletezések, másrészt, hogy a bizonyosan szükséges értelmezésben/módosításokban is részt vállalhassak. Mindez nem egyszeri alkalmat, hanem többszöri találkozást/beszélgetést kell(ene) jelentsen, hiszen módot kell adni nemcsak a dolgok és a részletek egyéni átgondolására, hanem a másokkal való megbeszélést követő új felismerésekre is.

7.2 További két-három hónap alatt a kialakult egyetértés/konszenzus alapján

7.2.1 Az érintettek (elsősorban a népművelők) kezdjék el a feladatok szétosztását, tehát a művelődési központ rendezvényszerű tevékenységelemeinek és a Polgármesteri Hivataltól a Városi Rendezvényirodának átadni javasolt feladatok összegyűjtését. Ezen munka elején is szívesen részt veszek, mert úgy gondolom, hogy a mindennapos helyi ténykedésektől mentes szem, a helyi függelmektől mentes állapot könnyíti az ellentmondások megtalálását/megfogalmazását.

7.2.2 Ha ez a feladat-szétoosztás a fenti időszak első felében a *részvevők egyetértésével* megtörtént, úgy a második hónap során kezdjék el az elemi átszervezés megtervezését. Keressenek helyet a Városi Rendezvényirodának. Kezdjék el a Lukács Mozgóban a későbbiekben annak működtetését is vállaló ifjúsági egyesület szervezést.

7.2.3 Kezdődjenek megbeszélések a fiatalok különböző csoportjaival a gyermek- és ifjúsági önkormányzat megteremtése érdekében; erre akár egy nyári két-három napos tábor is szervezhető a mozi/ifjúsági ház kertjében, ahová már gyakorló, e témában járatos fiatalokat lehetne meghívni tájékoztatás céljából.

7.2.4 Kezdjék megszervezni a Civil Szemlék bemutató-sorozatát, és ezt követően az azokon szervezett beszélgetések eredményeképp a harmadik hónap végére teremtsék meg a Civil Fórumot.

7.2.5 Időközben alakítsák át a képviselő-testület SZMSZ-ét úgy, hogy a civilek a város vezetésében szabályozott hangot kaphassanak;

7.2.6 egyidejűleg fogalmazódjon meg az a polgármesteri levél, amelyben az átalakítási szándékról a szakminisztérium (megjegyzem: nem kötelező erejű!) véleményét kikéri.

2008. március

Előzmények

2008 nyárutóján megbízást kaptam Budafok-Tétény Polgármesteri Hivatalától, hogy a kerület közértávú, 2008-2012 közötti évekre szóló kulturális koncepciójának elkészítéséhez munkaanyagokat fogalmazzak meg

- a településrészek művelődési intézményt fenntartó egyesületeinek működésére és fejlesztésére vonatkozólag,
- egyidejűleg tegyek szövegszerű javaslatot is e tárgyban a helyi közművelődési rendelet módosítására úgy, hogy
- szakmai fogalommagyarázatot is adjak a szakmai jelenségek egységes értelmezését elősegítendő.

A munka része annak kimunkálása is, hogy a közösségfejlesztés eljárásainak alkalmazásával miként lehet hosszú távon egyre barátságosabb viszonyokat kialakítani a kerület lakónegyedeiben és szomszédságaiban. Tekintettel kellett legyen a kerület nagyobb civil szervezeteire és lehetőségeik fejlesztésére is, tulajdonképpen a velük kapcsolatos önkormányzati célok és feladatok áttekintésére, tehát a bennük realizálódó humánerőforrások, és az önkormányzat lehetséges eszközeinek összehangolására.

Tájékozódásomat a hivatalban fellelhető iratok elolvasását követően helyszíni látogatásokkal, és az érintettekkel szervezett többszöri beszélgetéssel oldottam meg. Áttanulmányoztam az esetükben elérhető honlapokat, kiadványaikat, valamint (ha volt) az érintett szervezetek saját magukra vonatkoztatott fejlesztési javaslatait. Nem volt feladatom a kerületben létrejött intézményfenntartó egyesületek és nagyobb civil szervezetek minden helyi érdekelt által amúgy is közismert előtörténetének összegzése³⁴, azt azonban nem kerülhettem meg, hogy a *társadalmiasított kerületi intézményrendszer és az önkormányzat művelődési központjának viszonyáról* ne ejtsek szót, annál is inkább, mert mindez a készülő közértávú koncepciót jelesen érinti.

Fogalommagyarázatok/fogalomértelmezések

Kultúra, közművelődés, közösségi művelődés, művelődési otthon, közösségi színtér

A *kultúrafogalomnak* könyvtárnyi irodalma van. A különböző szerzők, gyakorlati és elméleti szakemberek, antropológusok és (kultúr)filozófusok ezt hol szűkebben, hol tágabban értelmezik, az előbbibe (leegyszerűsítve) a kulturális statisztikában kérdezett tevékenységfajták összességét értve, az utóbbiba a világ teljességét belegondolva. Ezeket sem taglalni, sem részletezni nem fogom. A Magyar értelmező kéziszótár szócikkét azonban azért is idézem (megjegyzem: egyetértőleg), mert a tömör fogalomértelmezés különösen alkalmas annak elfogadására anélkül, hogy az egyébként fontos részletekben elvesznénk. A kultúra tehát „*az emberiség által létrehozott anyagi és szellemi értékek összessége*. A civilizációval szembeállítva: szellemi javak, műveltség(i) színvonal”. Árnyalja a fogalmat, ha a következő szócikkekéből is idézek: eszerint *kulturálatlan*, aki műveletlen, faragatlan; *kultúrállam* az, amelyik az anyagi és szellemi kultúra magas szintjén áll; *kultúrált* az a személy, aki művelt és kifinomodott; *kultúrélet* a közösség

³⁴Azt azonban az önkormányzat megfontolására ajánlom, hogy részletes történetüket írják/írassák meg akár úgy, hogy az adott környéken élő népművelés vagy kommunikációs szakot hallgató egyetemistának néhány hónapos ösztöndíjat adnak, vagy ezeket szakdolgozatok témáiként a képző intézményeknek felajánlják. A majdani szövegeknek az események rögzítésén túl persze össze kellene gyűjteniük, le kéne írniuk az intézménymegújításokkal, a tevékenységszervezésekkel kapcsolatos, immár másfél évtizedes emberi/családi örömeiket, és az egyéni/családi áldozatvállalások sorozatát is. Az erről szóló sikeres munkák kiadásával az országban másutt szervezendő és rokonítható tevékenységeket is bátoríthatnák.

szellemi élete, tevékenysége; *kultúrigény* a szellemi, esztétikai élményekre, illetőleg a kultúra termékeiben való részesülésre irányuló óhaj; a *kultúrműsor* zenei, irodalmi stb. számokból álló rendezvény.³⁵ A fentiekből témánkra, a budafok-tétényi közművelődési koncepcióra vonatkozó tanulság nemcsak az, hogy az itt élők mindezekben való részvétele lehetőségének, és a mindezekhez való hozzáférésüknek biztosítása elemi emberi igény, s mint ilyen, az önkormányzat által bizonyosan megoldandó feladat (megjegyzem, hogy az 1997. évi CXL. törvény ezt az önkormányzatok köteleességévé is teszi, mint ahogy Budafok-Tétény 346/2004. (12.16.) számú önkormányzati határozatával a 2005-2007-es évekre érvényes Közművelődési Koncepcióban a feladatmegvalósítást el is fogadja); hanem az is nyilvánvaló, hogy az ezen belül értelmezhető különféle értékek biztosítása/biztosíttatása különféle struktúrákat kíván. Ezek a különféle kulturális intézmény- és tevékenységrendszerek fellelhetők a XXII. kerületben; éppen jobbításuk érdekében fogalmazódik jelen szöveg éppen úgy, mint a leendő koncepció.

A *közművelődés* a kultúra teremtésére és terjesztésére hivatott struktúrák egyik olyan alrendszeréként értelmezhető, ami jobbra a kultúráközvetítés tevékenységét, valamint az e célból létrehozott és működtetett intézményrendszert jelenti.³⁶ Jelen szövegben a „*közművelődés*” szót, illetőleg a „*közművelődési intézmény*” szókapcsolatot a vonatkozó (már idézett) rendelet szerint a hatálya alá tartozó kulturális intézményekre vonatkoztatva gyűjtőnévként értelmezzük (témánk szerint a Klauzál Gábor Művelődési Központ tartozik közéjük, ám természetesen a közkönyvtári, a múzeumi funkció is e fogalomkör része), míg a „*közösségi művelődés*” szókapcsolattal az emberek érdeklődése által szabályozott, és csoportokba/közösségekbe szervezett társas művelődési tevékenységeket, jobbra hosszú időn keresztül szerveződő folyamatokat, illetőleg a kulturális/művelődési civil szervezetek ugyancsak folyamatos, önkéntes és öntevékeny munkálkodását jelöljük. Budafok-Tétényben az ekként értelmezhető tevékenységeknek gazdag tárháza van, amelyek részben a Klauzál Gábor Művelődési Központ különféle klubjaiban, szakköreiben, műkedvelő művészeti csoportjaiban szerveződnek, részben (elsősorban saját tagjaikra vonatkoztatva) a különféle kisebb-nagyobb civil szervezetek keretében, de leginkább a városrészek egyesületei által fenntartott közösségi színterek (művelődési otthonok) tevékenységében teljesednek ki.

A *művelődési otthon* „az egyének és az önként szerveződött közösségek aktív, alkotó tevékenységének színhelye. Az egyén önmegvalósítását segíti alkotóképességének felébresztésével és továbbfejlesztésével, melyhez az azonos adottságokból rendelkezőkből, illetőleg a hasonló problémák iránt érdeklődőkből társakat, társaságokat szervez, belőlük csoportot, majd közösséget teremt. A felébresztett érdeklődést részben kielégítve indíttatást nyújt más fokozatú, az egyéb kulturális intézményekben szervezett művelődési alkalmak igénybevételére.” A hosszú szócikkben³⁷ szó kerül még arról, hogy az intézmény „egy bizonyos (értsd: meghatározott) vonzáskörzet közéletének egyik szervezője”; s hogy működése során „olyan közösségeket hoz létre, mely az egymás közelében lakó emberek között nyílt, demokratikus viszonyokat teremt.” Budafok-Tétény közművelődési/közösségi művelődési intézményhálózatának rendszere és teljesítménye (mint erről még majd szó esik) *mintaszerűen példázza* az éppen 30 évvel korábban leírtakat.

A *közösségi színtér* megnevezést Budafok-Tétényben a művelődési otthonokra általában jellemző, fent körülírt tevékenységszerkezetet megvalósító civil, egyesületi fenntartású intézményekre vonatkoztatják azért, hogy megkülönböztessék azokat az önkormányzati működtetésű Klauzáltól. A szókapcsolatot szakszerűtlenül használják, hiszen ezt másutt gyűjtőnévként, valamennyi közművelődési/közösségi művelődési intézményre, azok 'mindösszesenjére' értelmezik, hogy el- és megkerüljék az intézménytípusok precíz megnevezését úgy, ahogyan a kultúrházak 1968-as típusba-sorolását követően a „művelődési otthon” gyűjtőnév is valamennyiükre értelmezhető volt.³⁸ A Klauzál Gábor Művelődési Központ

³⁵ Magyar értelmező kéziszótár, szerk. Juhász József, Szőke István, O. Nagy Gábor, Kovalovszky Miklós, Bp, Akadémiai Kiadó, 1992, I. kötet, 799-800. old.

³⁶ A „*közművelődés*” kultúráközvetítésre való értelmezését jól jelzi, hogy az ilyen intézményekben dolgozók a „Kultúráközvetítők Kamaráját” alakították meg a '90-es évek elején, sőt, már ezt a szót írta homlokzatára a Szegeden 1883-ban épült Somogyi Könyvtár (ma már csak múzeumépület) nyilván nem a falai között folyó tudományos munkát tagadva, hanem a közkinccsétel kiemelt fontosságát deklarálva.

³⁷ Pedagógiai lexikon, főszerk. Nagy Sándor, III. kötet, Bp, Akadémiai Kiadó, 1978, 203-204. old.; a szócikk a szerző tollából való.

³⁸ A szókapcsolat elterjedése az 1990. évi LXV., a helyi önkormányzatokról szóló törvényhez kapcsolható, amiben (hogy ne nevezzen meg, vagyis ne kötelezzen az önkormányzatokra bármiféle korabeli intézménytípust, illetőleg hogy elkerülje ezek teljes körű felsorolását), intézmény-semleges fogalmazva „*közösségi tér*” biztosítását adja feladatul úgy, hogy értsen rajta mindenki azt, amit akar, vagy amije van, avagy majd lehet. Ezt vette át, illetőleg bővítette színtérre a 1997. évi CXL. törvény szóhasználata úgy, hogy pl. a 78. § (2) bekezdésében körülírt települési önkormányzati feladatokról szólván „... fővárosi kerületben ... közművelődési intézményt ... közösségekben ... közösségi színteret biztosít” ugyancsak vélhetően az intézménytípusok megnevezésének elkerülése érdekében (kiemelések e sorok frójától).

ebben az értelemben ugyancsak „közösségi színtér”, hiszen rendeltetésszerű tevékenysége során a közösségi művelődésre jellemző tevékenységformákat szervez. Megjegyzem: az e szakmára vonatkozó legutóbbi (lábjegyzetelt) törvény az inkriminált szókapcsolatot inkább a falusi intézményekre vonatkoztatja, bizonyára azért, mert a jogalkotó elképzelni sem tudta az *egy önkormányzati intézmény megléte mellett az egyesületi intézmények egy közigazgatási egységen belüli halmazát*, noha a törvény előkészítésekor és megjelenésekor a budafok-tétnyi intézményrendszer már állt és régóta működött. Jelen szöveg szerzőjének nincs lehetősége arra, hogy a helyben meggyökeresedett szóhasználaton változtasson; amennyiben ennél maradnak, úgy a 'közösségi színteret' értsék a továbbiakban is a civil működtetésű intézményekre, amennyiben viszont a jelenleg egyébként vajúdó/alakuló hazai szakmai szóhasználatához igazodnának, a későbbiekben módosítsák ezt a precízebb „*egyesületi működtetésű közösségi művelődési intézmények*” bizonyosan bonyolultabb, de másutt is egyértelműen értelmezhető szókapcsolatára. Az egész megoldható egy, a majdani új közművelődési rendelethez kapcsolt szómagyarázattal, ami szerint a *közösségi színtér* = az egyesületi működtetésű közösségi művelődési intézményekkel; így a megszokott szókapcsolat is használatban maradhat, és a nem odavalósi is érti, miről van szó.

Társadalom és közművelődés

A *társadalom* az együtt élő emberek összessége, amely a legkülönbözőbb viszonyoktól meghatározott, és így erősen tagolt. Éppen a közművelődési/közösségi művelődési intézmények által biztosított művelődési/kulturális lehetőségek igénybevétele, és a közösségi művelődés társas folyamatai segíthetik az emberek korábban kialakult, esetleg rögzült viszonyait módosítani, megváltoztatni (vagy éppen elviselni). Szerepük ebben nélkülözhetetlen, hiszen a többi kulturális intézményhez és valamennyi tömegkommunikációs eszközhöz az emberek kizárólag vásárlóként és fogyasztóként, tehát pusztán olvasóként, hallgatóként, nézőként viszonyulhatnak, míg (különösen a közösségi művelődés folyamatainak részeseiként) az érdeklődők cselekvő részvétele, aktivitása és interaktivitása is természetes. Az így szerveződő művelődési/közösségi folyamatokban a résztvevők között ismeretségek/barátságok szövődnek, és egymástól életvezetési, kulturális és még sok minden más mintát is kapnak. A körükben szervezett animáció (értsd: a velük dolgozó népművelők/közösségfejlesztők személyes, tehát az egyes emberekig elérés kulturális/művelődési fejlesztőmunkájának) hatására a tapasztalt minták elmélyülnek, elsajátítódnak.

Kulturális modellek, stratégiák

A bárhol alkalmazott kulturális modellek/stratégiák abban különböznek egymástól, hogy az állam (és esetünkben az önkormányzat) milyen szerepet vállal a kulturális/művelődési folyamatok igénybevétele érdekében. Hogy épít-e, és milyen struktúrát biztosít, s hogy mit és miként finanszíroz, és mit nem. Vagyis: teremt-e, biztosít-e helyet bármiféle kulturális ajánlatnak, és miként? Teret nyit-e az emberek eltérő igényeiből fakadó alternatívának, sőt, variációknak? Támogatja-e, és miképp befolyásolja-szabályozza azokat? Az utóbbi másfél évtized hazai tapasztalatai azt mutatják, hogy járhat *egyfajta* utat az állam, és járhat azonos időben *másfélét* egy helyi önkormányzat, legfeljebb központi pénzt nem kap (annyit) hozzá. A Budafok-Tétnyben *a rendszerváltoztatást követően kialakult, és a közreműködő felek által kölcsönösen (és mint látszik: hosszú távra) elfogadott közművelődési/közösségi művelődési gyakorlat* szerint van ugyan egy, az önkormányzat által fenntartott és finanszírozott művelődési központ, de ennek léte és működése mellett, vele párhuzamosan és jobbára tőle függetlenül kiépültek a városrészi, minden esetben a helyi egyesületek által működtetett intézmények is. A Pedagógiai lexikonból idézett szócikk szerinti intézményi fokozatosság³⁹ tehát Budapest XXII. kerületére nagyon is igaz. Ezt más, hasonló nagyságú/lélekszámú települések párhuzamosan fenntartott önkormányzati intézményekkel vagy (rosszabb esetben) intézményi integrációval oldják meg. *Sokkal szerencsésebb, szinte modellszerű a budafok-tétnyi megoldás, ahol, (mint közismert), változó és változatos fenntartókkal biztosítják az intézményműködtetést* úgy, hogy a lakáshoz közeli, *alapfokúnak nevezhető* intézmények tevékenységének középpontjába elsősorban a lokális igények kielégítése, míg a *magasabb fokozatúban* a szakmailag bonyolultabb, mondhatnánk a *differenciált* igénykielégítés történik. A kialakult és működő rendszer fenntartása stratégiai döntés, finomítása azonban folyamatos feladat.

³⁹ A közművelődés/közösségi művelődés intézményrendszerének többfokozatúságáról írt számtalan szakanyag közül lásd a szerző néhány korábbi, ill. újabb írását Művelődési otthonok Budapesten – ma és holnap, Kultúra és Közösség, 1975/4, 40-57. old., ill. A jövő művelődési otthonainak funkcióiról, Budapesti Népművelő, 1976/1-2, 9-14. old., ill. Mindannyiunk művelődési otthona, Civil Szemle, 2005/2. szám, 13-30. old.; ezt némi változtatással újraközölte a Magyar Művelődési Intézet 2006-os Évkönyve, Bp, 2006, MMI, 37-47. old. különösen azért, mert a későbbiekben is az ezekben olvasható szakmai megközelítés szerint gondoljuk tovább a budafok-tétnyi intézményhálózatot.

A kialakult rendszer megerősítése céljából idézem az ezzel kapcsolatos felhivatalos szövegből: „Az önkormányzatoknak érdemes a többcentrumú, többszektoros, sok résztvevős kulturális-közművelődési struktúra kialakítását szorgalmazni. Az önszerveződés, az öntevékenység új formáit, a közművelődési intézmények, színterek nyitottságát ösztönözni, a nem önkormányzati fenntartású intézmények ... lehetőségeit a helyi közművelődési feladatok végrehajtásába bevonni. ... A közművelődési feladatellátás szervezeti formájának megválasztásánál az a döntő szempont, hogy a *lakossági érdekeket a legmegfelelőbben szolgáló és a feladatot legszínvonalasabban megvalósítani képes szervezeti forma* élvezzen elsőbbséget” – írják a szakemberek egy szakmai útmutató „Szempontok a települési önkormányzat közművelődési rendelethez” c. fejezetének „A rendeletalkotás általános szempontjai” c. alfejezetében⁴⁰ 2000-ben; ekkor a budafok-tétényi többszektoros struktúra már régen kialakult és működött.

Intézményfenntartó egyesületek, egyesületi művelődési otthonok

A XXII. kerület manapság már egybeépült, de korábban önálló településein, vagy azok immár elkülönülő részein, így *Nagytétényben* és a *Baross Gábor telepen*, *Budatétényben*, *Budafokon* és a *Rózsavölgyben* működnek különféle előtörténetű és nevű közösségi házak, mindegyikük a helyben/környéken élők egyesülete által fenntartva, ám az önkormányzat segítségével, a velük kötött együttműködési szerződés szerint működtetve. Az önálló intézmény léte (mint ez helyben közismert) a budatétényire csak múlt-, és remélhetőleg a jövő időben lesz igaz; hiszen korábbi, 2001-ben megkapott épületüket, a Szent Imre Községi Házat nemrég az egyházi kárpótlás során elvesztették, és 2006 novemberétől csak önkormányzati támogatással bérelt, a Zöld Jövő Környezetvédelmi Egyesülettel közösen használt irodahelyiséggel rendelkeznek. Megjegyzem, hogy ez tevékenységüket bár nehezíti, de nem szünetelteti.

A többiek épülete különböző nagyságú és minőségű. A budafoki épületét az önkormányzat az általa kht-formában működtetett művelődési központ időleges elhelyezése miatt évekkel korábban igényesen felújította. A mai Klauzál Gábor Művelődési Központ felépülését követően az egyébként 1990-ben alakult *Budafok-Tétény Baráti Körök Egyesülete* így szinte tökéletes helyszínként vehette birtokába (megjegyzem, azt az épületet, ami eredetileg ugyan vendéglő volt, de annak államosítását követően évtizedekig a kerületi tanács művelődési otthonaként funkcionált mindaddig, amíg annak új épülete, a mai Klauzál elődje a jelenlegi Campona térségében fel nem épült). A nagytétényi intézményműködtető egyesület is egy eredetileg vendéglő-épületben működik; ez annak államosítását követően egy ideig ugyancsak művelődési otthon volt, majd (véltetően az új művelődési központ felépülését követően) különféle kereskedelmi/raktározási célokat szolgált. A mai működtető, az 1991-ben újjáalakult *Nagy-tétényi Polgári Kör* tagjai emlékezetükben legutolsó funkciójuként a bútorraktárt őrzik. Ezt az épületet az elmúlt másfél évtizedben (sok önkormányzati támogatással) folyamatos önkéntes, ahogy mondták: „társadalmi” munkából újjátotta meg a tagság, ám állapota ennek ellenére sem éri el az előbbieken ismertetett Tóth József utcai épület tökéletesen megújított állapotát. Az egyesületi tagok folyamatos munkája eredményeként az épület ugyan használható állapotban van, ám az óhatatlanul meglévő hiányosságok pótlásáról még szólok.

A Baross Gábor telep közösségi házat az 1909-től működött szervezet hagyományait felelevenítve újjáalakult *Baross Gábor telepi Polgári Kör* működteti úgy, hogy az épület alagsorának egy részét és teljes emeletét használják, hiszen közös tető alatt vannak a földszinten működő, a környék idős embereit befogadó, az önkormányzat szociális szolgálata által fenntartott idősek klubjával. Az 1992-ben alakult *Rózsavölgy Egyesület* 1993-ban kapta meg 1961-ben az eredetileg MSZMP területi pártkörzet céljait szolgáló épületét. Ezt 2000-től jobbra a Dohnányi Zenekar használta, de manapság már teljes alapterülete visszakerült egyesületi használatba úgy, hogy e sorok írásakor már részleges megújítása és kifestése is befejeződött, noha e munka (egyelőre) nem teljes körű.

Az önkormányzat valamennyi intézményfenntartó egyesülettel évenként megújított együttműködési/ feladatellátási szerződést kötött, amelyben meghatározta a számukra térítésmentesen átadott alapterületet, és garantálja az abban felmerült rezszi kifizetését meghatározott értékhatárig; általában a normál intézményhasználatot fedező, egyesületenként/intézményenként az épületek eltérő nagysága miatt természetesen változó nagyságú összeget. Az önkormányzat ugyancsak e szerződésekben

⁴⁰Szempontok és segédanyagok „A kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről” szóló 1997. évi CXL. törvény önkormányzati közművelődési feladatainak végrehajtásához, Bp, NKÖM, 2000, 11-12. old., (szövegkiemelés jelen sorok frójától).

biztosít egy, esetenként ugyancsak eltérő (háromszázezer forinttól egy millióig terjedő nagyságú) összeget az intézményekben szervezett szakmai tevékenységek támogatására. Ilyen működési támogatást az épülettel jelenleg nem rendelkező budatétényi társaság is kap; megjegyzem, nekik a rezsitérítés helyett az irodabérleti díjat biztosítják. Mindezekon felül gondnok fizetéséről is gondoskodnak (van, ahol ezt közvetlenül a hivatal fizeti, és előfordul, hogy vagyonkezelőjével fizetteti, más esetben a támogatott egyesület költségvetésében szerepel az erre való összeg, míg a Baross Gábor telep esetében nem intézményükben, hanem az általuk fejlesztett Donát-hegyi emlékhely felügyeletére költik el. A budatétényiek, nem lévén intézményük, ebből nem részesednek). Emellett a szervezetek természetesen részt vehetnek a kerületi civil szervezetek rendezvényeit segítő/támogató pályázat(ok)on. Ez alól ugyancsak kivételt képeznek a budatétényiek, akik esetében őszi nagyrendezvényük költségét eleve belekalkulálták működési támogatásukba.

Az intézményfenntartó egyesületek helyben közismert tevékenységét (mint említettem) nem részletezem, de egyikük, az 1995-ben közösségteremtő és környezetvédő célokkal alakult *Budatétényi Polgári Kör* egy évnyi működését mégis összefoglalom különösen, mert munkájukat immár csak a kerületrész különböző pontjain, s nem, mint korábban, *bent is, kint is* valósíthatják meg. Többszöri úgynevezett „DVD Klub”-ot, beszélgetéssel követett filmvetítés szerveznek. A doni áldozatokra emlékező alkalom részesei. Szabadtéri hangversenyt rendeznek a rózsákért; tavaly akciót szerveztek a Rozárium megmentéséért. „A művészek köztünk vannak” sorozattal kiállításokat rendeznek mostani működési helyükön, a Rádóczy Mária Galériában; közösen ünneplik a jeles napokat, és a rendszeres „Családi Napok” keretében házi „lim-lom” bemutatót – (magán)desing centert is bonyolítottak. Emléktáblaavatások és koszorúzások részesei. Társrendezők a Hősök Vasárnapján, ők adományozzák az általuk alapított „Budatétényért” Emlékérmeket. Megszervezik és megrendezik Budatétény kerületrész ünnepét, a „Szent Mihály” Napokat (és benne az előadások/látogatások/koncertek/helyismereti séták mellett például focikupát a kerület általános iskolás csapatainak, és megadott tematikájú képző- vagy iparművészeti pályázatot fiatal alkotóknak). Kirándulásokat, múzeumlátogatásokat szerveznek a tagoknak és családjaiknak; gondozzák a kárpátaljai Aknaszlatinán korábban kiépült kapcsolatukat – és a felsorolás persze nem teljes. Mindemellett társrendezők valamennyi kerületi nagyrendezvényen.

Az intézményfenntartó egyesületek rendezvényeikről kerületi szinten egyeztetést tartanak (erre egyébként az önkormányzattal kötött megállapodásban kötelezettséget vállaltak) és egymással időnként kooperációs megbeszéléseket tartottak/tartanak, bár a kerületi nagyrendezvények koordinációján túl nincs tétje együttműködésüknek, hiszen mindegyikük más-más kerületrészen működő autonóm szervezet, akiknek tagsága és közönsége is inkább lokális. Ez alól természetesen jócskán akad kivétel, például akkor, amikor sikeres nagyrendezvényt bonyolít valamelyikük. Az ilyenkor fellelkesült, és tagként beiratkozó más kerületrésziek, budaiak, csepeliek, pestiek, sőt vidékiek azonban egy-két év tagdíjfizetést követően elkopnak, ami természetes. A '90-es évek elején/derekán történt *megalakulásuk újraalakítása volt a korábbi, már az előző században is működött helyi kulturális/közösségi elődszervezetnek* (bár az egyik társaság tagjait a környéküket érintő tájromboló atrocitás-sorozat még inkább egybeszervezte); ezekben a közegekben nincs, de nem is lehet sok keresnivalója annak, aki nem az idevalósi lokalitások által meghatározott.

Kulturális egyesületek

Az 1999 decemberében alakult *Budafoki Péter-Pál Utca és Környéke Polgári Kör* mintegy félszáz taggal, és az elmúlt tíz évben kikristályosodott tevékenységgel szervezi a *szomszédságnak* mondható helyi társadalmat. Rendezényszervező, helyi emlékeket ápoló és emléktábla-állító, helyismereti/helytörténeti ismeretterjesztő, szociális és környezetszépítő munkájuk helyben közismert, így azt részleteznem e helyütt nem szükséges. Honlapjuk, a www.peterpalkor.hu az idegenek számára nemcsak informatív, hanem szívet melengető is, hiszen az üzenőfalukon olvasható vallomások arról tanúskodnak, hogy az általuk ekként biztosított kapcsolatfelvétel lehetősége nem elhanyagolható értéket jelent/te-remt. A távolra került környékbeli üzenetei, a honlapon mások számára is dokumentált kapcsolatterjesztés és -ápolás sokak számára az egyetlen még élő és élhető szálát jelenti a múlttal, a gyerek- vagy fiatalkorral, az akkori barátokkal, ismerősökkel és szomszédokkal. A nagyszerű gyakorlatot más közeg számára is meg kellene valósítani. Csak mint itt, folyamatosan gondozni kell a megszólalásokat; elolvasni, válaszolni, ismét reagálni.

Amennyiben a kerület turisztikai koncepciójából megtervezett cselekvés, éves feladatokra bontott fejlesztőmunka lesz, az egyesület szellemi potenciáljára építeni kellene. Lokálpatrióta elkötelezettsé-

gükre nemcsak a környéket érintő tennivalók kimunkálásában, hanem annak (remélhetőleg mindenki által szükségszerűnek ítélt) lakossági elfogadtatásában is számítani lehet. A „közösségfejlesztésként” megnevezett professzió szakmai eszköztárában szereplő ’társadalmi tervezés’ és/vagy a ’jövőműhelyként’ leírt akciók megvalósításában annál is inkább számítani kellene rájuk, mert korábbi szándékaik és tetteik is erre hajaztak. A környezet majdani megújulása során gondolni kellene arra is, hogy a társaság korábbi összejöveteli helye megszűnt, itt-ott tartják rendezvényeiket és összejöveteleiket, amivel ugyan elvannak, de (mint fogalmaztak) mégis „jó lenne egy kis zug” számukra. Erre még visszatérünk a későbbiekben.

A *Klauzál Gábor Társaság* 2004 decemberében alakult, és az előzőhöz képest egy másik egyesület-típust fémjelez. Tagjai ugyanis a sajnálatosan nem eléggé közismert névadó, a Batthyány-kormány minisztere és a kiegyezéshez vezető társadalmi folyamatok egyik vezető személyisége, hajdani budatétényi birtokos emlékezetét és hagyatékát felderítve/ápolva egyidejűleg az általa felvállalt értékek mai képviseletét vállalták. A kerületben közismert tevékenységet folytató mintegy félszáz tag együttműködésének titka (mint fogalmazták), hogy „minden, közösen elfogadott ötletet/mániát közösen csinálnak”, legyen az közös főzés, látogatás/kirándulás, hajókázás, ünnepély vagy ünnepség, múltidéző beszélgetés, vagy éppen a Klauzál Gábor arcélével díszített hordó finanszírozása (mindezekről tájékoztatást ad a www.klauzal.hu honlapjuk). Állandó működési- és találkozóhelyük nekik sincs; alkalmanként az éppen az ő szorgalmazásukra nevet változtatott korábban „Dél-Budai Kulturális és Szabadidőközpontban”, a mai Klauzál Gábor Művelődési Központban használhatnak alkalmanként máskor mások által igénybe vett klubszobát. A saját működési helyre vonatkozó, valamint adminisztrációs gondjaik könyvtárát szolgáló javaslataimra még visszatérünk.

Ugyancsak másik, ám országosan is ritka egyesület-típus a *Vojnovich-Huszár Villa Kulturális Közhasznú Egyesület*; akik a zenész Fodor családdal közösen különleges előadóest-sorozatokat szerveznek⁴¹ az utóbbiak tulajdonában álló épületben és annak kertjében. A 2005-től működő, de a már korábban is zajló művészeti alkalmak/események védelme és fejlesztése érdekében alakult szervezet az adott helyszínen (a különleges épület és a gyönyörű kert) hasznosítását, gyakorlatilag a rendezvényszervezés bonyolítását végzi, immár régen túlnőve a terület művészei és művészetpártolói találkozásának szervezését, hiszen rendezvényeik fővárosi rangúak. A különleges atmoszférájú környezet, a testközelből élvezhető muzsika, a fellépéseket követő beszélgetés, a kapcsolódó kulináris örömök valóban megvalósítják a „közönségből közösséget” csudáját. Mindez természetesen mindenkinek mindig és folyamatosan nyitott (megjegyzem, hogy munkájukról és az aktuális programokról a www.vojnovich.hu honlapon lehet tájékozódni). Önműködő és önjáró tevékenységük a *magánkézbe vett kultúráteremtés és kultúráterjesztés* kitűnő példája, ami persze nem jelenti azt, hogy esetenként (ám leginkább egy meghatározott kérdésben, amiről még szólok a későbbiekben) ne szorulnának az önkormányzattal való együttműködésre, ám persze nem úgy, hogy ez utóbbinak kellene csak ’segítenie’ rajtuk (mert egyébként megvan-nak magukban maguknak!), hanem a *kölcsönös érdekek mentén való kooperáció magasabb szintjén* lehetne megtalálniuk összjátékukat.

A kerületben még sok civil szervezet működik; bár ezek nagy részét javaslattevételeik vagy támogatási/ pályázati kérelmeik miatt ismeri/ismerheti az önkormányzat, több olyan is lehet, amelyek saját céljait saját maguknak saját erőből teljesítve nem kerülnek reflektorfénybe. Közülük az egyik legfrissebb a 2006-ban alakult *Promontorium Polgári Casino*. Tevékenységének középpontjában jelenleg (mint sokan másoknak is) az élhetőbb Budafok megteremtése áll, hiszen a napokban városfejlesztési és városrehabilitációs eszmecseréket szerveznek. Működésükhöz a Csillaghang közösségi rádió kapcsolódik; elérhetőségük a www.promontorium-casino.hu honlap. Itt jegyzem meg, hogy a civil szervezetek közül azokra, amelyek régebben (mondjuk három éve folyamatosan), hitelesen és közcélú felvállalva működnek, a későbbiekben még visszatérek.

Javaslatok az intézményfenntartó egyesületek tevékenységfejlesztésére

A budafok-tétényi szóhasználatban (mint írtuk) „közösségi színtereként” emlegetett ’egyesületi működtetésű közösségi művelődési intézmények’ struktúráját és tevékenységszerkezetét *úgy kell*

⁴¹Csak példaként említem az e sorok írásakor aktuális műsorfüzetük különféle műfajú alkalmait: szeptember 13., 19., 26., 27., október 11., 25., 31., november 9., 22., 28., december 6., 20., 21.

hagyni, ahogyan az évek (lassan az is mondhatjuk, hogy évtizedek) folyamán kialakult. Bár munkálkodásuk néhány elemét valóban szakszerűbbé lehetne tenni, a vonatkozó törvénnyel kapcsolatban megjelent segédanyagból már idézett alapelv (miszerint *a lakossági érdekeket legmegfelelőbben szolgáló szervezeti forma támogatandó*) értelmében bizonyos, hogy *a környékbeliekből álló tagság választottjai által vezérelt intézmények tevékenysége bírjalbírhajja leginkább az érintettek bizalmát és egyetértését.* Ennél jobb/biztosabb alapot nem lehet találni egy olyan intézményhalmazra, amely éppen *az ott élő emberekért működik, amely tehát egyedül csak őirettük létjogosult.* Az összes, az alábbiakban következő javaslat csak az így kialakult, és mint írtam, modellszerű helyzet finomítására való.

- Szükség lenne egy általuk foglalkoztatott olyan animátorra/közösségfejlesztőre⁴², aki *tevékenységük háttországában hivatalos ügyeik felelőse és ügyintézője* lehet, beleértve ebbe mindazt, ami munkálkodásuk érdekében éppen megoldandó. Bizonyosan lehet találni mindegyikük környékén olyan szakembert, aki szervezetenként napi néhány órányi időben *rendelkezésre áll.* Nem kell jelen lennie mindig, és korántsem kellene vezérelnie az adott intézmény tevékenységét; annak kialakult komandírozását megváltoztatni sem oka, sem lehetősége nincs az önkormányzatnak. Ez a javasolt, és persze *általuk megtalálendő* szakember az ő alkalmazásukban álljon. Bizonyára nem lesz könnyű az eddig csak gondnoki feladatokat ellátók vezénylete helyett partnerként tekinteni rá, és a megtalált szakembernek saját szakmaiságát érvényesíteni sem lesz majd egyszerű, de az ebből adódó majdani konfliktusok kölcsönös megoldása a sikeres együttműködéshez elengedhetetlen.
- A kívánatos szakember tevékenységének legfontosabbika a *pályázatokon való pénzszerzés.* A XXII. kerület önkormányzatát támogatása mértékében és folyamatosságában (más fővárosi kerületeket és vidéki nagyvárosokat ismerve) gálánsnak ítélem, és remélhetően a várható szűk esztendőik ellenére is megtartja, esetleg növeli ráfordításait, de bizonyos, hogy ez *véges* terjedelmű. Nem kerülhetők meg tehát *a fővárosi, a regionális, az országos vagy akár a brüsszeli pályázatok* annál is inkább, mert a pályázható célok akkor, ha azok rokoníthatók tevékenységükkel, kiszélesíthetik teljesítményüket és hatókörüket. Korántsem az összehasonlítás, pusztán a példa kedvéért említtem, hogy egy vidéki városban működő (szándékaiban ugyan szélesebb tevékenységű, de azok többségét ugyancsak saját tulajdonú közösségi intézményükben megvalósító) egyesület míg az önkormányzattól csak 2.300.000.- forintot kapott (ebből 1 milliót az egyesület által épített intézmény fenntartására, 900 ezret helyi „prevenciós programok” megvalósítására, 400 ezret a városrészi kalendárium nyomdai költségeire), máshonnan (a Szociális és Munkaügyi Minisztériumtól, az NCA-tól, a Nemzeti Fejlesztési Ügynökségtől) további 28.346.600 forintot szerzett.⁴³ Egyesületük egyetlen népművelő/közösségfejlesztő végzettségű alkalmazottja is ezekből a pénzekből jut viszonylag rendszeres jövedelemhez, miközben a feladatok megvalósítására alkalmi segítőket/szakembereket fizetnek. A felvállalt mindennapi tevékenységük mellett a pályázatok segítségével végzett tevékenységek hallatlan mértékben szélesítette hatókörüket, és tulajdonképpen mindazon lokális, és fölöttébb humánus célok megvalósítását, amelynek érdekében megszerveződtek korábban.

A pályázati lehetőségek kihasználására ugyancsak példaként említtem azt a néhány évvel ezelőtt meghirdetett akciót, amellyel *rendezvénysátrakat* lehetett szerezni csekély önrésszel. A nagytétényiek kiválthatták volna a Szelmann-ház mellé épített csúf féltetőjüket úgy, hogy azóta nemcsak kellemes környezetben folynának rendezvényeik, hanem a néhány órás munkával felállítható, hatalmas fedett területet és színpadot jelentő eszközt már számtalanszor bérbe is adhatták volna. A rendezvénysátrat/színpadot megnyert intézmények azóta működési költségeik jelentős hányadát szedik be pusztán az esetenkénti bérleti díjból.

A Szombathely északi városrészében, az önállóságát 1950-ben elvesztett Herényben 1994-ben alakult kulturális- és sportegyesület abból a célból, hogy a nagyszüleik által kultúrháznak épített épületet közösségi céljaikra megmentsék. Az intézmény működtetésének átvétele (nem

⁴²Szívesebben írtam volna népművelőt, de félő, hogy az érintettek az így megnevezett szakembert hallván Zsdanov elvtárs tanítványaira gondolnak, holott ezt a szakmai megnevezést magam is szívesen viselem, mert tudom, hogy e foglalatosság megnevezése és gyakorlatának kezdete a hazai reformkorhoz köthető.

⁴³Monostori Éva szíves közlése a Komáromban működő Élettér Közösség- és Településfejlesztő Egyesület 2008. évi (szeptember végi) adatairól; az általuk vállalt feladatok megvalósításának határideje a mindösszesen kilenc „külső” pályázati nyereség esetén csak ötnél haladja meg az év végét. Tevékenységükről részletesen Mi, Magunk! címmel a Civil Fórum, 2008. április-júniusi számában olvashatnak.

úgy, mint itt!) két évükbe került. A 150 négyzetméteres épületet a környékeliek örömeire, azok kívánságai szerint folyamatosan üzemeltették, mígnem 2005/2007 között azt *egy megnyert pályázat segítségével mintegy négyszeresére bővítették*. Az immár a „Herényiek Háza” cégtáblát viselő épület turisztikai - kulturális centrum lett, ifjúsági szálláshelyekkel, kerékpárkölszöszövel és információszözponttal, de 560 négyzetméterével továbbra is elsöszorban a helybélieket szolgálja.⁴⁴

- Bár a pályázatokra még visszatérek, közbevetöleg megjegyzem, hogy mindez (nevezetesen a pályázatokkal, a pályázati támogatásokkal elérhető, mondhatnánk: *kikényszerített teljesítmény- és hatókörbővítés*) a budafok-tétényi intézményfenntartó egyesületek szempontjából sem lehet közömbös. Több esztendő dokumentációját átnézve, több év terveit és beszámolóit olvasva érzékelhető volt számomra, hogy tevékenységükben immár jócskán van *automatizmus*. Elégge természetes ez az állapot, hiszen a kezdetekkor közösen kidolgoztak egyfajta tevékenység-struktúrát, ezt az első években ezzel/azzal bizonyára bővítették, majd *az adott személyi/tárgyi feltételek által megszabott teljesítőképesség határát elérve* az rögzült is. Egyidejűleg rögzült a rendezvényeken megjelenök személye/köre is, a megcsontosodott (megjegyzem: sok esetben persze nagyszerű!) tevékenység mindig ugyanazokat, és érdeklödök családtagjaikat érinti, ami nem baj, csak éppen *nem ér el másokat*, más érdeklödök környékelieket. Az önkormányzattól garantáltan megérkező támogatások sem ösztönzi öket újításra, és világos, hogy abból sem is nagyon lehet tevékenység-újításra gondolni különösen, mert korlátozott a bérre fordítható hányad.

Az országban több, a budafokiaknál, a tétényieknel korábban alakult hasonló, tehát saját intézményükben ilyen-olyan támogatásokkal működök helyi egyesületek immár több évtizedes működését ismerve félök, hogy hasonlóképpen járhat a kerületben némelyikük; *beszökük, és csekély érdeklödök számára marad hasznos* társasági életük. Természetesen ez is hordoz értéket azoknak, akik részesei maradnak a folyamatoknak, csak éppen az elmaradt és elszalasztott lehetőségek halmozódhatnak, csak éppen az el nem ért, a folyamatoktól érintetlen környékeliek száma nö egyre nagyobbra. A nagyszerű tevékenkedésekből, *a környékeliszomszödségi közösségi kapcsolatokból kimaradó gyerekek, fiatalok, fiatal felnöttek, középkorúak érdekében* gondolom tehát elsöszorban a folyamatos tevékenységbeli frissítést és megújulást, amire ha most nincs pénz és kapacitás, hát éppen a pályázatok lehetőségeivel kell megteremteni azt!

- A pályázatok bonyolultsága az ebből élök által kellően misztifikált; egy jó képességű szakember természetesen megbirközhat a magyar nyelvű űrlapokkal, és lenne ideje (nem úgy, mint a jelenlegi önkénteseknek) beszerezni a szükséges nyilatkozatokat és hiteles iratmásolatokat. Mint már említettem; nem arról van szó, hogy a támogatás érdekében bármit vállaljon föl mindenki, *csak és pusztán azt, ami tagságuk és a környéken élök érdekében áll*. Azokat a lehetőségeket viszont kár elszállni hagyni. Különösen, ha az így megszerzett pénzből néhány, vagy akár több egyesületi tag, környékelibeli ember (szakmájukban, szakértelmük szerint) időlegesen, néhány hónapra/évre foglalkoztatható. A pályázat(ok)ból esetenként elszámolható menedzsment-költség fedezi/fedezheti a feladat-megvalósítás (és esetleg más) könyvelési díját, az ezzel (meg tán mással) kapcsolatos reklámkiadásokat, az intézményfenntartás bizonyos hányadát stb. Nem feledhető, hogy a meghatározott feladatra megszerzett pénz a környékelibeli gyerekek és/vagy a fiatalok, az ifjú felnöttek, az esetleg állásukat veszítettek, vagy a valami tragédia folytán megváltozott munkaképességűek, az állást keresök, a kényszervállalkozók, az idősek, az egyedülállók stb. gondjait oldja, ami a ma végzetek/szervezett tevékenységek mellett hasonlóképp fontos lehet.
- Az önkormányzat ciklusokon átvölök folyamatos támogatásáról már esett szó; ez nagy érték, de (mint említettem) *éppen megbízható állandósága az, ami nem szorgalmazza a tevékenységek fejlesztését*, az új utak, lehetőségek vagy tevékenységformák keresését. Fenntartva az ingyenesen átengedett épülethasználatot, a remélhetően növekvök rezsitérítést, az eddigi szerény, de mégis meglévök tevékenység-finanszírozást, azt javaslom, hogy ezen felül építsenek be a kerületi költségvetésbe *ösztönözök típusú támogatást* is. Félreértés ne essék; aki nem igényli, és nem cselekszik ekként, változatlanul kaphassa meg eddigi támogatását, ám amelyik szervezet „külsök” pályázatokon nyert pénzt, úgy néhány milliós pályázati nyereseménye esetén ugyanannyit, bizonyos összegben felül az elnyert összeg további kétharmadát, még magasabb pályázati nyeresemény esetén esetleg annak a felét kaphassa meg szabad felhasználásra. A csekély (de mégis létező!) személyzeti,

⁴⁴Részletesebben Szekér Tamás A város peremén..., Civil Fórum, 2008. április-júniusi szám, 49-50. old.

gondnok alkalmazását szolgáló bérkeretet inkább az emlegetett animátor/közösségfejlesztő bérére fordítsák. Ha egy általuk kiválasztott/alkalmazott, tehát nekik megfelelő felelős szakember akár két intézményfenntartó egyesület ügyeinek gondozását vállalja fel, átlagos népművelői keresethez jut.

- Az épületek *gondozását/fejlesztését* az önkormányzat a maga feladatának tartja. Ez jól érzékelhető a rózsakerti egyesület által használt épület jelenlegi megújításán. Igaz ez akkor is, ha a munkák nem mindig elegendő mértékűek, és ha például Nagytétény esetében feltűnő mértékű az önkéntes (archaikus fogalmazásuk szerint a „társadalmi”) munka. A budatétényi egyesület épülethiányát jól ismerik a kerületben, mint ahogyan jelenlegi irodájuk ugyancsak gáláns bérletidő fedezését is felvállalta a testület. Számukra ennek ellenére hiányzik az önálló épület; van ötletük arra, hogy ha nem is új építésű, de megfelelő épülethez jussanak (egy jelenleg bérbe adott önkormányzati tulajdonú korábbi mozi, vagy egy állítólag ELMŰ tulajdonú volt Úttörőházat emlegettek alternatív megoldásként); ebből csak annyi tartozik a szakértőre, hogy óhajukat egyetértőleg támogassa. Mindezen (megjegyzem: feltűnően nagymértékű!) önkormányzati gondoskodás mellett is javasolom, hogy *Nagytétény esetében finanszírozzanak egy beruházási programjavaslat - léptékű tervet* a Szelmann-ház féltetős toldalékának helyébe, ami néhány, általuk szükségesnek látszó kisebb helyiséget is tartalmazhatna ráépítés/bővítés formájában. Ha lenne egy általuk jól átbeszélt és így kikristályosított fejlesztési elképzelés, mondhatnánk: funkcionális terv (megjegyzem, ma még nincs, hiszen a szabad ötletelést nem tarthatjuk annak), és ha ennek alapján elkészülhetne egy, már a költségeket is tartalmazó beruházási program, adandó alkalommal készen állhatna az egyesület valahonnan megpályázni annak megvalósítását. Csak így és csak ekkor lehet reális esélye annak, hogy megújul épületük.
- Az intézményfenntartó egyesületekről szólván (nem az ő körükben!) többször merült fel úgynevezett „profiltisztítás”, vagyis az, hogy a feladatokat/tevékenységeket meg kellene osztani egymás között, de különösen a Klauzál Gábor Művelődési Központtal valamilyen szempontrendszer szerint. Nem értek egyet ezzel. Nem nagyon tudom, mi és milyen szempontok lehetnének azok, amelyek szerint egyes összejövetelek, rendezvények, alkalmak vagy bármi más náluk maradhatnának, míg mások meg nem. *Hol a mérték, ameddig ők, és hol, amely szerint immár mások létjogosultak bármire is?* Ami nem nekik való, úgyis elhal az egyesületi intézményekben. Ami meghaladja erejüket, amúgy sem sikerül. A nem létező „nagykönyv” szerinti rendezvény-szervezés ha túl tökéletes, túlzottan steril is; gondoljunk csak az utóbbi évek állami ünnepeire, amelyek a 'rendezvényszervezés' szakmai szempontjából tökéletesek, csak éppen neutrálisan semmitmondók. Ezekhez képest a bárhol szervezett 'falunapok' még ha szakmailag néha ügyetlenek is, de lelkes és barátságos együttlétük maga a Kánaán.

Az intézményt működtető egyesületek által szervezett események lehetnek tehát 'amatőrök', de nem ügyetlenek, hanem egyszerűen *mások*; hogy ne szakmai, hanem közismert jelzővel éljek: barátságosak, emberiek. Ilyenkor az ember a zsúfoltságot, a konferanszié ügyetlenségét, a gerjedő, vagy éppen akadozó erősítőt is könnyedén elviseli. A Művészetek Palotájában szervezett hangversenyek sem azonosak a Vojnovich-Huszár Villa hangversenyeivel (hogy ne az intézményfenntartó egyesületekkel példálózzam), ám ettől még mindkettő létjogosult! Az persze természetes kell legyen esetükben is, hogy a közművelődési ágazatra előírt kívánalmaknak megfeleljenek. Ám ha annak nem akarnak megfelelni, hát azt a cselekvésfajta felejtse el! Az évenkénti statisztika persze kötelező. Megjegyzem: az ajánlott animátor/közösségfejlesztő mindezt beszerzi, megírja és megoldja, hiszen ez (is) a dolga. Megjegyzem azt is, hogy ez a szórványosan hallható intézményi „profiltisztítás” egyébként minden külső-felső döntés nélkül, magától is megoldódik, hiszen az intézmények által valamilyen tevékenységajánlattal megcélzott igénybevevők *a lábukkal* szavaznak. Ha nem tetszik nekik valami, máshová mennek (a közeli egyesületi intézményen túl egy távolabbi másikba, a Klauzálba, Budapestre, Érdre vagy bárhová). Oda tehát, ahol a megfelelő ár/érték arányt kapják. Meg ahol még meg is szólítják őket. Ahol barátságos a közeg, ahol elfecsegnek velük, hiszen nem minden a pénzről és a profizmusról szól.

Javaslatok a kerületi kulturális egyesületek tevékenységének fejlesztésére

A kerületi civil szervezetei ügyeinek közös képviselőtét egy *Civil Fórum* elnevezésű ernyőszervezet láthatná el. Budafok-Tétény valamennyi, *legalább három éve működő* civil szervezetének egy-egy képviselőjével kellene közösen megfogalmazni Alapító okiratát. Ebben úgy lehetne meghatározni feladat- és hatáskörét, hogy az se a képviselő-testület, se a résztvevő egyesületek autonomitását ne sértse, de rendelkezzen a közösnek tartott ügyek rendezésének módjáról. Ezt a közös érdekképviselő, érdekérvényesítő ernyő-szervezetet persze be kell jegyeztetni, hiszen csak ekkor jogképes. A Civil Fórum (évente ugyancsak a benne részes szervezetek nevének ábécé-rendje szerint változó) elnöke legyen hivatalos meghívott a képviselő-testület ülésein, és a képviselő-testület SZMSZ-ének, valamint az újrafogalmazódó Közművelődési rendelet megfelelő módosításával kapjon mérvadó lehetőséget a civil világgal kapcsolatba hozható döntések előterjesztésekor, megtárgyalásakor és eldöntésekor. Minderre (és esetleg még a civilektől érkező további javaslatokra) abból a megfontolásból van szükség, hogy *csak akkor van értelme részt venniük valamiben, és valamilyen szervezet/struktúra (jelen esetben a Civil Fórum) csak akkor fontos számukra, ha abban cselekvési és döntési lehetőségük, és ha részvételüknek, az ernyő-szervezet működtetésének tétje van.* És azért is fontos ez a szervezet, hogy az önkormányzat ezzel is deklarálja: *a kerület működésében/működtetésében számít polgáira*, különösen azokban a kérdésekben, ami épphogy róluk szól már csak azért is, mert az egész, *az önkormányzatiságban megtestesülő népképviselő csakis miattuk, csakis őértük* létjogosult.

A jelenlegi civil szerveződések működésének biztosítására és a leendő, még lappangó közös szándékok megszólítására az eddigi támogatási keretek összevonásából és adományozással növelhető *Civil Alap* létesítését és működtetését javaslom a képviselő-testület megfelelő bizottsága mellett. A város egyesületei által az évenkénti támogatások pályázhatóságának részletkérdéseit és keretösszegeit *a közhasznúnak minősített helyi egyesületek képviselőiből* álló, évente valamilyen elfogadott rend (például hivatalos nevük ábécéje szerint) cserélődő, kis létszámú, 3-5 tagú kuratórium határozza meg.⁴⁵ *A támogatási alapelvek kidolgozásában azonban valamennyi, legalább három esztendeje működő helyi civil szervezet (a már említett Civil Fórum keretében) vegyen részt.* Mindannyiukkal együtt kell az olyan részletkérdésekben egyezsége jutni, hogy például a kuratóriumban képvisellel rendelkező társaságok az adott évben nem kaphatnak több támogatást, mint a megítélt támogatások átlagösszege. Vagy hogy lehet-e, és mennyi támogatást lehet igényelni nemcsak rendezvény(ek)re, hanem a működés költségeire is. Avagy, hogy a máshová (a településen kívülre) címzett pályázatok önrészeinek egésze is kérhető/pályázható legyen. Hogy a szétosztható összeg legalább harmada új szerveződések életre keltését szolgálja. (Megjegyzem, hogy az igazán korszerű rendszer az lenne, ha valamennyi [közhasznú?] egyesület éves működési költségei egy meghatározott részét/hányadát fedező fix és garantált támogatást kapna úgy, mint a kerületben az intézményműködtető egyesületek (a közösségi terek), és mint Európa szerencsésebb sorsú országaiban szinte minden közösen cselekvő társaság, ám erre még bizonyára várunk kell.) Az említett kuratórium a képviselő-testület megfelelő bizottsága mellett, azok tagjaiból kiegészülve működjön úgy, hogy a velük együtt hozott *egyhangú döntéseiket* terjesszék a testület elé. Szükségesnek látszik, hogy egy közösségfejlesztő szakemberekből álló csapat (akikkel az önkormányzat feladatellátási szerződést köthetne, vagy ennek hiányában a Klauzál Gábor Művelődési Központ az erre e célból biztosított, tehát külön összegből alkalmazott leendő közösségfejlesztője) *folyamatosan alkalmazott közösségfejlesztési technikákkal* egyre inkább feltárja a kerület társadalmát, egyre újabb, egymással együttműködő embereket keresve és találva. Az említett társaság, avagy a szakképzett és gyakorlott közösségfejlesztő kollega közreműködhetne azokban a kerületrészi 'jövőműhelyekben' és 'társadalmitervezés'-gyakorlatokban, amit a Péter-Pál utcaiak esetében említettem. Egyáltalán: munkáját sohasem a kerület egészében, hanem a kerületrészekben, sőt inkább azok különféle szomszédságaiban tudná megtalálni. Ezekből a kis léptékű kezdeményezésekből épülhetne fel valamikor (három – öt esztendő múlva) egy városrészenkénti, még később (hat – hét esztendőnyire) egy kerületi közösségfejlesztési koncepció, pontosabban egy olyan „közösségfejlesztett” állapot, ami a XXII. kerületet alkotó hajdani településeken vélhetően virulens volt, valamikor.

A jelenlegi dicséretes állapotok ellenére sem állíthatja ugyanis senki, hogy Budafok-Tétény társadalma *teljes mértékben megtalálta önmagát*. Soha el nem hagyható önkormányzati feladat, hogy a közösségfejlesztés eljárásainak folyamatos alkalmazásával egyre barátságosabb viszonyokat teremtsenek a kerü-

⁴⁵ Az európai gyakorlatban az a rendszer honos, amikor az alakulás első éve után a névsor elejét jelentő egyesület képviselője helyett a névsorban a negyedik (öt tag esetén a hatodik) következik, majd újabb egy esztendő után a névsor második képviselője helyett az ötödik (hetedik) következik mindaddig, míg újra kezdődik az egész, noha lehet, hogy már más személyekkel.

let valamennyi lakónegyedében és szomszédságában.⁴⁶ Abba a furcsa helyzetben van ugyanis a kerület, hogy a '90-es évek elején, tehát több mint másfél évtizede (szerencsére!) *kiengedte a kulturális öntevékenységet, a közösségi művelődés szellemét a palackból*, ami önálló éltre kelt, és mint tapasztalható, éli is független mivoltát. De az a hajdani felelős elhatározás, amelyik így döntött, és a mindenkori képviselőtestület ezzel való folyamatos egyetértése, ami *életben is tartotta/tartja* ezeket a folyamatokat, nemcsak a szinten-tartást, hanem *az örökös továbblépést* is szükségelteti. Ha a közösségi művelődés folytatólagos tevékenységeiből permanensen születő igények kielégítése (a lehetőségek mértékében) nem folyamatosak, éppen az eddig befektetett pénz és energia, a felhalmozott szellemi tőke és tapasztalat mehet veszendőbe. Ezt feltétlenül elkerülendő néhány azonnali megoldást javaslok (és mint említettem, a jövő idő bizonyosan további megoldanivalókat is hoz):

- Meg kellene oldani *az önálló működési helyüket kereső, már régóta közmegelegedésre működő egyesületek elhelyezését*. Az nem kívánható, hogy minden szervezet bármiféle igényét korlátlanul kielégítse az önkormányzat. Azt azonban jogos igénynek tekinthetjük, hogy ha egy olyan társaság (mint például a Péter-Pál utcaiak, vagy a Klauzál Gábor örökségét gondozók), amelynek tagjai már érzékelhetően nyúltak saját zsebükbe közéleti/közösségi szándékaik megvalósítása érdekében, több éve működnek, és tevékenységük értéke elért egy valakik által meghatározandó mértéket (mert például kiadványokat jelentettek meg, emléktáblákat vagy más emlékhelyeket avattak stb.) ebben segítséget kapjanak. Az érintettekkel közösen (ugyancsak az említett Civil Fórum keretében) lehetne/kellene kidolgozni azt a szigorú, és a működési éveket, a közérdekű tevékenység-fajtákat előíró, a tagság nagyságára stb. vonatkozó kíváncsagsághoz, amely szerint aztán az ennek megfelelő a működési helyet igénylők sorába feliratkozhatnak.
- A szervezeti működés komoly adminisztrációval jár, és ezt nemcsak a könyvelésre, hanem működésük mindennapjaira; sokszorosításra, postázásra, telefonálásokra stb. is értjük. Bizonyára minden ebben érintett tudja, hogy van egy határ, ami még belefér elfoglaltságaikba, és van, ami már nem. Ez általában elmarad. Ha huzamos ideig elmarad, bizonyos kapcsolatok és szándékok anélkül sérülnek, hogy valaki tudatosan elrontaná azt. Ennek megoldására, tulajdonképpen *a Civil Fórum által erre érdemesített egyesületekben aktív budafok-tényi polgárok társasági életének könnyítésére adminisztrációs segítséget, egyfajta titkárságot ajánlok* létrehozni. Néhány, az önkormányzat által egy erre fogalmazott együttműködési szerződés keretében (szerényen) megfizetett, akár otthon dolgozó (de telefonon és elektronikusán elérhető) cselekvő kész nyugdíjasra gondolok, aki(k) a társaságok által vezérelve, precízen és pontosan megoldják az egyébként elmaradó egyszerű, jobbára szervezési, tehát nem könyvelési feladatokat. Vélhetően az egyesületek saját köréből kellene alkalmazni őket úgy, hogy személyes felelősségük egyedül az adott társaság irányában legyen. Amennyiben az ilyen segítő munkatársakból több lenne, a Polgármesteri Hivatalban is kaphatnának közösen használt szobát, így a hivatalban végzett fénymásolásaik, telefonjaik és postaköltségük (limitáltan!) ugyancsak a szervezetek támogatásaként lehetne felfogható.
- Amennyiben a kerület *turisztikai koncepciójából konkrét fejlesztések* következnek majd, nemcsak a Péter-Pál utcaiak bekapcsolásával kell(ene) számolni, hanem másokkal is; a Vojnovich-Huszár Villa teljesítőképessége és a szabadkőműves kápolna, a Dézsmaház-utca miatt a *budatényiek*, a Szelmann-ház bejáratott és piacképes eseményei miatt a *nagytenyiek*, a *Baross Gábor telepiek* által létrehozott emlékhely okán az abban érintettek aktivizálására. Az idelátogatók programozása nem (csak) a professzionális turizmus-szervezők feladata, hanem az adott környéken élő civilek funkciója is lehet annál is inkább, mert lehetséges, hogy néhányan boldogulásukat/megélhetésüket majd erre alapoznák. Mindenképpen fontosnak gondolom tehát, hogy a részletekbe (a már emlegetett közösségfejlesztési módszer, a 'társadalmi tervezés' eljárásainak alkalmazásával) minél többen avatódhassanak be, legyen/lehessen részük a részletkérdések kidolgozásában nemcsak azért, hogy az a sajátjuk (is) legyen, és így azt könnyebben elfogadják, hanem, hogy esetleg saját egyéni vagy közös szerepüket is megtalálhassák benne.

⁴⁶ Erre a feladatra például egy franciaországi kisváros, Rive-de-Gier önkormányzata már a '80-as évek derekán két főt alkalmazott. A '90-es évek elején Magyarországon is voltak próbálkozások e társadalomfejlesztő professzió hasonló elterjesztésére, végül sikertelenül. Az erre vonatkozó irodalmat és az alkalmazható technikák leírását lásd a www.kozossegefejleszt.es.hu honlapon.

- Hasonlóképpen kellene eljárni valamennyi, még fogalmazódó vagy már megfogalmazott távlatos elképzeléssel, így jelen közművelődési koncepcióval is. A jelenlegi nyilvánosság is nagy változás a korábbi évtizedek titkokra alapozott működéséhez képest, de ez sem elegendő. Hiába az újság nyilvánossága, a különféle témákról szervezett, azt persze jobbára csak *ismertető* (és nem a szó szoros értelmében *megbeszélő*) rendezvények, az emberek még mindig úgy élik mindennapjaikat, hogy a dolgok felettük, tőlük függetlenül történnek (jól jellemzi ezt a kerületben nemrég bevezetett új BKV buszjáráttal kapcsolatos és sajnálatos, de szükségszerű anomália). A kerület egyesületei (és ebben az esetben valamennyi létező szervezetre, így az intézményfenntartókra is gondolok!) bizonyosan közreműködnének a város- és városrészfejlesztő, avagy a szakmai koncepciók előzetes megvitatásában, továbbgondolásában. Esetleg szerepet is vállalhatnának a megvalósításban közösen vagy egyénileg. Miért is ne? – az ő városukról van szó.
- Több helyütt hallottam, hogy régóta hiányzik a kerületből (vagy külön a hajdanán önálló településekről, tehát az egyes kerületrészekből) a múlt emlékeit a jövőnek megőrző *helytörténeti/helyismereti gyűjtemény*. A hiány körülírása és a szükséges intézmény(ek) indoklása, a bemutatóhely vagy helyszínek megjelölése meghaladja jogosultságomat. Ide és rám csak annyi tartozhat, hogy azt javaslom: *a jeles kutatók, az eziránt elkötelezettek együttesét kellene megbízni* az önkormányzatnak nemcsak a feladat előkészítésével és a javaslattevettel, hanem a megvalósítás bonyolításával és az üzemeltetés gondjainak megoldásával is. A belőlük e célból szervezett közhasznú egyesület alkalmazhatná majd azt a szakembert, aki ebben/ezekben munkát talál. Szerencsésnek tartanám, ha olyan helyszíne lehetne ennek a leendő gyűjteménynek (vagy többes számban írva: helyszínei a gyűjteményeknek, ha több, de legalább kettő lenne belőlük!) ahol a téma iránt elkötelezettek, vagy az adott környéken működő egyesület(ek), esetleg más társaságok is működési/összejöveteli helyet találhatnának.

Szövegszerű javaslatok az újrafogalmazott közművelődési rendelethez

Az alábbiakban az egységes szerkezetbe rendezett 7/1999(05.03.) Ör. számú rendelet *feladatom szerinti, vagy azszal érintkező fejezeteit* veszem sorba úgy, hogy néhol konkrét szövegjavítást ajánlok, másutt csak utalok a javasolt módosításra.

A 1. § meglévő szövege helyett az alábbi javaslatom szerepeltetni:

A rendelet célja az, hogy egységes alapelvek szerint meghatározza Budafok-Tétény önkormányzatának kötelező közművelődési feladatait, azok ellátásának módját és feltételeit úgy, hogy figyelemmel legyen a helyi társadalom művelődési, kulturális és közösségi hagyományaira, szükségleteire.

A 2. § meglévő szövege helyett az alábbiakat javaslom:

- (1) A rendelet hatálya kiterjed az önkormányzat által alapított közművelődési szervezetre, továbbá
- (2) mindazokra a társadalmi és civil szervezetekre, egyházakra, gazdasági társulásokra, kisebbségi önkormányzatokra, társulásokra és magánszemélyekre, amelyekkel, illetve akikkel az önkormányzat a kerület közművelődését/közösségi művelődését gazdagító tevékenységek, szolgáltatások végzésére közművelődési vagy támogatási szerződést köt.

Megjegyzem, hogy az eredeti rendelet szövegét és hatályát a „művészeti intézményekre” is kiterjeszti a helyi jogalkotó; ezt nem teheti meg, hiszen a vonatkozó 1997. évi CXL. törvény 77. §-a erre nem ad lehetőséget. Arról külön, tehát nem itt lehet/kell rendelkezni. Felhívom a figyelmet a *közművelődési* és a *támogatási szerződések* különbözőségére; erre még utalok a későbbiekben.

A 3. § (1) b/ bekezdésében szerepel először a közösségi szintér szókapcsolat. Mint korábban említettem, ez magyarázatot kíván, nevezetesen, hogy esetükben *egyesületi működtetésű közösségi művelődési intézményről* van szó. A (4) bekezdésben szerencsésebb, ha az „igényli” megelőzi az „elősegíti” szócskát úgy, hogy „... az önkormányzat igényli és elősegíti a civil...” közreműködést.

A 4. § címét „Az önkormányzat közművelődési feladatai”-ra javaslom változtatni. Az (1) - (17) pontba sorolt feladatok megfogalmazásából sok helyütt hiányzik a névelő, az „és” szócska, a központosítás; ezen felül azok sorrendje sem logikus. Az első három bekezdés javított szövegét leírom, a (4) - (17) esetében sorrend-cserét javaslom.

- (1) Az iskolarendszeren kívüli, az öntevékeny és önképző formák (és nem csak az eredetiben szereplő „tanfolyamok”, hiszen még sok minden más is lehet!) az életminőséget és az életesélyt javító tanulási, felnőttképzési lehetőségek megteremtését;
- (2) az iskolai képzést kiegészítő tevékenységek közül a nyelvi, a számítástechnikai és a képességfejlesztő formák (és megint nem csak „tanfolyamok”, hiszen mindezt szakköri- vagy klubformában, nyári/téli táborokban, utazásszervezéssel stb. is meg lehet valósítani!) szervezését;
- (3) a kerület kulturális értékeinek, hagyományainak feltárását, ápolását és bemutatását, a kerület kiemelkedő személyiségeinek megismertetését a lokálpatriotizmus erősítése és a szellemi vonzerő növelése érdekében;

Ezt követően a korábban (7) bekezdés következzen az alábbiak szerint:

- (4) a gyermekek és a fiatalok közösségi, művelődési, művészeti érdeklődésének felkeltését, és ezzel kapcsolatos igényeik kielégítését;

További javasolt sorrend: az (5) és (6) maradjon, az új (7)-es a korábbi 8-as legyen; az új (8)-as a korábbi 13-as, az új (9)-es a korábbi 11-es; az új (10)-es a korábbi 12-es, az új (11)-es a korábbi 14-es, az új (12)-es a korábbi 4-es, az új (13)-as a korábbi 9-es, az új (14)-es a korábbi 15-ös, míg az utolsó kettő változatlanul a helyén maradhat.

Az 5. § (1) bekezdésébe csak értelemszójavító betoldásokat javasolok: „Az önkormányzat közmű-velődési feladatainak megvalósítását középtávú ... stb., ill. a mondat végén: ... szervezetekkel *közösen* határozza meg.

A 6. §-ból a korábban leírtakra figyelemmel maradjon ki a Dohnányi zenekar. Így az alpontok feles-legesek, az a/ pontban foglalt szöveg a kezdőmondat folytatása legyen valahogyan így “ ... ellátó intézményként a *Klauzál Gábor* Budafok-Tétény Művelődési ... stb.

A 7. § (1) bekezdésének alpontjait bővíteni kell egy új szövegű g/ és h/ponttal, míg az eredeti g/ pontot el kellene felejtetni, hiszen illogikus:

- g/ a kerületben működő közgyűjteményi és közoktatási intézményekkel;
- h/ azon országos szervezetekkel, amelyeknek a kerületben érdekeltek vagy érdekeltségekkel rendelkeznek.

Új szövegű (2) és (3) bekezdést javasolok:

- (2) Az önkormányzat az (1) bekezdés a/ pontja szerinti intézményekkel a rendeletben meghatározott közművelődési feladatokat megvalósítására Közművelődési megállapodást köt a képviselő-testület döntése alapján.
- (3) Az önkormányzat az (1) bekezdés b-d/ pontjában szereplő intézményekkel és szervezetekkel a rendeletben meghatározott közművelődési feladatokat megvalósítására Támogatási megállapodást köthet pályázatot követően, vagy a képviselő-testület egyedi döntése alapján.

Az új sorszámozás szerinti (4)., a régi 3-as szövegébe (egyetértés esetén) be kell írni, hogy az eddigi „közművelődési és civil pályázatokat” ezután közös néven *Civil Alapnak* nevezik; a szöveg egyébként persze jó és megtartandó. Új (5), (6), (7) bekezdést javasolok ezt követően a korábbi 4-es, 5-ös helyett; a korábbi 6-os (8) számot kapjon, míg az eredeti 7-es és 8-as bekezdések törlendők:

- (5) A Kulturális, Sport és Turisztikai Bizottság évenkénti pályázatát a 4. §-ban felsorolt feladatok közül írhatja ki úgy, hogy abból maga határozza meg a tárgyévben hangsúlyosnak ítélt feladatokat, figyelembe véve a Civil Fórum erre vonatkozó javaslatát.
- (6) A beérkező pályázatokat a Kulturális, Sport és Turisztikai Bizottság bírálja el a megalapítandó Civil Fórum soros elnöke javaslatának figyelembevételével. A feladat megvalósítására a Bizottság a megpályázott feladatra vonatkozó Támogatási megállapodást köt.
- (7) Közművelődési vagy Támogatási megállapodás csak olyan szervezettel köthető, amelyik korábbi önkormányzati támogatásával hiánytalanul elszámolt.

A 8. § (1) bekezdése túl van írva. Úgy gondolom, hogy szövegében az alábbiak elegendők:

- (1) A finanszírozás forrása kettős: részben az önkormányzat éves költségvetési előirányzatában foglaltak, beleértve az állami normatív hozzájárulást (*saját forrás*); részben az átvett vagy céljellegű, a működésből adódó szolgáltatási bevételek (*hiszen átvett vagy céljellegű valamennyi minisztériumi és egyéb pályázaton elnyert pénzeszköz, adomány vagy egyéb támogatás*).

Egyetértés esetén itt kell megfogalmazni azt is, hogy az önkormányzat a közösségi színterek (tehát az egyesületi működtetésű közösségi művelődési intézmények és/vagy az egyéb, a kiemelt kulturális egyesületek) pályázati nyereményei szerint annak felelharmada stb. arányában támogatásként szabadon felhasználható pénzeszközöket biztosít. Az (5) bekezdésben találtam egy be nem zárt gondolatjelet, ezt a „figyelembevételével – biztosítja” szavak között pótolni kellene.

Összegzés

Mint említettem, a XXII. kerület Önkormányzata mintaszerű közművelődési/közösségi művelődési struktúrát épített fel és működtetett az elmúlt 18 évben. Ebből a szempontból közömbös, hogy a többszektorú rendszer egyik eleme (a Klauzál Gábor Művelődési Központ) kht-formában, vagy a kötelező átalakulást követően nonprofit kft-ben, avagy éppen költségvetési intézménnyé visszaigazított formában, esetleg más, jelenleg önálló intézményekkel összevont állapotban van/lesz. Bármiképp dönt is a fenntartó, a jelenlegivel rokonítható tevékenységet végző majdani utódszervezet bár nagyon fontos, de *csak az egyik* összetevője a meglévő palettának.

Ez a többszektorúság a lehető legnagyobb érték, ám fenntartása/működtetése és folyamatos továbbfejlesztése még nagyobb felelősség. Életben kell tartani a valamikor megengedett/beindított folyamatokat, folyamatosan bővíteni kell azokat; ennek érdekében javasoltam a közösségfejlesztő csapat vagy szakember foglalkoztatását is. Hiszen (hogy ismétlésemmel nyomatékosítsam) ha *a közösségi művelődés folytatólagos tevékenységeiből permanensen születő igények kielégítése nem folytatólagos*, az eddig befektetett sok pénz, az erre fordított rengeteg emberi és hivatali energia, az eddig felhalmozott hatalmas szellemi tőke és óriási tapasztalat szürkülhet el, avagy mehet veszendőbe.

A KÖTEGYÁNI BARÁTI KÖR EGYESÜLET KÖZMŰVELŐDÉSI TEVÉKENYSÉGE

A Kötegyáni Baráti Kör Egyesület 1997-ben alakult, helyben élő művészek, alkotók, kreatív értelmiségek kezdeményezésére 21 fővel. A szervezet alapító célkitűzései között szerepelt „a kötegyáni lakosok életkörülményeinek javítása, a helyi kezdeményezések támogatása, a településen élő polgárok közügyekben való részvételének és a közügyek iránti felelősségének növelése.

Az Egyesület az elmúlt három évben – széles körű partnerséggel – az alábbi közösségfejlesztési, közművelődési, vidékfejlesztési programokat valósította meg.

- Az önkormányzattól átvett feladatátadás keretében működtette a közösségi színteret, ellátta a közművelődési tevékenységet: segítette a kiscsoportok – nyugdíjas klub, kertbarát kör, erdélyi kör, cukorbeteg klub – tevékenységét, kiállításokat szervezett a művelődési házban (vadászati, képzőművészeti), részt vett a település szintű rendezvények (majális, augusztus 20.) szervezésében. Helyet biztosított, „kiszolgált”, segítette a település intézményeinek, lakóinak közösségi szintén megvalósított rendezvényeit.
- A közel 15 000 kötetes községi könyvtár – az önkormányzattól átvett feladatellátás keretében – működteti az Egyesület. Jelenleg tárgyalás alatt áll, hogy a közeljövőben a Sarkad és Térsége Többcélú Önkormányzati Társulás veszi át a működtetési feladatokat. Az elmúlt három évben a helyi lakosság számára író-olvasó találkozókat, felnőtt felolvasó délutánokat, fotó-, képzőművészeti kiállításokat szerveztek. Az Egyesület a közművelődési feladatellátást az önkormányzattól átvett normatív pénzeszközből és pályázati támogatásokból valósítja meg.
- A szervezet – a Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány támogatásával – 1998-ban indította el a teleházat, amelynek keretében igénybe vehető szolgáltatások: szaktanácsadás, információközvetítés, nyomtatás, fénymásolás, szövegszerkesztés, számítógéphasználat, internethasználat, szkennelés, plakátok, meghívók, névjegykártyák készítése. Az eMagyarország pont – szintén nyertes pályázati program révén – 1994-től működik a könyvtárban.
- Az Egyesület 10 éve szervezi azt a nemzetközi nyári művésztelepet, amely erősíti a lokálpatriotizmust, összefogásra készíti a falu lakosságát, akik közösen teremtenek értéket az ide látogató népművészekkel, képzőművészekkel és iparművészekkel együtt. Konkrét példája ennek a Millenniumi Emlékhely, a Napóra elkészítése, amelynek a létrehozásában a művészen kívül a községben élő szakemberek (asztalos, kőműves, ács) közreműködtek. A művésztelepre látogatók megismerkedhetnek a vidéki népművészeti motívumvilággal és határon túlról hozott néprajzi motívumokkal. Az elmúlt három évben több, mint 100 alkotó fordult meg a településen. A határon túlról – Szlovákiából, Szerbiából, Romániából – több, mint 50 alkotó vett részt a művésztelepeken.
- A Kötegyáni Baráti Kör vezetője (a Kistérségi Civil Fórum elnöke) és a Községfejlesztők Békés Megyei Egyesülete együttműködésében 2005-ben kezdődött el az a kistérségi közösségfejlesztő program, amelynek célja a civil szervezetek hálózattá történő szerveződésének elősegítése, az együttműködés fejlesztése, a Sarkadi Kistérségi Civil Fórum munkájának megerősítése. A programok során a szervezők több képzést, szakmai műhelyt is rendeztek a kistérségben található közel 120 civil szervezet részére, pl. pályázatírás, menedzsment, hálózatépítés témakörökben. A kistérségi közösségfejlesztő munkát a Sarkadi Kistérségi Civil Fórum tagjai által választott szakmai team irányítja.

Mikrorégió

Kötegyán község a Körös-Sárrét kistáján, a Sarkadi kistérségben található. A mikrorégió településeit – Biharugra, Geszt, Körösnagyharsány, Kötegyán, Méhkerék, Mezőgyán, Okány, Sarkadkeresztúr, Újszalonta, Zsadány, Sarkad – együttesen *hátrányosan érintette a trianoni döntés*: a kistérség perifériális terület lett, a régió leszakadt a természetes vonzáskörzetétől, a zömében mezőgazdaságból élő népesség a legfontosabb piacát veszítette el Nagyváraddal.

A 24 743 főt számláló kistérségben az elmúlt években jelentősen nőtt a munkanélküliek és az inaktív keresők aránya. A regisztrált munkanélküliek aránya másfélszeresen haladja meg megyei és 2,5-szeresen az országos átlagot. A kistérség területén lévő vállalkozásokra alapvetően a tőkeszegénység jellemző. A kistelepülések erőteljesen előregedő korfát mutatnak.

Általános települési információk:

- települési népességszám: 1571 fő, a roma lakosság becsült aránya: 9%
- regisztrált munkanélküliek száma: 116 fő
- települési elvándorlási ráta: -10
- vállalkozások száma: 32
- úthálózat hossza: 25 km, melynek 50 %-a kiépített, másik 50 %-a pedig útalappal ellátott
- szélessávú internethálózat, telefon, mobil hálózat: van
- közműhálózat: villany, víz, gáz
- önkormányzat által rendszeres szociális segélyben részesítettek évi átlagos száma : 83 fő/hó
- közcélú foglalkoztatásban résztvevők száma az elmúlt 1 évben: 6 fő
- önkormányzat által szociális és gyermekvédelmi ellátásban részesítettek száma : 274 fő
- rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülők : 0-5 éves korú gyermek - 26 fő

Demográfiai adatok:

Lakosság korcsoportok szerinti adatai:

0-2 éves 33 fő, 3-5 éves 29 fő, 6-18 éves 227 fő, 19-60 éves 891 fő, 60 év feletti 391 fő

- 5 évesnél fiatalabb gyermeket nevelő családok száma: 53

Lakosság iskolai végzettség szerinti összetétele:

- általános iskolai végzettséggel rendelkezők száma: 280 fő
- középfokú végzettséggel rendelkezők száma: 817 fő
- felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma: 42 fő
- álláskereső aránya az aktív korú lakosságon belül: 22,5 %

Vidéki életminőséggel kapcsolatos adatok:

- pénzügyi szolgáltatás: posta
- teleház, eMagyarország pont: van
- egészségügyi ellátottság: házi orvos, fogorvos, védőnő
- gyermekjóléti szolgáltatások: kistérségi szinten működik, családsegítő és gyermekjóléti szolgálat
- szociális ellátás: idősek otthona, idősek nappali ellátása, szociális étkeztetés, házi segítségnyújtás
- alapfokú iskolai, óvodai szolgáltatás:

óvoda - férőhely 50 fő - kihasználtság 68%

iskola - férőhely 176 fő - kihasználtság 81% (az iskola és az óvoda a szomszédos Újszalonta településsel együtt működik intézményfenntartó társulásban)

- közművelődési szolgáltató hely: művelődési ház, könyvtár – közösségi színtér, ifjúsági klub

A fenti adatokból kitűnik, hogy Kötegyán – a kistérség településeinek többségéhez hasonlóan – az ország és Békés megye periferiáján, jelentős közlekedési csomópontoktól távol „éli” a leszakadó magyar kistelepülések életét. Megszűnő munkahelyek, elvándorlások, öregedő népesség, csökkenő gyermeklétszám, rossz elérhetőség, fejletlen infrastruktúra, forráshiányos önkormányzat – így összegezhető a település jelenlegi helyzete.

A helyi közösségek által feltárt igények, megfogalmazott szükségletek

A közösség által megfogalmazott szükségletek feltárására több módszert is alkalmaztunk. Az első az a *fókuszcsoportos* megbeszélés, amelyre 2008 augusztusában hívtuk meg a helyi civil szervezetek vezetőit, a hangadó személyiségeket, az Egyesület kistérségi partnereit. (15 fő jelent meg). Az összejövetelen ismertettük a pályázat célját, az elképzeléseinket, kértük a jelenlévőket, mondják el a véleményüket. A résztvevők elsősorban a 14-18 éves korosztály problémái kezelésének szükségességére (szabadidő hasznos eltöltése, „cél” nélküliség stb.) valamint a munkanélküliség kérdéskörére helyezték a hangsúlyt, megerősítve az együttműködés fontosságát.

A szükségletek feltárásának másik módszere a *kérdőív* volt, amelyet a teleház és a közösségek vezetőinek közreműködésével 100 kötegyáni lakoshoz juttattunk el. A mintavétel kiválasztása véletlenszerű volt. A kérdőívekből 65 érkezett vissza (19 férfi és 46 nő), amely nem jelenti a teljes aktív korú lakosság szükségleteinek megfogalmazását, de tendenciákat és lehetséges fejlesztési irányokat jelez. A válaszadók között a legnagyobb arányban a 30-39 év (17 fő) és az 50-59 év (16 fő) közötti korosztály szerepelt. Az iskolai végzettség arányában legmagasabb volt az érettségivel (26 fő) és a szakmunkásképzővel (18 fő) rendelkezők száma. A kérdőívben vizsgáltuk a *művelődési ház látogatottságának* gyakoriságát, az érintettek közül 28 fő az elmúlt 12 hónapban több mint 10 alkalommal, 22 fő pedig 3-10 alkalommal látogatott el a közösségi színtérre. A megkérdezettek 50 %-a *vásárolni ment*, közel 50 %-a pedig a *könyvtárat, teleházat* használta. Igen magas azoknak az aránya (23 fő), akik közéleti rendezvényen vettek részt, számítógépet használtak (19 fő) vagy csak egyszerűen beszélgetettek, információra volt szükségük (18 fő).

A milyen tanfolyamokon, rendezvényeken, programokon venne részt a művelődési házban kérdéskörre rendkívül széles körű válaszok érkeztek: a legmagasabb arányban a mindennapi élethez kötődő tanfolyamokra, szakkörökre van igény: nyelvtanfolyam, informatikai képzés, gyümölcsstermesztéssel kapcsolatos előadások, autós-motorosképzés, lakberendezés, fodrász, gazdatanfolyam, tereprally. Többen jelölték a művészeti, alkotó közösségek, csoportok szükségességét is: irodalmi, kézimunka, gyermekek fejlesztését szolgáló szakkörök, kézműves műhelyek, táncanfolyam, fotoszakkör. A rendezvények közül igényként fogalmazódott meg az előadóestek, az irodalmi, zenés rendezvények, a bálók, farsangi multságok megrendezésének szükségessége, de voltak olyanok is a megkérdezettek közül, akik kiránduláson szeretnének részt venni Magyarországon. A megkérdezettek közül kevesen – néhány fő – igényelték a discot, ifjúsági rendezvényeket, valószínűleg azért, mert kevés volt az e korosztályhoz eljuttatott kérdőívek aránya.

A miben tudna Önnek segíteni a művelődési ház kérdéskörre szinte kivétel nélkül minden válasz a *teleház és a könyvtár* szolgáltatásaihoz kapcsolódó igényekre, a tevékenység kibővítésére érkezett: információ közvetítés, átadás, fénymásolás, hivatalos papírok kitöltése, ügyek intézése, jó minőségű számítógépek beszerzése, gyorsabb internet hozzáférés, technikai felszereltség javítása, lakosságot érintő törvények, jogszabályok ismertetése, hivatalos levelezés, internetezés, információk, szakirodalom elérése a tanulóhoz, új szakfolyóiratok, szakkönyvek beszerzésének szükségessége, nagyobb könyvválaszték, amely elősegítené a tanulást, írók ajánlása.

Ha módja lenne rá, Ön szívesen bekapcsolódna egy közösség vagy a művelődési ház tevékenységébe? Ha igen, milyen területen, esetleg mi az a „tudása”, amit másoknak is átadna? – kérdéskörre nagyon sok értékes felajánlás érkezett, amely a jövőbeli IKSZT működésének társadalmi megalapozottságát adhatja.

A válaszok:

- gazdaköri tevékenység, társadalmi munka vállalása
- jogi tanácsadás, segítségnyújtás
- rendezvények szervezése, ifjúsági munkában segítségnyújtás, ifjúsági klub ügyintézés
- egyedül élő, idős emberek lelki segítése, egészséges táplálkozás
- műsorok (szórakoztató, ismeretterjesztő) előadások rendezésénél, közönség szervezése
- adminisztratív területen, gyermekprogramok lebonyolítása, nótázás, daltanulás
- bármilyen szervezésben segítségre lennének, mozgósítani az embereket, tájékoztatni a lehetőségekről
- hobbival kapcsolatban (kertészkedés), főzésben, vendéglátásban
- iskolás gyerekeknek „kirándulások” állatmenhelyekre, ami sokat segítene az állatok iránti felelősségtudat kialakításában.
- ismeretterjesztő filmek vetítése, történelmi előadások szervezése, könyvajánló
- rajzolás, tervezés, népi játékok, dalos játékok gyerekeknek, népdalok tanítása
- önszorgató, mentálhigiénés csoportmunka vezetése

A kérdőíves munka eredményeinek összesítéseként megfogalmazhatjuk, hogy a helyben élőknek nagy igénye van a mindennapi élethez kapcsolódó, saját életük minőségét segítő szakkörökre, tanfolyamokra, képzésekre, valamint az alkotó közösségek meglétére. Az egyéni, napi életvitelt segítő információk, ügyintézés szükségességét támasztja alá a teleház és a könyvtár szolgáltatásainak használata, az igény a szolgáltatási kör kibővítésére, a háttér technikai eszközpark javítására, az új szakkönyvek beszerzésére irányul. Az átadható „tudástár” körében érkezett felajánlások azt mutatják,

hogy a településen élő emberekben nagyon sok – jelenleg még a helyi társadalom számára nem „hasznosult” – érték, tudás van, amely gazdagíthatja a leendő IKSZT tevékenységét.

Kötegyánban elérhető szolgáltatások részletes bemutatása:

Kötegyánban a falugazdász hetente egy alkalommal tart fogadóórát a polgármesteri hivatalban. A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Kistérségi Koordinációs Hálózat kistérségi koordinátora szoros együttműködésben tevékenykedik a Kötegyáni Baráti Körrel: információközvetítésben, pályázatok előkészítésében, kistérségi civil képzéseken történő megjelenésben. Bár nem előre meghatározott időpontokban, de heti rendszerességgel ellátogat a településre, ahol tanácsaival segíti a vállalkozókat, civil szervezeteket.

A település *művelődési háza* közösségi színtérként üzemel. Az Egyesület 2001-től – az önkormányzattal kötött közművelődési együttműködési megállapodás alapján – feladatátadás keretében működteti. A közösségi színtér igazi agóra, ahol közművelődési programokat szerveznek, helyt adnak a településen működő civil szervezetek, intézmények rendezvényeinek, működtetik a teleházat. Itt tevékenykednek az Egyesület segítségével létrejött csoportok is.

A *könyvtár* szintén a közösségi térben található, a könyvek száma közel 15000 kötet, a beiratkozott olvasók száma 420 fő. A művelődési házzal egy helyrajzi számon található az *ifjúsági klubhelyiség*, amelyben a helyi diákönkormányzat és az őket segítő pedagógus szervezésében szabadidős foglalkozások zajlanak.

A településen Kötegyán és Újszalonta Önkormányzatainak Köznevelési és Közfelügyeleti Intézményfenntartó Társulása működteti a köznevelést az iskola, óvoda és idősek otthona számára. Kistérségi szinten működik a családsegítő és gyermekjóléti szolgálat.

Információs társadalmi közszolgáltatások:

A közösségi színtérben működteti az Egyesület 1998 óta a teleházat, amelyet a Demokratikus Jogok Fejlesztéséért Alapítvány támogatásával indított. Az eMagyarország pont a könyvtárban található, szintén pályázati támogatással (önkormányzat) tudták a szolgáltatást beindítani 2004-ben.

A teleház program keretében az Egyesület alapfokú számítógépes tanfolyamot szervezett a nyugdíjasok részére 2007-ben, amelyen 15 fő vett részt.

2008-ban az Egyesület nyugdíjasainak szerveztünk internetes tanfolyamot.

2009-ben a Dél-alföldi Teleházak Regionális Közhasznú Egyesület által szervezett „Lehetőségek egyenlőség” c. projekt címmel munkaerő-piaci tréninget szerveztünk a helyi munkanélküli fiatalok számára (3 nap).

Kötegyánban működő civil szervezetek

A településen legrégebben működő és legszélesebb hatókörű civil szervezet a *Kötegyáni Baráti Kör Egyesület (KBKE)*, amely több helyi informális közösség létrehozásához adott ösztönzést, segítséget. Közreműködésükkel 2002-ben alakult meg a település legnagyobb létszámú közössége, a Kötegyáni Nyugdíjas Klub, amelynek tagjai aktív közéleti, kulturális életet élnek. (Lsd. bővebben az idősebb generáció közösségi tevékenységének kifejtésénél!)

2000-ben alakult meg a településen a Kötegyáni Cukorbeteg Klubja, amelynek a tagjai elsősorban egészségügyi tanácsadással, megelőzéssel foglalkoznak. A 10 fős csoport kéthetente találkozik, a megelőző egészségügyi tevékenység mellett közösségi életet is élnek, a nyugdíjas klub tagjaival kirándulnak, részt vesznek az országos találkozókban, ismeretterjesztő előadásokat tartanak. Az Egyesület adott ösztönzést, bátorító segítséget az Erdélyi Kör és KBKE-KörösArt Művészeti Társaság megalakulásához, működéséhez.

Bejegyzett civil szervezetek

A *Kötegyáni Vadásztársaság* 2005-ben ünnepelte fennállásának 60. évfordulóját. Jelenleg a tagok száma 34 fő. A szervezet tevékenységi köre: sportvadászat, vadgazdálkodás, környezetvédelem. Tagjai a település közösségi életébe aktívan bekapcsolódnak: részt vesznek a Tavaszi Fesztivál lebonyolításában, vadászati kiállítást szerveznek, szállást biztosítanak a művésztelep résztvevőinek, önkéntes munkával támogatják annak megszervezését. A *Kötegyáni Polgárőrség* 1993. évben alakult, és 2000-ben újjászerveződött. Közhasznú tevékenységet folytató civil szervezet. Jelenleg 100 tagja van. Az ifjúság bűnmegelőzésre nevelése érdekében az előző három évben Nemzetközi Polgárőr Tábort szerveztek a

településen, melynek igen nagy sikere volt. (Anyagi okok miatt 2008. évben a tábort nem tudták megszervezni). A *Kötegyáni Sportkör* 1994-ben alakult, a tagok száma 27 fő. A sportegyesület célja a rendszeres sportolás, versenyzés, testedzés, felüdülés biztosítása, az ilyen irányú igények felkeltése, tagjainak nevelése, a társadalmi öntevékenység és a közösségi élet kibontakoztatása. Az egyesület önkormányzati támogatásból, pályázati pénzekből tartja fenn magát.

Közösségi kezdeményezések, projektek

Művésztelep – A Kötegyáni Baráti Kör Egyesület és a helyi művészek – Szőke Sándor szobrászművész, Ungvári Mihály festőművész közreműködésének és a közös akaratnak köszönhetően – értékteremtő művésztelep indításába fogtak 2001-ben a településen.

A művésztelep célja „tájépítő, faluszépítő kulturális értékteremtés”. A közös alkotómunka célja, hogy a falu egy-egy helyszínére tervezett és itt elkészült alkotások – kiegészítve a település fejlesztéséhez kapcsolódó munkálatokat – a község környezetének, mindennapi életének részévé váljanak. A kistérségben, a régióban élő művészek, fafaragók és a határon túl élők bevonása az alkotó munkába, valamint „kulturális híd” kiépítése a magyar-román határon, Erdély kapujában. A művésztelep tagjai az első évben erdőtelepítéssel, parképítéssel foglalkoztak, 2002-ben pedig hozzáfogtak – a helyi önkormányzattal közösen – annak a nagyszabású, 10 éves időtartamú beruházásnak az elindításához, amelynek végső célja egy 1,5 hektáros ÖKO-tó kialakítása a Gyepes természetes vízfolyásának visszaállításával, valamint hozzá kapcsolódóan ÖKO-park létrehozása. A parkban a Fekete-Körös mentén fellelhető fejfák, „kopjafák” motívumvilágát álmódják újra a művészek, valamint néprajzi vonatkozású munkákat alkotnak: székelykaput, játszóteret építettek. A fejlesztés későbbi időszakában pihenő- és szálláshelyet, a régi elhagyott síremlékek összerendezésével kegyeleti emlékparkot, valamint erdei iskolát hoznak létre. A végső cél: egy turisztikai centrum kialakítása. *A művésztelep erősíti a lokálpatriotizmust, összefogásra készíti a falu lakosságát, akik közösen teremtenek értéket az ide látogató népművészekkel, képzőművészekkel és iparművészekkel együtt.* Konkrét példája ennek a Millenniumi Emlékhely, egy Napóra elkészítése, amelynek a létrehozásában a művészekon kívül a községben élő szakemberek (asztalos, kőműves, ács) is közreműködtek... Az elmúlt 10 évben több mint 100 művész fordult meg a nyári kulturális értékteremtő nemzetközi művésztelepeken. Szervező munkájuk eredményeképpen Kondoroson, Sümegen és a romániai Mezőpetriben is jelentős köztéri alkotások készültek.

Kistérségi közösségfejlesztő program - A Kötegyáni Baráti Kör és a Községfejlesztők Békés Megyei Egyesülete együttműködésében 2005-ben kezdődött el az a kistérségi közösségfejlesztő program, amelynek célja a civil szervezetek hálózattá történő szerveződésének elősegítése, az együttműködés fejlesztése, a Sarkadi Kistérségi Civil Fórum munkájának megerősítése. A programok során a szervezők több képzést, szakmai műhelyt is rendeztek a kistérségben található közel 120 civil szervezet részére pl. pályázatírás, menedzsment, hálózatépités témakörökben. A közösségfejlesztő program egyik fontos célja, hogy a kistérségben működő civil szervezetek megerősödjének, jobban tudják érdekeiket képviselni a kistérségi társulás döntéseit előkészítő munkában. A tevékenységet a Sarkadi Kistérségi Civil Fórum által választott szakmai team irányítja, amelynek tagjai több alkalommal is sikeresen pályáztak az Nemzeti Civil Alapprogram pályázataira.

Közösségi, szabadidő, közművelődési programok

A településen elsősorban a hagyományos és nemzeti ünnepekhez kapcsolódóan szerveznek közművelődési programokat, május 1-jén a foci pályán majálist sportvetélkedővel, néptáncsoportok bemutatójával és amatőr művészeti együttesek fellépésével egybekötve.

A turisztikai fesztivál szervezője augusztusban a „Boki Pub”, Fazekas Imre vállalkozó, aki magántőkéből és az önkormányzat támogatásával szervezi a programot, ahol szintén fellépnek az amatőr művészeti csoportok, meghívott előadók. A településen évente megrendezik a vadászati kiállítást és a nyári művészeti táborhoz kapcsolódóan helyi és határon túli művészek kiállítását. A művészeti alkotótelepek idején igazi közösségi élet zajlik a faluban, a helyben élők meglátogatják a művészeket, közös programokat szerveznek.

Az elmúlt évben az Ybl Főiskola és a Corvinus Egyetem hallgatói (25 fő) Markó Balázs építész vezetésével a nyári művészeti tábor alkalmával településfeltáró munkát végeztek, beszélgettek a helyben élőkkel, részt vettek a faluközösségi életében.

Képzési, foglalkoztatási programok

2007-ben „Szörfölj Nagyi” elnevezéssel az internet alapismereteit elsajátító tanfolyamot szervezett a baráti kör a nyugdíjasoknak, amelyen 15 fő vett részt.

Idősebb generáció közösségi tevékenysége

Az idősebb generáció tagjai – a 2002-ben alakult – helyi nyugdíjas klubban tevékenykednek, amely 60 fős tagsággal működik. A nyugdíjasok rendkívül aktívak: kéthetente rendszeresen találkoznak a művelődési házban. Népalkört alakítottak, amelynek tagjai rendszeresen fellépnek a település rendezvényein, és a kistérség más településeinek klubjaiban. Részt vállalnak közösségi feladatok végzésében is, pl. parlagfűirtásban, az időskorúak figyelésében, jelzik, ha valahol problémát tapasztalnak betegség vagy egyéb okok miatt. Az idős emberek mozgásukban korlátozottak, ezért segítik egymást. Az egyesület együttműködik más civil szervezetekkel is: a Polgárőrségnek segítséget nyújtottak az Országos Ifjú Polgárőrtábor szervezésében, részt vettek a gyerekek ellátásában (főztek, takarítottak, a sáttáborban ügyeletet vállaltak). A helyi vadásztársasággal, az önkormányzattal és más kistérségi egyesületekkel együttműködve segítenek a nyári művésztelep lebonyolításában.

A hagyományörző énekkar jó kapcsolatot ápol a belényesi, kisnyégerfalvi kulturális egyesülettel. Az énekkar tagjai a megyei Ki mit tud? szellemi vetélkedőn sikeresen szerepeltek. A művelődési házban rendszeresen megszervezik a nyugdíjasok és rászorultak reumatológiai szakrendelését a Hőforrás Üdülőszövetkezet Gyógyászati Egyesületével együttműködve, valamint a helyi lakosság részére a művelődési házban az ortopéd szakrendelést. A klub tagjaira minden közéleti rendezvényen lehet számítani.

Kötegyáni „Csillagboltos Múterem”
- képző-ipar-népművészeti múterem -

A kreatív, alkotni vágyó emberek számára vonzó hely legyen, ahol pedagógiai tapasztalattal rendelkező neves alkotóművészek minden résztvevőnek olyan készségeket közvetítenek, melyek által új látószög nyílik meg számukra a művészet gyakorlati világára.

Ennek érdekében aktív együttműködésre ösztönző, különböző művészeti irányzatokban és technikákban kezdőket és profikat egyaránt inspirál. Kis csoportokban személyre szóló képzést biztosít, illetve élénk csoportmunkára serkent színekkel és formákkal, melynek során a közösség élményét közvetíti egy-egy témáról vagy technikáról. Mindehhez rendkívüli hangulatos környezetet biztosítunk a kötegyáni „Csillagboltos Közösségi Múterem” parkjában.

1997-ben Ungvári Mihály festőművész, Nagyné Felföldi Ilona vállalkozó, Szőke Sándor szobrászművész „rábukkantak” egy kis falu háborítatlan csendjében, a temető alján a kiszáradt tónál egy leendő művésztelep helyére. Olyan „tábortüzet” álmotunk: magasra kiemelkedő kunhalom, a megnyugvást árasztó erdős, bokros tájon, amit körülölelhetnek, körültáncolhatnak a legkülönbözőbb nyelveket beszélő, a legkülönbözőbb vidékekről és országokból érkezők. Ahol mindenki elmesélheti élete történetét, megoszthatja véleményét a művészet örök, emberi és közös formanyelvén.

Kötegyán az a kis falu, fehérre meszelt házaival, Nagyszalonta mellett, ahol Arany János költő élt. Táncsics Mihály itt bujkált, tanított és dolgozott a református parókián. Itt született Fényes Imre fizikus.

Azóta szimbolikus jelentésű összekötő kapocsá vált a művészek és a művészetet kedvelő közösség között, valódi közösségteremtő zárandokhelyé vált néhány év után. Azóta Magyarországról, Romániából, Szerbiából, Szlovákiából fordultak meg művészek, akik munkájukkal kulturális értéket teremtettek, megalkották a kopjafa- és szoborgyűjteményüket. Azóta érdeklődők fordultak meg Németországból, Svájcban, Ausztriából, Franciaországból, a tengeren túlról.

A művészek közül, azok akiket megérintett a „Csillagboltos Múterem” varázsa – újabb alkotókat hoznak magukkal évről évre.

Az évek alatt olyan szellemi közösséggé kovácsolódott, ami biztosítéka annak, hogy egy sokkal tágabb körű, igényes műhely alakuljon ki Kötegyánban.

„Művészet és a természet a határon átnyúló kapcsolatok szolgálatában”

Kötegyánban az Önkormányzat, a Kötegyáni Baráti Kör Egyesület, az alkotó művészek, és a lakosság összefogásával valósulhattak meg azok a „Kulturális értékteremtő nemzetközi művésztelepek”, melynek eredményeként elkészültek azok a kopjafák, kaputotemek, térplasztikák, amelyek az Öko-tó környékét és az Öko-parkot díszítik. A kulturális értékteremtő nemzetközi művésztelep valódi értéket létrehozó, közösséget építő, fejlesztő folyamat, „kovász”-ként nagy hatással van a településre, kistérségre, gazdaságra, turisztikára, munkahelyteremtésre. Egy olyan kulturális híd jön

létre, ahol más-más ország képviselői megismerve egymás kultúráját, szokásait, egy emberöltőnyi időre maradandó értéket hozzanak létre, elmélyítve a kapcsolatot egymás civil szervezetei között. Munkájukkal, alkotó gondolataikkal hozzájárulhatnak a mai rohanó világunkban egy karakteres nemzeti kultúra kialakításához, kísérletező értékteremtő kedvet kínálva másoknak is.

Kötegyán az a hely, ahol két környezeti hatás találkozik, azaz a magyar és a román. Ezen belül ebben a környezetben szórványosan jelen van a szlovák hatás Békéscsaba és Szarvas közelsége, a német hatás Mezőberény közelsége miatt, – valamint a Körös-Art Művészeti Társaság – tükör projektje a romániai Mezőpetriben, mely németajkú település. Ezek a környezeti hatások évszázadokon át érvényesültek az emberi élet minden területén, így ebben a térségben is. Az értékes elvek és ihletések a kultúrák különbözősége ellenére is egyesítették az itt élő népeket. Ez nincs másképpen ebben az esetben sem.

Kötelességünk megőrizni és átadni a valódi értéket a jövő nemzedék számára, amely nélkülözhetetlen feladata minden modern közösségnek. Ebben a térségben a mai modern alkotói irányzatok minden oldalról próbálkoznak. Ez a projekt irányt mutat, hogy megértsük az összefüggéseket az egyes képző- és iparművészeti irányzatok között, és hatásait az adott környezetre. Ezen kultúrák tarkasága a tradíciók különbözőségét tükrözi vissza, a sokszínűséget a társadalom belsejében, amely megtalálta saját kifejezőképességét az alkotó művészetben. A mi projektünk azon alapelv alapján jön létre, hogy értékes és hasznos időtöltés közepette értékeket hozzon létre.

Az itt résztvevők kapjanak minél több impulzust az új kultúrák és tradíciók mélyebb megismeréséhez, az alkotóművészet területén fejlesszék tudásukat a nemzetiségi népekkel közösen.

A képzelet világa határtalan

A művészetet tekinthetjük úgy is, hogy a kommunikáció egyik technikája. A valóságos világot határok övezik, a képzelet világa határtalan. Tehát az alkotó munka nem ismer kényszert, a művészet szabad, és a művészet eszköztárát használni is mindenkinek szabad. Az így összefűzött néhány alapgondolat máris egy nemzetközi alkotóközösség képét vetíti elénk, ahol jó a hangulat, baráti a légkör, ami a kreativitás legjobb táptalaja.

Ezeknek a lehetőség laza szálával összefűzött faragótáboroknak van egy erényes bája, hogy különböző felkészültségű és indíttatású alkotók is remekül tudnak együtt működni, akár célirányos munkáról, akár egyéni alkotómegoldásokról legyen szó. A munka összetételének megfelelően beáll egy egészséges munkamegosztás, ahol mindenki azt osztogatja, amije van: tetterekészség, fantázia, szakmai hozzáértés, humor vagy pálinka és az ötletcsírák említett táptalajon kifejlődnek.

Szőke Sándor
szobrászművész

Gondolataim az Öko - parkról

Bár eltelt 4 év az Öko-tó-park születése óta, de még mindig hitetlenkedő csodálkozással nézem azt az apró gyöngyszemet, amely az egyik legszegényebb – számomra a legkedvesebb – kistelepülésen teremtdött, és lett a falu legféltettebb kincse. Soha nem gondoltam volna, hogy az egyszerű falusi ember a művészetet oly annyira tudja értékelni, amennyire Kötegyán lakossága. Szeretik és büszkék erre a megyében egyedülálló épített környezetre. Számunkra felbecsülhetetlen érték. Az INTERREG III/A eredményes pályázat keretei teremtik meg a lehetőséget az elképzelések teljes megvalósításához.

Köszönettel tartozom Ungvári Mihály barátomnak, és az általa barátoknak számító művészeknek ezért a nagyszerű és nagylelkű munkáért, amely nem kért, csak adott – adott és teremtett egy gyönyörű parkot, egy csodálatos környezetet, amelyre mindannyian büszkék vagyunk

Nagyné Felföldi Ilona
polgármester

A kultúrák találkozásai és egybefonódásai

Az ember életében a véletlen és a tévedés gyakran jelent változást, gyakran képez új lehetőségeket, új művészetet és sok más dolgot. Így volt ez a mi esetünkben is...

Kötegyánba teljesen véletlenül jutottam el. Tőkés Gyula volt az, aki lehetőséget ajánlott nekem idejönni. Az elején nem is tudtam, hogy tulajdonképpen miről is van szó. Itt helyben találkoztam azokkal az emberekkel, akik nagy dolgon tevékenykedtek. Ungvári Mihály megvalósítja az álmát és a tervét, amely új lehetőségeket nyit mindenki előtt, akik érzik a szükségét annak, hogy mindezen együtt dolgozzanak, alkossanak. Nagyon örülök, hogy beleléptünk az ötletek és az elhatározások folyamába, és nagyon örülök, hogy fokozatosan, ha kis részben is, de alkotó elemei lettünk ezeknek a történéseknek. A besztecebányai Bél Mátyás Egyetem Pedagógiai Kara pedagógusainak és diákjainak részvétele mindenképpen új irányzat, amely jelentősen aláhúzza az egész kezdeményezés értelmét.

A kultúrák egybefonódása – a nemzetközi alkotás térben és a méretekben különösen ihletet adó, azonkívül a résztvevők kulturális hozzájárulása szemmel látható. A magyar, román, szerb környezetben a mi szlovák részünk valóban jellegzetes egyrészt az összetétel – egy iskola tanulói és pedagógusai –, másrészt a mi hozzájárulásunk miatt az anyag megformálása, az eltérő felfogása az absztrakt irányzattól a konstruktivizmusig a kompozíciókban, a színek hangsúlyozása az alkotásokon megfelelően kiegészíti a kötegyáni faszobrok, kopjafák és alkotások kollekcióját. Azonkívül, és ez nagyon fontos, a kultúrák egymásba fonódása magában hordozza a nagy arányú kölcsönös ráhatást és az ötleteket, amelyek nem csak itt érvényesülnek, de bizonyára hatnak majd minden résztvevő alkotására is. A mi együttműködésünk fejlődik, növekedik, ami nagyon biztató és kötelező. Reményünk van rá, hogy kultúránk egybefonódása, ihletése és egyetértése a művészet terén továbbra is folytatódik mind minőségben, mind mennyiségben.

Paed Dr. Jaroslav Uhel, Art D

A Kötegyáni Baráti Kör Egyesület és az Erdészeti Múzeum

A Nyugat-Magyarországi Egyetemhez tartozó Erdészeti, Faipari és Földméréstörténeti Gyűjtemény /Erdészeti Múzeum/ (Sopron, Templom u. 4.) évtizedek óta keresi a magyar, illetve határainkon túl működő, értékteremtő, értékőrző szervezetekkel való kapcsolatot, együttműködési lehetőségeket.

1996-ban Békés Megyei Képzőművészeti Szabadiskola Egyesület keretében készült alkotásokból a múzeumban megrendeztük a IV. Országos Vadászati-Halászati és Természetvédelmi képzőművészeti kiállítást, amely azóta hagyományosan az aktuális alkotásokkal minden második évben mutatkozik be Sopronban.

Időközben – részben a Szabadiskola tagjaiból megalakult Kötegyáni Baráti Kör Egyesülettel (1997) a kapcsolat folyamatosan szorosabbra fűződött. Az Egyesület által elindított értékteremtő projektek sokasága, a szobor- és kopjafa-parkok, az öko-park program, a példaértékű határainkon túlnyúló kapcsolatrendszer kiépítése arra ösztönözte a Múzeum vezetését, hogy a kiállításokon túl további aktív kapcsolódási pontokat keressen az alkotókkal.

Az együttműködésnek külön aktualitást adott, hogy 2006-ban az Erdészeti Múzeum kezelésbe kapta a Sümeg Mogyorósdomb természetvédelmi és geológiai oktatási központot. Így kézenfekvő volt, hogy ezt a kiváló adottságú helyet megpróbáljuk a Kötegyáni Baráti Kör Egyesület által elindított projektbe bevonni.

Ezen előzmények után 2007 augusztusában létrejön az első alkotótábora, a Homo Sapiens kulturális értékteremtő nemzetközi művésztábor. A tábor első eleme annak a projektnek, amellyel az Egyesület által kiépített kulturális és művészeti hidat újabb dunántúli pillérrel szeretnénk bővíteni.

*Varga Tamás
Erdészeti Múzeum igazgatója*

Címer

Öko-tó kilátó híddal

Kökény

Kökényvirágzás Kőtegyánban

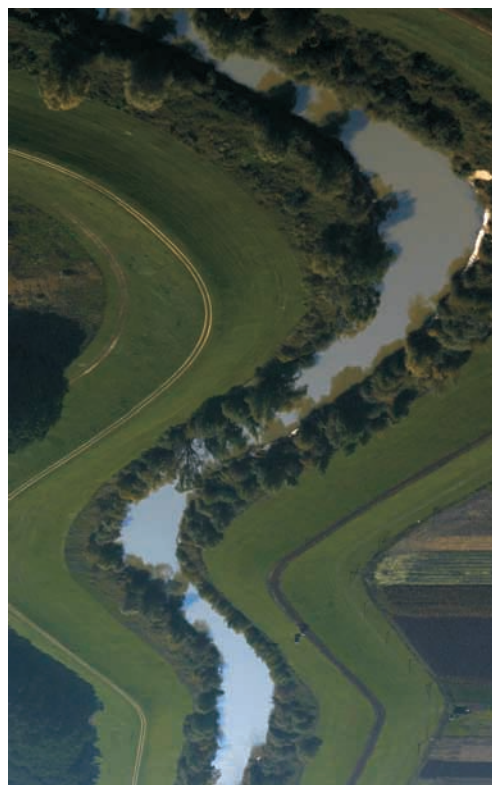
Légifelvétel a településről

Öko-tó

Kossuth utca

Kőrös

Fizikus a kvantumfizika és a termodinamika világhírű tudósa

Paplakban bújdosott és az iskolában oktatott Táncsics Mihály

Kossuth Lajos születésének 200. évfordulójára

Könyvtár

Teleház

Asszonykórus

Francia vendégekkel

2009-es alkotótábor

Molnárné Bárdi Andrea

Horváth Zoltán

Pay Tibor

Kudar István

Tóth Tímea, Tóth Linda

prof. Jaroszlav Uhel

János Huszár prof.

Szőke Sándor

Hétvezér szoborcsoport az Öko-tónál

Bejárat kapu az Öko-tónál

KONKRÉTAN AZ EGYES INTÉZMÉNYEKRŐL

Pósfay Péter

GYŐRVÁR

AVAGY „BARÁTI KÖRTŐL A TÉRSÉGI ÖSSZEFOGÁSIG”

Példa arra, hogy a hátrányos körülmények, a kényszerítő helyzet mire sarkallhat egy közösséget, mely önhibáján kívül sodródik bele egy helyzetbe.

A helyszín

A térség a hátrányos helyzetű, elmaradottként számon tartott települések csokra Vas megye déli sávjában. Szomszédságában a szintén aprófalvas Zala megye göcseji-őrségi tája. 7-8 km-re északra húzódik a 8-as főút, alig egy órányi autóúttal elérhetővé téve Rábafüzest, s így Ausztriát. Az elmaradott térséghez tartozó települések közé ékelődő Győrvár (1995-ben) 250 háztartásával, 700 lakosával a megye határán, a megyeszékhelytől 34, a szomszéd Zala megye székhelyétől 18 km-re, és a hozzá legközelebb eső várostól, Vasvártól 7 km-re fekszik.

Körjegyzőség, körzeti általános iskola, óvoda, öregek napközije jelenti az intézményi ellátottságot, s egy FALUHÁZ, mely „ismét a falué, s benne saját házára lelt a település lakossága”.

Munkalehetőségek helyben alig akadnak, az itt élők legközelebb Zalában, Vasváron, Körmenden találnak munkát. A megyében itt a legmagasabb a munkanélküliségi ráta (12,5 % a megyei átlag 7,1-ével szemben – 1995 decemberében). A helyben lakó értelmiségiek csupán páran vannak, a tantestület is javarészt „bejáró”.

Történelmi múltunk dicső eseménye kötődik a település nevéhez: 1706 novemberében Béri Balog Ádám kurucai a falu határában fényes győzelmet arattak a labancokon, foglyul ejtve Heister Hannibal generálist s a hadipénztárt.

Az előzmények

1986 Győrvár és a környező 3 település (Hegyhátszentpéter, Petőmihályfa, Andrásfa) elhatározza, közös erővel faluházat épít a székhelyközségben, nem lévén művelődési háza. Lakossági kötvényt bocsátanak ki, sokan a TEHO ráfordítást ajánlják fel, rengetegen jelentkeznek társadalmi munkát vállalva. Tervezőként a MAKONA Irodát, s benne egy fiatal szombathelyi építésszt, Ekler Dezsőt kérik fel, s lassan megszületik a megye legszebb közintézménye, a győrvári faluház. A pénz fogytán, az építés lelassul, s közben beköszönt a rendszerváltás, hamarosan felállnak az önkormányzatok, megtörténik itt is a különválás, vagyonelosztás - vitatott pontként még sokáig húzódik egy bírósági per a Faluház tulajdonjogát illetően. A munka befejezése, a ház berendezése Győrvárra marad, a korábbi társak már nem vállalnak részt a munkálatokban, s az addig „kölcsonadott” támogatást is visszakövetelik. A hasznosításra látszólag jó megoldásként születik a bérbeadás ötlete. A bérleti szerződés értelmében azonban a külföldi bérlő fokozatosan ki tudja semmizni az önkormányzati tulajdonost. Ezt ismeri fel az időközbeni választáson polgármesterként ismét bizalmat kapó egykori tanácselnök. Gyors beavatkozásának köszönhetően felbontják a bérleti szerződést, ezzel megmentve a falunak az intézményt.

A helyzet

Győrvár magára marad az épület befejezésével, berendezésével, hasznosításával, s közben vagyoni vitát folytat a környező településekkel, melyekkel egy körjegyzőséghez tartozik ma is. Az önkormányzatnak sem pénze, sem szakembere nincs az épület befejezésére és hasznosítására.

Megoldásként a közösség épületének közösségi kézbe adása látszik.

Az ötletet a Magyar Művelődési Intézet által meghívott, és épp Vas megyébe is ellátogató francia szakemberek adják, akik több helyen arról tartanak előadást és folytatnak konzultációt az érdeklődőkkel, hogy Franciaországban hogyan működnek a közösségi kezelésben lévő ifjúsági intézmények.⁴⁷

A következő lépés rövid kapcsolatfelvétel és szakmai támogatás kérése a Községszolgálat Alapítványtól. S ezzel kezdetét veszi egy meglehetősen hosszán tartó folyamat.

Innentől a közösségfejlesztés „klasszikus” algoritmus szerint történnek a dolgok:

- a központi mag megtalálása - összehívása - csoportos beszélgetések - a kör szélesítése - formalizálódás - céltételezés - feladatok vállalása - gyarapodás (tömegesedés).

A folyamat

1993 őszén

Az első találkozás azokkal az emberekkel, akiket a polgármester alkalmasnak talál arra, hogy kezükbe vegyék a dolgok irányítását. Ez a néhány ember elhatározza, hogy a legközelebbi találkozóra magával hozza legjobb barátait, családtagokat, kollégákat.

1994 január

Az első „közösségi” beszélgetés 22 résztvevővel a faluról, az itt élés örömeiről és gondjairól. Értékek és problémák számbavétele, rangsorolása az eredmény.

1994. február

A találkozó 18 résztvevője felvázolja a település jövőképét, ebből kiválasztja a megvalósítható realitásokat, s feladattá, tennivalóvá fordítja ezeket.

1994. március

28-an jönnek össze, s a korábbi „realitások” közül kiválogatják azokat, melyek a faluház működésével lehetnek kapcsolatban. Eredményként munkacsoportok alakulnak még aznap este: - a helyi nyilvánosság megteremtésére, - a szabadidős tevékenység és szórakozás alkalmainak megszervezésére, - az idegenforgalom fellendítésének előkészítésére.

Ettől kezdve már a munkacsoportokban folyik az együttgondolkodás - ezek között többszörös átfedés van, a munka felgyorsul, a feladatok is összefonódnak.

Párhuzamosan folyik egyfajta igényfelmérés a lakosok körében a faluházzal szembeni elvárásokról és egy helyi újság indításával kapcsolatban.

Időközben megalakul 39 fővel a Faluház Baráti Kör mindazokból a győrváriakból, akik tenni akarnak valamit a faluházért. A kör mozgó ereje azokból az emberekből verbuválódik, akik a felsorolt közösségi beszélgetéseken is részt vettek - ők járják a falut részben belépésre biztatva, részben véleményeket kérve a falubeliektől.⁴⁸

A helyi lap indításához felhasználják az angol mintára itthon is megjelenő „közösségfelmérés” módszerét - élve a módszer PHARE által támogatott magyarországi meghonosításának kísérleti tapasztalataival.⁴⁹

A Baráti Kör felkutatja a faluból elszármazottakat szponzori segítséget kérve az építkezés befejezéséhez, a hiányzó bútorzat megvételéhez. Sokan nyújtanak segítő kezét, s ennek eredményeként május 15-ére házavatót hirdethet az egyesület és az Önkormányzat.

A házavatót - éppen az igényfelmérés alapján, a munkacsoportokban folyó munka eredményeként - „falunap” keretében tartják. Igazi örömnep ez a település életében. Műsorok, sportrendezvények, utcabál színes forgatagában veszi birtokba a falu népe a faluházat, mely addigra már belső tereiben az induló kiscsoportok, szakkörök munkáival, az ünnepi alkalomra készített műsorokkal, a Győrvári Körkép c. újság próbaszámával várja az itt élőket.

A házavató hagyományt teremt - azóta is májusban tartják a „falu napját” Győrváron.

1994 nyarára

megerősödik az egyesület, kialakul az aktívan dolgozók köre, s azoké a falubelieké, akiket különböző alkalmakra segítőként hívni lehet. Összerázódik az újság szerkesztő bizottsága, a lapkészítés valamennyi fázisát maguk csinálják, bajlódva a technika és a szakértelem hiányosságaival.

⁴⁷ Azóta már éppen francia példa nyomán egyre több közművelődési intézményt működtetnek civil szervezetek, egy részüket - a kulturális feladatellátást vállalókat - országos összefogásban egyesíti a Civil Közművelődési Házak Magyarországi Egyesülete.

⁴⁸ Az 1994. január 21-én megalakuló egyesület taglétszáma egy hónapon belül 271 főre emelkedik, a falu minden háztartásából lépnek be tagok, egy-egy családból többen is.

⁴⁹ A módszert a Községszolgálati Egyesület honosította meg, a szakma - mint gyűjtőmódszert - azóta is sok helyi fejlesztőmunkában alkalmazza sikerrel.

A Baráti Kör szerződésben átveszi üzemeltetésre a faluházat az önkormányzattól.⁵⁰

A kezdetben megalakuló kiscsoportok egy része megszűnik, mások megalakulnak. Tartós közösségként azóta is él a gyermekek kézműves szakköre, az asszonyok tornája, a női focicsapat, a dalárda, a gyerek néptáncsoport, társastánc csoport, folyamatos szolgáltatásként működik az erőfejlesztő gépek használata, a videofilm kölcsönzés, s a közművelődési könyvtár a megyei és a Vasvár Városi Könyvtár letéti állományával, a Győrvári Körkép azóta már nem havi lapként jelenik meg, hanem negyedévente, vagy ünnepek alkalmával kínál olvasnivalót a falubelieknek.

A kör vezetősége folyamatosan tanul: ismerkedik az intézményüzemeltetés, gazdálkodás, munkáltatói jog gyakorlataival, tárgyal üzletemberekkel, szervezi a szponzorokat, mindezt „mély vízbe” dobva, hiszen nem volt ideje, módja rá, hogy alaposan felkészüljön erre a feladatra. Ráadásul önkéntesekkel dolgozik, ami sajátos munkatárs-kezelést, a hierarchikus szervezettől eltérő működési rendszert jelent.

Tiszteletdíjat mindössze hárman kapnak: a takarító, a könyvtáros és a ház vezetője (aki egyúttal a kör elnöke is). A tiszteletdíj kis összegű, a gazdasági helyzet azonban nem mindig teszi lehetővé a teljes összeg kifizetését - gyakran a rezsiköltségek viszik el még a pályázatokon tartalmi munkára nyert összegek egy részét is.

A társtulajdonos önkormányzatok közül csupán a győrvári költségvetésben szerepel - igaz, elenyésző összeggel - a faluház támogatása, ha azonban megoszorul az egyesület, alkalmi segítségre mindig számíthat a helyi önkormányzattól. Ez segítséget jelent ugyan alkalmanként, de nem jelent gazdálkodási biztonságot is egyben.

A tevékenységnek híre megy elsősorban a megyében és a szomszédos Zalában. Több tanácskozásra, szakmai találkozóra hívják a kör vezetőit. 1994 őszén rangos esemény színhelye a faluház: itt rendezik meg - az országban is elsőként Vasban - az Első Megyenapot, aminek keretében a civil szervezetek megyei fórumának ad méltó keretet a győrvári intézmény. Az első komoly elismerése ez az itt folyó munkának. Szárnyakat is ad a kis kollektívának.

Időben jóval később francia közösségfejlesztők tapasztalatcsere-látogatása, az 1995-ös CET-Kaszinó⁵¹ megrendezése folytathatja ezt a sort.

Közben zajlik az élet a faluban is. Régi ellentétek élednek újjá, s mérgezik meg a közhangulatot. A képviselőtestület egyik tagja (a falu orvosa) és a polgármester közt zajló vita megosztja a falu népet, egymásnak feszülő indulatok rontják azt az együttgondolkodást, mely eddig szinte csodákat tett az emberek között.

Ez adja az ötletet a Baráti Kör vezetőinek: az új választások után olyan képzést kellene tartani a frissen megválasztott helyi képviselőknek, ami segítené a testület jobb együttműködését, a problémákra koncentrálni közös megoldáskeresést.

A forma egy népfőiskola, tematikája pedig azoknak az ismereteknek a köre, melyek zömében nem könyvekből tanulhatók. Pályáznak, s nyernek is jelképes összeget erre a népfőiskolára.

Tematikáját⁵² szakemberek példaértékűnek tartják, a Magyar Népfőiskolai Társaság mások figyelmébe ajánlva közli újságjában. Felfigyelnek rá a szomszédos települések önkormányzatai is. Ennek eredménye, hogy a program indulásáig 10 település jelenti be csatlakozási igényét a népfőiskolához. Át kell tehát dolgozni, alkalmassá kell tenni a programot a térségi együttgondolkodás segítésére. A tematikában így egészül ki a helyi felelősség, együttműködés, nyilvánosság, demokrácia és a civil szervezetekkel való együttgondolkodás témája a térségi együttműködéssel, az értékek térségben való feltárásának, bemutatásának felismertetésével.

Térségi problémafeltárással kezdődik a sorozat, majd egy-egy téma feldolgozását alkalmanként más-más vendég segíti heti egy alkalommal, éjszakába nyúló találkozások során. Végül egy parlamenti látogatás, majd egy műsorral egybekötött vacsora szolgálja a továbblépés meghatározását: megszületik az „együtt-egymásért” elhatározás, a közös problémamegoldás néhány, mindenkit érintő kérdésben.

Igazán ettől kezdődik el egy *tudatos térségi együttgondolkodás*, melynek központja Győrvár, motorja a Faluház Baráti Kör vezetősége, s katalizátora a Vas Megyei Közösségszolgálat. És persze sok-sok segítő intézmény és civil szervezet segíti mindezt: a Megyei Művelődési Központtól a Béri Balog Ádám Táncegyüttesig, a Megyei Közgyűlés elnökétől a Szombathelyi Közösségi Rádióig.

⁵⁰ 1999. február 22-i ülésén hoz határozatot Győrvár Község Önkormányzata a közművelődési feladatok ellátásáról, amiben megerősíti 1994-es korábbi megállapodását az egyesülettel, és tevékenységének segítéséhez támogatási kötelezettséget is vállal a dologi kiadások fedezésére.

⁵¹ Civil Egyesületek és Társaskörök szerveződése, mely az ország több pontján tartotta ebben az időben összejöveteleit. Győrvár az egyik első találkozás helyszíne volt.

⁵² A „Képviselőtestületben hatékonyan” című és a folytatásaként megvalósított „Baráti körtől a térségi társulásig” című kurzus tematika

1995 tavasza

A térség polgármesterei – megerősítve képviselőtestületeik által – 5 területen határozzák el az együttműködést: - a kulturális élet szervezése, - intézmények fenntartása/üzemeltetése, - kommunális nagyberuházások előkészítése, - a falusi turizmus szervezése, - munkahelyteremtés területén. Ennek megfelelően szerveződik néhány közös eszmecsere a szemétkézelés témájában, a térségi nyilvánosság megteremtésében, egy új népfőiskolai kurzus elindításában.

1996. február végén jelenik meg „Vasban Vagyok” címmel a térség regionális lapjának próbaszáma, melynek kiadására, szerkesztésére egyesület alakul az érintett települések polgáraiból.

Ugyancsak februárban indul útjára az új népfőiskolai sorozat. Ebben a hangsúlyt a falvak külső képére, a turizmus fellendítésére, a térség kulturális életének szervezésére helyezik. Tervezik a konzultációt a térségi központ szerepét vállaló város vezetőivel, a megyei vízügyi szervezettel, a közgyűlés elnökével, s tervezik egy ausztriai kistérséggel való kapcsolatfelvételt, mely elsősorban a falusi turizmusban hozhat hasznót a későbbiekben.

Ekkor már egyaránt jut figyelem a környezet problémáinak megoldására, a helyi gazdaság megújítására, és a belső építkezésre, az egyesület összekovácsolására.

Az előbbi egy *gazdatanfolyam* megszervezése mutatja, melyben a helybeli gazdálkodókkal közösen töprengenek a „mit érdemes termelni?” kérdéskörén, s közben a hajdan volt ezüst- vagy aranykalászos gazdatanfolyamok mintájára szakmai ismeretek átadását, kicserélését valósítják meg. Az utóbbira az 1997 tavaszán Zalakaroson rendezett *csapatépítő tréning* lehet jó példa. Ez az első alkalom, hogy csak önmagukkal, az egyesület belső kohéziójának erősítésével tudnak foglalkozni.

Általában elmondható, hogy a kényszerszülte egyesület egész eddigi élete folyamán rendre talált tanulnivalót. Minden új helyzet felszínre hozta azokat a tudáshiányokat, melyeknek pótlására sokszor helyben, vagy a kistérség településein találtak megoldást, de egy részükre vagy saját maguk által szervezett képzés, vagy máshol tartott tanfolyamokra való beiskolázás adott kiutat.

Két év után eljutott tehát a Baráti Kör a „faluház megmentése” feladatra való kényszerszervezéstől a térségi együttgondolkodás serkentéséig. A megtett út talán éppen azért lehet példa értékű, mert fő motívuma végig a *kényszerhelyzet*, alkalmazott módszere pedig a problémákkal szembeni *alkotó szembenézés* volt.

A kiemelkedően közhasznú egyesület a mai napig működtetője a faluháznak. Tevékenységüket az önkormányzattal kötött és megújított szerződés legalizálja. Életük, fejlődésük egybeforrott a település életével, s bár létszámában jelentősen megfogyatkozott az egykor minden háztartásból tagot vonzó társadalmi szervezet, 70-100 közötti létszámmal tagjai ma is szervezik a település közéletét, kulturális eseményeit, ápolják a hagyományokat és újakat serkentenek a meglévők mellé.

Hagyománnyá lett az elmúlt években az őszi időszak ünnepe, a szüreti felvonulás, bejegyzett fesztivállá vált a kezdetben Béri Balog Ádám Napok eseménye, 2009-ben immár hetedik alkalommal rendezték meg a 2 napos Kuruc Fesztivált. Közösen ünnepel a falu népe karácsonykor, a tavaszi falunapon, s a májusfa kitáncolásakor. A rendezvények fő helyszíne, szervezője a faluház, s az itt működő közösségek tagsága.

A közösségi színtér kiváló helyszíne a különböző korosztályok találkozásainak, és az évek során kialakított, egyre bővülő szolgáltatásokat kínáló „intézményeknek” egyaránt. A falu az elsők között vállalkozott *teleház* létrehozására és működtetésére, ez adott aztán további lehetőségeket információs központ(ok) kialakítására: *Ifjúsági Információs Pont*, *Foglalkoztatási Információs Pont* szolgálja a felnövekvő korosztályt, vagy a munkáját elveszítő helybelieket. *Idősek napközije*, *gyógyszertár*, *alkalmi egészségügyi szűrések* egyaránt működnek a faluházban. Ezek a szolgáltató tevékenységek megkívánják a partnerkapcsolatok bővítését, a Faluház Baráti Kör igyekszik is megfelelni ennek. Részben a működés anyagi feltételeinek megteremtése, bővítése, részben a szakmai tevékenységek szélesítése folyamatos pályázatírással készíti az egyesületet, ami sok esetben konzorciumi partnerekkel való együttműködésben realizálódik. Stratégiai partnerek a kistérség települési önkormányzatai, felnőttképző intézmények, a környék civil szervezetei, és természetesen a többcélú kistérségi társulás is – mely a győrváriak kezdeményezésére létrejött Hegyhát Térségi Településfejlesztő Önkormányzati Társulás jogutódjaként fogja össze és sok esetben finanszírozza is a kistérségben folyó szakmai tevékenységeket. A külföldi kapcsolatok elsősorban a kuruc hagyományok őrzését, népszerűsítését (Ausztria, Szlovénia), illetve a civil intézményműködtetés tapasztalatainak bővítését (Franciaország) szolgálják. A baráti kör költségvetését elsősorban a faluház működése, a vállalt programok szervezése, egy-egy nagyobb projekt elindítása, megvalósítása szabja meg. Ennek megfelelően az első évek 2-3 milliós éves

költségvetési kerete az utóbbi években már 9-10 millió Ft között mozog. Ehhez a helyi önkormányzat a normatíva átadásával, s annak kiegészítésével évente kb. 2,5 millió Ft támogatást biztosít. Egyéb bevételek egy-egy nagyobb projekt támogatásából fakadnak (2006-ban 19.8 millió, 2007-ben 24.2 millió volt az éves bevétel). Mindehhez azonban csekély létszámú a munkaviszonyban, vagy megbízással foglalkoztatottak köre. 2009-ben 3 főt tudnak foglalkoztatni: a teleház-faluház vezetője mellett egy művelődésszervező és egy takarító, kisegítő munkatárs kap fizetést az egyesülettől. Néhány projektet nem számítva – amelyek a projekt időtartamára lehetőséget kínálnak mások foglalkoztatására is – javarészt önkéntesek munkájával sikerül megvalósítani a terveket.

15 év elteltével látható tehát, hogy nemcsak lehetséges társadalmi szerveződés kezébe adni a közösség kulturális életének szervezését, de érzékelhetően gazdagabb tartalommal, s fajlagosan olcsóbban működtethető a közösségi intézmény, mint önkormányzati létesítményként, önkormányzati alkalmazottakkal. A közgazdasági szempontból tapasztalható *megtakarítás* azonban a közösség tagjai számára *lemondást, áldozatvállalást* jelent, ugyanakkor az önállóság, önrendelkezés mindennapi tudatát erősíti a helyben élőkben.

„KÉPVISELŐ-TESTÜLETBEN HATÉKONYAN”

nép főiskolai kurzus 1995. február-május

Célkitűzés: az újonnan, vagy újjáválasztott képviselő-testületek tagjainak felkészítése az önkormányzati munkára. A legfontosabb információk forrásának, a közösen megoldható problémáknak a megismertetése, a testületen belüli és a testületek közötti együttműködés erősítése.

Résztvevők: Andrásfa, Gersekarát, Győrvár, Hegyhátszentpéter, Olaszfa, Oszkó, Pácsony, Petőmihályfa, Sárfimizdó, Telekes önkormányzatainak képviselő-testületei.

Előadók: Országgyűlési képviselő, a Megyei Önkormányzat, a Megyei Községszolgálat, Községfejlesztők Egyesülete, Civil Rádió, Jóléti Szolgálat Alapítvány tisztségviselői és munkatársai.

Helyszínek: Győrvár - Faluház
(Petőmihályfa - Hegyközség)
Budapest - Parlament

Időpontok: 1995. február 13-ától kezdődően minden hét hétfői napján 18 órától.

Tervezett program és előadók:

Február 13. „*Házunk tája.*”

Örömök, gondok a résztvevők településein. Feltételek, lehetőségek a gondok megoldásához. (Beszélgetés, csoportos problémafeltárás)

Vezeti: Pósfay Péter (Községszolgálat)

Február 20. „*Miért vagyunk?..*”

Az önkormányzati törvény, s ebből a települési önkormányzat feladatai. Jogok és kötelezettségek a képviselő-testületben.

Előadó: dr. Kun László főjegyző (Megyei Önkormányzat)

Február 27. „*Miért vagyok?..*”

Mit is jelent „képviseelőnek” lenni? Felelősség és autonómia. Érdekek és értékek, mint a napi munka segítői és korlátai.

Előadó: dr. Pusztai Gyula elnök (Megyei Önkormányzat)

Március 6. „*A nyilvánosságért*”

Érdekek és helyi nyilvánosság. Mit jelenthet egy falu életében a rádió, televízió, újság, ha az a helybéliek kezében van?

Vendég: Péterfi Ferenc elnök (Civil Rádió Alapítvány)

Március 13. „*A falu képe - belülről*”

A település „belső arca”, a szociális gondoskodás formái, forrásai, módszertára.

A közös terek, közös gondok - csak az önkormányzat gondja? A közért végezhető munka formái, szervezése, forrásai. A vállalkozó önkormányzat.

Vendég: Bozzai Lajos ügyvezető (Hegyháti Jóléti Szolgálat Alapítvány)

Március 20. „*A civil társadalomért*”

A civil szféra sajátosságai, működésének keretei, formái. A civil szervezetek és önkormányzatok kapcsolata. A polgárok önálló közösségei, s a rájuk háruló feladatok, felelőségek.

Vendég: dr. Vercseg Ilona titkár (Közösségfejlesztők Egyesülete)

Korreferátumok: Faluház Baráti Kör,
Petőmihályfai Hegyközség,
Oszkói Hegypásztorkör

Március 27. „*A falu képe - kívülről*”

Védhető és védendő értékek a településeken. A falu múltját és jövőjét hordozó építmények, az óvás és építés együttes megvalósításának lehetőségei, forrásai.

Előadó: Balogh Péter főmérnök (Szombathely MJV Önkormányzat)

Április 3. „*Közmeghallgatás - másképpen*”

Egy lakossági fórum megrendezése a résztvevők körében az erre az alkalomra választott „önkormányzat” irányításával, s külső szakértők bevonásával.

Szakértők mint vendégek: Banga Lajos dr.igazgató (OTP), Papp Lajos pm (Vasvár) Gergye Rezső igazgató (Műv. Ház, Vasvár), Pusztai Gyula dr. elnök (M. Közgyűlés) Kun László dr. főjegyző (M.Önkorm.), Simon József országgyűlési képviselő, Mészáros Béla országgyűlési képviselő

Április 11. „*Az országháza*”

Látogatás a magyar Parlamentben. Eszmecsere a törvényhozásról, beszélgetés a „tengerről” a „csepp” nézőpontjából.

Házigazda: Mészáros Béla országgyűlési képviselő

Május 1. „*Összefoglaló*”

Záró program: a népfőiskola értékelése, a folytatás megtervezése, emléklapok átadása a résztvevőknek. Közös vacsora, majd a Zala Táncegyüttes műsorának megtekintése.

A tervezetet összeállította a Faluház Baráti Kör munkacsoportja a Vas megyei Közösségszolgálat közreműködésével.

*Győrvar – Szombathely, 1995. január 20.
Aktualizálva: 1995. március 20-án*

„BARÁTI KÖRTŐL A TÉRSÉGI TÁRSULÁSIG”

népfőiskolai kurzus 1996. február-március

- február 5. „Újra együtt...”
A megkezdett együttgondolkodás folytatása - számvetés és előretekintés.
Vezeti: Pósfay Péter
- február 14 vagy 16. „Víz-ügyeink”
Találkozás Pintér Józseffel a Vas Megyei Víz- és Csatornamű Vállalat igazgatójával.
- február 19. „Falusi turizmus a gyakorlatban”
Gyakorlati tudnivalók, kapcsolatok Vas és Zala megye között
Vezeti: Lackner László (Zalaegerszeg)
- február 26. „Környezeti kultúra - faluszépítés”
Hogy tehetjük szebbé, hívogatóbbá településeinket a Millecentenárius évében?
Vezeti: Józsa Miklós (Szombathely)
- március 4. „Vasban vagyok...” műzsákkal
Intézmények és civil szervezetek közti kulturális együttműködés, térségi nyilvánosság megteremtése.
Vendégek: Gergye Rezső, Vargáné Bazsó Katalin és az intézményvezetők
- március 11. „Együtt - hogyan?”
Szövetség/társulás/együttműködés
Térséggé szerveződés a polgármester szemével
Vendég: Háberfelner László (Bakonyszombathely)
dr. Pusztai Gyula
- március 18. „Vasvár térségi központ szerepe”
Beszélgetés Papp Lajossal a város polgármesterével
- március 22. „Kitekintés”
Markt-Allhau és környéke: falusi turizmus, környezeti kultúra
Tapasztalatcsere kirándulás a szomszédos Ausztriába – egyúttal egy térségek közötti együttműködés kezdete

A Vasi Hegyhát kistérsége

A közösség háza

Képek a felkészítő tréningekről

Kuruc Fesztivál – az emlékmű és környezete

Kuruc fesztivál

Béri Balog Ádám emléktáblája

„Munkában” a Dalárda

A legkisebbek néptáncsoportja

Tóth Csaba festőművész kiállításának megnyitója

A műfajok sokasága a Falunapon

Amikor tizenegy évvel ezelőtt harmadmagammal ültem Komárom főutcája melletti árkádsor alatt – s azon szövetkeztünk a megnyugtató árnyékban, miként fogunk szakmailag nagyon jól működő közösségfejlesztéssel foglalkozó térségi civil szervezetet létrehozni –, nem gondoltam volna, hogy egyszer példaként állhatunk elő, hogy életre hívunk valamit, ami talán nem mindennapi, nem a megszokott. Most pedig itt ülök a számítógép előtt és próbálom megfogalmazni, rendszerbe szedni, hogyan és miképpen jött létre az a kis közösségi kuckó Komárom külvárosában, Koppán(y)monostoron, ahol élünk és dolgozunk.

Nem fogom bemutatni az egyesület tevékenységi körét, azt a szerteágazó és összetett munkát, amit az elmúlt években folytattunk, végzünk. Azokat a jó gyakorlatokat, induló közösségi moccantásokat sem, amelyek szintén hozzánk kapcsolódnak, illetve általunk, segítségünkkel indultak el, vagy végzik azt a feladatot, amelyet felvállaltak. Csupán egyetlen szeletére – de kétségtelenül nagy szeletére – kívánom az érdeklődést ráirányítani, ami egy új közösségi tér kialakulásához és beindításához kapcsolódik, ez pedig egy civil közösségi tér a gyermek- és ifjúsági korosztály, illetve a civil szektor számára.

2004-2005

Szervezetünk alapításától folyamatos, de lassú fejlődésen ment keresztül, amit a mindennapi gondok válságkezelése, forrásteremtés, helykeresés jellemzett, természetesen szakmai munkával és feladat-átvállalásokkal telítve. Hazánk csatlakozása az Európai Unióhoz a civil szektor számára új, nagyobb lehetőségeket hozott. Egyesületünk felismerve az új helyzetet, tanulmányozva a szektort érintő változásokat, merész elgondolást követően foglalkoztatóvá vált, és már főállású munkatársak (4 fő) közreműködésével kidolgozott stratégia alapján folytatta tevékenységét. Két meghatározó vonalat tűztünk ki célként: a civil összefogást és együttműködést, valamint az ifjúsági munkát. Ez utóbbinak csupán egy kicsi szeletét jelenti a nemzetközi ifjúsági munka, mi itt helyben, a városban és a kistérségben kívántunk megoldást találni az e területen megjelenő szükségletekre.

Kidolgozott stratégiánk egyik fő útvonala az éjszakai alternatív szabadidős szolgáltatás beindítása, melyhez minden a rendelkezésünkre állt, kivéve a helyszínt. A helyi művelődési ház – amelynek akkor még jómagam is főállású munkatársa voltam – ugyanúgy nem volt partnerünk, mint a helyi vezetés vagy a szakpolitika. Így vártunk, közben pedig a lehetőségeket kerestük.

Egy évvel a szervezeten belül kialakult változások után jelent meg az a pályázati lehetőség, amelynek segítségével sikeresen elnyernünk 4.500.000 Ft-ot, melyből a vasútállomás területén lévő – már nem használt – posta épületében kialakíthattuk azt a prevenciós szolgáltatásunkat, amit korábban elképzeltünk. Vagyis csak kialakíthattuk volna. Sajnos a tulajdonosi, az adományozói és egyéb akadályok miatt több mint egy év huzavona kezdődött. A minisztérium (akkoriban: ICSSZEM), látva kétségbeesett erőlködésünket, beleegyezését adta, hogy a számunkra megítélt támogatást ne felújításra, hanem beruházásra fordítsuk. Így váltunk tulajdonosává annak a 35m²-nyi alapterületű ingatlannak, amelyből ki kellett hoznunk valamit. De ekkor már 2006-ot írtunk.

2006

Az épületet 2006 júliusában vettük át a hozzá tartozó bozótossal. A telekhatárok pontos meghatározása egy hét megfeszített munka végén valósulhatott meg, mely a bozótirtást és a hulladékok eltakarítását jelentette. A tereptisztítást követően döbbsentünk rá, milyen szép adottságú és lehetőségekkel teli helyet találtunk. Az udvar 2400m²-re számos lehetőséggel kecsegtetett, azonban az épület nagysága már komoly gondot jelentett. Tudtuk, ebben a pici házban nem tudunk működni (irodát

fenntartani, napi munkát végezni, stb.) és szolgáltatni (programok, lehetőségek, stb.). Merész elhatározás következett: eldöntöttük, bővítettük. Elkészítettük a terveket, lebontottuk, amit kellett és hozzáfogtunk az építéshez. Mindez persze korántsem volt ennyire egyszerű. Mindehhez emberek és pénz kellett. Szerencsénkre az egyesületünk tagsági körét sikerült úgy kiterjeszteni, hogy a tervezéstől a szakmunkáig szerteágazó önkéntessel, így saját erővel rendelkezünk. Az anyagi forrás teremtése azonban már nem volt ennyire egyszerű. Nonprofit szervezet lévén banki kölcsön szóba sem jöhetett, még úgy sem, hogy a tagok kezességet ajánlottak érte. Végso elkeseredésben találtuk meg azt a megoldást, amely talán elismerésre, de követésre nem biztos, hogy jó szívvel ajánlható. Egyik tagunk családi házára jelzáloghitelt vettünk fel, majd ő egy személyben hitelezte meg számunkra a hiányzó forrást. Így elkészülhetett az a közösségi tér, melybe rengeteg munkát, időt és egyéb forrást fektettünk be, s amelynek részleteire ezúttal sem térek ki.

Az elmúlt néhány évben több alkalommal sikerült eljutnom Franciországba, ahol az ifjúsági házak, illetve azok szövetségeit, települési, térségi, regionális központjait látogattuk meg. A kirándulások – azon túl, hogy Franciaország számos szép és meghatározó területét is megismerhettük – nagy hatással voltak rám. Lenyűgözött az a civil összefogás és együttműködés, amit láttunk, tapasztaltunk. Elhatároztam, hogy mintaként – talán egyedülként, ezt nem tudom – idehaza is megvalósítjuk ezt a törekvést, s ennek éppen megfelelő színtere lehet az a ház, a Mag-ház, melynek építésén, kialakításán éppen dolgoztunk.

2007

December 3-án nyitottunk meg a nagyközönség számára. Erre az időpontra készültünk el úgy, hogy termeink, szobáink felszerelése, szakmai munkatársak, irodai szolgáltatásink egy helyben már a rendelkezésünkre álltak.

Az épület jelenleg 105 m² alapterületű, tetőtér beépítése a fiatalok és a gyermekek igényeinek megfelelően kisebb-nagyobb dühöngőkkel bővítve. Az udvar kialakítása megtörtént, kellemes zöld terület, játszótéri, szabadtéri elfoglaltságokra alkalmas közösségi helyekkel. Természetesen a felszerelése még folyamatban van, de maga a tér már így is megfelel annak a folyamatnak, amelyre olyan régen vágytunk.

Célkitűzésünk továbbra is két szálon fut. A régi épületrészből kialakított közösségi iroda szolgálja a kistérségi civil szolgáltatást, benne jelenleg 5 szervezet munkatársaival, míg a bővített részben kaptak helyet a gyermekek és a fiatalok, s a velük folytatott tevékenységek.

Egyesületünk nem közművelődési célok megvalósítására jött létre, bár jócskán megjelenik tevékenységi körünkben ez a szolgáltatás, bevonás, aktivizálás is. Szerteágazó területen dolgozunk, melynek alapja a közösségfejlesztés. Ha egy kicsit cinikus akarnék lenni, úgy fogalmaznék, hogy bármit felkarolunk és támogatunk, ami helyi szükségletekre építve a helyi összefogáson alapul. S ebbe a folyamatba már jócskán beletartozik maga a közművelődés is.

2008

Az első év mozgalmasra sikerült. Betáblázott programtervünk, újszerű szolgáltatási rendszerünk, tagságunkat, alkalmazottainkat és önkénteseinket is nagy próba elé állította. Hirtelen és nagy erővel tódult eléink az a feladathalmaz, amellyel napi szinten találkoztunk. Szinte egyetlen munkát sem tudtunk befejezni, s máris egy másik folyamat kellős közepén találtuk magunkat. Megyei szinten Ifjúsági Szakmai Módszertani Központként, kistérségi szinten civil szolgáltatóként üzemelünk.

Mindezek mellett számolnunk kellett azzal is, hogy nem csupán a helyi önkormányzat nem vesz rólunk tudomást, a helyiek is csodabogárként, külső szemlélőként tekintenek az itt folyó munkára. Nagyon sok érdeklődőnk volt, folyamatos programok biztosították a személyes jelenlétet, azonban a helyiek, a fiatalok csak szerényen képviseltették magukat. Pedagógus önkéntesünk ötlete nyomán hirdettük meg a helyi általános- és középiskolák osztályai számára osztályközösség-fejlesztő lehetőségünket, mely az év végére a Szociális és Munkaügyi Minisztérium Gyermek- és Ifjúsági Főosztálya az „Év gyermek és ifjúsági mintaprojektje” címmel ismert el. Azzal a céllal terveztünk, hogy a személyes találkozások újabb lehetőséget adnak, újabb fiatalok bevonását és aktivitását serkentsük. Sokat dolgoztunk, nagyszerű élményekkel és tanulságokkal gazdagodtunk, azonban a bevonás nem sikerült.

Mag-házunk udvarára melléképület épült, a pince fölé kemence, majd két féltető bográcsoszó hellyel és bővült szabadtéri játszóterünk is. Augusztusban hivatalosan is megünnepelhettük önmagunkat. Mag-házunk felszentelési ünnepségén számos szervezet képviselője, kolléga és barát örült velünk együtt, amelynek két szakmai példaadónk – Hallgató Éva és Beke Pál – vállalta el védnökségét.

Négy alkalommal kezdeményeztük a helyi önkormányzattól, hogy ifjúsági, civil és szociális területen feladatok átadásával segítse tevékenységünket, biztosítson lehetőséget a folyamatos jelenlétünkhöz. Egyetlen alkalommal sem került testület elé indítványunk, azonban méltatlan lenne elhallgatnunk, hogy az év során kamatmentes hitel nyújtásával nagy segítséget kaptunk. Ez az átmeneti támogatás segített át bennünket azon a nehéz öt hónapon, melynek időszakára csak utólag érkeztek meg elnyert pályázati forrásaink.

2009

A gyermekekkel folytatott munka közkedvelt és keresett már. Ki is nőttük kis házunkat, ősszel hozzáfogtunk a bővítésnek is. A hozzáépített épületrészben két nagyobb helyiség biztosítja majd a közösségi együttlétek lehetőségét, amelynek az emeleti része kulcsos házként, ifjúsági, családi szállásként funkcionál majd.

A középiskolásokkal megkezdett munkánkat nem hagytuk el. Újabb ötlet nyomán az előző év osztályaiból 24 fiatal kiválasztásával ifjúsági közösségi kortárssegítő képzést dolgoztunk ki és nyeltünk le. Az év végén 16 fiatal sikeres vizsgát tett, és érettségi előtt már közösségfejlesztő szakképessítéssel gazdagodott. A korosztállyal folytatott munka eredményeként novemberben a Szociális és Munkaügyi Miniszter elismerő oklevélben részesítette egyesületünk kollektíváját.

A helyiek és a fiatalok időközben birtokba vették mind a házat, mind pedig annak kínálatát. Napi jelenléttel igyekszünk megfelelni a kihívásoknak és a folyamatosan felmerülő igényeknek.

Ez a ház nem egy művelődési otthon. Nem minden közösségi folyamatnak felel meg, azonban az itt bontakozó kezdeményezések, az együttes gondolkodások, technikai munkafolyamatok mind-mind közösségi alapon, helyi szükségleten érlelődnek, így válnak tartóssá.

A komáromi önkormányzat ebben az évben sem méltatott bemutatkozási lehetőségre bennünket. Már átmenetei segítséget sem kaphattunk, így három hónapra valamennyi egyesület alkalmazottait el kellett bocsátani, a ház működtetését azonban ez idő alatt is önkéntes munkában folytattuk.

A térségi civil szolgáltató központ

Megalakulásunk óta folyamatosan szembesülnünk kell a civil szektor gyengeségeivel. Nem, vagy csak nehezen tudunk megfelelni a bennünket érintő elvárásoknak úgy, hogy tagjaink jobbára önkéntesek, szabad idejük egy részét áldozzák a közösségi munkára. A napi megfelelés az elmúlt 12 év alatt csak nehezebbé és körülményesebbé vált, ami a most indulók kedvét és aktivitását jócskán ellehetetleníti. Erre a hiányra léptünk fel néhány évvel ezelőtt aktívabban. Hazai támogatás útján sikerült egy évnyi időtartamra lehetőséget kaptunk arra, hogy egy munkatárs bevonásával a kistérség civil szervezeteit és helyi kezdeményezéseit elérjük, megismerkedjünk egymás munkáival, kidolgozzuk azt a szolgáltatói rendszert, amely szükséges a szektorbeli munkához. A munkával teli év eredménye az a civil összefogás, mely a Komárom Környéki Civil Társulás néven önálló jogi személyként való megjelenésével és tevékenységének beindításával a közel egy év alatt ismertté és elismertté vált a szektoron belül. A társuláson és a saját szervezetünkön kívül további öt olyan civil szervezettel dolgozunk együtt napi szinten, melyeknek tevékenységi köre különböző ugyan, de a mindennapi munka helyszínéként házunkat tekintik bázisterületnek. Az „intézmény” átadásakor együttműködési megállapodásban – konzorciumi keretek között – rögzítettük egymás munkájának, céljainak segítségét, a partnerségen alapuló tevékenységek beindítását, melyet a franciaországi példaként látott „MJS” mintájára közösen üzemeltetett épületben valósítunk meg. A kezdéskor jelen lévő öt szervezet mellé havi rendszerességgel újabb 6 szervezet csatlakozott, melyet alkalmanként és feladatonként további szervezetek, kezdeményezések bővítik. Jelenleg – két évvel az épület átadását követően – 8 főállású munkatárs és közel 50 önkéntes (5 szervezeti tagság) rendszeres munkája segíti az épület és a benne folyó civil összefogás munkáját.

Az ifjúság háza

Valahol azt olvastam, hogy: „Az ifjúság múlandó dolog. Később más kifogást kell találunk.” Ez a kis gondolatfoslány is az irányba mutat, hogy a gyermek és ifjúsági korosztállyal végzett munka folyamatos intenzitást, odafigyelést és megújulást kíván. A ma ifjúsága 11 év múlva már az akkori idő felnőtt – mai viszonyokban a mi – generációja, a ma gyermekei pedig a holnap ifjúsága lesz. Így az a munka, amit beléjük fektetünk, rájuk áldozunk, sosem azonnal megtérülő – hanem hosszú távú – befektetés. Talán ezért nem olyan fontos célterülete a szakpolitikának sem.

A megalakulásunk idején még gyermekként hozzánk kerülők aktív magjából vált ki az a jelenlegi ifjúsági korosztály, akikkel napi szinten együttműködünk és tevékenységüket segítjük. A hosszú ideje közös fészekben nevelkedő, s onnan kirepült fiókák önállósulása az az egyesület – Kerecsen Ifjúsági Egyesület –, amely a fiatal korosztállyal, illetve az utánpótlással (gyermekkel) aktívan foglalkozik, érdekeit képviseli. Mag-házunk hosszú távú céljaiba illeszkedő gyermek- és ifjúsági területet fed le. Nincsenek sokan, s tagságuk is folyamatosan cserélődik, változik, ahogy ebben a korosztályban ez természetes. Vannak, akik csak egy-egy alkalommal, akciókra – számukra kedves programokhoz – kapcsolódnak, de akadnak olyanok is, akik folyamatos jelenlétükkel és tevékenységükkel biztosítják az állandóságot. Kezdetektől fontos állandóságukat nem tudtuk biztosítani a „vándorcigányként” élt életünkben, így ezzel az ad hoc munkával, tevékenységgel, aktivitással kell szembesülnünk a velük folytatott munka során. Új arcok bevonása még nehezebb feladat, mint a régiók megtartása és intenzitásának fenntartása. A kor kihívásai, a jelenlegi „szellemiség”, a globális közöny, a „sztárcsinálás” nimbusza, ami körülvesz bennünket, nem kedvez az önként végzett „társadalmi” szerepvállalásnak. Aki mindezzel nincs tisztában, ne kezdjen ifjúsági munkába.

„Összehozó, az év gyermek és ifjúsági mintaprojektje” - 2008⁵³

A program elindulása előtt felmértük az ifjúságot érintő problémákat. Ehhez jó alapként szolgált a két évvel ezelőtt készített Ifjúsági Cselekvési Terv kidolgozása, melyben aktív szerepet vállaltunk mi is, mint civil szervezet. Talán a legnagyobb az, hogy a diákok csak elmennek egymás mellett, közömbösek egymás iránt, és nem vesznek tudomást a felnőtt társadalomról, kortársaikról. A közösség fogalma ismeretlen számukra. Ha az osztályban történik valami, akkor vagy elviszi egy ember a balhét, vagy valaki olyan lesz érte a felelős, aki nem is tud róla, hogy pontosan mi is történt.

A társadalom sem foglalkozik megfelelően ezekkel a fiatalokkal. Az oktatási intézmények álláspontja, érettségizzenek le vagy szerezzenek szakmát, tanuljanak és tegyék azt, amit oktatóik, szüleik jónak, megfelelőnek tartanak. S mindezek után – mintha elfelejtették volna – belecsöppenünk a felnőtt világba, ahol nem sikerül megtalálnunk a helyünket. Vagy csak nehezen. Talán a leginkább elszomorító probléma, hogy magukat a szülőket sem érdekli, gyerekeik hol töltik el az idejüket.

A kísérlet jellegű programsorozat 2008 márciusában vette kezdetét, amelyben három középiskolai osztály vett részt. Célunk az osztályok közösségeinek fejlesztése volt.

A programra pályázatot írt ki az Élettér Egyesület, melyet eljuttattunk a város összes általános és középiskolájának. Sajnos a hat középiskolából és a hat általános iskolából csak két középiskolai osztály jelentkezett. A harmadik osztályt az osztályfőnökön keresztül sikerült bevonnunk. Felhívásunk talán már az igazgatóknál elakadt, hiszen – későbbi beszélgetéseink, konferenciánk során – kiderült, a pedagógusok számára teljesen ismeretlen volt.

A véletlen műve csupán, hogy mind a három osztály tízedik évfolyamos volt. Az osztályoknak két-két napos képzéseket szerveztünk azonos tematikában kisebb-nagyobb sikerrel. Igyekeztünk olyan feladatokat kiválasztani, amelyek hatással lehetnek a közösségek kialakításra. A játékok nagy részén észre sem lehetett venni mindezt egy tapasztalatlan fiatal számára. Nem is nagyon tudták, érzékelték, hogy valójában mi is a célunk. A valós cél pedig a közös gondolkodás és a közös munka kialakítása volt.

...

A tanév során még utókövetéssel segítettük az osztályokat, azok fejlődését. Az utómunka során megtapasztaltuk, hogy a diákok többségének ez a kétnapos együttlét semmit nem jelentett, csak annyit, hogy nem kellett iskolába menni. Ugyanakkor egy kisebb rétegben megfogalmazódott ennek a tevékenység folytatásának igénye is. Erre – a fiatalok által megfogalmazott – az igényre alapozva kezdtünk el komolyan gondolkodni egy esetleges folytatásban, s annak kimenetelén, célján.

Az osztályközösség-fejlesztés során velünk tevékenykedő három osztály számára rendeztük meg az „Szót kérünk!” I. Ifjúsági Konferenciát, ahol a fiatalok elmondták véleményüket és megosztották tapasztalataikat a folyamattal kapcsolatban. A konferenciára olyan személyeket hívtunk meg, akik érintettek az ifjúsági korosztály és közösségeik kialakulásában. Sajnos, nem teljesen sikerült megszólítanunk a felnőtt, döntéshozó társadalmat, helyi képviselőket, de még az oktatási intézményeket sem. A konferencia lebonyolítása során olyan fiatalok mondhatták el véleményüket, akik a képzés végéig is megpróbálták összetartani az osztályaikat. Bemutatták az osztályon belül érzékelhető változásokat, fejlődéseket.

⁵³ Végh Diána szakdolgozatának részlete.

Ifjúsági Községi Kortárssegítő képzésünk - Miniszteri elismerő oklevél - 2009⁵⁴

Időközben eltelt egy év, immár tizenegyedikesek lettünk, s néhányunknak lehetősége nyílt további képzésekben részt venni, szerepet vállalni. Nekünk, fiataloknak elképzelésünk sem volt arról, hogy mire is vállalkozunk, de belevágtunk. Hittünk benne, hogy nem rossz tapasztalatokkal gazdagodunk majd. Különböző módon kerültünk be a folytatásba. Mi jelentkeztünk, máshol az osztályfőnök és igazgató jelölt ki diákokat, míg a harmadik osztályban Éva kérte meg a kiválasztottakat, legyenek társaink. Képzési szakaszunk 16 diákkal és két kortárssegítővel, ifjúságsegítővel indult el. Én is részese lettem a folyamatnak – főképp osztálytársaim motiválása miatt.

Első alkalommal csak egy csoporttá váló összegyűrásunk zajlott Monostoron a Fenyves Táborban, hogy jobban megismerkedjünk egymással a későbbi sikeres munka érdekében. Tavasszal azonban – igaz csökkentett létszámban, mivel többen elmaradtak – már komolyabb témájú képzéssel vártak bennünket Kunbáonyban a Civil Kollégiumban. Nagy örömmel tapasztaltuk, hogy Monostori Éva nem dolgozik egyedül, így Mészáros Zsuzsát is magunkénak érezhettük. Játékos tanulással zajlott képzésünk, ahol a következő témákat boncolgattuk: mit értünk közösségfejlesztésen, mit jelent számunkra a közösség, közösségfejlesztői folyamatok és szerepek, hogyan viselkedik egy közösségfejlesztő, milyen módszerekkel dolgozik, mit nevezünk önszolgáltató köröknek, mit tartalmaz a közösségi gazdaságfejlesztés, a helyi nyilvánosság és minden egyéb olyan gondolat, ami az ifjúság körében manapság talán nem is téma. Nem hiszem, hogy magunktól, önszántunkból valaha beszédtemául választottuk volna a demokráciát, a fenntartható fejlődést vagy a globalizációt. Érdekes, nagyon sok olyan új dolgot tanultunk ebben a folyamatban, amit ezidáig nem éreztem fontosnak, meghatározónak. Az is nagy meglepetés volt számomra, hogy ez a kis csapat már az első alkalommal ilyen jól együtt tud dolgozni.

Tanulmányainkból kiemeltünk egy témát, amit részletesen kielemeztünk, kidolgoztunk és egy konferenciát is tartottunk róla Komáromban 2009. április 27-én. Programunk a „Szót kérünk!” II. Ifjúsági Konferencián „Kell egy hely” néven mutatkozott be a Monostori erődben. Ide elhívtuk képviselőinket, tanárainkat, osztálytársainkat és minden kedves érdeklődőt. Sajnálattal tapasztaltuk, hogy nem jelentek meg túl sokan. Mi azonban a kevés érdeklődőnek is örültünk, akik eljöttek és meghallgatták terveinket, megvalósításra váró céljainkat.

Közösségben dolgozni, munkálkodni hihetetlen jó érzés. Most már tudom, hogy mit is jelent az a fogalom közösség. Eddigi tapasztalatom más volt. Most – a képzések és az együttlétek után rájöttem -, hogy milyen is igazi, jó csapatban dolgozni. A közös képzések, programok, folyamatban lévő cselekmények megváltoztatták az életemet, nem csak az enyémet, hanem a többi társamét is, akik szintén belecsöppentek. Szerintem mindannyian szeretnénk folytatni, amit elkezdtünk, mert a fiataloknak saját maguknak kell tenni korosztályuk érdekében.

Jelenünk, és ami még hátra van

Közöségi házunk üzembe helyezésével mi nem azonnal megtérülő befektetésekben és látványosságokban gondolkoztunk. Nem volt célunk a statisztikai adatokban mérhetőségen múló megfelelés kényszere sem. Nem is kellett, hiszen önmagunk megfelelésén túl nem kellett terveznünk. Nincs feladat-átvállalásunk, nem minősülünk helyi vagy térség intézménynek, nem rendelkezünk állandó támogatókkal, úgyis fogalmazhatok: „Nem számol velünk a helyi képviselő.” Dolgozunk, tevékenykedünk magunk és a környezetünk örömeire. Tevékenységeink állandó elfoglaltságot és munkát biztosítanak számunkra. A ház fenntartása és üzemeltetése még a hét szervezet közös összefogásában is nehéz feladat. Bele kell rázódnunk, meg kell ismernünk egymást és a közösséget, ahol élünk, dolgozunk. Most már más szemszögből, hiszen mi is itt raktunk fészket, itt kezdtük el a közös munkát, itt „borítjuk fel” időről időre a rendet, és itt akarunk hosszú távra berendezkedni.

Mit csinálunk mindezt? Bizakodunk és dolgozunk. Igyekszünk minél szélesebb körben megszólítani a helyieket. Korcsoportonként, érdeklődési körönként stb. igyekszünk olyan programokat és lehetőségeket biztosítani a helyieknek, hogy minél szélesebb körben, s minél többen kerüljenek velünk kapcsolatba. Tíz év elteltével tudtunk először éves munkatervet, programfüzetet készíteni, amihez igyekeztünk tartani is magunkat. Változatos és ötletes ajánlatok születtek, melynek megvalósítása még folyamatban van. Mindehhez igyekeztünk megnyerni a helyben (településrészen) működő többi civil szervezetet is. A közös munka nem várt eredményeket generált. Rendezvényeink

⁵⁴ Sarkadi Nóra szakdolgozatának részlete.

nagy visszhangra találtak, sokan keresik, szeretik. Ez a hagyományos közművelődési feladatellátás - mondhatnánk. Mi azonban ezen a sikeren nem megszállva, az eredeti célkitűzéseinket nem feladva, mégis azt tudatosítjuk itt helyben, hogy minél több aktív, kezdeményező és együttműködő helyi elgondolás segítői, társszervezői szeretnénk lenni. Nem kiszolgálni, csupán szolgáltatni, hanem aktivizálni és bevonni szeretnénk. Nehezen értelmezhető ez az elgondolás ma Magyarországon. Az emberek többsége nem szívesen, vagy egyáltalán nem vállal felelősséget. Nehezen mozdítható ki a megszokott, biztonságot jelentő mindennapjaiból. Megszokta és igényli, hogy „valaki” mindig megmondja neki, mit és hogyan kell csinálnia.

Itt tartunk most. Érdekes folytatnunk?

A Mag-ház nem csupán egy épület a benne lévő terekkel, játékokkal. Ez egy lélekkel megáldott isteni gondviselés eredménye. Megnyugtató kisugárzása van, melyet a gyermekek és a „tisza” lelkek megéreznek. Akit egyszer megérintett, annak társává, részévé válik. Nagyon sok kicsi baba és gyermek jár naponta hozzánk szüleivel, nagyszüleivel. Vannak, akik csak ritkábban, de akadnak olyanok is – szép számmal –, akik napi rendszerességgel.

Van még néhány évünk. Ezek a gyerekek addigra fiatalokká válnak. Majd ők megadják a választ nekünk, hogy érdemes volt-e.

Amikor megvásároltuk

Amikor lebontottuk

Amikor megalapoztuk

Amikor építettük

Amikor lefedtük

Amikor befejeztük

Amikor felszenteltettük

Amikor átadtuk

Amikor birtokba vettük

Amikor számot adtunk Mag-unkról

Amikor belaktuk

Amikor értekeztünk róla

Amikor rádöbbsentünk, kinőttük

S amikor nekiálltunk bővíteni

Amikor védnökünk méltatott

Amikor elismertek bennünket

Amikor arról beszélünk, hogy a kisebb településeken élő fiatalok egyre inkább nagyvárosokban képzelik el jövőjüket, akkor felvetődik az a felelősség, milyen módon lehet a fiataloknak lehetőséget biztosítani arra, hogy ne csak a nagyváros nyújtsa a megoldást számukra.

Lehetőséget kell biztosítani arra, hogy az adott településen megvalósíthassák elképzeléseiket már fiatal korukban, kapjanak mind szakmai, mind infrastrukturális területen támogatást, hogy az adott életszakaszukban – gyermek- és ifjúság – az őket akkor leginkább motiváló és élményekhez juttató tevékenységeket gyakorolhassák helyben.

Ilyen közösségi terek jöttek létre országszerte, és néhány településen az észak-alföldi régióban is. Ezek a településeken vagy a helyi önkormányzat, vagy a településen létrejött civil szervezet ismerte fel azt, hogy teret kell biztosítani, és segítséget kell nyújtani a fiataloknak abban, hogy felismerjék a környezetük által nyújtott lehetőségeket, és ezen lehetőségeket ki is tudják használni.

Az *Észak-alföldi régióban* a rendszerváltást követően olyan szerveződések alakultak, amelyeknek tagjai öntevékeny fiatalok, akik településükön rendhagyó, innovatív kezdeményezések elindítói. Olyan közösségi tereket, ifjúsági házakat, klubokat működtetnek, amelyek a fiatalok aktivitására építve önálló kezdeményezések bátorításával a helyi ifjúság közéleti szerepvállalását mozdítják elő.

Ezek a hasonló módon működő szervezetek általában ugyanolyan jellegű problémákkal és kihívásokkal szembesülnek, ugyanakkor megvannak saját specifikumaik is, így az egyes megoldási lehetőségek tapasztalattal szolgálhatnak a többi szervezet számára. A régióban így módon működtetett közösségi terek száma eléri a 25-30-at. Ilyen közösségi terek vannak: Hajdúnánáson, Derecskén, Sényőn, Encsencsen, Martfűn, Karcagon, Hajdúböszörményben, Debrecenben, Nyíregyházán, Túrismándiban, Tiszacsécsén, Bashalmon, Hajdúbagoson stb.

A hajdúnánási fiatalok egy aktív csoportja is úgy gondolta, hogy jó lenne szervezeten tenni valamit a város ifjúságáért. Céljuk a város kulturális életének fellendítése, a fiatalok közösségi szellemének erősítése, és szabadidejük hasznos eltöltésének biztosítása volt.

Ezért 1998 februárjában ifjúsági egyesületet hoztak létre Okkal – Más - Okkal néven a 16-30 éves korosztály részvételével.

Hajdúnánás Hajdú-Bihar megye negyedik legnagyobb városa Debrecen, Hajdúböszörmény és Hajdúszoboszló után, 18.500 fő lakja. Általános iskolái közül kettő folytat művészeti oktatást (zene-művészet, táncművészet, szín- és bábművészet, valamint képző- és iparművészet formájában), de van közöttük számítástechnikára szakosodott, illetve egyházi fenntartású református általános iskola is.

A középfokú oktatást három intézmény biztosította a településen. A Kőrösi Csoma Sándor Gimnázium és Szakközépiskolában emelt szintű angol és német nyelvtanulásra volt lehetőség, a szakközépiskolai rész pedig informatikai, gazdasági és gépszerelői szakokat indított.

A Csiha Győző Általános-, Közép- és Szakképző Iskola mezőgazdasági, építőipari, közlekedési, szolgáltatóipari, faipari- és könnyűipari képesítések megszerzését biztosította.

A harmadik középiskola az egyik művészeti általános iskolából nőtt ki magát; a Maklár Lajos Általános, Művészeti Iskola, Gimnázium és Pedagógiai Szakszolgálat a jó tanulmányi eredményű, tehetséges fiatalok gyűjtőhelye volt. Utóbbi megszüntetésre került, előző kettőt összevonták, így jelenleg egy középiskola található a településen. Sok hajdúnánási fiatal tanul a közelben lévő városok (Debrecen, Nyíregyháza) középiskolaiban, de a hajdúnánási közép- és általános iskolák tanulóinak is jelentős részét adják a környező településekről, főleg falvakból bejáró tanulók.

A szabadidős tevékenységeket tekintve a hajdúnánási fiatalok több helyi szórakozóhely és klub szolgáltatásai közül választhatnak, melyek a különféle zenei stílusok mentén gyűjtik látogatóikat.

A Kéky Lajos Városi Művelődési Központ elsősorban tánctanfolyamoknak ad helyet, a tehetséges fiatalokból egy táncstúdió is létrejött, ahol klasszikus tánc-, balett- és hastáncoktatás is zajlik. Emellett szalma- és gyöngyfűző szakkör működik itt, és a művelődési központ több civil szervezet tevékenységéhez nyújt segítséget.

A helyi strand igényesen kiépült, sok turistát vonz, de a helyiek is kedvelik termálvizét, úszómedencéjét. A „Keleti-part” a Keleti főcsatorna partját jelenti, ahol a nyaralók mellett egyéni szervezésben lehetőség nyílik „Keleti-partyk” tartására szalonasütés, slambucfőzés, piknikezés formájában, amit előszeretettel ki is használnak a helyi fiatalok.

A város saját kézilabda- és focicsapattal rendelkezik, a városi sportcsarnok sportolási lehetőséget biztosít a helyieknek, ez az edzések és mérkőzések helyszíne is.

Az általános és középiskolás korosztály az, amely jelen van a városban, tehát a mindennapi igényei formálhatják annak kulturális arculatát. A náluk idősebb korosztály elvándorlásának oka, hogy nem található felsőoktatási intézmény a településen. A Hajdúnánáson jelenlévő ifjak nagy része középiskolás, többségük valamely oktatási intézményhez kötődik, elenyésző részük dolgozik, vagy éppen állás-kereső munkanélküli.

Az Okkal – Más - Okkal Ifjúsági Egyesület 1998-ban jött létre középiskolás, egyetemista, főiskolás és dolgozó fiatalokból. Az alakulás apropója az ifjúságot érintő problémakör felszámolása volt; megszűnt egy korábbi koncerthelyszín, így a koncertek szervezése is veszélybe került, ám erre az igény a településen megmaradt. Ekkor merült fel az a gondolat, hogy egy egyesületet kellene létrehozni, amely nemcsak koncerteket szervezhet, hanem sok más programot is megvalósíthat a kultúra és az ifjúsági munka területén.

A fő probléma, ami az egyesület működésében, a vállalt feladatok elvégzésében nehézséget jelentett, hogy ebben az időszakban nem volt a programok megvalósításához megfelelő helyszín, közösségi vagy kulturális tér, így azok nagy része kikerült közterületre. Változás 2000-ben következett be, amikor megüresedett a mozi épülete, és ekkor vált meg az egyesület az önkormányzat által amúgy sem támogatott Blues-kocsmá megvalósításának gondolatától.

Egyesületünk történelmének 12 éve alatt jelentős változásokon ment keresztül, több fejlődési szakaszt élt meg. Az első jelentős szakasz (1998-2000) a tanulásról szólt, arról, hogy miképpen tud a szervezetünk „lábra állni”. Meg kellett találni a lehetőségeket, meg kellett tanulni, mi is az a civil szervezet. Az útkeresés e szakasza akkor zárult le, amikor a mozi megüresedett épületéből Ifjúsági Házat kellett/lehetett formálni.

A tanulás a második szakasznak is alapvető jellemvonása maradt, hiszen hely az lett, pontosabban lett egy hely, amit viszont meg kellett tölteni léttel, működtetni kellett, megtartva annak mozi funkcióját; pályázatokat kellett írni, kapcsolatokat, közösséget építeni. 2003-ban újabb fordulat következett a teleház pályázat elnyerésével, ekkortól már nemcsak önmagunknak és a város fiataljainak szerveztünk programokat, hanem egy sokkal szélesebb rétegnek, amely szintén újdonságként hatott. Mindez megannyi új ismeret és képesség elsajátítását igényelte.

Közben az igények egyre nőttek, és szerencsére a lehetőségek is. 2007-ben sikerpályára állt a szervezet, hiszen elérte, hogy az évekkel ezelőtt megüresedett moziépület megtelt léttel, az épület átalakult, kívül-belül felújításra került az egyesület elképzelései alapján.

A munkálatok idején, 2005 és 2007 között a szolgáltatás részben más helyen továbbra is megmaradt. A felújítás az önkormányzat által elnyert Európai Unió pályázatból valósult meg, végeredménye egy olyan új ifjúsági közösségi tér lett, melynek nemcsak létrehozása volt nagy feladat, de a későbbiekben történő fenntartása és működtetése is komoly erőfeszítéseket igényel. Az új épülethez köthető fejlődési szakasz pedig az önkormányzattal kötött feladat-ellátási szerződéssel is fémjelezhető, mely a mindennapok „biztonságát” is megteremtette egy érdekes közösségi művelődési kísérlethez.

2007-ben a 4/2007. (I.08.) számú Képviselő-testületi Határozat értelmében az Okkal-Más-Okkal Ifjúsági Egyesület kapta azt a feladatot, hogy 2007. január 1. és 2009. december 31. között működtesse a Bocskai Filmszínház épületét mint **Ifjúsági Házat**. Ezen feladat ellátásához a képviselőtestület az épület rezsiköltségeinek fedezésére, a két szakmai vezető bérére, egyszeri támogatásként az épület beindításának költségeire, illetve a mozifunkció beindításához szükséges eszközbeszerzésekre biztosított forrást.

Az Ifjúsági Ház három fő pillére a teleház, a mozi és az ifjúsági közösségi tér lett, ezt a hármas funkciót szerves egységként kezelve nyújt különböző szolgáltatásokat egyesületünk, és szervezi meg az ide kötődő kulturális és szabadidős programokat.

Mozi

Nagy elvárások fogalmazódtak meg a vetítésekkel kapcsolatban a város lakossága részéről. Az új épület, a kicserélt székek és a vászon, illetve ami szabad szemmel nem igazán látható - a hangrendszer, és a gépfelújítás -, mind azt vetítette előre, hogy a lakosság valami olyan élményben vehet részt egy-egy vetítés alkalmával, melyekkel korábban csak a nagyvárosi multiplexekben találkozhatott.

2007. június 30-án ismét megnyitotta kapuit Hajdúnánáson a mozi. A mai napig minden héten egy film kerül bemutatásra.

Mindezek mellett igyekeztünk szervezett mozik alkalmával az általános iskolás tanulóknak olyan közösségi és szabadidős élményt biztosítani, mely azt eredményezi a későbbiekben, hogy társaikkal együtt más programokon is részt vegyenek.

A hagyományos premierfilm vetítések mellett szándékunk volt, hogy olyan alkotások is bemutatásra kerüljenek, amely nem a tömegfilmek kategóriájába tartoznak. Immár harmadik éve a Marosvásárhelyi Alter-Native Rövidfilmfesztivál nyertes filmjeiből rendeztünk egy egész estés programot.

Teleház

A legelső tevékenység a Teleház beindítása volt, mely nagy meglepetés volt számunkra.

A 2003 óta az egyesület által működtetett ezen jellegű szolgáltatásra még soha ekkora igény nem mutatkozott. A fiataloktól a nyugdíjasokig, az őstermelőktől a vállalkozókig, a munkát keresőktől a kismákig széles látogatói bázissal rendelkezik a teleház.

A Hajdúnánási Teleház 2007. február 12-én nyitott meg ismét 5 hónapos szünet után. A megújult épületbe úgy költöztünk be, hogy saját és pályázati forrásból infrastrukturális fejlesztést hajtottunk végre. Ennek keretén belül új eszközöket (három számítógép és monitor, nyomtató) vásároltunk, valamint környékünkön elsőként jelentkeztünk az újdonságnak számító HotSpot szolgáltatással, amely lehetővé teszi a vezeték nélküli, nagy sebességű internetelérést a hordozható számítógéppel rendelkezők számára. Nemcsak az ifjúságot, de a felnőtt lakosságot is elérjük olyan szolgáltatásokkal, melyek hasznosak, időt és pénzt spórolnak meg az embereknek. Sok közüzemi szolgáltató eltűnt a városból, megszűntek az ügyfélszolgálati irodák, így az ügyintézés nehézkesebbé vált, megfelelő információ hiányában pedig többszöri utazást igényel. A megfelelő információk általunk való összegyűjtése viszont nagy segítséget jelent a városban élő embereknek.

Ifjúsági közösségi tér

Az ifjúsági közösségi tér funkcióját a beindítást követően jó félévvel nyerte el. Az első félévben a tevékenységünk megismertetése volt a cél, iskolai közösségeket fogadtunk, a betérő emberekkel való hosszabb-rövidebb beszélgetések során igyekeztünk feltárni számukra, miről is szól valójában ez a ház.

Ennek eredményeként sikerült kisebb közösségeket segítenünk - zenekarok, színjátszó műhely, filmesek, osztályközösségek, tánccsoportok, ifjúsági újságírók, különböző érdeklődési körök mentén létrejött klubok, kulturált körülmények között szórakozni, játszani, kikapcsolódni kívánó fiatalok stb. –, és a ház aktív használói között tudnunk.

A több egyesület és a különböző közösségek által szervezett programokon túl a fiatalok, baráti társaságok egy részének találkozási pont, szabadidős kikapcsolódási lehetőség az állandóan elérhető különböző foglalkoztató eszközök (pingpong, csocsó, biliárd, a több mint 50 társasjáték) használata.

2007 novemberében megállapodást kötöttünk a Debreceni Esélyek Házával, melynek értelmében Esélypontot működtetünk Hajdúnánáson az Ifiházban. Ezen programjaink egy részének célja azonos az Országos Esélyegyenlőségi Hálózat legfőbb törekvésével: az esélyegyenlőtlenségek csökkentése. Így valósulhattak meg többek között az Esély osztályfőnöki órák, a kézműves foglalkozások, a nyugdíjas internettanfolyam, a hátrányos helyzetű gyerekek kirándulása, az Egyszülős klub, ingyenes jogi tanácsadás stb.

2007 második felétől igyekeztünk olyan találkozási pontokat szervezni a városban működő civil szervezetek számára, ahol egy-egy témával kapcsolatban szakemberekkel találkozhattak (pl.: Oktatási jogok biztosa, francia közművelődési szakemberek, NCA Regionális Kollégiumi tagok stb.). Munkánk célja az volt, hogy a szervezetek forrásszerzése hatékonyabbá váljon, illetve a közösségek információ-szerzési lehetőségei bővüljenek.

Az **Ifjúsági Ház** jelen sikerét az mutatja, hogy naponta két-háromszáz ember megfordul a házban, ügyet intéz, segítséget kér, különböző programokon vesz részt, programokat szervez magának, tehát hetente ezer-kétezer lakost elérünk szolgáltatásainkkal.

Az Ifjúsági Ház alapvető feladata, hogy a városban élő ifjúsági korcsoport számára alternatívát kínáljon az információhoz jutás, a közösségi művelődés- szórakozás tekintetében, a fiatalok autonómiáját és személyiségük kibontakozását elősegítse, illetve kis létszámú sportot kedvelő csoportoknak teret és lehetőséget biztosítson. Lehetővé tegye számukra a kultúrához és az információkhoz való hozzáférést annak érdekében, hogy a helyi társadalom életében aktív, felelős szerepet vállalhassanak.

Az ifjúsági ház nyitva áll minden fiatal előtt, megkülönböztetés nélkül, lehetővé téve a résztvevők közötti informális, baráti kapcsolatok kialakulását. Az ifjúsági ház fiatalokra irányuló, illetve velük együtt megvalósított közösségi programjai a szakmai feladatok fontos részét képezik, amelyek egyúttal a település szociokulturális szükségleteit, illetve az ifjúsági ház partnerei vagy más szereplők elvárásait is figyelembe veszik.

A művelődési és közösségi házakban megszokott programszervezési struktúrával ellentétben, a közösségi programok szervezése során nem cél a résztvevők toborzása szervezett, kötött időtartamú és szabályozott keretek között működő programon való részvételre, hanem az igények felmérése után lehetőségek felsorakoztatása, és a fiatalok által kiválasztott programok megszervezéséhez, megvalósulásához való segítségnyújtás.

Jelen pillanatban városunkban 9-10 azon közösségek száma, amelyek az ifjúsági ház közösségi terében dolgoznak, a már létező terveik megvalósításához keresnek infrastrukturális, illetve szakmai segítséget.

A programok szervezésében 10-12 fiatalra számítunk heti szinten, de több olyan program van, ahol külső segítséget is igénybe veszünk, ekkor a jól felépített kapcsolatrendszerünket használjuk és ápoljuk is egyben.

A kapcsolatok építése érdekében szakmai konferenciákon rendszeresen szerepelnek az egyesület képviselői, ennek eredményeképpen elmondható, hogy a tevékenységünket jól ismerik az országban. Plakátokon, kiadványokon, a városi intézmények képviselőin keresztül igyekezünk eljuttatni az információkat helyi szinten a lakossághoz, de a leghatékonyabb eszköz a személyes kapcsolat.

A több mint tízéves működés önmagában is siker. A siker hátterében sok pozitív szemléletű és aktív egyén van, akik boldogulni szeretnének Hajdúnánáson, és ha valamit nem találnak meg a város kínálatában, akkor igyekeznek azt önmaguknak létrehozni. Az egyesület alapvető célja és feladata volt megkeresni és meg is találni azokat a hiányterületeket, amelyekre a városban senki nem talál meg-oldást. Azokon a területeken tudtunk megmaradni, amelyeket más nem vállalt fel sem a piaci, sem az állami szférában: ilyen volt a mozi, a Teleház.

Mindezek mellett megkíséreltünk a városba olyan programokat is visszahozni, melyeknek voltak hagyományai korábban a településen, de azok valami miatt megszűntek, kikoptak az eseménytárból; ilyen volt a középszkolások 12 órás vetélkedője, a táborok. Ezeket fellesztettük, majd önjáróvá tettük a helyi pedagógusok közreműködésével.

A tízenkét év alatt mindig volt valami olyan cél, ami adott pillanatban az egyesületben dolgozó és körülötte tevékenykedő kreatív embereket egyúttdolgozásra és együttgondolkodásra készítette. Ennek következtében sok kis közösség jött létre az egyesület mentén. A siker sok munkával járt, amihez hozzátartozott a konfliktusok felvállalása is. A konfliktusok ellenére a helyi társadalom tagjai, a képviselő-testület, a helyi vállalkozók és intézmények is támogatták tevékenységünket, amely így szervesen illeszkedik a település vérkeringésébe.

A 2007-ben az önkormányzattal megkötött feladatellátási szerződésnek köszönhetően lehetőség van a feladatokra koncentrálni, és nem az ifjúsági ház napi működtetési nehézségeinek a megoldásáért való küzdelem a cél. Részben ennek köszönhető, hogy az egyesület gazdasági helyzete kiegyensúlyozott, másrészt annak, hogy jól meg tudta becsülni a költségeket, melyekhez megfelelő mennyiségű, igaz sok apró pályázati forrást tudott előteremteni.

A több, de kisebb forrásokra való támaszkodás nem tűnt jó stratégiának, hiszen szétaprózta az energiánkat, több munka a pályázatírás, a kapcsolattartás, a kommunikáció, a szervezés és az elszámolás is, amely a feladatok megvalósításától veszi el az erőforrást.

A tapasztalat azt mutatja, hogy hét-nyolc tevékenységet kell egyszerre koordinálni, hogy legyen belőle bevétel is, ami próbára teszi a rendelkezésre álló munkaerőt.

Nagyobb források megszerzése tehát hatékonyabb, mert egyrészt automatizmus vihető a későbbi forrásszerzésbe is, másrészt nem terheli túl a rendelkezésre álló kollegákat.

2008-ban szervezetünk sikeresen pályázott a Társadalmi Megújulás Operatív Program keretében a „Gyermekek és fiatalok integrációs programjai” című pályázatra, melynek eredményeképpen 2009

májusától kezdődően egészen 2010 októberéig új programokkal és szolgáltatásokkal tudjuk a fiatalokat és közösségeiket elérni.

A projekt komplexen tartalmaz munkaerőpiaci szolgáltatásokat, szabadidős közösségi programokat és közösségfejlesztési módszertani elemek megvalósítását, célcsoportjai a 14-29 év közötti gyermekek és fiatal felnőttek.

A programok legfőbb sajátossága, hogy nem a hagyományos, hivatalos intézményi keretek között zajlik (iskola, munkaügyi kirendeltségek), hanem a fiatalok által ismert és megkedvelt helyszínen (Ifjúsági Ház), személyre szabottan vagy csoportos keretek között, egyéni-, illetve közösségi igényeket figyelembe véve, a már megszokottól eltérő formákban, de szakmai hozzáértéssel.

Szervezetünk számára a humán erőforrás olyan kincs, amivel jól kell gazdálkodni, hiszen az a korosztály, amely működtetni képes a szervezetet, átmeneti életszakaszát éli, utat és helyet keres magának, a lehetőségekhez alkalmazkodik. Ennek következménye, hogy a diplomás fiatalok közül sokan elmennek a városból. Egyesületünk erre nem készült fel, utánpótlás gondjai vannak, noha Dániából, Angliából, Skóciából, Szombathelyről és Budapestről, Debrecenből is épül a kapcsolatháló, ami szükséges, de nem elég a működéshez.

Tovább nehezíti a helyzetet, hogy a helyi ifjúságot célzó stratégia részeként elsősorban a gyerekkorosztállyal kezdtünk el foglalkozni, kevesebb energia jut a középsiskolás korosztályra, amely rövid vagy középtávon utánpótlást jelenthetne. Ahogy a településen végzett ifjúsági felmérés eredményei is mutatták, ez a korosztály nehezen vonható be, nehezen mozdítható ki saját világából, inkább a kocsmát választja közösségi térnek.

(2005-ben Települési Ifjúsági Felmérést végzett az egyesület pályázati támogatással, amelynek során elsősorban arról kérdezte meg az ifjúsági korosztályt, miként vélekednek városukról, a város által nyújtott szolgáltatásokról, lehetőségekről, milyen igényeik merülnek fel, és milyen jövőt terveznek önmaguk számára. A felmérés célcsoportja azok a 14-29 éves fiatalok voltak, akik Hajdúnánáson élnek vagy tanulnak.)

Az elkövetkező időszak nagy kihívása azokra az igényekre való válasz, mely a közösségi művelődés azon jellegét tükrözi, ahol egyének csoportjai, illetve már meglévő közösségek aktív szerepvállalását segíti elő Hajdúnánás város közéletében.

Ez a tevékenység egy alulról építkező közösségi szerepvállalás, mely hosszú távon eredményezheti mindazt a célt, hogy a város lakossága igényt tartson olyan szolgáltatásokra is, melyet más közösségek, szakmai csoportok nyújtanak a mindennapjaikban a részükre.

Ez a szolgáltatás, mely közösségek munkáját segíti, komoly szakmai felkészültséget és az ifjúsági-, civil munkában való jártasságot igényli.

Az infrastrukturális háttér biztosítása lényegében a város illetve az ifjúsági ház által nyújtott adottságokat, lehetőségeket rejt magában, valamint olyan eszközrendszert, melyet vagy a közösség teremt meg magának, vagy a már meglévő eszközöket használva éri el céljait.

Szervezetünk krédója szerint a közösségi művelődés nem egyenlő a magas művelődéssel.

A település életképességéhez helyi kommunikáció, kapcsolatok és terek kellenek, amelyek hozzá tudnak járulni az emberek fejlődéséhez. „Ha kell, odaadjuk a kulcsot, és a használók majd tudják, mit kell csinálni.” – valljuk. „A felülről irányítotttságot kell megszüntetni, alternatívát kínálni, és azokat a beépített fékeket lazítani, melyek költségessé teszik ennek a szférának a működését.” A tapasztalatok szerint a kisebb települések ezt meg tudják valósítani, hiszen a költséghatékonyság hívta ezt a modellt életre, s ha működőképes, akkor a nagyobb városokban is be fog következni ez a váltás.

Annak ellenére, hogy a földrajzi környezet előnyeiből hasznot is húzhatna Hajdúnánás lakossága, hiszen három nagyváros van 50-60 km-es körzetben, ahol magasan kvalifikált emberek is találhatnak munkát, ezt nem használják ki. A város lakosai nem mobilak, nem szeretnek utazni, „röghöz kötöttek”. Ez persze feladatot jelenthet az egyesületünk aktivistáinak, hiszen a kereslet és az érdeklődés folyamatos maradhat ajánlatainkra.

Az Észak-alföldi Régióban működő civil szervezetek, amelyek ifjúsági közösségi teret működtetnek, felismerték azt a lehetőséget, hogy a közös problémákra közös megoldások találhatók, mely hatékonyabbá, és költségkímélőbbé teszi ezek orvoslását.

De egy dolgot nem szabad elfelejteni. Attól, hogy valami civil működtetésben van, nem jelenti azt, hogy olcsóbb lenne. Ugyanazok a költségek terhelik a szervezeteket, mint bármely más, akár önkormányzati fenntartású intézményt.

Ez a működtetési forma magában hordozza azt a közösségi szerepvállalást, mely az öntevékenységre, a közös felelősségvállalásra épít, és ez teheti nemcsak a társadalom egészére nézve társadalompolitikailag fontossá, hanem gazdasági szempontból is költséghatékonyá. Nem működtethető ez az alacsony küszöbű szolgáltatási intézményrendszer egy hosszú távú egységes támogatási rendszer nélkül. Szükség van ezen intézmények infrastrukturális fejlesztésére, a működési költségek biztosítására, illetve a jól felkészült szakemberekre.

Amíg nem történik érdemi előrelépés az ifjúsági munka területén, készülhetnek rendkívül jó tanulmányok és koncepciók, de a megvalósításuk csorbulhat, és nagy valószínűséggel a hosszabb távon várt eredmények is elmaradnak (a településen a fiatalok aktívan részt vesznek a közéletben, közösségi tevékenységet folytatnak, kezdeményezőkéességük fejlődik). Amennyiben a szervezet mégis oly elkötelezett az ifjúsági közösségi hely működtetése mellett, hogy a működtetés feltételeinek biztosítása érdekében a szakmai munka hatékonysága csorbul, hosszú távon kiégéshez vezethet, hiszen a fő cél, a fejlesztés nem tud hatékonyá válni.

Kormányzati, önkormányzati és szakmapolitikai összefogásra van szükség az előrelépéshez.

Az látható, hogy a folyamat elején tartunk, de azok az intézkedések, amelyeket mind a kormányzati oldal szereplői részéről, mind pedig a civil szféra részéről (helyi kezdeményezések erősítése, regionális kapcsolódási pontok kialakítása, nemzetközi kapcsolatok kiépítése) az elmúlt időszakban követhetünk figyelemmel, azt a jövőképet vetítik a társadalom felé, hogy az aktív állampolgár, a cselekvőképes ifjúság mítosza talán előbb-utóbb valóra válhat.

A leírtak egy közösség – az Okkal-Más-Okkal Ifjúsági Egyesület tagjainak, önkénteseinek, segítőinek, munkatársainak – gondolatai és elért eredményei.

Kihívás napja 2009

Klubfoglalkozás

Nyári utcazene

Nyugdíjas internet klubfoglalkozás

Éjszakai futás

Internet tanfolyam

Kézműves foglalkozás

„A VÁROS PEREMÉN” A HERÉNYI KULTURÁLIS ÉS SPORTEGYESÜLET EDDIGI ÉLETÉNEK ISMERTETÉSE

Kezdjük egy kis történelemmel

Herény ma a Vas megyei megyeszékhely, Szombathely északi városrésze, az 1950-ben történt egyesülésig önálló kisközség volt.

A régészeti kutatások szerint már a kőkorszakban lakott hely volt, de főként a rómaiak idejéből számtalan lelet került elő, sőt az 1992-ben talált 38 db I. századi aranypénz valóságos világszenzációnak számított. Minden valószínűség szerint egy erőd is állt itt Marcus Herenius parancsnoksága alatt.

Egyesek szerint a Herény név is innen származik, ezt azonban többen kétségbe vonják, mivel szerintük a Herény név egy ősi magyar nemzetséget rejt, akik valószínűleg Bulcsu vezér kíséretét alkották.

Helytörténeti kutatások során még sok-sok érdekességre bukkantak e lakóhelyet illetően, de most ugorjunk néhány száz évet.

Az 1900-as évek első fele...

Miért tartják fontosnak ezeket az éveket a herényi lokálpatrióták?

Talán azért, mert a Herényi Kulturális és Sportegyesület létrejöttét nagyban motiválta az, hogy apáink, nagyapáink elbeszélése és sokak gyermekkori élménye alapján az akkori faluközösség létrehozta a közösségi élet számtalan formáját, és a szocializmus bekövetkeztéig ez nagyszerűen működött.

A lexikon szerint 1930-ban 123 házból állt a kisközség és 1079 lelket számláltak, lakói főként mezőgazdaságból tartották el magukat.

Számtalan egyesület működött, voltak a jogilag bejegyzettek az Önkéntes Tűzoltó Testület már 1912-ben a Levente Egyesület 1924-ben, a Gazdakör 1922-ben alakult, a MANSZ helyi csoportja, az Iparos kör, a Sportkör, és a jogilag nem bejegyzettek, melyek főként egyházi jellegű szervezetek voltak: a Mária kongregáció és a KALÁSZ a lányok részére, a KALOT legényegylet, a Credo katolikus férfi-egylet, az Oltáregylet és a Rózsafüzér társaság, amely főként asszonyokból állt.

Ezeknek a köröknek mind voltak összejöveteleik, báljaik, zászlószenteléseik stb., melyek nem csak tagjaiknak, hanem az egész faluközösségnek alkalmat teremtettek az együttlétre.

Ebben az időben a tanító, a kántortanító és a plébános volt a helyi kulturális közélet „motorja”.

1932-ben - a nehéz gazdasági helyzet ellenére – aztán megépült a Kultúrház (mely jelenleg egyesületünk otthona, és a herényi közösségi rendezvények fő helyszíne) ezzel új lendületet kapott az akkori közösségi élet.

A korabeli sajtó így írt erről: „...egy nagyobb teremből és több szobából áll az épület, amely otthont ad majd a község egyesületeinek, gyűléseinek, ünnepélyeinek és népművelő előadásainak, és aminek építéséhez a földművelésügyi és népjóléti miniszter 10.000. pengő adománnyal járultak hozzá.”

Rendszeresen játszottak színdarabokat. Évente 3-4 darabot is betanultak, és ezekkel a közeli falvakban is felléptek.

A szocializmus évei 1950-89-ig

A régi idők ismerői és megélői szerint a kommunista hatalomátvétel kimutathatóan nagy törést okozott Herény életében. Igaz, hogy már 1939-ben felvetődött Herény egyesítése Szombathellyel, de az akkori községi vezetés ellenállt a bekebelezésnek – nem akartak a város peremén élni –, és ezt az akkori belügyminiszter is tiszteletben tartotta.

1950-ben már nem kérdezték a herényieket, hogy akarnak-e Szombathelyhez csatlakozni, hanem kész tényként közölték velük.

Ezt az idős herényiek a mai napig nehezen viselik...

A városhoz csatolással Herény megszerezte a város összes hátrányát és elvesztette a falu összes előnyét – fogalmazták meg többen akkor.

A szocializmus alatt Herény mint VIII. kerület „működött”. A 70-es évekig a hivatalos szervek nem szerették, ha valamit herényiként emlegetnek, így aztán ez újabb fájdalmas pont volt az itt élőknek.

1951-ben hiába újjátették fel a Kultúrházat - amit akkor csináltak azzal volt a legtöbb gond. A helybéliek nem érezték igazán magukénak a házat, hiszen közben elfojtottak minden önszerve-ződést, megszüntették az egyházi és civil szervezeteket.

Az 1970-es évek elején megszüntették az iskolát is, a tanítók – a szellemi mag – elkerültek Herényből. Ezzel a közösségi élet visszavonhatatlanul megváltozott.

Közben az 1960-as évek elején a televízió megjelenésével a Kultúrház átmenetileg újra közösségi színtér lett – hiszen a családoknál nem nagyon volt televízió –, de ez néhány év után újra visszaesett.

Aztán a 70-es évek közepén a Művelődési és Sportház Ifjúsági klubjaként üzemelve néhány évre visszahozott egy kis pezsgést, de aztán az anyagiak és a személyi feltételek hiányában kezdett minden lezúlni. A 70-es évek végétől már csak alkalmi rendezvények voltak, gyakorlatilag minden közösségi és kulturális élet megszűnt.

...És jött 1989... (de ennek is volt előzménye)

Herényben a Szent György búcsút megelőző szombaton – emberemlékezet óta – hagyományként élt a nők-nőtlenek labdarúgó mérkőzés. Ez az alkalom egyúttal egy közösségerősítő együttlét is volt. Egyrészt itt megküzdöttek egymással a fiatalok és a kevésbé fiatalok, és az ezt követő 3. félidőt pedig a találkozások örömeinek, az embereket foglalkoztató kérdések kibeszélésére használták fel.

1989 tavaszán éppen egy ilyen esemény 3. félidejében merült fel a gondolat, hogy alapítsunk egyesületet a fiatalok sportolási lehetőségeinek jobb kielégítésére.

Mivel előtte pár hónappal megjelent Egyesületi törvény már lehetőséget adott – első neki-buzdulásából –, megalakításra került az Arborétum Herény SE azzal a céllal, hogy rendszeres sportolást, testedzést, felüdülést biztosítson, és a közösségi élet kibontakozását elősegítse Herényben.

Ekkor a sportban láttuk az összetartó erőt, focicsapatot szerveztünk, és egyéb sport-szabadidős alkalmakat. Ennek kapcsán a Kultúrház sorsa is újra és újra napirendre került, mivel ott csak nagy küzdelem és állandó „harcok” árán sikerült helyet kapnunk.

Aztán 1993-ban megtudtuk, hogy eladni szándékoznak az épületet (lovardának), ekkor felhívásokkal, szórólapokkal mozgósítva próbáltuk ezt megakadályozni. Mivel a „*hivatal mindent bevetett*”, hogy megakadályozza az Arborétum Herény SE- fellépését ez ügyben, ezért 1994-ben a Kultúrház meg-mentése érdekében 34 fővel (akik között volt mérnök, tanár, vállalkozó, hivatalnok, diák és kétkézi munkás, tehát szinte minden réteg képviselve volt) megalakítottuk a Herényi Kulturális és Sport-egyesületet, döntően azokkal, akik az előző egyesületnek is tagjai voltak.

Aztán 2 évi kemény küzdelem következett, szinte havonta tárgyalás az Önkormányzattal, a Művelődési és Sportházzal, újabb és újabb szerződés-változatok, és mivel nagyon fogyott a türelmünk, ezért 1996 júniusában – bár nem értve egyet mindenben a „diktált” szerződéssel – aláírtuk a szerződést, mellyel 10 évre ingyenes használatra megkapjuk a Kultúrházat.

És megkezdődött a munka...

Társadalmi munkában elvégeztük a ház belső felújítását, és új kerítést készítettünk több mint 1 millió Ft értékben. Elkészült az udvar parkosítása szintén társadalmi munkában, melynek az összértéke megközelítette a 800 ezer Ft-ot és egy szerszámos kisház is építettünk kb: 600 ezer Ft értékben.

Közösségi együttléteket szerveztünk, ahol vidáman, jó hangulatban, de egyesületünk mellé állítottuk az embereket. Egyesületünk a Kultúrház működtetésének átvételekor szinte üresen – 62 db szék és 3 asztal – vette azt birtokba, mely azóta is évről évre gazdagodva egyre színvonalasabb közösségi házzá vált. Megemlítem, hogy az 1996-ban kb. évi néhány 10 ezer Ft-os költségvetésből gazdálkodtunk, most 2008-ban ez meghaladta a 20 millió Ft-ot. Mindezeket csak úgy tudtuk elérni, hogy személyes kapcsolatokon keresztül a helyi intézményeket, gazdálkodó szervezeteket és vállalkozókat megnyertük ügyünknek. Ez kezdetben nehezebben ment, de amikor látták, hogy van értelme az adakozásnak, a segítségnek, hogy szépül és fejlődik a Kultúrház és a közösségi élet is, egyre többen és többen álltak mellénk.

A Herényi Kulturális és Sportegyesület egyik fő célkitűzése az volt, hogy a Herényi Kultúrházat megmentse a teljes lepusztulástól, abba új életet leheljen, és azt a közművelődés, a kultúra, az ismeretterjesztés és a közösségi élet színterévé tegye. Másik fontos célkitűzése volt a helyi hagyományok, emlékek megőrzése, és az őseink iránti tisztelet elültetése az itt élők körében.

Tevékenységünkkel a herényi városrész életébe új szint vittünk, rendezvényeinkkel a közösségi összefogásnak olyan kereteit teremtettük meg, ahol a sok évtizedes tradíciókban gyökerező herényi lokálpatriotizmus újra életre kelt.

Munkálkodásunk során alkalmi hangversenyek, kiállítások, ismeretterjesztő előadások, kirándulások mellett kézimunkaszakkör, asszonytorna, nyugdíjas kör, keresztény ifjúsági csoport, karate, sakk, teke, labdarúgás, kispályás labdarúgás, bélyeggyűjtő kör, íjászat, kézműves játszóház és egy állandó helytörténeti kiállítás szervezésével rendszeres találkozási és művelődési lehetőséget adtunk az itt élő különböző korosztályoknak.

Külön kiemelem az 1999. év legnagyobb szabású rendezvényét, a „Régi herényi emlékek” című helytörténeti kiállításunkat, mely bemutatja a település történetét a római kortól az 1950-ben történt Szombathelyhez csatolásig, amely jelenleg is állandó kiállításként megtekinthető. Ez a kiállítás „óriásit lökött” a népszerűségünkön. Ezután tapasztaltuk meg az emberek és a vállalkozók még nagyobb elismerését.

2000-ben a Herényi Hősi Emlékmű restaurálását kezdeményeztük és valósítottuk meg lakossági és önkormányzati segítségével.

2001-ben megtörtént a Kultúrház parkosítása.

2002-ben megszerveztük az I. Herényi Közösségi Napokat és a Herényből eltávozottak találkozóját.

2003-ban – látva, hogy milyen kertészeti értékek vannak lakóhelyünkön (az országban egyedülálló módon 35 kertészet és kertészeti vállalkozás él illetve működik alig 1 négyzetkilométeren) – egyesületünk szervezőmunkájának köszönhetően létrehoztuk az I. Herényi Virágút című virág- és dísznővény kiállítást és vásárt kulturális és szabadidős programokkal fűszerezve. A kb. 20 ezer látogatónak úgy érezzük, felejthetetlen élményt szereztünk, de nem utolsósorban a herényi lakosok öntudatát és lokálpatrióta érzéseit jelentősen fokoztuk. Azóta minden évben ez a különleges rendezvény a herényi városrész nagy eseménye és már az egész Dunántúlon híressé vált.

2004-ben az Önkormányzat segítségével sikerült egy Ifjúsági és Információs pontot létrehozni, ahol több számítógép segítségével – főként a fiatalokra alapozva – az internet nyújtotta lehetőségeket kiaknázva új dimenziókat adhatunk a lakóterületünkön élők számára. Mindezek mellett még több kiállítás, élménybeszámoló, ismeretterjesztő előadás szervezésével színesítettük mindennapjainkat.

2003 körül már látszott, hogy kinőttük a Házunkat, így a bővítés lehetőségeit kezdtük keresni. Vezetőségi tagunkat, Kiss Beatrixot és férjét, Hajdu Istvánt megbíztuk, hogy készítsen terveket a Ház bővítését illetően. (Ekkor még nem tudtuk, hogy fogjuk kifizetni.) Szerencsére az önkormányzat is partner volt terveinket illetően, így amikor lehetőség volt pályázat beadására, már készen várhattuk azt. Elmondhatjuk, hogy eddigi eredményeinket a helyi lokálpatriotizmusra épített közös összefogással, és a határozott érdekképviseléssel lehetett elérni. Az évek múlásával a „hivatalos szervek” is meghajoltak – ha nem is örültek – a kéréseink előtt, mi-vel ők is látták, érezték a hátunk mögött lévő közösség támogatását.

Egyesületünk rendes tagjain (2009. április 30-án 46 fő) kívül rendkívül sok pártoló taggal és szimpatizánssal (kb. 100-120 fő) rendelkezik, akik sok-sok önkéntes munkával tevékenyen részt vesznek a rendezvényeink sikeres lebonyolításában.

Jó kapcsolatot alakítottunk ki a városrész gazdálkodó szervezeteivel, vállalataival és intézményeivel. Példaként említjük a Prenor Kertészeti Kft.-t és a Starkl Kft.-t, a Gothard Obszervatóriumot, de a helyi vállalkozók is – lehetőségeik függvényében – rendszeresen támogatják egyesületünket. Szombathely többi peremkerületében lévő civil szervezetekkel is folyamatos kapcsolatot tartunk fenn.

Városunk közművelődési intézményeivel (MMIK, Levéltár, Múzeum, Könyvtár) is jó kapcsolatot sikerült kialakítani, sok segítséget kapunk tőlük munkánkhoz, ami szakmai programjaink során jól kamatozik.

Kiemelkedik együttműködésünk a szomszédos Gothard Jenő Általános Iskolával, mely igen sokrétű: a tanulók műsoraikkal lépnek fel rendezvényeinken, egyesületünk pedig az iskola munkájához nyújt segítséget.

Egyesületünk alapító tagja a 2005-ben alakult Civil Községi Házak Magyarországi Egyesületének, mely a közösségi színtereket működtető civil szerveződések érdekvédelmét és szakmai segítségét szeretné ellátni. Az a megtiszteltetés ért bennünket, hogy Egyesületünk képviselőjét bevásztották az országos vezetőségbe a Nyugat-dunántúli Régió képviselőjében.

Tagjai vagyunk még a Nonprofit Humán Szolgáltatók Országos Szövetségének, és alapító tagjai vagyunk a Szombathelyi Civil Kerekasztalnak is.

Szombathelyen MJV Önkormányzatával az alakulás óta szintén a szoros és jó együttműködés a jellemző. Nagy sikernek tartjuk, hogy a Szombathelyi Önkormányzattal közösen, pályázatot nyertünk egy „Szombathely térségi Turisztikai Kerékpáros és Kulturális centrum” kialakítására, melynek segítségével az eddigi kb. 150 m²-es épület 560 m²-re bővül. Ennek megvalósítása 2006 augusztusában kezdődött és 2007. április 28-án megtörtént az ünnepélyes átadása.

Eddigi munkánk elismerését is bizonyítja, hogy 2006 szeptemberében újabb 10 évre használatbavételi szerződést kötött egyesületünk az önkormányzattal az épület további működtetése céljából, mely a *Herényiek Háza* nevet kapta.

Az új közösségi Házunk átvételekor új dilemmák is megfogalmazódtak az egyesület tagjai fejében a jövőt illetően:

- A ház üzemeltetésének költségeire jelenleg még csak becsléseink vannak.
- Előreláthatólag az üzemeltetés költségeinek egy részét, kb. 1/3-át tudjuk csak várhatóan előteremteni pályázatokkal és szállás bevétellel.
- Az önkormányzati megszorítások miatt várhatóan nem bővül Szombathely város részéről a támogatás, állami támogatásra pedig nem számíthatunk.

Ebben a bizonytalan helyzetben is megpróbáltunk a pozitív elemekre koncentrálni, így

- Újabb 10 éves használatbavételi szerződést kötöttünk 2006 szeptemberében a helyi önkormányzattal.
- Az építkezéssel kapcsolatos projekt előírásai szerint minimum 5 évig változatlan üzemeltetést ír elő, amit az Önkormányzat is vállalt.
- Az eddigi összefogás tovább erősödik, és ha jól csináljuk, akkor mindig lesznek támogatóink.

A fentiekén kívül még sok kérdést vetett fel az újjáépített ház: sok-sok új lehetőséggel és egyben sok új gondnal. Ezen gondok problémák megbeszélésére 2 napra elvonultunk Velembe egy kis eszmecserére Pósfay Péter segítségét igény bevéve. Sok új ötlet született, de felerősödtek bizonyos problémák is, amelyek a későbbiek során – az összetartásnak is köszönhetően – aránylag kisebb konfliktusokkal megoldódtak.

Egyszerre bele is vágtunk egy 1%-os kampányba is, hiszen ki kellett használnunk azt a tényt, ami az új közösségi ház létrejöttével előállt, és melynek eredményességét a több mint 800 ezer forint támogatás bizonyította. Előtte évente átlagosan 2-300 ezer Ft körüli összegben részesültünk.

Óriási kihívásnak éreztük, hiszen az addig 150 m²-es kis „falusi” családi hangulatú Kultúrházból egyszerre egy 560 m²-es, több szinttel rendelkező közösségi ház lett, amelynek közösségi feladatai mellett egy kerékpáros kulturális centrum funkcióját is el kellett látni.

Eddig is a lelkesedésünkre, kreativitásunkra és pártolóink önzetlen támogatására számítva neki-vágtunk az „új korszaknak”.

Még a hivatalos megnyitó előtt meghívtuk a környék lakóit és egyesületünk támogatóit egy kötetlen házbejárásra. Ezzel is arra szeretnénk volna ösztönözni lakótársainkat, hogy minél előbb vegyék birtokukba a házat, gondolkodjanak, mi minden jót lehet itt majd csinálni.

Az azóta eltelt időszakban napról napra egyre inkább belakjuk az új házunkat.

Régi körök új erővel kezdték belakni az új helyet, és emellett új körök indulását inspirálta az új ház.

Új körökként jelentek meg a kismamák életét megkönnyítő baba-mama klub és egy lappangó igényt kielégítő magyarnóta és népdalkör.

A 2007. év során számos rendezvényt sikerült megrendezni, kezdve a kerékpártörténeti kiállítástól, a herényi római kori aranypénzleleteket bemutató kiállításon, könyvbemutatón, konferenciákon keresztül.

Tevékeny közreműködői voltunk a szombathelyi Civil Kerekasztal létrehozásának, és Szombathely városának kulturális életében egyre jelentősebb szerepet töltünk be.

Rendszeres táncházainkkal olyan találkozási lehetőséget adunk a néptánc iránt érdeklődőknek, amit városunkban máshol nem találnak meg.

A Virágos Magyarország versenyben résztvevő városunkat 2007-től nagy erővel segítjük egyrészt azzal, hogy a Herény Virágút című virág- és dísznövény kiállítást és vásárt 2003-tól minden évben megrendezzük, másrészt azzal, hogy egy intenzív kampány szervezésével városunknak az országos versenyben való eredményes részvételét segítjük. A zsűri értékelése szerint a civil kezdeményezések nagyon pozitív szerepet játszottak abban, hogy 2008-ban Szombathely városa nyerte el Magyarország legvirágosabb városa címet.

Elindítottuk a régóta elfelejtett mozit. Felhasználva a technika adta lehetőségeket, már nem a hagyományos filmes, hanem a dvd-s változatával álltunk a közönség elé. Kicsiknek nagyoknak egyaránt.

2007 óta évente szakmai kirándulásokat szerveztünk Kajdacsra, Komáromba és Hajdúnánásra, ezáltal sok hasznos tapasztalatot szereztünk civil barátainktól, és a kirándulásokkal közösségerősítő céljainkat is elértük.

Az évek múlásával egyesületünk hírneve egyre erősödik, évről évre újabb és újabb önkéntesek jelennek meg egyesületünk életében. Az új ház új lehetőségeket akumulál, aminek szeretnénk minél magasabb színvonalon eleget tenni.

Most, 2009 második felében nem könnyű a helyzet a civil fronton sem, de bízunk a helyi közösségben, ami eddig is átsegítette a nehézségeken az egyesületet, mert úgy gondoljuk, nem lehet csak mindent pénzben mérni, mi a közösségre építünk.

Római kori aranypénzek

Az első írásos dokumentum 1263-ból származik

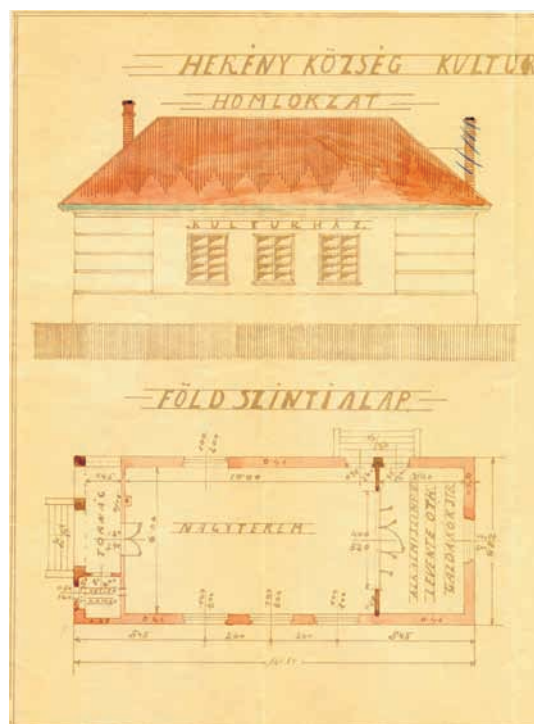
A Kultúrház megépítése előtt főként az iskola és a kocsmá volt a közösségi élet színtere

Egykori képeslap és a ház tervrajza

Nősök –nőtlenek 3. félideje

1990-es évek kultúrháza

és udvara

Herényi virágút

Lyra mozink kicsiknek, nagyoknak

Gasztroklub fiataloknak

Rendszeres kerékpártúráinkon szívesen vesznek részt más városrészből is

Iskolai színelőadás

Kézműves foglalkozás a diákoknak

Velemi megbeszélés

A herényiek

Polgármesteri hivatal küldöttsége

Karatésaink

Közösségi napok gyermekfoglalkoztatója

Gyermekek kézműves foglalkozása

Nyugdíjas kör találkozója

Sakkozóink

Nyugdíjas kör

Hősi emlékmű

Labdarúgóink

Baba-mama klub

Nótakör

Könyvbemutató

Kerékpártörténeti kiállítás és kerékpáros ügyességi verseny

Sanzonest

Táncházi hangulat

Virágos hangulatban...

Francia barátaink vezetőségi tagunk
kertészetében és Velemben

Több, mint egy évtizeddel ezelőtt Túrístvándi is azok közé a kistelepülések közé tartozott, ahol az infrastruktúra és a közösségi szolgáltatások fokozatos leépülésével, a munkanélküliség növekedésével, a mezőgazdasági termelő szervezetek megszűnésével a lakosok számára egyre inkább a településről való elvándorlás, a közelebbi vagy távolabbi nagyvárosba való beköltözés jelentette az egyetlen színesebb jövővel kecsegtető álmot. Nem volt a településnek – és talán azt is mondhatjuk, hogy a térségnek sem – olyan megtartó ereje, ami az itt élő fiatalokat ittmaradásra motiválta volna.

Mára Túrístvándi olyan igazi közösséggé kovácsolódott össze, amely kész arra, hogy fejlesztéseket fogadjon be, és önmaga is komplex fejlesztéseket generáljon az idegenforgalom, a közművelődés vagy akár a foglalkoztatás területén. Ehhez azt gondolom, nagymértékben volt és van szükség arra a közösségfejlesztő folyamatra, ami a településen 1996 telén elindult és máig tart. Nagyon fontos volt, hogy már az első pillanatban rendelkezett a vezetés határozott célkitűzéssel, mellyel a település térségbeli helyét kijelölte, és melyben a helyiek számára is meghatározott szerepet vállalt fel. Ez a stratégiai cél mindmáig él: „Túrístvándi lesz a térség idegenforgalmi és kulturális központja”. Mára ez a stratégia annyiban változott, amennyit az elmúlt közel 14 év önkormányzati tapasztalata nyújtott számunka, s melyet Széchenyi István Magyarország kiváltságos lakosaihoz írt levelében az alábbiak szerint fogalmazott meg:

„Rajtunk nem fog segíteni, de nem is segíthet senki más, csak mi magunk”

Így mára községünk gazdasági célja az Önfenntartó Túrístvándi megteremtése, mely szolgálja, elősegíti azt az 1996-ban kitűzött célt, hogy Túrístvándi turisztikai és kulturális központja legyen a térségnek. Ezt a folyamatot kívánom bemutatni, melynek megvalósításában segítségemre volt közreműködésével Túrístvándi lakossága, a mindenkori képviselő-testületi tagok, az intézmények vezetői és dolgozói.

Túrístvándi Szabolcs-Szatmár-Bereg megye észak-keleti csücskének a szatmári tájegységében, az Erdőháton található, Fehérgyarmattól 15 km-re, a Kölcse, Szatmárcseke, Tiszakóród és Körmörő által közrefogott Szatmári Tiszahát területén. Népességének száma 775 fő.

A település a Túr folyó által alkotott félszigeten, az Erdőhát és a Tiszahát határán, a Túr szabályozás előtti ágán helyezkedik el. A folyó a községet 99 kanyarral öleli körül.

Túrístvándiról Túr néven már van adat a Várad regestrumban, melynek eredetijét Kalán prépost, királyi udvari jegyző készítette. Az eredeti kéziratot az 1142 évből keltezve, a pannonhalmi Szent Benedek levéltárban őrizték II. Géza király idejében. A település nevét a XII. században Istvándira változtatták a Kölcsei nemzetség fiáról. 1315-ben a Kölcsey család birtoka volt, 1344-ben I. Lajos adta vissza a hűtlenség miatt elkobzott Istvándit a Kölcseyeknek. Ettől kezdve általában a Kölcsey és a Kende családok voltak a földesurai, de 1512-ben már a Perényieknek is volt benne részük.

1908-ban veszi fel a Túrístvándi nevet megkülönböztetésül a határában folyó Túr folyóról.

Közigazgatásilag Istvándi 1860-tól a Szamosközi, 1870-től a Fehérgyarmati első járáshoz, 1876-tól a Fehérgyarmati járáshoz tartozott. A XX. század elejétől a Fehérgyarmati járás községe. 1989. július 1-jétől Fehérgyarmat városkörnyéki községe, 1991-től önálló. Az 1995. évi közigazgatási besorolás szerint rangja: község.

Túrístvándi számos építészeti, történeti emlékkal büszkélkedik. Az ipartörténeti szempontból egyedülálló vízimalom, amely egész Európa egyetlen ilyen felépítésű és méretű, mai napig működőképes vízimalma, átélte az évszázadok viharait, változásait. A három, a lapátokkal együtt 6 méter 20 cm átmérőjű kerekkel működő alulcsapott vízimalom nyugati oldala a partoldalba van építve, a többi része cölöpökön áll. Építését a XVIII. század végére teszik. 1952-ig használták.

Móricz Zsigmond 1885-től 1887-ig itt járt iskolába, a volt református iskola és tanítói lakás közvetlen szomszédságában. Apja vagyoni bukása után nagybátyjához költöztek, aki Kende Zsigmond uradalmi kovácsa volt. Vallomásaiban az Istvándiban töltött éveket „jellemformáló kohónak” nevezte. Emlékét egy márványtábla őrzi a kovácsház falán.

A református templom gótikus eredetű műemlék. Egy korabeli oklevél szerint 1315-ben Túr-istvándinak már volt kápolnája. A templom az 1470-80-as években épült gótikus stílusban. Öt méternél magasabb mérmíves terméskőből faragott bejáratú ajtaját, nagy és rendkívüli széperzékről tanúskodó ablakait csúcsívkben más-más kiképzéssel, középen kis kerek ablakkal, valamint diadalívét Mátyás király kőfaragói készítették. Ezeket az idők folyamán bevakolták. Az 1970-es árvíz után helyreállították, s így a környék egyik legszebb kiemelt műemlék temploma lett.

A 80-as években még négy népi lakóház is állt a faluban, illetve a favázas csűr a Rákóczi út 45. szám alatt. Ez utóbbit az mentette meg, hogy a Nyíregyházi Múzeumfaluba került. Külön értéke a szatmári lakóház típusnak a faragott tölgyfaoszlop és könyökfa megoldás. Bár jelenleg nem rendelkezik védelemmel, mégis említésre méltó a Kende-kúria. A mai épület az 1800-as évek közepe táján épülhetett, szabadon álló klasszicista formában. A kéttraktusos épület kutatást és rekonstrukciót érdemelne, és a helyileg védhető épületek közé kellene sorolni. Túr-istvándi mindösszesen 248 lakóházzal és teljes körű közigazgatási infrastruktúrával rendelkezik, körjegyzőségi székhely. 2004. július 1. óta Kömörő községgel van körjegyzőségben, 2009. január 1-jétől Nagyar község is csatlakozott a meglévő körjegyzőséghez.

Általános iskola 250 éve működik a településen. Molnár Mátyás nevét viseli, aki helybéli tanító volt, és aki később a Vajai Múzeumot alapította. Ma már intézményfenntartó társulásban működik Kömörő községgel a 8 osztályos általános iskola és az óvoda. Túr-istvándi a székhelye az iskolafenntartó társulásnak, míg Kömörő az óvodafenntartó társulásnak a székhelye.

Túr-istvándi Község Önkormányzata látja el 2009. január. 1. óta hét település teljes körű szociális alapszolgáltatási feladatait: így a házi segítségnyújtást, szociális étkeztetést, nappali ellátást, (idősek klubja és fogyatékosok nappali intézményén keresztül) családsegítést, gyermekjóléti szolgáltatást. (Korábban is székhelye volt a község a családsegítés illetve gyermekjóléti szolgálati feladatoknak 5 településnél.) Támogató szolgálatunk 19 településen biztosítja a fogyatékkal élőknek a mindennapi élet-hez a segítséget abban, hogy saját lakóhelyükön a családban tarthatóak legyenek az ellátottak. A községben vezetékes víz, gázellátás van, azonban még hiányzik a szennyvízhálózat kiépítése.

A településen élők életminőségének javulásához hozzájárulnak azok az infrastrukturális beruházások és eszközbeszerzések, amelyeket az elmúlt évek fejlesztései hoztak magukkal.

1999-ben úgy határozott a község, hogy Teleházat hoz létre, amelyhez a Szatmárcsekével közös tulajdonú közhasznú társasággal pályázatot nyújtottunk be. A pályázat megvalósítása során - amely talán az első sikeres mérőföldkőnek tekinthető a településfejlesztés folyamatában - Túr-istvándi község önkormányzata biztosította az intézményhez az alapinfrastruktúrát, a Teleház működtetéséhez szükséges személyi feltételeket pedig megyei munkaügyi központos finanszírozással lehetett megoldani.

A Teleház létrehozásával az elsődleges cél az volt, hogy információhoz és internet-elérési lehetőséghez jusson Túr-istvándi község, illetve a környező települések lakossága. A fejlesztésekhez szükséges humán infrastruktúrát jelentette a kezdeteitől fogva az itt élők számára a teleház. Itt információhoz juthatnak, pályázatot készíttethetnek, segítséget kaphatnak a pályázati elszámolásokhoz, könyvelési szolgáltatást vásárolhatnak, szakképzettséget, szakmai képeztést szerezhetnek, hogy a legfontosabbakat emeljem ki a szolgáltatási palettából.

A sikeres beruházás ellenére a település telefonrendszerének technikai sajátossága miatt 2002-ig nem tudott az internet-hozzáférés megvalósulni, de a Teleház elindítása olyan folyamatokat generált, amelyek hosszú távú hatással lettek a település életére.

A Teleháznak óriási szerepe volt abban, hogy az emberek elkezdtek falusi vendéglátással foglalkozni, hiszen az infrastrukturális fejlesztéshez szükséges pályázatai tanácsadást a Teleház biztosította az érdeklődő lakosok számára.

1996-ban az újonnan megválasztott képviselő-testület elsődleges feladata az volt, hogy megvizsgálja, milyen kitörési lehetőségei vannak Túr-istvándi községnek. Mivel a településen található a Közép-Európában egyedülálló, ma is működőképes műemlék vízimalom, egyértelmű volt, hogy az idegenforgalom fejlesztése felé kellene elindulni a településnek. A vízimalomnak, bár már ekkoriban is szép számú látogatója volt, a településen nem létezett sem olyan idegenforgalmi attrakció, sem bármiféle olyan szolgáltatás, amely hosszabb ideig itt tartotta volna a turistákat.

Ebben az időszakban már elkészült a Vízimalom panzió, de még vendégforgalom nem volt. 1997-ben tájékoztatást tartottunk a községben a falusi vendégfogadás lehetőségeiről. Sajnos, erre a megbeszélésre mindösszesen egy érdeklődő jött el. A következő alkalommal már közel 50 fő vett részt a térségből. A községi önkormányzat segítségével (pályázatírási tanácsadása mellett) három vendégház alakult 1998-ban. S gyakorlatilag ez mutatta meg a szükségességét annak, hogy milyen nagyon fontos a humáninfrastruktúra biztosítása. Az első sikeres vendéglátók példája egyfajta bizalmat épített ki a település vezetősége és a helyiek között, mely ma már a szokatlannak tűnő elképzelésekhez is könnyebben megteremti az elfogadást.

Mára kb. 280 vendégágygal rendelkezik a község, és a térség legnagyobb vendégforgalmát bonyolító településévé nőttük ki magunkat az elmúlt években. 2006-os adatok szerint az Észak-alföldi Régióban 14. helyen van Túristvándi szállásforgalomban, míg ez szintén statisztikai adatok szerint Magyarországi viszonylatban 201. helyet jelent.

A Teleházat működtető Non-profit Kft. mára sokkal szélesebb szolgáltatási kört lát el, mint a kezdeti időszakban. Elsődlegesen biztosítja a fejlesztésekhez szükséges humán infrastruktúrát, és így a település lakosságának a segítségére van. Ma már nemcsak Túristvándi települést, hanem a kistérséget is ellátja, hiszen 1999 óta több, mint kétezren vettek részt valamilyen, itt megszervezésre kerülő képzésen (cigány közéleti képzés, mérlegképes könyvelői képzés stb.).

Büszkék vagyunk arra, hogy a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei illetve most már az Észak-alföldi Regionális Munkaügyi Központ megyei szervezetének meghívásos közbeszerzési eljárásain folyamatosan részt vehetünk, és munkaerő-piaci szolgáltatásokat nyújthatunk a kistérségben élő munkanélküli lakosság számára.

Korábban részt vettünk a távmunka programban is, ahol 10 fő távmunkás került alkalmazásra a Teleház keretén belül. Sajnos, ez a program a további foglalkoztatási kötelezettség lejártával kimerült. Néhány távmunkás foglalkoztatására ennek ellenére minden évben sor kerül, amikor pályázatírás vagy rendezvényszervezési időszak van.

A Teleház ma már a pályázatírási- és tanácsadási szolgáltatás mellett, az internet- elérési lehetőség biztosítása és képzések szervezése mellett – amiben a két főállású közművelődési szakember folyamatosan részt vesz – könyvelési és adózási tanácsokat is nyújt, és közel 100 őstermelő részére biztosítja az elektronikus ügyintézkést. Ez elsősorban adó- és társadalombiztosítási ügyeket jelent, de 15 vállalkozásnak teljes könyvelési szolgáltatásokat is nyújt a Kft.

A Teleház jövőbeli fejlesztési elképzeléseit elsősorban nem a szolgáltatások bővítése jelenti, hanem a Teleháznak helyet adó épület felújítása, illetve kibővítése, hiszen folyamatosan bebizonyosodik, hogy a Teleház által biztosított közösségi tér kicsi a helyi közösség számára. Jelenleg nem tudunk minden tevékenységhez megfelelő teret hozzárendelni, ezért bízunk abban, hogy 2009/2010 folyamán pályázati támogatással elérhetővé válik egy integrált közösségi szolgáltató tér kialakítása.

Az elképzeléseink szerint itt kerülnek majd elhelyezésre a helyi civil közösségek, és lehetőség lesz majd arra is, hogy az amatőr színjátszó csoport is megfelelő körülmények között tudjon előadásokat tartani egy nagyobb befogadó térrel rendelkező helyiségben.

Az integrált közösségi térben mindazok a programok színvonalas és európai környezetben lesznek megvalósíthatók, amelyek jelenleg is nagy számban vonzzák a helyi lakosokat, hiszen vannak olyan rendezvények a településen, amelyeket nem az ide látogató vendégek számára szervezünk, hanem önmagunkért. Nagy érdeklődés mutatkozik az effajta programok iránt, ilyen volt a Mindentudás Egyeteme Klub és a filmklub, amelyeken volt, hogy 70 érdeklődő jelent meg alkalmanként Túristvándiból és körzetéből (Mátészalka, Vásárosnamény). A közművelődési szintű munka, amit a Túristvándi szakemberek végeznek, példaértékű a térségben. A Fehérgyarmati Kistérségben 49 település található, főállású közművelődési szakembert Túristvándin kívül 3 település foglalkoztat: Tunyogmatolcs, Méhtelek és Fehérgyarmat. Művelődési ház régóta működik a településen, de 1993 és 2003 között volt egy átmeneti időszak, amikor különböző okok miatt bezárták. 2003-ban jutott el a község önkormányzata oda, hogy programjait már nem tudta szakember segítségével bonyolítani, és ekkor került sor egy főállású művelődési szakember alkalmazására. Két évvel ezelőtt egy pályakezdő fiatalot is felvett az önkormányzat, így most már két főállású alkalmazott van, akik a település közösségeért, művelődéséért felelősek, illetve szervezik a település kulturális életét.

Két olyan helyi rendezvény is nagy népszerűségnek örvend a lakosok körében, amit a település közössége saját magának szervez. Ezért a két napért érdemes Túristvándiban polgármesternek lenni, hiszen ezeken az alkalmakon kicsinek bizonyul a művelődési ház nagyterme, 120-150 fő vesz részt

ezeket a bensőséges ünnepeken. Az egyik az Anyák napja, amikor a gyerekek a település minden édesanyjának, nagymamájának, nevelőanyjának egy meghatározó programot szerveznek, és amikor olyan szeretetet kap az ember vissza a gyerekektől, amiért érdemes dolgozni. A másik ilyen program a Mindenki Karácsonya ünnepség. Ilyenkor a település közössége saját magának olyan előadásokkal készül, amelyek mindenki számára feledhetetlen karácsonyi hangulatot teremtenek. Nagyon fontosak számunkra ezek a közösségi alkalmak, mert hiszek, hiszünk abban, hogy csak a helyi közösségre épített fejlesztések hozhatnak eredményt, tartós változást a település fejlődésének folyamatában. Nagyon fontos megőrizni a helyi emberekben rejlő évszázadokon keresztül átörökölt tudást, melyeket még őriz az idősebb generáció, és ezeknek az átadására meg kell teremteni a lehetőséget. Ez nagymértékben járul hozzá véleményem szerint a helyi közösség megtartásához és a közösségi építkezéshez.

Speciális fejlesztési célcsoport a település fiatalosága. 1998-tól működik a településen ifjúsági önkormányzat. Beke Palitól, Vattay Dénestől hallottam először a francia modelltől, és az akkor már Magyarországon is található néhány példáról. Így az első önkormányzat, kicsit felülről szervezetteren elsősorban azért jött létre, hogy a településen újra induljon a futbalcsapat, de miután ezt a célt megvalósították, gyakorlatilag nem nagyon működött a gyerekek az ifjúsági önkormányzatot. Az ifjúsági önkormányzat a nagy önkormányzat mintájára jött létre, első alkalommal 14-30 éves korig voltak választók és választhatók az ifjak, négy évig tartott a mandátumuk. Az elmúlt évek tapasztalata alapján mára ez úgy változott, hogy 12-25 éves kor között választhatnak és választhatóak a fiatalok, és két évig szól a mandátum, hiszen életkorukból adódóan ebben a korban a leggyakoribb az életükben a változás, ami nagyban befolyásolja a helyi közösségért végzett munkára áldozott időt.

2002-ben a nagy önkormányzati választáson egyik legfajszínűsőbb kérdéssé az vált a felnőtt lakosság részéről, hogy miért nem szervezik meg újra az ifjúsági önkormányzatot. Ezért is tartotta fontosnak a képviselő-testület azt, hogy legyen egy olyan felnőtt segítő, aki részt vesz a fiatalok programjainak szervezésében. Így került sor 2003-ban arra, hogy szakembert alkalmazzunk, aki ifjúságsegítőként generálja a fejlesztési folyamatot. A települési önkormányzat a szervezeti és működési szabályzatában rögzítette azt, hogy az ifjúsági ügyekben az ifjúsági önkormányzatnak egyetértési joga van. Az elmúlt időszakban elsősorban programokhoz kértek a fiatalok támogatást, illetve egy éves keretet határozott meg a képviselőtestület, ami 100-200 ezer forintban merül ki. Ez attól függ, hogy az önkormányzat anyagi helyzete milyen, és mennyit tud számukra biztosítani. Ezt a forrást elsősorban az utazáshoz, a programokon való részvételhez ajánljuk fel. Az természetes, hogy elsősorban azok vehetnek részt a települési önkormányzat által finanszírozott programokon, akik önkéntes munkával segítették a települési rendezvényeket.

2007-ben átadásra került a TUTI Ifjúsági Ház, ami ifjúsági információs irodaként, és a kistépülési szinthez képest jól felszerelt közösségi színtérként működik. Hétköznapi 17⁰⁰-tól 21⁰⁰-ig tart nyitva, pénztől kezdve egész hétféjén ún. kulcsos közösségi házként funkcionál.

A korábbi években 7 település fiataljainak sikerült olyan programokat megvalósítani, mint a Szatmári Ifjúsági Találkozó, vagy a Tiszacsécsén 2006 decemberében megrendezésre kerülő „határtalan hét” program. Sajnos, ezt követően a 7 település egyttműködés ma már nem működik egyrészt azért, mert azok a fiatalok, akik a motorjai voltak ezeknek a rendezvényeknek, elkerültek a településekről illetve családot alapítottak, másrészt pedig azért, mert a települési önkormányzati vezetőknek a hozzáállása megváltozott a fiatalokkal kapcsolatosan.

Azonban sikerült a térségen kívüli kapcsolatokat is erősíteni, így különösen jó kapcsolat alakult ki a nagyrábéi fiatalokkal, akik minden évben ellátogatnak Túrístvándiba, és ugyanilyen jó a kapcsolat a karcagi fiatalokkal, akik szintén hagyományosan részt vesznek a Túrístvándi programokon.

1997-ben azt is gondolta a képviselő-testület, hogy a helyi lakosok számára kínált programokon felül, idegenforgalmi fejlesztésekhez rendezvényeket is kell biztosítani. Egyrészt azért, hogy hírnevet szerezzen magának a település, másrészt azért, hogy az ide látogató közel 15-20 ezer emberből néhány itt szálljon meg a településen, itt költse el a pénzét.

Az 1997-től 2003-ig terjedő időszakokban az önkormányzat képviselő-testülete, illetve az önkormányzat dolgozói bonyolították azokat a programokat, amelyek a település turisztikai kínálatát bővítették. Akkor ért el egy olyan színvonalat a rendezvény, hogy már nem tudtuk szakember segítségére nélkül ezt megszervezni, illetve ahhoz is szükség volt szakember segítségére, hogy olyan színvonalú programokat állítsanak össze, amiért érdemes az ország bármelyik szegletéből ide látogatni, és érdemes ezeken a rendezvényeken részt venni.

Mára már két nagy rendezvénye van a településnek. Az első, amivel elindultunk (a térségben elsőként) a Halászléfőző Verseny, ami immár a Szatmári Fesztivál egyik jeles napja, és ezzel az ország egyik legrangosabb fesztiváljai közé került be. A Szatmári Fesztivál több, mint egyhetes rendezvény-sorozat, hét település összefogásával kerül megvalósításra, és egy héten keresztül folyamatos programot biztosít a településekre látogatóknak.

Arra törekszünk, hogy ezen a rendezvényen olyan programokat kapjon a hozzánk látogató, amelyek erre a térségre jellemzők. Szatmári néptáncot, szatmári népzene-t, szatmári népmesét, szatmári ízeket ismerhetnek meg, és emellett azokat a halászlé-eszközöket, azokat a kézműves tárgyakat, amik ma már a lakások díszai.

A másik nagy rendezvénnyel a nemzetközi piacra szeretnénk a települést kijuttatni. Azt gondoljuk, hogy a Nemzetközi Molnártalálkozó egy olyan speciális rendezvénye lehet a településnek, amely csak Túristvándira jellemző. Európában sokkal nagyobb tradíciói vannak a generációkon keresztül mester-ség, szakma átadásának, így bízunk benne, hogy nagy érdeklődésre tarthat számot ez a rendezvény. A Nemzetközi Molnártalálkozó fő célja: visszaállítani hagyományaink rangját, megismertetni a fiatalok-kal a kézműves (elsősorban a molnár) mesterségeket, és ezt egy évenkénti találkozó keretében kíván-juk megszervezni. Természetesen ennek a rendezvénynek is fontos kísérői a színvonalas kulturális programok. Első pillanattól kezdve nemzetközi ez a rendezvény, többek között Spanyolországból is évente részt vesz a Nemzetközi Molnártalálkozáson egy olyan vízimalom tulajdonosa és csapata, aki egy 1097-ben épült vízimalomban él, és családjában az 1480-as évektől több évszázadra visszamenőleg mindenki molnár volt.

A helyi településfejlesztés fontos részét képezik a különböző foglalkoztatási programok. 2008. május közepe óta 33 megváltozott munkaképességű, egészségkárosodott fogyatékos embernek biztosítunk munkát, ami elsősorban ajándéktárgy-készítési feladatokat jelent. Így a Túristvándiban éves szinten közel 30. 000 megforduló ember itt készített emléktárgyakat tud megvásárolni.

Szeretnénk, hogy a településnek legyen egy komplett nyomdája, ami a rendezvények, a falusi szál-lásadók, az önkormányzatok marketingigényét kielégíti, és mivel magas szintű technológia szükségel-tetik hozzá, így további fogyatékkal élő személynek tudnánk helyben foglalkoztatást nyújtani. Természetesen ezek az emberek azokról a településekről kerülnek ki, akik velünk együttműködnek a szociális alapszolgáltatási feladatok ellátásában. Így akár vállalkozások számára készülhetnének szóró-lapok, képeslapok, és emellett a Túristvándi Vízimalom emblémájával ellátott kötényt, táskát vihetné-nek el innen a turisták. Sajnos, ehhez még a szükséges infrastruktúra nincs meg, de talán a következő évek pályázati lehetőségeivel élve ezt is sikerül majd a településnek megvalósítani.

A szociális földprogramban azok a családok vesznek részt, ahol legalább egy fő munkanélküli van. Sajnos, alig van Túristvándiban olyan család, ahol ennek a feltételnek nem felelnek meg! Számukra biz-tosít az önkormányzat földterületet, lehetőséget arra, hogy intenzív uborkatermesztésbe kezdjenek anélkül, hogy saját befektetésük lenne, hiszen a befektetéshez szükséges feltételeket az önkormányzat biztosítja a szaktanácsadón keresztül az értékesítésig. Mint kiegészítő jövedelem, ez nagyon sok családban jelenti azt, hogy a gyerek tovább tud tanulni, vagy biztosítva lesz a téli tüzelő. Pályázati úton sikerült az önkormányzatnak a szociális földprogram keretén belül egy 2x 60 m²-es melegházi növény-termesztéshez szükséges infrastruktúra kialakítása, és az intenzív uborkatermesztési programokhoz nélkülözhetetlen eszközök beszerzése (mezőgazdasági gépek, permetező, pótkocsi).

A későbbiekben szeretnénk az állattartást szorgalmazni a szociális földprogram keretében, és első-sorban magyar hagyományos fajtájú állatokat kihelyezni. Egyrészt ezzel elősegíteni az egészségesebb életmódot, másrészt az étel-miszer-biztosítás mellett ez az agroturisztikai kínálatot is bővíteni tudja.

A túristvándiak jövedelmének helyben tartása érdekében az Önkormányzat elhatározta, hogy helyi piacot fog építeni a helyi lakosok terméneinek, jószágainak és a feldolgozott étel-miszerek árusítására, amelyet egy helyben alakult szociális szövetkezet fog működtetni, s melynek remélhetőleg előbb-utóbb minden túristvándi tagja lesz, vagy minden túristvándi családból lesz tag. A piaccal elsősorban a falu étel-miszerszükségletét kívánjuk ellátni úgy, hogy a helyben termelt jövedelmet a faluban költ-sék el az emberek. A bevételek növeléséhez várhatóan hozzájárul a jellegzetes szatmári ételeket vásárló, vagy akár az egészséges ételek iránt érdeklődő turisták vásárlása is. Ezzel a modellel a településen tartható jövedelem meghaladhatja a 130-140 millió forintot csak étel-miszer területén. (Pesszimista számítások szerint, hiszen Túristvándinak havonta kb. 20 millió forint a jövedelme, melyből 30 %-ot alapvető étel-miszerre költ, és ehhez hozzáadjuk a turisták fogyasztását is.)

Nem azt gondoljuk, hogy újra minden falusi portán szaladgáljon néhány tyúk, malac stb. Hanem abban hiszünk, hogy ha néhány család, aki előállítja a falu csirkehús-, sertéshús-, zöldség-, tészta- stb. szükségletét, ebből jól meg fog élni, és megoldódik akár több generáción keresztül is a foglalkoztatása. Ez a helyben maradó jövedelem multiplikációs hatást fejt ki a helyi gazdaságra, hiszen az, aki jobban él, többször megy fodráshoz, és megjelenik más szolgáltatások irányában is a fizetőképes kereslet, aminek hatására újabb vállalkozások generálódhatnak a községben. A modell azért működhet hitünk szerint, mert versenyképes tud lenni a nagy élelmiszeráruház-láncokkal, hiszen minden kereskedelmi láncot kizárva, közvetlenül a termelőtől jut el a termék a vásárlóhoz, a fogyasztóhoz. Így magasabb felvásárlási árat adva a termelőnek is azonos áron tudjuk kínálni a terméket, mint ahogyan azt a multik kínálják, az pedig nem kérdés, hogy e termékek minősége sokkal jobb lesz. (Gondolok itt a médiában többször bemutatásra került átcímkezési botrányokra.) Ha számításba vesszük azt, hogy az állattartáshoz szükséges takarmányozásban is előállíthatjuk a saját „szükségletünket”, a modell még stabilabb lábakra állítható.

Reményeink szerint energetikai ellátásban is önállóvá tudunk válni, hiszen a mezőgazdasági melléktermékekből (hulladékokból, nyesedékből, forgószárból stb.) fűtési energia állítható elő. Keressük annak a lehetőségét is, hogy elektromos energiával kapcsolatosan is önellátóvá tudjon válni a község.

2009. január 7-től kezdve folytatja a tevékenységét a Türistvándi Szociális Szövetkezet. Ma még elsősorban háztartásgazdálkodási szolgáltatást nyújt. De ebből is közel 5 millió forintos árbevételre tudtak 2009-ben szert tenni. A szövetkezet a piac üzemeltetésével olyan árbevételhez fog jutni, ami a piacüzemeltetéssel foglalkozó embereknek a foglalkoztatását is elősegíti. Másik oldalról az őstermelőknek jövedelem-kiegészítést, és mint Szociális Szövetkezet egy olyan vállalkozási formát is jelent, amivel remélhetőleg az árbevétel egy részének a közösségi alapba való helyezésével a közművelődési feladatellátást és a képzéseket, tehát gyakorlatilag a továbbfejlődést is tudja majd a településen belül biztosítani.

Három tevékenységet indított el a szövetkezet. Ezek közül az egyik a rendezvényszervezés, amihez nagy rendezvénysátorral és mindenfajta eszközzel rendelkeznek. A másik tevékenysége a szövetkezetnek a faipari termékek előállítása, ami elsősorban utcabútorokat, útjelző táblákat, szabadtéri eszközöket jelent. Mivel a településen korábban a termelőszövetkezetben faipari tevékenységgel foglalkozó emberek voltak többen, várhatóan az a 4-5 ember, aki még tud ezekkel, a faipari gépekkel bánti képes lesz arra, hogy a megrendelők (elsősorban önkormányzatok) igényeit kielégítse.

Harmadik tevékenysége a szociális szövetkezetnek a háztartásgazdálkodási szolgáltatás, ami azt jelenti, hogy az olyan kisebb ház körüli munkákra, amikre egy vállalkozás manapság nem reagál, azt a szövetkezet végzi el. Jól jár az is, aki megrendeli, hiszen legalísan tud szolgáltatást vásárolni, másrészt ezzel a szövetkezet alkalmazottainak, vagyis a türistvándiak megélhetését segíti.

A gazdasági jellegű településfejlesztési programok humán erő-fejlesztési elképzelésekkel is együtt járnak. Azt szeretnénk elérni, hogy az itt élőknek legyenek ismereteik, képzetek legyenek, képesek legyenek az életük során legalább háromszori szakmaváltásra, hogy önmaguk is tudjanak olyan vállalkozásokat irányítani, amivel a saját megélhetésükön túl Türistvándi gazdasági helyzetét is javítani tudják.

Türistvándi a központja egy 4 országos határ menti együttműködésnek, melynek keretében a Bethlen Gábor Népfőiskola létrehozása is megvalósíthatóvá válik. 2005-ben Türistvándi alapító tagja lett az Ung-Tisza-Túr Eurorégiónak, ami egy Szlovákiában bejegyzett egyesület. Az elképzelések szerint az Ung, a Tisza, a Túr menti vidékek azonos problémákkal küszködve egyfajta komplex településfejlesztést tudnak együttműködve megvalósítani.

A legfontosabb fejlesztési elképzeléseket és eredményeket, a település életét érintő legjelentősebb eseményeket a negyedévente megjelenő önkormányzati újság, a Szatmár Gyöngyszeme propagálja, amelyet jelenleg a Teleház készít el. Minde mellett rendszeresek az utcás megbeszélések a településen belül, ami azt jelenti, hogy jómagam, az önkormányzat munkatársai, valamint az a négy ember, aki a közösség fejlesztésével foglalkozik itt a településen belül, meghívja egy-egy utcának a lakóit, ahol elmondják az elképzeléseket, ők hozzáteszik a maguk véleményét, és igyekeznek ezeket velük megbeszélni még a megvalósítás előtt.

A település elmúlt éveiben elért sikereiből levonható egyik legfontosabb tapasztalat az, hogy ez a folyamat nem rövidtávon eredményt hozó munka. Mindezeket a teljesítményeket csak hosszú idő alatt, és sokszori újrakezdéssel, sokszori megújulással lehet véghezvinni. A szakmai tudás mellett ehhez a munkához szükségeltetik hit, az itt élő emberek iránt érzett felelősség, sok szeretet, és a másokban való bizalom.

A híres vízimalom

Általános iskola és óvoda

Templom

Polgármesteri Hivatal

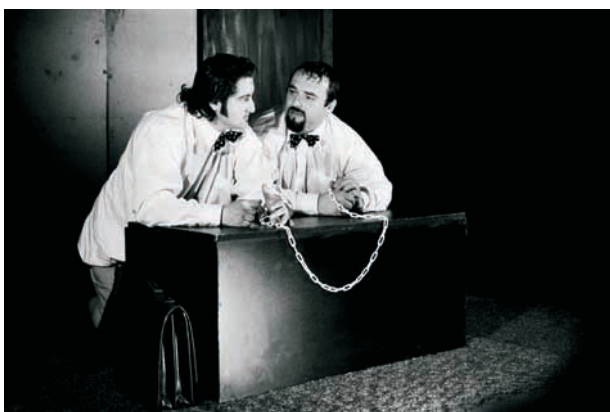
Teleház

Szálláshely

Idősek klubja

Lámpaláz

Lámpaláz társulat

Mindentudás egyeteme

Interreg

Főépítész konferencia

Főépítész konferencia

Megyejárás

GYIÖK választás

Ifjúsági élet

Ifjúsági élet

Ifjúsági élet

Nemzetközi halászléfőző verseny

Nemzetközi molnártalálkozó

Szociális földprogram

Szociális földprogram

Szociális szövetkezet

Szociális szövetkezet

Turizmus

Hagyományőrzés

Ung-Tisza-Tűr

Ung-Tisza-Tűr aláírás

A NÉPFŐISKOLA MINT TELEPÜLÉSFEJLESZTŐ ERŐ

A NÉPFŐISKOLAI MOZGALOMRÓL

Két évtizeddel az ún. rendszerváltás után tárgyszerűen megállapíthatjuk, hogy a népfőiskolák *nem váltak a művelődés, a felnőttképzés és a közösségépítés megkerülhetetlen tényezőivé, országosan elterjedt, mértékadó intézményeivé.*

Mondhatnánk, hogy *ismét* nem, noha a két világháború közötti másfél-két évtizednyi virágzás több eredményt tudott felmutatni a jelenleginél. Az összehasonlításban nem a számszerű adatokra gondolunk elsősorban, hanem arra a főképpen parasztfiatalokra alapozott *koherens nevelési, képzési rendszerre*, amely kiemelte a népfőiskolai mozgalmat a műveltségfejlesztés – iskolai és iskolán kívüli – átlagmezőnyéből. (Miközben ma már csak irigyléssel tekinthetünk a klébelsbergi kultúrpolitika minőségére és nagyvonalúságára.) A minőségi többlet – amit ma hozzáadott értéknek szoktak nevezni – abban rejlett, hogy *a népfőiskolai gondolat a nemzet felemelését kívánta szolgálni.* A móríci „jobb polgárt, jobb magyart”, a Német László-i *kertmagyarország* és a *minőségforradalma* ideáinak jegyében. A „haza a magasban” illyési gondolatát kezdte megeleveníteni, gyakorlatilag, két kézzel felépíteni. *Úgy művelte a helyi kultúrát, hogy közben európai távlatosságot adott neki.* Tehetséges parasztfiatalokból faluvezetőket nevelt, akik példaértékű közösséget teremtettek a családban és az egyházi gyülekezetben, a szomszédságban és a faluközösségben. Mintagazdaságot hoztak létre a korszerű növénytermesztésben és állattartásban, szövetkezetekben sokszorozták meg erőiket. Magukhoz méltó, emberi léptékű környezetet teremtettek a saját falujukban, a belátható táj hazájában és az emelkedő nemzetben. Mert a hajdani csizmás diákok közül nem kevesen váltak főiskolát, egyetemet végzett értelmiségivé, tudóssá, művésszé, népbemutatóban gondolkodó politikussá. Történt pedig mindez a trianoni országvesztést követő össz nemzeti sokk lassú oldódásának idején, a század húszas éveinek végétől, a harmincas évektől, a szabadművelődési korszak lezárultáig. Nagyjából tehát másfél, két évtized kollektív erőfeszítései nyomán jutott el a mozgalom az *intézményesülésig.* Példaként említhetjük a sárospataki református népfőiskolát, amely az ötödfélszáz éves Kollégium kebelén belül jött létre 1935-36 telén, de már 45-ben beköltözött a még romos Rákóczi-várba, mint a főiskola legújabb önállósuló kara, a felnőttképzés, szellemi műhelye – nagy reményekkel –, az öreg fa legfrissebb hajtásaként.

A folytatást ismerjük. A negyvenes évek végére berendezkedő kommunista önkény egy tollvonással szüntette meg a népfőiskolákat, pontosabban egy kaszasuhintással tarolta le a szárba szökkenő mozgalmat. Egyidejűleg államosította az egyházi iskolákat, verte szét a NÉKOSZ-t és az Eötvös Kollégiumot, helyezte az alkotmány sáncain kívülre az öntevékeny közösségeket, társaságokat és civil szervezeteket. A népfőiskolai gondolat ugyan búvópatakként fel-felbukkant a szellemi szesztilalom sivatagi évtizedeiben, de az óvatos rehabilitáció csak a nyolcvanas évek második felében kezdődött.

Az elbizonytalanodó hatalom, illetve annak egyes „felvilágosult abszolutista” vezetői maguk segítették az újraélesztés első kísérleteit (pl: a Bács megyei Csátalján), mivel úgy gondolták: jobb résnyi szelepeket nyitni a túlfűtött kazánon, mintsem a robbanást kockáztatni. De az is lehet, hogy csak a sípra akarták irányítani a gőzt a kerekeket hajtó dugattyúk helyett. Az első kísérletek mindenesetre, alkalmi TIT-előadássorozatokra emlékeztettek, azzal a – nem lebecsülendő – többlettel, hogy kényes és izgalmas témákat, a hatalom által nem nagyon kedvelt előadókkal vitattak meg. Ne felejtjük, hogy ekkor még a párt engedélye nélkül nem létezett legális társadalmi nyilvánosság. Így a csipkerózsika álmából lassan ocsúdó mozgalom erős hátszelet kapott a megélnékvül, osztársadalmi ellenállás ígézetében. (Ma már arra az euforikus állapotra is emlékeztetni kell, amely forradalmi változások előérzetét sejtette. Mindnyájan úgy gondoltuk: tektonikus társadalmi mozgások várhatók Hunniában. Ez aztán be is következett, bár nem úgy, és nem olyan irányban, ahogyan azt elképzeltük.) Néhány év turbulens, szellemi-politikai áramlatában született is több tucat népfőiskola (népfőiskolai tanfolyam, rövidebb, hosszabb kurzus), elsősorban azokon a településeken, ahol ennek hagyománya volt. A mozgalom útjára indult.

Magyar viszonyok közt egyedi és önálló történet lévén, külön elemzést igényelne a kilencvenes évek elején létrejött *Lakiteleki Népfőiskola*. Az első szabad választásokat megnyerő Magyar Demokrata Fórum alapító atyja – Lezsák Sándor – saját művének tekinthetjük elsősorban, akihez számosan csatlakoztak az elmúlt két évtizedben. Ahogyan az a népfőiskola hivatalos honlapján olvasható: „A *Lakiteleki Alapítványt és Népfőiskolát Lezsák Sándor és feledsége alapította, tervezte és álmodta meg a kilencvenes évek elején. Levelek ezreivel mozgósították a Nyugat-Európában és a tengeren túl élő magyarokat, hazai és helyi támogatókat szerveztek, és több olyan nagyszabású vállalkozást indítottak útjára... amelyek több tízmilliós nyeresége, a világ minden részéről érkező adományok segítségével folyamatosan épült a Lakiteleki Népfőiskola.*” Való igaz, hogy ezen a négyhektáros területen ma egy olyan mintaértékű népfőiskola működik, amelyhez foghatót nemcsak Magyarországon, de Európában sem igen találunk. Magam tucatnyi európai ország hasonló intézményeiben megfordulva gazdagabb, vagy jobban felszerelt intézményt láttam ugyan, de sehol sem tapasztaltam azt az eredeti, *grundtvigi koncepciót élőben megvalósítani*, amelyben egyaránt fontos a *keresztény hitélet, a nemes patriotizmus és a korszerű szakmaiság*. Mondhatják – mint ahogy mondják is –, a társadalmi, politikai háttér, valamint a nagy egyházak támogatása nélkül nem működhetne ilyen színvonalon az intézmény. No, de mi akadályozza meg ugyanezen tényezőket, vagy a baloldalhoz közelálló támogatókat, illetve magát az államot, hogy fenntartsa más népfőiskolákat, sőt e fontos felnőttképzési intézmény egész hálózatát a jelenlegi határokon belül és azon kívül?

E helyt érjük be most ennyivel a Lakiteleki Népfőiskola önállóságára, mondhatnánk különállóságára vonatkozólag, és vegyük szemügyre a kilencvenes évektől lassan bontakozó mozgalmat. Mindezekelőtt azt kell megállapítanunk, hogy *az állam* még csak meg sem fontolta azt a lehetőséget, hogy hivatalos, *költségvetésből fenntartandó intézményhálózattá* tegye a népfőiskolát. Ahogy az pl. Skandináviában történt. Ebben az elegáns kívül állásban jobb- és baloldali kormányok egyaránt osztoztak. Támogatást azért helyel-közzel ad ilyen célokra, annál is inkább, mivel 1997 óta erre törvényi kötelezettsége van. *A múzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló CXL törvény V. fejezete*, amely a közművelődés finanszírozásának és központi támogatásának alapelveit tartalmazza a 91.§ 1.c. pontjában kimondja, hogy *a minisztérium költségvetési fejezetében biztosítja a népfőiskolák támogatását*. Mármost, hogy kiket és mennyivel, az mindig csak utólag állapítható meg. A Kulturális Közlöny adatai alapján tíz év alatt (1994 és 2003 között) mindösszesen 240.750.000 forintot juttatott a teljes magyar mezőny számára. Ez éves átlagban 24-25 milliót jelent, mely méltatlanul csekély összeg, valljuk be. A gyakorlatban persze egy ideig, folyamatosan emelkedő támogatásról van, illetve volt szó úgy 2005-ig. Ebben az évben 40 millióval számolhattott a mozgalom. A 2006-os költségvetés tárgyalásakor felmerült az 50%-os csökkentés, illetve a támogatás megszüntetése. A Parlament leszavazta a Kulturális Bizottság által javasolt emelt szintű költségvetést. Azóta kaotikus állapotok uralkodnak, ma senkitől nem lehet pontosan megtudni a 2007. évi támogatás mértékét.

Vessünk egy pillantást most magára a mezőnyre, vagyis azokra a népfőiskolai szövetségekre, amelyek között felosztásra kerülnek a fentebb részletezett állami támogatások. A 2003. évben a *Magyar Népfőiskolai Társaság, a Magyar Népfőiskolai Collégium és a KALOT Katolikus Népfőiskolai Mozgalom* részesült 31, 8, illetve 6 millió forintos támogatásban. Az *Örökség Népfőiskolai Szövetség* azért maradt támogatás nélkül, mivel 2002-ben alakult. Az egyes népfőiskolák ugyanis csak a szövetségeknél pályázhatnak támogatásra, amiből arra következtethetünk, hogy a tagszervezetek érdekérvényesítő képessége a szövetség vezetőségének összetételén (is) múlik, másrészt a szövetségek érdekeltek a nagyszámú tagság statisztikai felmutatásában.

Nézzük a legnagyobb szövetséget, a Magyar Népfőiskolai Társaságot. Az éves beszámolók, a statisztikai adatok szerint széleskörű társadalmi beágyazottság, magas szintű külföldi kapcsolatrendszer fémjelzi az eredményes és folyamatos működést. A társaság 16 táji központtal, 19 megyében 122 tagszervezettel rendelkezik. A területi elrendeződés szinte egyenletes, a népfőiskolai profilok gazdag választéka a következő (Bordás István alelnök szerint): - mezőgazdasági (kertészet, biogazdálkodás), - korosztályos (öreges, fiatalok), -közéleti (önkormányzati tagok és tisztségviselők), -szakképzés, -munkaerőképzés (idegen nyelv, informatika, munkanélküliek), -öko-szemlélet (környezettudatosság), -egészségvédelem (életmód, mentálhigiéné), -szociális (szövetkezetek) stb. Számos külföldi ország népfőiskolai szervezetével állnak kapcsolatban, a társaság elnöke az Európai Felnőttképzési Szövetség (EAEA) többször újraválasztott alelnöke illetve elnöke. Imponáló eredmények. A kormányzat (utóbbi időben csökkenő) támogatásával persze nincsenek megelégedve, mint ahogy a 2005-ös elnöki beszámolóban olvasható. „*Nem annyira pártoldal kérdése ez, az állapot Magyarországon sajnos ennél rosszabb. 1998 és 2002 között legalább csak magunkra hagytak, de más időszakban süttött ránk a sárga irigység, a*

hátunk mögött éreztük az oszsd meg és uralkodj közszférába emelt intrikáit. A haveri sűgásra való semmibevevést. Jó kis úri huncutságok.”- fűstölgi – bizonyára nem ok nélkül – Sz. Tóth János ugyanezen elnöki jelentésben ....,Évek óta, méltóságon aluli 40 millió körűli összeget ítélnék oda a népfőiskoláknak, amiből Társaságunknak legutóbb 28 millió jutott, ami az éves gazdálkodásunk 15-20 százalékát teszi ki, mert a többit mi beszerezzük és megtermeljük közcélra, csaknem 40.000 felnőtt képzésére”.Vagyis mintegy – 80-85%-os saját bevételű – 150 millió forint finanszírozza e seregnyi felnőtt oktatását évente. (Eszébe jut az embernek, hogy maga Petőfi is ennyi paraszttal állt hadban Rákos mezején.)

Mi hát a probléma? Először is nem látjuk tisztán: mi is a gyakorlat valójában. A fenti adatok „hivatalosak” ugyan, de az elmúlt 15-20 évben egyszer sem készült olyan átvilágítás, amelyből kiderülne, valójában hány működő népfőiskola van ma az országban. Azonnal adódik a kérdés: mit tekintünk működő népfőiskolának? Működő vagy alvó az a népfőiskola, amelyik 3 összefüggő előadást rendezett egyszer egy kultúrházban? (A törvény szerint ugyanis ez esetben nincs formai probléma.) Elkerülhetetlen tehát, hogy *készüljön végre egy olyan alapos szakmai dolgozat, amelyik megnyugtatóan tisztázza ezt a kérdést.* Csak egy tisztességes tényfeltárást követően készíthetünk mérleget az elmúlt időszakról, s jelölhetjük ki a stratégiai irányokat.

Tarthatatlan továbbá, hogy *az egyes szövetségek a másik rovására* lobbizzanak állami támogatásért, s hogy az elosztás mértéke kapcsolatoktól függjön. *Közös fórumokat* kéne teremteni, ahol nyilvánosságot kapnak a szakmai eredmények, s ahol az ügy érdekében egymást támogatva, kiegészítve lehetne érvelni a társadalom és a politika számára.

Hiba lenne tehát elhallgatni a szövetségek felelősségét. Ebben a téli álmra emlékeztető állapotban ugyanis része van a szakmai szövetségek esendőségeinek, fogyatékosságainak is. A fő probléma, hogy előbb következett be az esernyőszervezetek professzionalizálódása, mint a hálózatok kiépítése. Az egyes szövetségi irodák (talán túlságosan mohón is) magukhoz ragadták a kezdeményezést, mind az állami források elosztásában, mind a pályázatok menedzselésében, mind a hazai és külföldi kapcsolatok kiépítésében. Némely szövetségi vezető komoly tényezővé küzdötte fel magát a civil szféra nemzetközi színpadán is. E – némely vonatkozásában – dicséretre méltó munkát és érdekérvényesítő tevékenységet azonban nem követte a bázishelyek stabilizálódása, fejlődése s a hálózatépítés. Ismét felülről épült ki egy szervezet, amelynek csúcsai egyre emelkedtek, miközben egyes elemei elmagányosodtak, vegetálásra, önfelszámolásra kényszerültek. Jól jelzi a folyamatot, hogy a kezdeti viharos, de konstruktív közgyűlések, országos és regionális értekezletek fokozatosan ellaposodtak, rutinszerű aktusokká szürkültek. A vezetőség beszámolóit a tagság egyhangúlag jóváhagyta, a tisztségviselőket, menetrendszerűen újraválasztotta, és minden maradt a régiben. A társadalmi kontrollra tervezett elnökség és az operatív munkára létrehozott bizottságok egy-két meghatározó személy munkájához, terveihez (anyagi-erkölcsi gyarapodásához) nyújtanak szolgálai asszisztenciát. A struktúra megmerevedett, a klientúrák kiépültek, a szövetségek egymásnak is háttal állnak, a vegetáló népfőiskolai kurzusok magányos és elszigetelt szereplői a mozgalomnak.

Egy kedvezőbb konstelláció esetén nem kerülhető meg a népfőiskolai mozgalom újragondolása. (Ez lehet a harmadik nekifutás.) *Az európaihoz felzárkózni kívánó hazai felnőttképzés alapintézményévé kell tenni a népfőiskolákat.* Ehhez nagyságrendekkel nagyobb állami (és EU-s) támogatásra van szükség. Nem államosításra gondolunk persze, hanem a társadalmi szerepvállalás komoly és kiszámítható finanszírozására (pl. a filmszövetségek nagyvonalú támogatásához hasonlóan). Ez feltehetőleg *népfőiskolai törvény* megalkotását igényelné. A szakmának kéne továbbá kidolgozni azokat *az akkreditációs kritériumokat*, amelyek megfelelnek a népfőiskolai hagyományoknak, és megvalósíthatók a mai társadalmi viszonyok között. Az akkreditált intézményeknek viszont *törvényben garantált állami támogatást* kéne nyújtani, a szakmai munka mennyisége-minősége és a társadalmi felelősségvállalás mértékének arányában. Első körben regionális és megyei intézményeket kell létrehozni, amelyeket a helyi népfőiskolák tömeges fenntartása egészítene ki. Ez utóbbiak nem igényelnek feltétlenül önálló infrastruktúrát, hiszen működésük jól illeszkedne az ugyancsak rekonstrukcióra szoruló iskolai és közművelődési hálózat kereti közé (civil házak, közösségi házak, integrált közösségi szolgáltató terek stb.). Hangsúlyozzuk ugyanakkor, hogy a népfőiskolai hálózat jó kezekben van (illetve lenne) a *civil szervezetek gondozásában*, miközben az *intézményesülést fokozatosan el kell érni.*

Végül, de nem utolsó sorban vissza kéne térni *a gyökerekhez. A vallási, a nemzeti és a szakmai alapokhoz.* Könnyen belátható, hogy nincs ebben semmi doktrinerség. A szélrózsa minden iránya nyitott ebben a pluralista civilizációban. Ma már azonban világosan látható: valahol utat tévesztettünk ebben a deszakralizációs, a hagyományokat megtagadó, a nemzeti létből kilábaló, ún. európai folyamatban, amely ma

már a család lebontásának fázisában tart. Soha nem szégyen kihátrálni egy utcából, ha úgy látjuk, az nem vezet sehová. Még akkor sem, ha (egy kicsit) a magunk jószántából tévedtünk is oda. Meg aztán ez az út csak az egyik a lehetséges haladási irányt illetően. Igaz, hogy próbált út, járt út.

Tennivalók a szakmai képzés és átképzés terén

Az egyetemek és főiskolák keretei között folyó szakemberképzés ma – kevés kivételtől eltekintve – meglehetősen távol áll attól a *szabadművelődési*, illetve *közösségi művelődési koncepciótól*, amelyet jelen munka keretében igyekszünk felvázolni, illetve a hazai gyakorlatba (vissza) honosítani. E helyt azonban nem kívánjuk bírálni e meglehetősen heterogén szakirányi- és tananyagstruktúrát, már csak azért sem, mivel az egyelőre beláthatatlan kimenetelű bolognai folyamatra való áttérés még sok meglepetést tartogat az egyes intézmények számára, másrészt az egyetemi és főiskolai autonómia amúgy is lehetetlenné tenné egy „kívülről érkező” paradigmaváltás belátható időn belül való elfogadását.

A fentiek miatt, de a kialakuló *új szakmaiság* immanens törvényei miatt is szükségesnek tartjuk, hogy minisztériumi jóváhagyással az Országos Szabadművelődési Tanács hozza létre a *Szabadművelődési Akadémiát*, amely egységes keretben kezelné a *szakmai képzést, az átképzést és a továbbképzést* az alábbiak szerint.

- *Alapképzés* olyan helyi és kistérségi munkatársak (animátorok, közösségfejlesztők) számára, akik legalább középiskolai érettségivel rendelkeznek, és már alkalmazásban állnak (vagy egyidejűleg alkalmazzák őket) szakmai munkakörben.
- *Posztgraduális képzés* valamely főiskolán vagy egyetemen szerzett szakirányú (a.) változat) vagy nem szakirányú (b.) változat) diploma megszerzése után.
- *Mesterkurzusok* felsőfokú végzettséggel és legalább ötéves szakmai gyakorlattal rendelkezők számára, az egyes szakági szövetségekben hasznosítható elméleti és gyakorlati képzéssel. (Pl. civil szervezetek, népfőiskolák, önkormányzatok település- és közösségfejlesztő tevékenysége, szövetségek stb. szakmai vezetése, menedzselése.)
- *Akkreditációs szakértők* képzése egyetemi végzettséggel és legalább tízéves szakmai, illetve vezetői gyakorlattal rendelkezők részére.

E felnőttképzési formák – rövid idejű bennlakásos kezdet után – esti, levelező, illetve távoktatási tagozatokon szerveződnének, mivel fontosnak tartjuk, hogy „életszerű” körülmények között folyjék a képzés a szakmák legjobb képviselőinek mentori közreműködése mellett. Fontosnak tartjuk továbbá, hogy a záróvizsgák, illetve az elkészítendő dolgozatok létező, valós problémákat dolgozzanak fel. Ezért is fontos az Akadémia és terepen élők, dolgozók kapcsolatának folyamatos fenntartása. E metódus külön hozzáadéka, hogy az így elkészült és archivált munkák egy országos példatárat fognak létrehozni, amely egyre hatékonyabb képzési gyakorlatot eredményezhet.

Ez a kis kötet „saját művelődési otthonainkról” készített összefoglalást. Azokról a *közintézményekről*, melyeknek használói (nem egy esetben elképzelői, megtervezői, felépítői) azok az emberek, akik egymás társaságában, saját akaratukból keresnek választ kérdéseikre, osztják meg egymással gondolataikat, tanulnak meg számukra fontos, ám hiányzó ismereteket, vagy végeznek valamilyen alkotó tevékenységet legyen az művészeti, vagy éppen természettudományos jellegű. Ezek az intézmények nagyon sokfélék, nemcsak külső megjelenésükben, de a bennük folyó tevékenységek tartalma, intenzitása tekintetében is azok. Egyvalamiben azonban kísértetiesen egyformák: mindaz, ami bennük történik, az *az oda betérők akaratából, tervei szerint és valamennyiük javára* történik. Ahhoz azonban, hogy mindez valóban így legyen – az 1945 utáni Magyarországon – hosszú út vezet. Ez az út a tanulás útja, vagy még inkább az *újratanulásé*. Annak a magától értetődő tudásnak a visszahódítása, ami évtizedekkel ezelőtt a településeken együtt élő emberek sajátja volt, s ami alapján – ismert korlátok között – szabadon döntöttek az őket érintő kérdésekben, megélték vallásos hitüket, áldoztak kedvtelésüknek és közreműködtek abban, hogy az életminőségük javítását szolgáló létesítmények megszülessenek, s igényeiknek megfelelően működjenek. Ezek az egymás közelében élő, egymást számon tartó, sokszor segítő, együtt dolgozó és szórakozó emberek egykor nem csupán statisztikai adatként jelentek meg, hanem élő szövetet alkotó *közösségként* éltek mindennapjaikat. Ezt a *közösségséget*, vagy még inkább *közösségben élést* is újra kell tanulni. Talán nem vagyunk elbizakodottak, ha azt állítjuk, ehhez ma már minden peremfeltétel rendelkezésre áll, s többnyire az érintettek akaratán, kishitűségének legyőzésén múlik, mennyire lesz sikeres az *újratanulás*.

20 éve *szabad országban* élünk, közállapotaink, gazdasági előrehaladásunk meghatározása saját kezünkben van, magas szintű jogszabályok garantálják személyiségi jogainkat, köztük állampolgári jogainkat is, tagjává váltunk az Európa népeit összefogó államszövetségnek, utazásainkat, munkavállalásunkat ma már nem gátolják jogi eszközökkel (csupán a globális világ gazdasági folyamataiban megnyilvánuló farkastörvényeknek vagyunk kiszolgáltatva). Nem utolsó sorban az elmúlt évtizedekben megszületett Magyarországon is egy szakma, mely sok segítséget adhat az önállósodni, önrendelkezővé válni akaró embereknek, közösségeknek. Ez a szakma a *közösségfejlesztés*, amiről azt valljuk, legfőbb segítőnk lehet a korábban említett *újratanulás* nehéz útjának végigjárásában.

Közösségelméletek

Mielőtt e szakma mibenlétéről értekeznénk, tegyünk egy kis kitérőt a *közösség* értelmezésével. A közösség meghatározását sokan, sokféle nézőpontból megtették, számos közösségelmélet született, ezek közül csupán kettőre emlékeztetnénk. Az egyik Hankiss Elemér 80-as években publikált írásai-ban olvasható, miszerint egy emberi csoportot akkor nevezhetünk közösségnek, ha tagjaiban *közös célok* fogalmazódnak meg, ha cselekedeteiket *közös érdekek* vezérlik, bennük *közös értékrend* található, illetve értékrendjükben több közösen vállalt, elfogadott érték van jelen, s ha bennük kialakult, megfogalmazódott már az együvé tartozás érzése, a „*mi*”-tudat.⁵⁵

A másik, úgynevezett *funkcionális közösségelmélet* egy amerikai szociológus, Roland L. Warren nevéhez fűződik, aki már 30 évvel korábban arról értekezik, hogy egy társadalmi alakzat akkor tekinthető közösségnek, ha tagjai számára legalább 5 meghatározott funkciót testesít meg. Ezek:

1. a *szocializáció*, ami által bizonyos közösségi értékeket közvetít tagjai felé,
2. a *gazdasági boldogulás* funkciójával megélhetési lehetőséget biztosít tagjainak,
3. teljesíti a társasági és társadalmi élet iránti igényét, a *társadalmi részvétel* lehetőségét az oda tartozóknak,

4. lehetővé teszi a *társadalmi kontroll* gyakorlását a közösséget érintő döntések meghozásában és végrehajtásában,
5. gondoskodik a *kölcsönös segítségnyújtás*, támogatás megvalósíthatóságáról, ha valamely feladat meghaladja az egyes ember lehetőségeit.⁵⁶

A funkcionális közösség-felfogás egy lakóhelyen együtt élő emberek csoportjára vonatkoztatható, s bár a 21. századba hajló évtizedben nehezen értelmezhető az „önellátó és önrendelkező” lokalitás mint élettér vagy lakóhely az emberek számára, mégis megmutatja azt a helyes irányt, ami felé törekedni lehet. Éppen a korábbiakban ismertetett Túrístvándi település fejlesztésének példája mutat rá arra, hogy a felsorolt funkciók összekapcsolásával lehet tartósan pozitív irányban változtatni a lakosság életminőségét. Ezt a lakóközösséget segítheti tervei megvalósításában az a szakmai tevékenység, amit nálunk *közösségfejlesztésnek* neveznek.

Definíció és értelmezés

A kifejezés az angolszász *community development* elnevezés pontos fordítása, amiben a „community” egyaránt jelenti az emberek közösségét általában és a faluközösséget, az egy településen élő emberek csoportját. Egy kicsit a magyar szóhasználat *község – közösség* szópárjára hasonlít ez az értelmezés (az azonos gyökre vezetve vissza mind a települést, mind az emberek csoportját jelölő kifejezést).

A magyar fordítás persze éppen elég gondot okoz a mindennapi gyakorlatban. Köznapi használatban ugyanis a „közösségfejlesztés” egy létező, pontosan körülhatárolt emberi csoport „fejlesztését” jelenti, ami – leegyszerűsítve az értelmezést – leginkább egy szervezet fejlesztését, általában munkahelyi kollektíva, team építését, hatékonyabbá tételét stb. jelöli. A szakma meghonosításában ez az értelmezés, magyarázkodás jelentette az egyik vissza-visszatérő nehézséget, ha kérdezték, mivel is foglalkozunk, rendre *szómagyarázatba* kezdtünk, elhatárolva tevékenységünket az egyre divatosabb – üzleti életben alkalmazott – szervezetfejlesztéstől.⁵⁷

A mi értelmezésünkben a közösségfejlesztés valójában *közösség általi fejlesztést* jelenti, vagyis nem más, mint a település valamely szomszédságában, vagy a településen, vagy éppen kistérségben élők *közösségi kezdeményező- és cselekvőképességének fejlesztése*. Ebben elsődleges szerepe az érintett állampolgároknak, a helyben élő embereknek és az általuk létrehozott csoportosulásoknak, baráti köröknek, egyleteknek, asztaltársaságoknak, vagy éppen gazdasági társaságoknak (pl. szövetkezeteknek, non-profit kft.-eknek) van. A *szakember*, a *közösségfejlesztő* csupán segíti az előbbieket abban, hogy igényeiket megfogalmazzák, ezek kielégítésére célokat tűzzenek ki, és a célok elérésére cselekvési tervekkel valósítsanak meg. A „közösségfejlesztő szakma” tehát nem tesz mást ebben a folyamatban, mint bátorít, ösztönöz, informál, kapcsolatokat szervez, illetve életre segít, megerősít, kiegészít helyi forrásokat, melyeket a helyben élők feltárnak és használnak.

Leegyszerűsítve: *segítő szakma a közösségfejlesztés*, valami olyan, amire csupán addig van szükség, míg a valahol élők csoportjai önállóan nem lesznek képesek saját kezükbe venni sorsuk irányítását, megtervezni az életüket befolyásoló fejlesztések irányát és végrehajtását, megszervezni önmagukat az önrendelkezés feladataira, s megrendelőként fellépni azokban a kérdésekben, melyekben felismerik/belátják kompetenciájuk hiányát.

A közösségfejlesztő munka alapelve a szubszidiaritás

Korábban azt állítottuk, hogy mindehhez a feltételek rendelkezésre állnak. Ha belátjuk, hogy az 1990-ben felálló települési *önkormányzatok* valóban a helyben élők akaratának megvalósítói, akkor íme itt a megfelelő keret, a magától értetődő *illetékesség a közös ügyek közösségi ügyként kezelésére*. Meg kell tölteni ezt a keretet a magunk akaratával, érvényt szerezve az önrendelkezés, autonómia – önkormányzati törvényben is megfogalmazott – követelményeinek. Ráadásul az önkormányzatban való gondolkodás, vagyis az *önkormányzatiság* egy sokkal régebbi, kikristályosodott, azóta már az Európai Unió által is elfogadott, a társadalom szervezésének örökérvényűként számon tartott alapelve, a *szubszidiaritás*⁵⁸ elvére épül. Az elv élettörténete és megjelenése a mai európai életben önmagáért beszél. Előzményei a

⁵⁶ Magyar hivatkozás Warren 1957-ben megjelent tanulmányára: *Közösségfejlesztés*. Írta, gyűjtötte és szerk. Varga A. Tamás és Vercseg Ilona. Bpest, 1998. (Magyar Művelődési Intézet) 47-48. p.

⁵⁷ Az alkalmazott technológia apró részletekben persze gyakran hasonló, itt is, ott is alkalmazott módszerekkel dolgozunk, de a lényegben, a célsoporthoz való közelítés, és a kitűzött célok tekintetében alapvető különbségek mutathatók ki a látszólag „rokon szakmák” között.

⁵⁸ A kifejezés a latin subsidium = tartalék, átvitt értelemben segítség, támogatás kifejezésből született

görög poliszdemokrácia idejére vetíthetők, de megjelennek a középkorban is, mígnem felbukkan a római katolikus egyház társadalmi tanításában 1891-ben⁵⁹, mint az emberi személy méltóságának megtestesítője, majd a 20. század első harmadában, a „társadalom szervezésének örökérvényű alapelve”-ként⁶⁰. Ez utóbbiban a következőket olvashatjuk:

„...amit az egyes egyének saját erejükből és képességeik révén meg tudnak valósítani, azt a hatáskörükből kivenni, és a közösségre bízni tilos; éppen így mindazt, amit egy kisebb és alacsonyabb szinten szerveződött közösség képes végrehajtani és ellátni, egy nagyobb és magasabb szinten szerveződött társulásra áthárítani jogszerűtlenség és egyúttal súlyos bűn, a társadalom helyes rendjének felforgatása, mivel minden társadalmi tevékenység lényegénél és benne rejlő erejénél fogva segíteni – *szubszidiálni* – köteles a társadalmi egész egyes részeit, ellenben soha nem szabad bomlasztania vagy bekebeleznie azokat.”⁶¹

Mindez „frissebb” fogalmazásban – és persze leegyszerűsítve – így hangzik: a döntéseket, jogi normákat a lehető legalacsonyabb szinten kell meghozni annak érdekében, hogy *a hatalom minél közelebb maradjon azokhoz, akik felett a hatalmat gyakorolja*.

Az alapelv tehát azokra ruházza a döntés, cselekvés jogát, akik leginkább érintettek a döntést, cselekvést indokoló esetekben, következésképpen a tényleges *önrendelkezés* jogát és kötelességét hárítva a közösség tagjaira a közösséget érintő közösségi ügyekben.

Egyértelműen és nagyon is sarkítva fogalmaz egy, a nonprofit szervezetek működésére irányuló, 12 országot – köztük Magyarországot is – érintő nemzetközi kutatás eredményeit bemutató tanulmány, amikor a civil szektor pénzügyi támogatási rendszerét mutatja be:

„Az államnak, mielőtt a társadalmi, vagy gazdasági élet bármely szférájába belépne, meg kell győződnie arról, hogy *nincs-e olyan kisebb társadalmi egység (a család, helyi közösség, vagy öntevékeny szervezet), amely alkalmas lenne az adott funkció betöltésére*. Mi több, az államnak – még amikor a közvetlen felelősségvállalás mellett dönt is – kötelessége kísérletet tenni ezeknek a kisebb egységeknek a bevonására.”⁶² A német jóléti állam gyakorlatából vett példa ugyan nem vált „európai gyakorlattá”, mégis érdekes, hogy ugyanez a gondolkodásmód megjelenik egy számunkra is sokkal fontosabb dokumentumban, az 1992-es Maastrichti Szerződés szövegében, s így bekerül a Római Szerződés 1993-ban ratifikált változatába a 3/B cikként. A tagállamok szintjén a szubszidiaritás szerepe szorosan összekapcsolódik a törvényhozás és végrehajtás mechanizmusával. Lényege, hogy bármely kérdésben *azon a szinten kell dönteni*, ahol egyrészt már *rendelkezésre állnak* az ehhez szükséges *információs és végrehajtási eszközök*, másrészt ahol *ez a legközelebb marad a döntésben érdekelt állampolgárokhoz*. Az Európai Közösségben a szubszidiaritás-koncepció valójában a közösségi hatalom túlzott megerősödésével szembeni reakcióként jelenik meg.⁶³ Számunkra azonban kellően megalapozott hivatkozás lehet akkor, amikor azt tapasztaljuk, hogy a közigazgatási gyakorlatban, de a közgondolkodásban is milyen sokszor veszik át az intézkedést, vagy hoznak döntést az illetékesek felett, kiszolgáltatott helyzetbe hozva ezzel a helyi szinten saját ügyekben dönteni, intézkedni akarókat.⁶⁴

A közösségfejlesztés nem szolgál más célt, mint segít visszaállítani egy természetes rendet a szubszidiaritás elvei szerint, amiben tehát a közösség ügyeiben a közösség dönt, illetve az általa felhatalmazott képviselők járnak el. Mindezt azért, mert egy szomszédságban, településen, kistérségben élő emberek közösségének nemcsak oka van rá, de joga is, hogy *illetékességéből* saját ügyeit saját kezébe vegye. Ha ezt az elvet összekapcsoljuk a funkcionális közösségelmélettel, tovább egyszerűsödik a képlet. Most már valóban az hiányzik csupán, hogy a közösségek felismerjék ezt, elhiggyék, hogy megtehetik, és képesek is rá, hogy a legjobb belátásuk szerint cselekedve a lehető legjobb eredményre jutnak majd

⁵⁹XIII. Leó pápa *Rerum novarum*.. kezdetű enciklikájában (1891)

⁶⁰XI. Pius pápa *Quadragesimo anno*... kezdetű enciklikájában 1931-ben

⁶¹QA 79. Az egyház társadalmi tanítása. Dokumentumok. Szent István Társulat, Bp, (é.n.) 81.p.

⁶²Lester M. Salamon – Helmut K. Anheier: Szektor születik. A nonprofit szektor nemzetközi összehasonlításban. (ford. Kuti Éva) Np Kutatócsoport, Bpest, 1995. 88.p.

⁶³Paczolay Péter: Szuverenitás és szubszidiaritás az Európai Unió és annak tagállamai között. Előadás, Szeged, 2004. 09. 14.

⁶⁴E tanulmány írásakor még nem ismert az EU Alkotmányaként tekinthető ún. Lisszaboni Szerződés sorsa és végleges szövegezése, az azonban figyelemre méltó, hogy az alaptörvény tervezetében gondosan kerülték az Európa keresztény gyökereire való utalást, ugyanakkor a Katolikus Egyház társadalmi tanításának egyik fontos elemét alapelveként kezelik 1993 óta.

saját ügyeikben. Be kell avatkozniuk társadalmi folyamatokba, kezdeményezniük kell társadalmi mozgások elindulását, törekedniük kell saját szükségleteik felismerésére és megfogalmazására, és meg kell találniuk egymásban a segítő partnert, akivel összefogva legmerészebb terveik valóra válthatók.

A közösségi beavatkozás lehetőségei

A tervszerű társadalmi változtatással, a környezet folyamataiba való közösségi beavatkozással a legkitartóbban és mélyrehatóan Jack Rothman foglalkozott. A 60-as évek végén publikált tanulmányában modellezi először a közösségi beavatkozás lehetséges módozatait, rámutatva ezek eltérő sajátosságaira. Több egyetemen tanítva, 30 év után diákjaival együtt átdolgozta tanulmányát, bemutatva, hogy az elkülönülő modellek milyen sokrétűen kapcsolódnak össze, s a különböző megközelítések keveredése milyen gazdag kombinációkhoz vezet.⁶⁵ E helyütt rövid összefoglalásként az egymástól sok tekintetben eltérő beavatkozási módozatokat ismertetjük, fenntartva a szerző aggályait is ezek merev elkülönítésével kapcsolatban.

Rothman a közösségi beavatkozás legfontosabb módszerei között elsőként a *helyi fejlesztést* (locality development) említi, hivatkozva egy 1955-ös ENSZ kiadvány megfogalmazására, miszerint „...célja a gazdasági és társadalmi előrelépés feltételeinek megteremtése az egész közösség számára, annak aktív részvételével, a lehető legnyitottabban a közösség kezdeményezései iránt.” E módszer leglényegesebb elemének a lakosság mind szélesebb körű bevonását tartja, hangsúlyt fektetve a résztvevők képzésére, személyes fejlődésük elősegítésére, valamint a képesség tétel technikáira. A beavatkozás remélt végeredménye a lakossági csoportok megerősödése, felkészülése az önálló cselekvésre, a kívánt változtatások elérése érdekében. Ez a beavatkozási mód felel meg leginkább a Magyarországon elterjedt gyakorlatnak, a hazai közösségfejlesztő szakma képviselői ebben szereztek leginkább gyakorlatot.

Az összetett, modern környezet, a rohanó világ azonban más beavatkozásra készíti a közösségeket, amelyben már jelentős szerephez jutnak olyan szakértők, akik nincsenek a közösség tagjai között. A tőlük megrendelt szakmai tudás többnyire valamilyen tervezői folyamat részét képezi, néhány súlyos (vagy felszámolásában sürgető) társadalmi probléma megoldása érdekében. Ebben az esetben a közösségi részvétel kisebb jelentőséget kap. Felértékelődik viszont a problémák pontos azonosítása, a megfelelő szolgáltatások kiválasztása, bevezetésének előkészítése, s az a szaktudás, amit mintegy „megvásárol” a közösség az ehhez értő szakemberektől, szervezetektől. Fontos azonban, hogy ebben a – Rothman által *társadalmi tervezésnek* (social planning) nevezett – módszerben a közösség egyenrangú, megrendelő félként vegyen részt, elkerülendő a kívülről érkező szaktudás túlbuzgóját, a közösség eredeti igényeit meghaladó, vagy attól eltérő megoldások kieresztését. A legtöbb példát a társadalmi tervezés hazai gyakorlatára a települési rendezési tervek elkészítése kínálhatná (éppen a tervet előkészítő fejlesztési koncepció közös megtervezésével), vagy azok a lokális közterület-átépítések, melyekről többnyire utólag szerez tudomást a környéken élők közössége.

Vannak olyan helyzetek is, amikor a közösség egy része sértett, vagy hátrányos helyzetbe kerül, s érdeke fűződik ahhoz, hogy a számukra előnytelen állapot minél előbb, az ő javukra megváltozzék. Ezt a tanulmány *társadalmi akcióként* (social action) írja le, s általában olyan eseteket említi, amikben a hatalom, esetleg a szükséges források újraelosztása, vagy a marginalizálódott csoport befogadása, döntéshozatali folyamatokba való bevonása jelenik meg a beavatkozás céljaként. A kiinduló helyzet, a tarthatatlan (vagy annak látszó) állapot, a szereplők felfokozott érzelmi töltöttsége az előbbi két megközelítéshez képest erőteljesebb, néha erőszakos stílust, kemény módszereket, kérlelhetetlen megoldásokat hoz felszínre, gyakran alkalmazott technika a nyomásgyakorlás, a zavarkeltés változatos megvalósítása.

Jóllehet mindhárom közösségi beavatkozás változtatások elérését célozza, csupán a társadalmi akciók váltanak ki gyors és határozott ellenlépéseket a „megtámadott” fél, általában a formális hatalom részéről. Kifinomult technikákkal, a helyzethez alkalmazkodó stílussal néz szembe a változtatást akarók közössége, s mivel többnyire nincs gyakorlatuk az egymással való együttműködésben, ezért az akciók jelentős része nem éri el, vagy csak részben éri el eredeti célját. Egy ritka, pozitív hazai példát említve a közelmúlt eseményei közül hadd utaljunk a Zengő, majd a Tubes csúcsán elhelyezni tervezett katonai radar építését megakadályozó civil kezdeményezésre, mely éppen összehangoltságában, a különféle szervezetek közötti koalíció-alkotással érthette el sikereit, s terelte vissza a megoldást a jogállam keretei közé.

⁶⁵Jack Rothman: A közösségi beavatkozás megközelítései. (Ford. Varga Tamás) Parola füzetek, Budapest, 2001. Közösségfejlesztők Egyesülete

A tervszerű közösségi beavatkozás ismertett modelljei azonban nem jelennek meg vegytisztán. A változást kezdeményező közösségek a gyakorlatban – öntudatlanul – keverik ezeket az eljárási módokat, a folyamat egyes szakaszaiban egyiket, vagy másikat helyezve előtérbe. A Rothman által elvégzett tipizálás, modell-alkotás nagy előnye éppen az, hogy ennek ismeretében sokkal tudatosabbá tehetjük a közösségi beavatkozást, a standard változók figyelésével a folyamat minden fázisában pontosan tudhatjuk, mi történik körülöttünk, és általunk, s ez a tudatosság segítségünkre lehet a buktatók elkerülésében, vagy csupán a veszteségek minimalizálásában.⁶⁶

Alkalmazott eljárási módok, módszerek (elvei és gyakorlata)

A modellek közül többnyire helyi fejlesztési folyamatba ágyazottan jelenik meg a tervezés, és/vagy akció, s alkalmazásuk gyakorisága, eredményessége nagyban attól függ, mennyire vannak felkészülve a közösségi beavatkozásra a változást kezdeményezők, illetve milyen gondot fordít ezek tudatosítására maga a közösségfejlesztő szakember, aki velük dolgozik.

A fejlesztési folyamat általában hosszú, legalább másfél-két éves, sokszor hosszabb időtartamot jelent, s bár egyes szakaszai eltérő helyen és időben más-más hangsúlyt kapnak, többnyire azonos módon valósulnak meg. A változtatás szükségességének felismerése után a folyamat a településen élők *megszólításával* kezdődik, majd *bevonásukkal* folytatódik. Ennek során a valós *szükségletek feltárása* érdekében a problémák összegyűjtése és értelmezése, később a problémák megoldására *eljárások keresése*, ebben a *résztevők aktivizálása*, majd a közösségi tevékenységek beindítása történik az érintett lakosság mind nagyobb részének közreműködésével, *képességeinek fejlesztésével*, a lehetséges *partnerek bekapcsolásával*.

A folyamat során alkalmazott módszerek közös vonása, hogy a lehető legnagyobb mértékben tiszteltben tartja a résztvevőket, épít felelősségtudatukra és önállóságukra, segít abban, hogy a résztvevők felismerjék „illetékességüket”, s minden esetben közösségi megoldásokat sugall. Több olyan eljárási módot is alkalmaz a közösségfejlesztés, mely más szakmákból ismerősnek tűnhet, de van néhány speciális, csak itt alkalmazott mód. A kiválasztott módszerek mindig a végső cél, *a közösség cselekvőképességének fejlesztése, az önállóság, önrendelkezés képességének elérése* irányába hatnak.⁶⁷

A résztvevőkkel való *kapcsolatteremtés* bevált módszere az *interjú*. Ez sokban különbözik a sajtóban, és a szociológiában alkalmazott interjútól, s leginkább egy olyan személyes beszélgetéshez hasonlít, ahol a felek egyike figyelmes, értő hallgatásával tünteti ki a másikat, megajándékozva ezzel a beszélőt a „fontos a véleményem” érzésével. A beszélgetés általában a településre és a megszólítottak a településhez való viszonyára koncentrálnak, személyes kötődéseire és örömeire, a mindennapokban megélt nehézségeire irányul.

Az interjúkat többnyire a megszólítottak meghívásával rendezett *közösségi beszélgetések* sorozata követi. Ezek a beszélgetések részben a megjelentek egymással való találkozásainak fórumai, részben a bennük felmerülő, őket foglalkoztató közös ügyek meg- illetve kibeszélései. A találkozások varázsa a szokatlan-ságában rejlik: elszoktunk attól, hogy egymás közelében élők, dolgozó emberek „csak úgy” rendszeresen összedugjuk a fejünket és diskuráljunk a bennünket érdeklő dolgokról. Kicsiben él ez a szokás még a kocsmák, kisvendéglők világában, de a lakosság meglehetősen szűk körére korlátozódik, és az érintett témák sem elsősorban a település közösségének egészét foglalkoztató kérdéseket érintik. A közösségfejlesztő pusztán jelenléte, az együttléte szelíden moderáló szakértelme teremt alkalmat arra, hogy a meghívottak valóban kibeszéljék magukból gondolataikat, rádöbbenjenek arra, mennyire hasonlóképpen gondolkodnak ugyanazokról a dolgokról, illetve hogy egyik-másik „magától értetődő” kérdésnek hányféle megközelítése, értelmezése lehetséges. Ezeken a beszélgetéseken gyűjthetjük össze mindazokat az értékeket, melyek a helybeliek identitástudatát erősítik, amelyekre valóban büszkék, amiket eredményként könyvelnek el szűkebb hazájukban. Ugyancsak e beszélgetések kínálják a résztvevők mindennapjait beárnyékoló gondok, problémák összegyűjtését, ezek értelmezését, csoportosítását, egymással való összefüggéseik megláttatását. S ahogy folyamatosan cserélődik a megjelentek köre, bővül a településen élők bekapcsolódása a beszélgetés-sorozatba, úgy megy híre az együttléteknél, az ott folyó disputának, s lassan *beivódik a köztudatba* a közösség ügyeivel való foglalkozás. Lassacskán kialakulnak kisebb csoportok, amik valamely problémakörrel foglalkoznak rendszeresen. Közben – néhány más aktivizáló módszer alkalmazásával – megismerkednek a *problémamegoldás, tervezés, rang-*

⁶⁶Rothman (2001) 23–24. p.

⁶⁷A munkamódokról és módszerekről részletesebben: Községfejlesztő leckék kezdőknek és haladóknak. Írta és szerk.: Vercseg Ilona. Parola Füzetek, Bpest, 2004. Községfejlesztők Egyesülete. 21–46. p.

sorolás fortélyaival. Tudatosodnak a tényleges hiányok, pontosan körülhatárolódnak azok az igények, melyek kielégítése a lakosság nagyobb részének gondjait oldaná meg. Kitudódik, hogy milyen tudások vannak rejtve vagy aligismerten a településen, kedvet kapnak azok is, akik évekig nem vettek részt a közéletben, nem osztották meg véleményüket, nem ajánlották fel segítségüket a közös gondokkal, vagy megoldásukkal kapcsolatban. Elkészülnek az első *tervek*, megszerveződnek a hiányzó tudások pótlására szolgáló *képzések*, láthatóvá válnak azok a partnerek, akik ebben-abban segítségére lehetnek a településen élőknek – lassan beérik tehát a folyamat, s elkezdődik egy olyan működés, amiben már a résztvevők akarata szerint történik minden, és a közösségfejlesztő szakember csupán kapcsolatok építőjeként, szervezőként, a folyamat menedzselőjeként van jelen.

A közös tervezés során gyakran alkalmazott módszer a *jövőműhely*, mely játékoságával, a szakemberek és laikusok együtt-gondolkodásával, eleinte gyors eredményeivel szárnyakat adhat a folyamatban résztvevő közösségnek.

Gyakran fordulnak a *közösségi felmérés* módszeréhez, melyben egy kérdőív elkészítése során alaposan végiggondolják a települést érintő valamennyi lényeges kérdést, a gondok egy részét megoldják még menet közben, s mire a felmérés lezárul, addigra már nemcsak egy több éves cselekvési terv, távlati célok állnak a település rendelkezésére, hanem azoknak a helyben élőknek a sokasága is, akik valamely probléma megoldásában felajánlották segítségüket. Az már csak többlethozadék ebben, hogy az a kisebb csoport, mely a módszer alkalmazásában a koordinátor szerepet vállalta, ez alatt az idő alatt igazi projektszemélyzetté képezte magát, ami később hasznos lehet nagyobb, külső forrásokat is felhasználó projektek megvalósításakor.

Szinte magától értetődően jönnek létre *intézmények*, melyek egy-egy funkció felvállalásával könnyítik meg a további munkát. Ezek között egyaránt találunk a szabadidejüket együtt tölteni akarók csoportjait, a falu fejlesztését szolgáló egyesületeket, adománygyűjtő vagy jótékony célú tevékenységre anyagi erőt akkumuláló alapítványokat, probléma megoldására szerveződő egyesületet, vagy gazdasági társaságot, vagy éppen korábban az önkormányzat által működtetett intézmény vagy szolgáltatás további működtetését átvállaló kezdeményezést.

Viszonylag korán kiderül, hogy az emberek egymás közti kapcsolattartása, a vélemények, álláspontok minél szélesebb körű megismerése érdekében ki kell alakítani a *helyi nyikvánosság* fórumait, alkalmait, orgánumait. Megszületik a helyi újság, vagy éppen elektronikus médium megalapításának igénye, s hamarosan létrejön a hagyományos formák mellett egy új, a fejlesztési folyamat sikerét szolgáló orgánum, birtokba veszik, megtanulják, és többnyire tartósan eredménnyel működtetik a helyi sajtót a közösség tagjai. A kábeltelevíziózás és a világháló korábban nem ismert új lehetőségekkel áll a fejlesztésben dolgozók rendelkezésére, de ezek sem pótolják a gyakori személyes találkozások, később hagyományossá váló ünnepi alkalmak sorát, amelyek lassan beivódnak a közösség hétköznapijaiba.

„Ahány ház, annyi szokás...” – mondhatnánk analógiaként a különböző településeken elindított fejlesztő folyamatokkal kapcsolatban. A különbözőségek között azonban számos azonosság is fellelhető. Ezek egyike az *önjáróvá váló közösség* megjelenése, mely egy idő után kívülről nem mindig átlátható módon szervezi önmaga és a település életét, kezd bele újabb és újabb feladatokba, él meg nagy sikereket és könnyvel el kudarokat. Gyakran tapasztalható, hogy néhány év elteltével – visszapillantva az elmúlt időszak eseményeire – azt a tanulságot fogalmazza meg a résztvevők, hogy eleinte nem is gondolták, hogy ennyi mindenbe belefognak, s különösen hogy ennyi mindent sikerül megoldaniuk.

E kis kötetbe gyűjtött példák mindegyike más, abban azonban a benne szereplők közös tapasztalatot szereztek: sokkal többre vállalkoztak az elmúlt évek során, mint amit ők maguk, vagy a településen élők tőlük elvártak volna. Így történt ez Hajdúnánáson és Budafokon, Törökszentmiklóson és Kötgyánban, de így „vállalta túl magát” a Faluház Baráti Kör, a Herényi Kulturális és Sport Egyesület az Okkal Más-okkal Ifjúsági Egyesület vagy az Élettér Egyesület is. Óhatatlanul nőtt rohamosan a civil szervezetek által működtetett közintézmények száma, s vált bizonyossá, hogy a közösségi együttlét tereit, vagy államilag nehezen „emberbarátív” tehető szolgáltatásokat valóban azoknak a gondjára kell bízni, akik nemcsak felelősséget képesek vállalni működtetésükért, de meg is tudják valósítani azt, hogy a kezükben lévő intézmény vagy szolgáltatás minden megnyilvánulásában a *Köz* intézménye legyen.

Szakmai segítő szervezetek, hálózatok, kapcsolatok

Az önjáróvá váló közösségeket ma már több professzionális szervezet, intézmény, hálózat segíti. Itt nem vállalkozhatunk valamennyi felsorolására, csupán a legjelentősebbeket említjük meg. Az idén 20. születésnapját ünneplő KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐK EGYESÜLETE (KÖFE) nemcsak a szakmát gyakorló, vagy azt figyelemmel kísérő szakemberek országos egylete, hanem a szakma legfontosabb műhelye is, mely a MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET ÉS KÉPZŐMŰVÉSZETI LEKTORÁTUS (MMIKL) Közösségfejlesztési osztályával együttműködve fogja össze a szakmai kezdeményezéseket. A CIVIL KOLLÉGIUM ALAPÍTVÁNY (CKA) kunbábonyi bentlakásos Civil Kollégiumával a szakma akkreditált felnőttképzési intézménye, mely tanári karával nemcsak az anyaintézmény falai között, hanem az ország számos helyén vezet képzéseket. Több hálózat is segíti a kapcsolattartást, közülük a legátfogóbb kapcsolatrendszerrel a Közösségi Kezdeményezéseket Támogató Szakmai Hálózat (KÖZTÁMHÁLÓ) és a több éve sikeres tevékenységet végző, 13 szervezetet tömörítő PRO-HÁLÓ. Kisebb munkacsoportok, partnerszervezetek is bekapcsolódnak a közösségfejlesztés országos rendszerébe, mint pl. a HROD Közösségi Társadalomfejlesztési Központ, a KARÁCSONY SÁNDOR KOLLÉGIUM, a CIVIL KÖZÖSSÉGI HÁZAK MAGYARORSZÁGI EGYESÜLETE, a SZÖVETSÉG A KÖZÖSSÉGI RÉSZVÉTEL FEJLESZTÉSÉÉRT EGYESÜLET.

A nemzetközi kapcsolatok fenntartásában segítségünkre lehetnek azok az európai szervezetek, melyeknek munkájába partnerként vagy tagként a magyar szervezetek is bekapcsolódnak: Combined European Bureau for Social Development (CEBSD), Central and Eastern European Citizens Network (CEEEN).

Jóllehet éppen 2 évtizede formalizálódott a közösségfejlesztést Magyarországon meghonosító szakemberek köre, elismertségüket a nemzetközi szervezetek már nagyon korán megalapozták. Ennek köszönhetően lehetett szűkebb pátriánkban 1994-ben az Európai Unióhoz való csatlakozást előkészítő nemzetközi konferencia, és született meg a Budapesti Nyilatkozat.⁶⁸

2009. október 30.

⁶⁸ „Az európai civil társadalom fejlesztése a közösségfejlesztés eszközeivel” című konferencia 30 pontból álló nyilatkozatot adott ki az Unióhoz csatlakozó országok nevében a közösségfejlesztés alkalmazásának elfogadtatása érdekében. Részletesen: Parola, 2003/4., 2004/1. sz. 1, 3-4.p.

A HROD Községi és Társadalomfejlesztési Központ 2007 májusában kapott felkérést az FVM Vidékfejlesztési, Képzési és Szaktanácsadási Intézettől arra, hogy szakértőként, tanácsadóként kövesse végig és segítse az integrált közösségi és szolgáltató terek kialakítását, illetve működtetését szolgáló program kidolgozását, megvalósítását. Feladataink, illetve szakértői, tanácsadói munkánk keretei és feltételei évről évre változtak, szerepvállalásunk azonban 2007 májusa óta gyakorlatilag folyamatosnak tekinthető. (Könyvünk e fejezetét 2010 januárjában írtuk. Az időpontokra jelen idejűsége vonatkozó mondataink erre az időpontra vonatkoznak.)

Munkánkat mindvégig igyekeztünk a lehető legszélesebb körű szakmai együttműködésre építeni. Az IKSZT program koncepciójára vonatkozó javaslatunk kidolgozásának kezdetétől partnerül hívtunk több, a köz- és a közösségi művelődés, a közösségfejlesztés, az információs társadalom, a koragyerekkori fejlődés-fejlesztés, a gyerekszegénység-gyerekjólét, az ifjúságfejlesztés, a közoktatás, a foglalkoztatáspolitikai, a szociális munka, az egészségfejlesztés, a település- és vidékfejlesztés, a vállalkozásfejlesztés és számos, az előbbieket határterületein dolgozó szakembert és szervezetet. A közös munkában, az együttgondolkodások sorozatában részt vettek önállóan és szervezetben, illetve a civil, a kormányzati és a piaci szférában dolgozó szakemberek is. Mindannyiuk közül ki kell emelnünk Beke Pált, aki munkatársként és apaként is végigkísérte szakértői, tanácsadói munkánk majd' minden állomását, közte vívódásainkat, sikereinket és kudarcainkat, továbbá Halmai Zsuzsát, aki a kezdetekkor szakértőként, majd 2009 közepétől miniszterelnöki megbízottként vett és vesz részt most is az IKSZT program kidolgozásában és megvalósításában.

Szakmai műhelyünk a kormányzati, illetve országos hatókörű programok kidolgozásáért, fejlesztéséért felelős tárcák és háttérintézmények mellett közel 30 települési és megyei önkormányzattal, illetve általuk működtetett intézménnyel, továbbá hasonló számú civil szervezettel áll rendszeres munkakapcsolatban. Az önkormányzatokkal jellemzően település-, a civil szervezetekkel pedig szervezetfejlesztési folyamatok kapcsán dolgozunk együtt. Tesszük ezt minden esetben egy olyan társadalom kialakulását szolgálva, mely az életútjukat alakítani képes, a közösség érdekében együttesen cselekvő emberekből áll. Helyi, térségi és szervezeti szintű munkánk során a közösségi, a szociális, a foglalkoztatási és az ifjúsági, továbbá a település-, a gazdaság- és a vállalkozásfejlesztés területeit egymástól elválaszthatatlannak tartjuk, folyamatosan azok szinergiájára törekszünk. Az IKSZT program keretében dolgozva e tapasztalatokra, illetve értékekre és szemléletre építettünk.

Az integrált közösségi és szolgáltató terek kialakítását és működtetését szolgáló programot a fentiekben ismertetett sajátos nézőpontokból mutatjuk be. A szakértői, tanácsadói szerepünk adta keretek és távlatok között mozogva, számos szakember és szervezet tudását összegezve, a helyi, térségi és szervezeti szintű tapasztalatainkkal összevetve ismertetjük annak kialakulása – általunk követett – időszakának történetét, jelenlegi helyzetét, az azzal kapcsolatosan a közeljövőben meginduló szakmai-módszertani fejlesztéseket, és a hosszabb távra vonatkozó javaslatainkat.

De mi is az az IKSZT?

Röviden összefoglalva az IKSZT egyszerre épület, szolgáltatásszervezési modell és közösségi tér:

- épület, amely keretet biztosít minden ágazat, szakterület számára, hogy (köz)szolgáltatásait elérhetővé tegye a vidéki településeken és térségekben;
- szolgáltatásszervezési modell, amely hozzájárul az egyes (köz)szolgáltatások fenntarthatóságához, szakmai és finanszírozási szinergiájuk megteremtéséhez;

- közösségi tér, amely befogadja és támogatja a helyi közösségi indíttatású, illetve közösségi célú kezdeményezéseket.

Az integrált közösségi és szolgáltató terek nem új intézmények. Az alább röviden összefoglalt, majd később részletesen bemutatásra kerülő pályázati program egyrészt a már meglévő intézményi és szolgáltatási hálózatokra, azaz a közművelődési intézményrendszerre, a teleházakra, eMagyarország-, FIP-, EURODESK és ifjúsági információs pontokra és egyéb formációkra épít. Másrészt mindazon – többek között az e könyv előző fejezeteiben bemutatott – intézmények és szervezetek tapasztalataira, amelyek az emberek találkozását biztosító „közösségi térszerkezetben”, egymásra épülve, egymást erősítve tették és teszik elérhetővé és hozzáférhetővé a lakosságot érintő (köz)szolgáltatásokat, továbbá a civil és üzleti szféra kezdeményezéseit.

Az IKSZT-k kialakításának keretét kétlépcsős pályázati rendszer adja.

- Az első lépésben az „IKSZT cím” elnyerését célzó felhívás (címpályázat) került meghirdetésre. A pályázók (önkormányzatok, civil és egyházi szervezetek) az IKSZT keretében tervezett munkájukról adtak tájékoztatást. Az elbírálás szempontja - többek között - a helyi szükségletek és az arra adott szolgáltatási válaszok egységessége, illetve a tervezett szolgáltatások szakmai programjának összhangja volt.⁶⁹
- A második körben – 2009. szeptember 1. és október 15. között – a címpályázaton sikerrel részt vevő, azaz IKSZT címmel rendelkező szervezetek nyújthatták be kérelmüket (pályázatukat) a címpályázatban leírt szolgáltatások megvalósítási helyszínét jelentő épület felújítására, bővítésére. A támogatási igény benyújtásának feltételeit az ún. beruházási rendelet határozta meg.⁷⁰

A címpályázat, illetve a beruházási rendelet kötelező és opcionális feladatokat is meghatároztak az integrált közösségi és szolgáltató terek, pontosabban az azokat működtető szervezetek, azaz az IKSZT címbirtokosok számára. A kötelezően, azaz minden IKSZT-ben biztosítandó szolgáltatások köre:

- helyszín és feltételek biztosítása a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat⁷¹ tájékoztatási pont működtetéséhez;
- lakosság, vállalkozások információhoz való hozzájutásának elősegítése;
- közművelődési programok szervezése;
- nyilvános könyvtár működtetése vagy mozgókönyvtári ellátás biztosítása⁷²;
- ifjúsági közösségi programok szervezése, ifjúságfejlesztési folyamatok generálása és a folyamatok nyomon követése, ifjúsági információs pont működtetése;
- közösségi internet-hozzáférés biztosítása.

Az opcionális szolgáltatások körét a címpályázat, illetve a rendelet ekként határozta meg:

- közösségfejlesztési folyamatok generálása, folyamatkövetése;
- helyszín biztosítása civil szervezetek számára;
- az iskolai felzárkózást segítő, a középiskolai tanulmányokra felkészítő, tanítási időn túli tankör megvalósítása 6-18 éves gyermekek és fiatalok számára;
- a gyermekek (különösen a 0-5 évesek) foglalkoztatását, óvodai felkészítését célzó nappali, délelőtti szabadidős, fejlesztő programok megvalósítása;
- egészségfejlesztési programok megvalósítása;
- üzlethelyiség(ek) kialakítása a helyi vállalkozók támogatása érdekében;
- postai szolgáltatás nyújtása⁷³;

⁶⁹A pályázati felhívást („címpályázat”) lásd a http://www.vkszi.hu/cikk/719_1.pdf oldalon. Az oldalon szereplő információval ellentétben címpályázatot jelenleg nem nyújtható be. A könyvünk e fejezetében szereplő egyes linkek az idő előrehaladtával bizonyára nem lesznek elérhetőek. Az említett dokumentumok azonban 2010. májusától bizonyosan elérhetőek lesznek a jelenleg kialakítása alatt álló, HROD által működtetendő [ikszmodszerekpont.hu](http://www.ikszmodszerekpont.hu) oldalon.

⁷⁰A rendelet szövegét lásd a <http://www.fvm.hu/download.php?ctag=download&docID=4768> oldalon. A támogatási igény benyújtásának feltételei mellett a rendelet részletesen szabályozza az IKSZT kialakítására és működtetésére vonatkozó kritériumokat is.

⁷¹Az MNVH feladata a vidékfejlesztésben érdekelt összes szereplő együttműködési hálózatba szervezése, így az érintett kormányzati, önkormányzati és civil közreműködő, gazdálkodó és társadalmi szervezetek, szakmai testületek, információs és együttműködési hálózatba szervezése, tevékenységének összehangolása. További információk a www.mnvh.eu, illetve a www.mnvh.hu oldalakon találhatók.

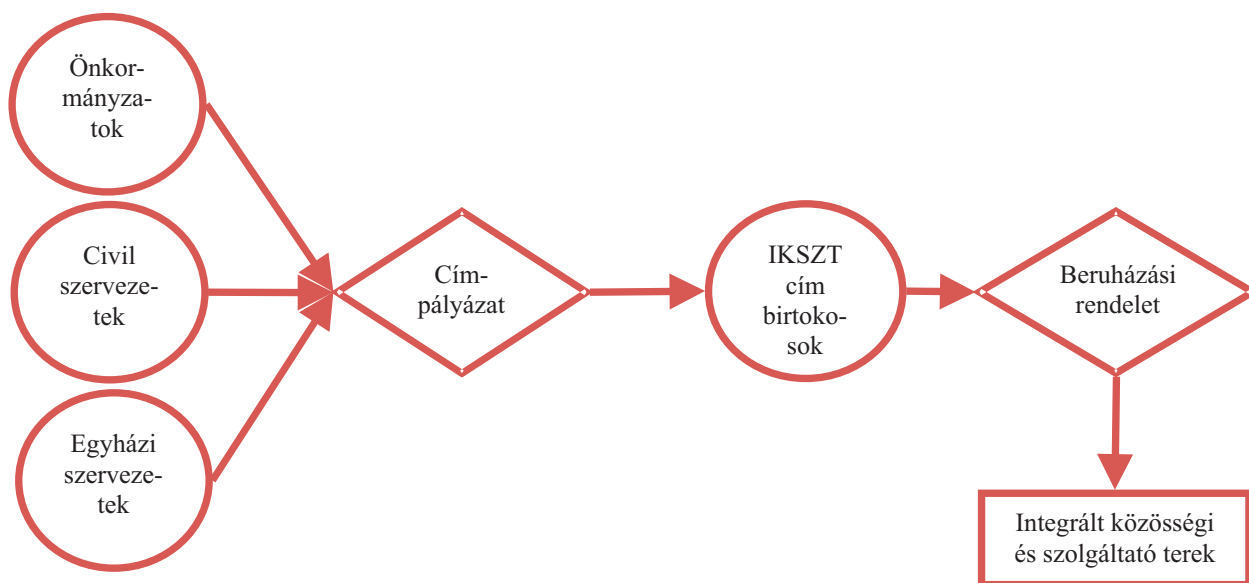
⁷²Abban az esetben, ha a településen, az IKSZT-től eltérő helyszínen a nyilvános könyvtári vagy mozgókönyvtári ellátás elérhető, akkor olvasósarok működtetése.

⁷³Kizárólag azokon a településeken, ahol a Magyar Posta Zrt. a postai szolgáltatást a Postapartner Program keretében vállalkozásba való kiszervezés útján kívánja működtetni és erre az IKSZT-t működtetni szándékozó szervezettel vagy partnerével a Magyar Posta Zrt.-vel szerződést kötött.

- elektronikus közigazgatási végpont szolgáltatások biztosítása (Közháló végpont);
- foglalkoztatási információs pont kialakítása.

A kétlépcsős pályázati rendszer második körében az IKSZT címbirokások 200.000 eurónak megfelelő összeget igényelhettek integrált közösségi és szolgáltató terük épületének felújítására és bővítésére, eszközbeszerzésre, illetve az IKSZT keretében dolgozó munkatársuk bérére.

A beruházási és működtetési támogatás forrása az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) pénzügyi kerete. A teljes pályázati folyamatot ezért az ÚMVP-ért felelős Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium irányította, illetve annak háttérintézményei: a Vidékfejlesztési, Képzési és Szaktanácsadási Intézet (FVM VKSZI) és a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) bonyolították le.

Az integrált közösségi és szolgáltató terek működéséhez

- az ÚMVP három éven keresztül, degresszív módon biztosít támogatást (3-2-1 millió Ft / év az IKSZT-ben dolgozó munkatárs bérére), melyet
- az Oktatási Minisztérium egészíti ki évente emelkedő támogatással (2-3-4 millió Ft / év).

Az integrált közösségi és szolgáltató terek tehát 3 éven keresztül, évi 5 millió Ft működési támogatásban részesülnek.

Az IKSZT program koncepciójának meghatározó eleme, hogy az integrált közösségi és szolgáltató terekben elérhető szolgáltatások köre folyamatosan bővüljön – ennek feltétele azonban az, hogy az adott szolgáltatásokért felelős tárcák és szakterületek további hazai vagy európai uniós fejlesztési támogatást biztosítsanak.

A kétlépcsős pályázati rendszer második köre 2009. október 15-én zárult. Jelenleg a beruházási kérelmek hiánypótlása zajlik, döntés – reményeink szerint – 2010. I. negyedévében várható. Az IKSZT-k a beruházásokat követően, vélhetően 2010 II-III. negyedévében kezdik meg működésüket. Tevékenységüket, szolgáltatásaikat, azok minőségének, tartalmának fejlesztését, továbbá az IKSZT és szakmai partnereik területi hálózatainak kialakulását IKSZT Módszerközpont segíti majd.

A fenti rövid összefoglaló, illetve az abból kiolvasható információk alapján kérdésként merülhet fel, hogy e könyv hasábjain mit keres egy pályázati program ismertetése, főleg egy olyan programé, amelynek kézzel fogható eredményei (azaz a megújult és működésüket elkezdő integrált közösségi és szolgáltató terek) leghamarabb 2010 II. felétől lesznek láthatók. Kérdésként merülhet fel, hogy miért írhatta azt Beke Pál 2009 júniusában egy, a faluházépítésről szóló rövid szövegében, hogy „*manapság a kicsit ügyetlen, mert túlon túl hivatalos 'integrált közösségi és szolgáltató tér' szókapcsolatokkal jelzett falusi intézményfejlesztési terv rokonítható a faluházépítők szándékával. Amennyiben ez utóbbi akció a következő években sikeres lesz, tevékenységszervezésükben a korábbi faluházaktól kaphatnak mintát. És talán abban is, ami csak néhány esetben sikerült nevezetesen, hogy azt a helyben lakók működtessék/üzemeltessék maga-maguknak.*”

A válaszok – úgy véljük – egyrészt abban a folyamatban, pontosabban az annak keretében vallott és képviselt elvekben és szempontokban lelhetők fel, amelyek mentén kialakult az integrált közösségi és szolgáltató terek fent összefoglalt koncepciója. Másrészt pedig mindazon lehetőségekben, tervezett szakmai-módszertani fejlesztésekben és javaslatokban, amelyeket könyvünk e fejezetének utolsó oldalain ismertetünk majd.

A koncepció kialakulása – elvek és szempontok

Az IKSZT program koncepciójának kiindulópontjául szolgáló Új Magyarország Vidékfejlesztési Program⁷⁴ az alábbiak szerint indokolja az integrált közösségi és szolgáltató terek kialakításának szükségességét, és határozza meg az azzal kapcsolatos intézkedések (beavatkozások) célját:

„A beavatkozás indoklása:

Az egyes szolgáltatásokhoz való hozzáférés a vidéki lakosság, különösen a falvakban élők számára nem vagy nem megfelelő minőségben biztosított, mivel a falvak nagy részében nem áll rendelkezésre a közösségi feladatokat ellátó korszerű épület, a meglévő épületek állapota pedig romos, leromlott. Az alacsony jövedelműségnek és a magas fenntartási költségeknek köszönhetően a falvakban nyújtott szolgáltatások sok esetben megszűntek, a továbbra is elérhetőek pedig silány körülmények között és felszereléssel működnek.

Ugyanakkor a közoktatás és az országos könyvtárhálózat elemei a települések többségében megtalálhatók, melyek állapota főként a falvakban jellemzően rossz, szolgáltatásaik pedig szóróanyagok. Ebből adódóan szükséges és indokolt a meglévő épületek felújítása, és a településen elérhető kulturális szolgáltatások egy létesítménybe helyezése, továbbá funkcióik közösségi szolgáltatásokkal való bővítése.

A lakosság megtartása érdekében a helyben elérhető alapszolgáltatások körét bővíteni, minőségét és hozzáférhetőségét javítani kell. Ezek közül különösen fontos az intézményi infrastruktúra fejlesztése, a kulturális és szabadidős szolgáltatások biztosítása, a komplex informatikai és kommunikációs infrastruktúra elérhetősége, az egyes kereskedelmi szolgáltatások havi rendszerességgű ügyfélforgalmának biztosítása, a szolgáltatók hozzáférési pontjainak megteremtése, a gyermekek és idősek megfelelő napközbeni ellátása, illetve az életmód- és diszkriminációellenes programok befogadása érdekében. A falvak körében az alapszolgáltatások sok esetben csak működési költségeik megosztásával nyújthatók, így a szolgáltatók fenntartható működését kizárólag a komplex kihasználású közösségi terek létrehozása biztosíthatja.

A szolgáltatások formájában az egymás közelében fekvő települések esetében is gyakran figyelhető meg hasonlóság. A szolgáltatások kistérségi szinten közösen tervezett és megszervezett formájában és fenntartásában jelentős hatékonysági tartalék rejlik. Ebből adódóan az előbb felsorolt szolgáltatások többfunkciós szolgáltató központokon⁷⁵ keresztül nyújthatók hatékonyan és eredményesen.”

(...)

„Az intézkedés céljai:

Az intézkedés célja az alapszolgáltatások elérhetőségének javítása a vidéki területek településein, a szolgáltatások körének bővítése, minőségük javítása, ennélfogva pedig a vidéki területek népességmegtartó erejének növelése, az életminőség javítása, továbbá a fenntarthatóság biztosítása.

⁷⁴Új Magyarország Vidékfejlesztési Program, 379-380. oldal (http://www.umvp.eu/files/umvp_program_teljes.pdf)

⁷⁵A „többfunkciós szolgáltató központ” helyett 2007. végén tettünk javaslatot az „integrált közösségi és szolgáltató tér” elnevezés használatára. A névválasztást számos szakmai vita előzte meg és övezi napjainkban is. Mindamelllett, hogy magunk is megfelelőnek tartottuk volna akár a „falu-”, akár a „községi-” akár a „nyitott ház” elnevezéseket, részben e fogalmak „foglaltsága”, részben pedig az azokhoz képest némileg eltérő tartalom döntött végül az FVM az „IKSZT” elnevezés mellett.

Az ÚMVP – a szükségesség ismertetése és a célok meghatározása mellett – természetesen számos egyéb, az IKSZT-k kialakításával és működtetésével kapcsolatos kritériumot is meghatározott⁷⁶. Adós maradt azonban egy, az FVM számára is legjelentősebb kérdés megválaszolásával: miképpen tehetők fenntarthatóvá a majdani integrált közösségi és szolgáltató terek. Munkánk kezdetén elsősorban e kérdésre kellett választ adnunk.

Láttuk azonban azokat az égető problémákat is, amelyek megoldásához véleményünk szerint minden, a vidéki településekre, térségekre irányuló fejlesztési programnak, így az IKSZT-k kialakítását és működtetését célzóknak is hozzá kell járulnia:

- a közösségek, a társadalmi kohézió, összetartozás hiánya, eróziója, a kapcsolati tőke, illetve annak bővítésének lehetetlensége, de legalábbis nehézkessége;
- a (humán)szolgáltatások hozzáférhetőségének csökkenése, az oktatási, szociális, közművelődési és egészségügyi szolgáltatások emberektől való folyamatos távolodása
  - a korábban helyben elérhető szolgáltatások kistérségi központokba telepítése;
  - a (humán)szolgáltatások⁷⁷ töredezettsége, az egyes szakterületek és szolgáltatások együttműködésének, szakmai- és pénzügyi szinergiájának hiánya;
- az információ, különösen annak rendszerezett, a helyi igényekhez igazodó, azonnal alkalmazható formájának hiánya;
- a közösségi együttlétre alkalmas, a (humán)szolgáltatásokat befogadni képes, illetve az információk hozzáférhetőségét biztosító infrastruktúra hiánya.

Meggyőződésünk volt tehát, hogy az IKSZT-programnak figyelembe kell vennie, sőt a maga eszközeivel reagálnia is kell ezekre a problémákra – még akkor is, ha egyértelmű, hogy mindezeket, főleg azok halmozódását nem tudja önmagában megoldani. Az IKSZT-programhoz kapcsolódva tehát az alábbi fejlesztési szükségleteket határoztuk meg:

- a pusztulófélben lévő közösségi infrastruktúra revitalizálása, az épületek felújítása, korszerűsítése, megfelelő eszközpark kialakítása;
- a helyi szükségleteket kielégítő, jó színvonalú közszolgáltatások hozzáférhetőségének és elérhetőségének biztosítása;
- a közösségek megerősítése, megerősödésük feltételeinek megteremtése.

A szükségletek egymásra épülnek: megfelelő infrastruktúra nélkül nem bővíthető a közszolgáltatások köre, amelyek hiánya megnehezíti a közösségek megerősítését, megerősödését. A hosszú távú célnak természetesen azt tartottuk és tartjuk most is, hogy a piramis megforduljon: a helyi lakosok és közösségeik szükségleteire és igényeire épülő közszolgáltatásokat biztosítva, a közösségek aktív részvételével működjenek az integrált közösségi és szolgáltató terek.

A fenntarthatóság kérdésére, illetve a fentiekben összefoglalt szükségletekre az alábbi szempontok mentén igyekeztünk a választ megtalálni.

⁷⁶Mindezek részletes ismertetése meghaladják könyvünk e fejezetének kereteit, kettőt azonban mindenképp érdemes megemlíteni: az ÚMVP akkori szövege értelmében a felújítási munkálatok közül kizárólag a leendő IKSZT-k belső tereit lehetett volna felújítani (azaz pl. a tetőszerkezetet nem), illetve nem lett volna lehetőség működési támogatás igénylésére. Javasataink alapján e problémákat az ÚMVP 2008. decemberi módosítása küszöbölte ki. A módosított program angol nyelvű változatát lásd: http://www.fvm.gov.hu/doc/upload/200904/new_hungary_rural_development_programme_official_20090422.pdf oldalon.

⁷⁷A „humánszolgáltatás” kifejezést többször használjuk a továbbiakban is. E kissé rideg, „embertelen” kifejezéssel foglalkozunk össze mindazoknak a személyes és közösségi (köz)szolgáltatásoknak a körét, amelyek az emberek jól létét és különböző, nem pénzbeli támogatását szolgálják. Ilyenek pl. a gyermekvédelemmel és a családsegítéssel, az oktatással, az ifjúságfejlesztéssel, a szociális munkával, a foglalkoztatás politikával, az egészségfejlesztéssel és -védelemmel, a köz- és a közösségi művelődéssel, a közösségfejlesztéssel, az információs társadalom fejlesztésével kapcsolatos és további szolgáltatások.

Közösségi alapú kialakítás és működtetés

Az, hogy a leendő IKSZT-k működésének elsődleges célja a helyi közösségek megerősítése kell hogy legyen, axióma volt számunkra. Az ÚMVP is kitér több helyen a közösségek szerepére, ezt azonban jellemzően az egyes fejlesztések megalapozása, a helyi igények figyelembevétele kapcsán említi: „*csak azok a fejlesztések válhatnak fenntarthatóvá, amelyek valós, alaposan felmért igényeket szolgálnak ki*”. Fontosnak tartottuk azonban, hogy az IKSZT-programon belül a közösségek ne csak a tervezés kapcsán kapjanak szerepet. Hangsúlyos megjelenítésükre, szerepük megerősítésére első körben a „fenntarthatóság” kérdése biztosított lehetőséget számunkra.

„A helyi, közösségi igények ismerete nem csak a megalapozottság kapcsán fontos. Számos példa mutat rá – és szolgál ezáltal követendő jó gyakorlatként – a közösségekben rejlő erőforrások, a helyi tudás, tapasztalatok és tenni akarás aktivizálásának fontosságára. A ’részvényessé’ váló helyi közösségek az általuk megvalósított programok, projektek által nem csak értelmesebb tartalommal töltik meg az adott infrastrukturális keretet, hanem erőforrásokat vonnak be – mind anyagi, mind emberi értelemben – azok, illetve az azok keretében biztosított szolgáltatások működtetésébe.

A közösségi tervezés, a közösségeket is dinamizáló, bevonó fejlesztés biztosíthatja továbbá azt is, hogy a majdani IKSZT-eket ne csak bizonyos életkorúak vagy (élet)helyzetben lévők vegyék igénybe. A tervezés társadalmiasítása lehetőséget ad ugyanis arra, hogy olyan integrált közösségi és szolgáltató terek jöjjenek létre, amelyeket az ott élők folyamatosan, azaz gyermekként, fiatalként, szülőként, nyugdíjasként is igénybe fognak venni. Biztosíthatja továbbá azt is, hogy az IKSZT bármiféle (élet)helyzetben lévő lakost befogadjon, azaz legyen nyitott a szegénységben élők, a fogyatékosok, a munkanélküliek, a romák, de a helyi vállalkozók, jobb módban élők számára is.”⁷⁸

Az e könyv vezérfonalát is jelentő közösségi alapú intézményműködtetés tehát már kezdetekkor az IKSZT program koncepciójának része volt. Igaz, hogy először nem akként, ahogyan az könyvünk előszavában olvasható, azaz hogy az IKSZT-k váljanak a „*demokrácia olyan műhelyeivé, ahol van mód megtanulni és begyakorolni a másokkal való egyenrangú és szolidáris együttműködést*”, hanem a fenntarthatóság kérdésköre kapcsán. De mit is jelent a fenntarthatóság? Pont azt, amiről úgyszintén az előszóban olvashatunk a szombathelyi-herényi, a derecskei vagy éppen a hajdúnánási közösségi terek tevékenységének és épületeinek folyamatos megújulása és bővülése kapcsán.

Az idő előrehaladtával azonban egyre több döntéshozót sikerült megnyernünk a közösségfejlesztés fontosságának. Az IKSZT-program továbbformálása, finomítása során tehát a közösségek megerősítése, majd nevesítve a közösségfejlesztés is az IKSZT-k koncepciójának szerves részévé vált.

Az IKSZT-k mint szolgáltatásszervezési modell

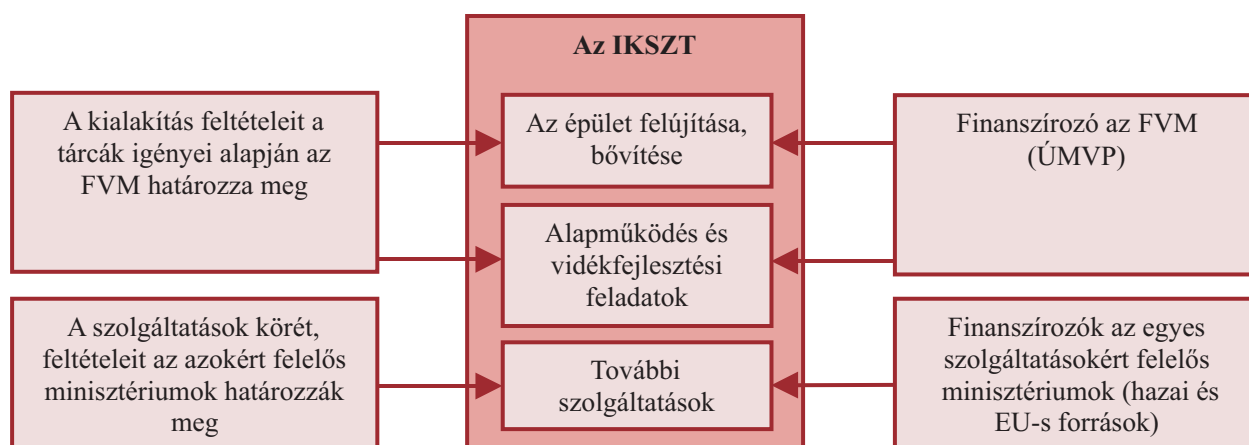
A koncepció kialakítása során alapvető fontosságúnak tartottuk, hogy a majdan létrejövő integrált közösségi és szolgáltató terek, pontosabban azok összessége ne tagozódj be egyetlen, jelenlegi intézmény- vagy szolgáltatásrendszerbe se, azaz ne váljon egyetlen ágazat alrendszerévé.

Természetesen látható volt, hogy a majdani IKSZT-k alapvetően a közművelődés intézményi bázisán jönnek létre, és magunk is úgy gondoltuk és gondoljuk most is, hogy az IKSZT-k akkor válhatnak majd a „*helyi társadalom intézményeivé*”, ha szolgáltatásaik, illetve működésük középpontjában a közösségi művelődés tevékenységei állnak. Látható volt azonban az is, hogy a vidéki térségekben, különösen az aprófalvakban minden ágazat tekintetében rendkívül jelentősek a szolgáltatási hiányok. Azaz bármennyire is úgy gondoljuk, hogy társadalmi-gazdasági fejlődésünk alapja a közösségek megerősítése, nem téveszthettük szem elől, hogy falvainkban ugyanúgy alig elérhetők el a koragyerekkori fejlesztéssel, a családsegítéssel, az iskolai előmenetel támogatásával kapcsolatos szolgáltatások, vagy pl. információk a használható tudást átadó munkaerő-piaci vagy éppen a vállalkozóvá válást támogató képzésekről. Biztosítani kellett tehát azt, hogy az IKSZT-kben ne csak megjelenhessenek a közművelődési, a szociális, az oktatási, az ifjúsági, a foglalkoztatási, az egészségügyi stb. szolgáltatások. Fontos volt, hogy mindez úgy történjen meg, hogy azok egymással egyenrangúak legyenek, azaz semelyik se legyen alárendelve a többinek – ez pedig egyedül az „ágazati semlegességgel” biztosítható.

⁷⁸Szerkesztett kivonat a 2007. május 16-ai szakértői anyagunkból.

Az „ágazati semlegesség” azonban a fenntarthatóság szempontjából is kulcskérdés volt. A koncepció ugyanis arra a logikára épült, hogy

- az FVM - az egyes humánszolgáltatásokért felelős tárcák igényeit figyelembe véve - úgy határozza meg a majdani IKSZT-k infrastrukturális feltételeit, hogy azok képesek legyenek befogadni pl. mind a koragyerekkori fejlesztéssel, mind a digitális írástudás fejlesztésével vagy éppen a könyvtári ellátással kapcsolatos szolgáltatásokat,
- az egyes minisztériumok, ágazatok pedig közösen finanszírozzák az IKSZT-k működtetését - és teszik ezt annak biztos tudatában, hogy
  - a majdani IKSZT-k egyrészt képesek lesznek a felelősségi körükbe tartozó szolgáltatások befogadására,
  - másrészt bizonyosak lehetnek abban, hogy nem lesznek olyan, valamely más szolgáltatás kapcsán meghatározandó pl. az IKSZT munkatársának végzettségére vonatkozó kritériumok, amelyek lehetetlenné teszik „saját szolgáltatásaik” működtetését.

A fenti logika értelmében az FVM egyeztetésre hívta mindazon minisztériumokat, amelyek felelősek valamely, a vidéki települések, térségek illetve az ott élők számára fontos, akár normatív, akár pályázati úton finanszírozott humánszolgáltatásért. Az egyeztetési felhívásra a közművelődési, az információs társadalom fejlesztéséért felelős, illetve az ifjúsági szakterületek reagáltak a legaktívabban:

- az Oktatási és Kulturális Minisztérium, illetve az információs társadalom fejlesztéséért akkor felelős Gazdasági és Közlekedési Minisztérium működési támogatás biztosítását,
- a Szociális és Munkaügyi Minisztérium Ifjúsági Osztálya pedig – szakmai műhelyünk javaslatára – egy, az IKSZT-k számára szakmai-módszertani támogatást biztosító hálózat⁷⁹ kiépítését vállalta.

Az IKSZT-k kötelező feladatait az FVM ezen együttműködések, pontosabban ágazati, szakterületi „felajánlások” mentén határozta meg, azaz azon szolgáltatások biztosítását tette kötelezővé az IKSZT címmel rendelkező szervezetek számára, amelyek finanszírozásához, illetve működtetéséhez az azokról felelős szakterületek akár anyagilag, akár szakmai-módszertani támogatással hozzájárultak.

Az egyeztetési folyamatban számos további tárca, illetve főosztály részt vett⁸⁰. Az előbb említetteken kívül azonban további szakterületeknek nem volt módjuk olyan „anyagi vagy szakmai felajánlás” megfogalmazására, amelyet az FVM elégségesnek tartott volna ahhoz, hogy szolgáltatásaikat kötelezővé tegyék az IKSZT-k számára. E szakterületekhez kapcsolódók kerültek az IKSZT-k opcionális szolgáltatásainak körébe.

A kötelező, illetve az opcionális szolgáltatások kapcsán fontosnak tartjuk, hogy kitérjünk az azokat folyamatosan övező szakmai vitára. Az utóbbi években az IKSZT-program kapcsán tartott majd’ minden előadásunk alkalmával felmerül ugyanis a kérdés: azon túl, hogy egyes szakterületek fontosnak

⁷⁹Az Ifjúsági Szakmai Módszertani Központokról bővebb információ a <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16422> oldalon található

⁸⁰Egészségügyi Minisztérium, Pénzügyminisztérium, Önkormányzati Minisztérium és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium számos szakterülete

tartják a felelősségi körükbe tartozó szolgáltatásokat, miért is kell ennyi mindent csinálnia egy IKSZT-nek. A kérdést pedig majd' minden alkalommal az a kritika követi, hogy ha mindezeket csinálni kell, akkor az IKSZT munkatársának egyetemi diplomák sokaságával rendelkező polihisztornak kell lennie. Véleményünk szerint azonban mind a kérdésfelvetés, mind a kritika abból a téves szakmai megközelítésből táplálkozik, amelyet könyvünk első fejezetei igen plasztikusan mutatnak be és utasítanak el határozottan. Hiszen gondoljuk csak végig:

- van-e olyan vidéki település Magyarországon, ahol ne lenne szükség akár a háztáji, akár mezőgazdasági, akár az állattartással kapcsolatos gazdálkodási kérdések megvitatására, vagy ha (már) nincs kinek beszélni erről, mert már senki sem foglalkozik ezzel, akkor hol ne lenne szükség e tudás és tevékenységek újrachonosítására?
- vagy van-e olyan község vagy vidéki kisváros, ahol ne lennének vállalkozók, vagy ne lenne olyan ember vagy közösség, akik tudása, képessége bőven elégséges lenne egy vállalkozás megindítására, csak épp' nincs, akitől akár bátorítást, akár szakmai segítséget kapna?
- létezhet-e olyan település hazánkban, ahol ne lenne szükség a lakosok szabadidejének értelmes és tartalmas eltöltésére egy-egy közművelődési program résztvevőjeként, de sokkal inkább megvalósítójaként?
- gondolhatjuk-e azt, hogy az internet világában nincs szükség minden – igen minden! – településen arra, hogy ha valaki el kíván olvasni egy könyvet, akkor akár azonnal, akár a mozgókönyvtári buszra várva egy-két napot megtehesse azt, vagy ha ismerve településünket, csak legyintünk-e mondatra nem tartjuk-e lehetségesnek, hogy vannak szülők, nagyszülők, akik – ha lenne miből – szívesebben olvasnának mesét gyerekeiknek, mintsem hagyják őket a televízió előtt bambulni?⁸¹
- tudva azt, hogy településünk továbbélése kapcsán kulcskérdés, hogy elvándorolnak-e a fiatalok, és ha mégsem, akkor ezt kényszerből vagy szabad elhatározásukból teszik-e, gondolhatjuk-e azt, hogy nincs szükség arra, hogy ők is kiszakadhassanak néha a sokukat nyomasztó rögválóságából (és ha ezt sokak tűréshatáránál hangosabban teszik, hát legyen egy hely, ahol ezt tehetik nyugodtan)?
- ismerve korunk oktatási rendszerének hiányosságait, illetve tudva pedagógusaink már-már az elviselhetetlenséget súroló mértékben leterheltek, gondolhatjuk-e feleslegesnek, hogy a fiataloknak segítséget, tanácsot adjunk akár a „mit is akarok kezdeni magammal?”, akár a „hol, de leginkább miért tanuljak tovább?” kérdések megválaszolásához?
- lehet persze, hogy a szerencsésebb sorsú települések egyikén élünk és majd' minden családban elérhető a világháló, de tán ekkor is érdemes elgondolkodni azon, hogy érdemes az infokommunikációs eszközökben rejlő megannyi értelmes lehetőséget minél többeknek megmutatnunk.

Véleményünk szerint mindezek igenis feladatai egy olyan intézménynek, amely sok esetben, és településen egyedüli helye az információszerzésnek, a közösségi együttléteknek, a szabadidő értelmes és nyugodt eltöltésének.

Az IKSZT-k feladatait a kétlépcsős pályázati rendszer második körét szabályozó ún. beruházási rendelet⁸² bonja le tevékenységekre. A rendelet értelmében a leendő IKSZT-kben megközelítőleg minden héten kell majd történnie „valaminek”. Valaki szerint ez kevés, valaki szerint pedig sok – különösen pl. egy 100 fős településen. Véleményünk szerint azonban ott, ahol ez kevésnek bizonyul, senki sem állja majd útját az IKSZT munkatársának, hogy a helyi szükségletek és igények alapján „túlteljesítse” a rendelet előírásait. Az aprófalvak esetében pedig miért lenne megterhelő hetente egyszer összejönni, a név- és születésnapokat megünnepelni, egy-egy környékbeli színházi vagy éppen mozielőadásra páran ellátogatni, a település szépségeit a környékbelieknek megmutatni, vagy akár csak a világ dolgait egy pohár bor, vagy éppen sör vagy tea, kávé mellett megbeszélni. Azaz korunkra formálva tenni azt és úgy, amit és ahogyan azt régen pl. a hódmezővásárhely-belsőerzsébeti olvasóköri lehetett.⁸³

⁸¹ Ha pedig erre is legyintenénk, akkor pedig éppen ez jelent számunkra feladatot...

⁸² <http://www.fvm.hu/download.php?ctag=download&docID=4768>

⁸³ Természetesen elképzelhető, hogy a heti egy esemény valahol, valameddig mégiscsak soknak bizonyul, hiszen a helyi lakosokon erőszakot venni nem lehet, közösségi aktivizálásukhoz idő kell. Ha e probléma több helyen is előfordul majd, akkor arra - pl. a beruházási rendelet módosításával - rendszerszerű választ kell, hogy adjon az FVM.

Mindezeket azonban megvalósíthatja egy ember, azaz az IKSZT – a települések többsége esetében egyedüli – munkatársa? Véleményünk szerint semmiképpen sem. De hát nincs is, illetve nem is lenne szabad, hogy egyedül legyen! Ott vannak ugyanis a település lakosai és közösségei. A lakosok, akiket alapvetően nem kiszolgálni kell, akiket nem ellátni kell a kultúrával, hanem közreműködni abban, hogy meg- illetve újrateremthessék, megélhessék sajátjukat, akik problémáit, nehézségeit nem a kérdéseikre adott instant válaszokkal kell helyettük „megoldani”, hanem abban kell segíteni, hogy a válasza ma-guk jöjjenek rá, és az sem baj, ha ezt nem egyedül, hanem az azonos problémával küzdőkkel közösen teszik. Ott vannak tehát a település lakosai, akiket be lehet vonni a szolgáltatások, a programok megvalósításába – ahogyan az történik mindazokon a településeken és intézményekben, amelyekről e könyv előző fejezeti szólnak. A település lakosai mellett pedig vegyük észre azokat a szervezeteket és közösségeket, amelyek – ha jól végzi munkáját az IKSZT munkatársa – boldogan fogják programmal, szolgáltatással megtölteni az adott település integrált közösségi és szolgáltató terét.

A fenti feladatokhoz természetesen tudás, szakértelem is kell. Tudjuk, hogy nem mindenütt lesz a szükséges ismeretekben és képességekben jártas munkatárs. Úgy gondoljuk azonban, hogy egy érettséggel rendelkező, a társadalmi jelenségek és folyamatok iránt érzékeny, az ügyintézésben járatos személy folyamatos önképzéssel, továbbá az IKSZT Módszertani Központ által koordinált képzések rendszeres résztvevőjeként elsajátíthatja mindezeket.

E helyen érdemes szólni arról a Szakmai együttműködési megállapodásról, amelyet minden IKSZT címmel rendelkező, azaz a címpályázaton sikerrel részt vevő szervezetnek meg kellett kötnie az FVM VKSZI-vel. A megállapodás egyrészt kötelezővé teszi az FVM VKSZI számára, hogy kialakítsa és működtesse az IKSZT-k szakmai, módszertani fejlesztését szolgáló szolgáltatásokat (információk, képzések, szakmai műhelyek stb.), de kötelezettségként határozza meg az IKSZT-eket működtető szervezetek számára is azt, hogy részt vegyenek e folyamatokban. A mindkét fél számára meghatározott kötelezettségek biztosítják azt, hogy az előbb említett tudás és szakértelem átadható, illetve megszerezhető legyen⁸⁴.

Hangsúlyozzuk, hogy e tudásátadás azonban csak abban az esetben lesz sikeres, azaz járulhat hozzá az IKSZT-ben dolgozó szakember szakmai-módszertani fejlődéséhez, ha az adott település, illetve szervezet olyan személyt választ az IKSZT egyetlen főállású munkatársának, aki kellően toleráns habitusú, helyben elfogadott, hiteles ember, aki a helyi erőviszonyok egyike mellett sem elkötelezett, és kellő mértékben pártatlan.

Az épület fontos, az azonban csak a keret...

Az előbbi ismertetett szolgáltatásszervezési modell úgy is összefoglalható, hogy az alapesetben különálló, különböző szakmai elvek és szempontok alapján működő szolgáltatások integrálásával gyakorlatilag egy tartalmában és minőségében is új szolgáltatás jön létre⁸⁵. Az integráció azonban akkor lehet a legszorosabb, ha mindez egy térben valósul meg, hozzájárulva ezzel az egyes szolgáltatások fenntarthatóságához, szakmai és finanszírozási szinergiájuk megteremtéséhez.

Fontosnak tartottuk, hogy azokon a településeken, ahol több közösségi tér, illetve szolgáltatás működik (pl.: külön épületben vagy szervezet által működtetve létezik a művelődési ház és a könyvtár vagy éppen a teleház) az „egy épület” logika mentén – a racionalizálás köntösébe bújtatva – a ne kelljen, illetve lehessen kényszerűen megszüntetni semelyik szolgáltatást. A címpályázat részeként ezért kellett az egy településen, különböző szolgáltatásokat működtető szervezeteknek együttműködési megállapodások keretében rögzíteniük, hogy miképpen és milyen elvek mentén integrálják vagy működtetik továbbra is önállóan a könyvtári vagy éppen teleház szolgáltatásait. A több alkalommal is hivatkozott beruházási rendelet pedig ezért tette lehetővé, hogy azon települések esetében, ahol a könyvtári szolgáltatás az IKSZT-től eltérő épületben működik, legyen lehetőség „csupán” olvasósarok kialakítására⁸⁶.

⁸⁴ A Szakmai együttműködési megállapodás szövege a http://www.vkszi.hu/cikk/1010_1.pdf oldalon található.

⁸⁵ Kérdés persze, hogy ez mennyiben új és mennyiben régi, hiszen – ahogyan az előbb is írtuk – mindezen feladatok sokasága része kell(ene), hogy legyen az összes olyan szakember mindennapjainak, akik egy-egy település egyetlen közösségi intézményében dolgoznak.

⁸⁶ Mindezek persze nem küszöbölhették ki a helyi erőviszonyok, a személyes és közösségi ellentétek okozta konfliktusokat, pl. az évek óta biztosított önkormányzati támogatások megvonását, vagy éppen a racionalizálásra hivatkozó intézménybezárásokat.

Az épület kapcsán azonban a leginkább meghatározó szempont az hogy, az önmagában csak egy tartalom nélküli keret, azaz az IKSZT épülete önmagában nem értelmezhető, funkcióját (célját) csak akkor éri el, ha abban közösségek és szolgáltatások működnek. A kétkörös pályázati rendszer e szempont gyakorlatba ültetését szolgálta. Az eredeti koncepció értelmében csak azok a szervezetek kaphattak volna támogatást az IKSZT épületének felújítására, illetve bővítésére, amelyek

- a helyi igények és szükségletek alapos felmérését követően,
- a közösségi tervezés módszereit is alkalmazva,
- oly' módon kívánják működtetni a leendő IKSZT szolgáltatásait, hogy azok egyrészt reagáljanak a helyi szükségletekre és igényekre, másrészt megfeleljenek az előzőekben leírt integrált szolgáltatásszervezési modellnek, harmadrészt építsenek a helyi lakosok és közösségeik aktív részvételére, közreműködésére,
- és mindezt egy olyan épületben tervezik megvalósítani, amelyben nem kicsiny, ajtókkal egymással elzárandó szobákban működnek a szolgáltatások, hanem minél több, egymást nem zavaró funkció társul egy-egy térrészbe, így biztosítva, hogy a majdani IKSZT nem csak gazdaságosabban, hanem bármiféle résztvevők, igénybevevők számára is a lehető legkellemesebben működjön.

Fogalmazhatnák úgy is, hogy azon szervezetek kaphattak volna csak támogatást, amelyek – mind anyagi, mind szakmai szempontból – fenntartható IKSZT működtetését tervezték. Azaz önmagunktól adnak választ az IKSZT koncepció kialakítása kezdetén az FVM számára is legfontosabb kérdésre, azaz arra, hogy „*miképpen tehetők fenntarthatóvá a majdani integrált közösségi és szolgáltató terek*”.

A koncepció kialakítása során szakmai műhelyünk és a velünk együtt dolgozó szakértők azt a javaslatot is megfogalmazták, hogy az e feltételeknek megfelelő szervezetek közel automatikus módon részesüljenek az IKSZT felújítását, illetve bővítését lehetővé tevő támogatásban, hiszen ha a tartalom és a tervezett forma megfelelő, akkor – bár igaz, hogy fontos, de lényegében részletkérdés – hogy azt milyen anyagokból, milyen ütemezésben és mennyi pénzből tervezi az adott szervezet megvalósítani.

Kiemelten fontosnak tartottuk tehát a címpályázat szerepét. Elkészítésük, pontosabban az IKSZT-ben megvalósítandó szolgáltatások megtervezésének és majdani működtetésének szakmai támogatása érdekében egy módszertani segédletet állítottunk össze. Az IKSZT Módszertani Kézikönyv megírásában az integrált közösségi és szolgáltató terekben biztosítandó szolgáltatások meghatározó hazai szakértői⁸⁷ vettek részt és amellet, hogy praktikus tanácsokat fogalmaztak meg a címpályázatok összeállításával kapcsolatban, alapvetően arra koncentráltak, hogy minél részletesebben bemutassák az IKSZT-k feladataiban rejlő lehetőségeket, az azok megvalósításának megannyi módját⁸⁸.

Kétségtelen, hogy a koncepció ezen eleme inkább csak a formájában (azaz a címpályázat kiírásában⁸⁹), mintsem tartalmában (azaz a nem megfelelő címpályázatot benyújtó szervezetek elutasításában, illetve a munkájuk, további pályázatuk elkészítésének szakmai támogatásában) valósult meg. Számos, sok esetben kényszerből meghozott döntés következményeként végül majd' minden pályázó megkapta az IKSZT címet.

Az IKSZT koncepció ezen elemének megbicsaklása ellenére is szilárd meggyőződésünk azonban, hogy azok a települések, illetve szervezetek, amelyek megfelelő mennyiségű időt és energiát fordítottak címpályázatuk összeállítására, bizonyosabbak lehetnek abban, hogy integrált közösségi és szolgáltató terük – mind anyagi, mind szakmai értelemben – fenntarthatóbban fog működni azokénál, akik megspórolták ezeket az erőfeszítéseket.

* * *

Néhány oldallal előrébb azt írtuk: „*röviden összefoglalva az IKSZT egyszerre épület, szolgáltatásszervezési modell és közösségi tér*”. Majd azt, hogy az IKSZT koncepció kidolgozásának kezdetén a legnagyobb kérdés az volt, hogy „*miképpen tehetők fenntarthatóvá a majdani integrált közösségi és szolgáltató terek*”. A választ pedig épp' az előző hármas fogalomrendszer mentén igyekeztünk megtalálni. Meggyőződésünk azonban, hogy folyamatos szakmai-módszertani támogatás, gyámoltás és biztatás nélkül az IKSZT-k fenntarthatósága nem lesz több pusztá álmnál.

⁸⁷Beke Pál, D. Frank Mariann, Fabulya Edit, Herpainé Márkus Ágnes, Ramháb Mária, Wéber László

⁸⁸A kézikönyv a http://www.vkszi.hu/cikk/723_1.pdf oldalon érhető el.

⁸⁹A címpályázat tervezetét (<http://www.fvm.hu/download.php?ctag=download&docID=3763>) az FVM 2008. május 16-án bocsátotta társadalmi vitára. A végleges kiírás a <http://www.ikszt.hu/cikk.php?id=719> oldalon érhető el.

Az IKSZT Módszerközpont

Az IKSZT Módszerközpont létrehozásának szükségességét már 2008 második félévében megfogalmaztuk, feladatainak és működésének első vázlatát 2009 januárjában készítettük el, működési keretei végül 2009 év végén tisztázódtak le teljes körűen. A központ – hasonlóan az IKSZT-hez – nem új intézményként jön létre. Nem lesz alapító okirata, szervezeti és működési szabályzata, igazgatója stb. A Központ gyakorlatilag az IKSZT-k szakmai, módszertani fejlesztése, monitorozása és az IKSZT-programmal kapcsolatos ágazati, szakterületi egyeztetések kapcsán – az FVM VKSZI megbízásából, számos szervezet által – megvalósítandó feladatok összessége.

A Módszerközpont megvalósítói

Könyvünk e fejezetének bevezetőjében is írtuk: az IKSZT-programban az alapkonceptió kialakításától számos kormányzati és szakmai szereplő vett részt. Utóbbiak közül különösen fontos szerepet játszottak a fejlesztő és szolgáltató hálózatok, szakmai műhelyünk mellett kiemelten a Magyar Teleház Szövetség (MSZT) és a Magyarországi Ifjúsági Információs és Tanácsadó Irodák Szövetsége (HAYICO). Szervezeteink számos, az IKSZT-programhoz kapcsolódó projekt megvalósításában működtek közre. Mindezek közül kiemelendő az Új Magyarország Fejlesztési Terv Társadalmi Megújulás Operatív Programja (ÚMFT-TÁMOP) által támogatott „Infokoalíció program”, amelynek keretei között már megkezdtuk az integrált közösségi és szolgáltató terek hálózati módszertani támogatásának és minőségirányításának kialakítását. Az „Infokoalíció program” koordinátora a Magyar Teleház Szövetség, az IKSZT Módszerközponttal kapcsolatos feladatokat megvalósító partnerek tehát e szervezetet, illetve gazdálkodó szervezetét, a Teleház Nonprofit Kft.-t kérték fel a VKSZI-vel való szerződés megkötésére és a megállapodás, a megvalósítás összefogására.

Természetes, hogy sem a HROD, sem a MTSZ, sem a HAYICO nem képes egyedül, de még hárman összefogva egymással sem arra, hogy megvalósítsák az IKSZT-k szakmai, módszertani fejlesztése, monitorozása és az IKSZT-programmal kapcsolatos ágazati, szakterületi egyeztetések kapcsán adódó feladatok összességét. A központ tehát – ahogyan ez az IKSZT-program kapcsán eddig is megvalósult – széles, folyamatosan bővülő és nyílt szakmai együttműködés, a civil és kormányzati szakmai szervezetekkel való összefogás keretében működik majd. A széles partneri rendszer, illetve a koordinációs szerep több szempontból is lényeges.

- Az IKSZT-kben megjelenő, számos ágazathoz, szakterülethez tartozó szolgáltatás, illetve program megvalósításához szükséges tudást és szakértelmet egy szervezet sem tudja egymagában biztosítani.
- Az integrált közösségi és szolgáltató terekben megjelenő szolgáltatásokért felelős szervezetek sokasága tervezi már IKSZT-ket célzó képzési programját – ha mindez a „képzési ajánlat” koordináció nélkül zuhan rá az IKSZT-kre, akkor azok mind időpontjaikban, mind tematikájukban átfedhetik egymást, jelentősen csökkentve ezzel eredményességüket. A rendelkezésre álló, illetve kívánatos kompetencia-rendszer így áttekinthetatlenné, töredezetté válik, nem lesz tervezhető sem hálózati szinten, sem az egyes IKSZT-ben dolgozó szakemberek számára.
- Koordináció esetén az IKSZT-ket célzó képzések, fejlesztések egységes jelleggel, illetve elvek és módszertanok mentén fejleszthetők, megmaradhat az IKSZT-program kormányzati, illetve nemzeti szintű jellege.

A Módszerközpont feladatai

Az IKSZT Módszertani Központ, illetve az annak megvalósítása kapcsán együttműködő szervezetek 2010-ben az alábbi feladatokat végzi majd:

- az IKSZT-k, illetve a címbirtokosok, valamint a szolgáltatási hálózat munkáját követő, segítő, támogató szakmai-módszertani eszközök és szolgáltatások kidolgozása, részvétel azok működtetésében,
- a szakpolitikai egyeztetések, a szakmai-módszertani együttműködés szakértői segítése,
- részvétel az IKSZT-programmal kapcsolatos területi tájékoztató és képzési programok megtervezésében, majd megvalósításában.

A feladatok széles tárházából e könyv hasábjain az alábbiakról érdemes szólnunk.

IKSZT Módszertani és Minőségügyi Kézikönyv

Korábban már szoltunk az IKSZT Módszertani Kézikönyvről, amely a címpályázathoz kapcsolódóan, a felkészítést segítő készült el. A címpályázat óta azonban jelentősen bővült az IKSZT-program szakmai és szakpolitikai-ágazati kiterjedése, továbbá a szolgáltatási tartalom és annak feltételei, keretei is megváltoztak. Meglátásunk szerint az IKSZT-program továbbviteléhez mind a szakpolitikákat alakító, mind a hálózat koordinációját ellátó szakembereknek csakúgy, mint a helyi címbirtokosoknak szükségük van egy olyan módszertani praktikum-gyűjteményre, amely segíti őket a feladataik tervezésében és végrehajtásában. Szükséges tehát az IKSZT Módszertani Kézikönyv megújítása, kibővítése.

Terveink szerint a Kézikönyv kiemelten tárgyalja majd az alábbi témaköröket:

- a beruházási rendeletben szereplő feladatok teljesítésének lehetséges módjai (javaslatok, tanácsok az összes szolgáltatásra, illetve azokhoz kapcsolódó feladatokra vonatkozóan),
- a működési támogatás elszámolásának gyakorlata, különös tekintettel a dokumentációs követelményekre,
- az IKSZT működtetése során alkalmazható közösségfejlesztési, programszervezési stb. módszerek, technikák.

A Kézikönyv – eltérően az előzőtől – nyomtatott formában is megjelenik majd. Terveink szerint „kapsos könyvként”, azaz folyamatosan bővülő, illetve átalakuló tartalommal.

A Kézikönyv azonban nem csak tartalmában, hanem tematikájában is kibővül: ismerteti majd az integrált közösségi és szolgáltatók terek, illetve hálózatuk minőségügyi rendszerét. Segítséget nyújt annak megismeréséhez és alkalmazásához, azaz tartalmazza mindazokat az eljárásokat, dokumentumokat, amelyek ismerete és használata elengedhetetlen lesz minden IKSZT címmel rendelkező szervezeteknek ahhoz, hogy részt vegyen a minőségbiztosítási folyamatban.

Az IKSZT-k és hálózatuk minőségügyi rendszere

Az integrált közösségi és szolgáltató terekben dolgozó szakemberek felkészítése kapcsán már szoltunk az FVM VKSZI és az IKSZT-ket működtető szervezetek között megkötött Szakmai együttműködési megállapodásokról. A dokumentum egyik különösen fontos pontja, hogy „a címbirtokos az IKSZT módszertani és minőségügyi kézikönyvben szereplő adatszolgáltatási körben havi és éves visszajelzést köteles tenni az FVM VKSZI számára, a Módszertani központ által üzemeltetett elektronikus felületen. Az IKSZT módszertani és minőségügyi kézikönyvet a működés megkezdéséig központilag bocsátja a VKSZI a kedvezményezettek rendelkezésére. Az adatszolgáltatás(ok) köre az IKSZT keretén belül ellátandó – kötelezően ellátandó, illetve a címbirtokosi okiratban rögzített – szolgáltatások, illetve az azokhoz szakmailag kapcsolódó egyéb feladatok, tevékenységek, valamint az IKSZT mint infrastruktúra és szolgáltató szervezet mennyiségi és minőségi mutatóira terjed ki.”

Az IKSZT-k és hálózatuk minőségügyi rendszerének egyik alapját jelentő „havi és éves visszajelzések” rendszerének célja, hogy monitorozható legyen: megfelel-e és ha igen, akkor milyen mértékben az IKSZT-ket működtető szervezetek tevékenysége az IKSZT-kkel szemben támasztott szakmai-módszertani követelményeknek. A szakmai-módszertani szempontok mellett a legfontosabb kérdés azonban az lesz, hogy el tudja-e érni az adott szervezet a saját maga (!) által, önmaga elé kitűzött célokat. Ha igen, akkor hol és miképpen mutatható fel tevékenysége „jó gyakorlatként”, ha pedig nem, akkor milyen szakmai-módszertani támogatásra tart igényt, mi szükséges ahhoz, hogy jobban végezze munkáját. Fontos látni, hogy ez nem az ellenőrzéssel lesz egyenlő. A hazai uniós pályázati rendszerek egyik különösen nagy hibája ugyanis, hogy az alapvetően támogató jellegű, a nehézségeket érdeklődve feltáró, és az azok megoldásához segítséget nyújtó monitorozást a tevékenység valódi szakmai tartalma iránt érdektelen, kizárólag dokumentumokat számon kérő, és hiányosság esetén szankcionáló ellenőrzéssel tette egyenlővé. A minőségügyi rendszer a „monitoring” kifejezés eredeti, feltárósegítő jelentéstartalmát kívánja majd megvalósítani.

A minőségügyi rendszer működtetésében való részvétel bizonyára időt és energiát von majd el – terveink szerint nem jelentőset – az IKSZT napi szintű működtetésétől. Az idő- és energiabefektetés azonban kamatostul megtérül majd akkor, amikor az adatokat elemezve pl. az IKSZT Módszertanközpont megfelelő képzési ajánlatot tud összeállítani a szervezetek számára, vagy éppen az egymáshoz közel lévő IKSZT-k szakmai együttműködését tudja szorgalmazni, mert az adatokból kiolvasható, hogy ki jó és ki kevésbé egy-egy szolgáltatás működtetésében. Megtérülhet azon akkor is, amikor az IKSZT-

program folytatását, fejlesztését tervezi a kormányzat, és az adatokból láthatóvá válnak azok a szolgáltatási kiválóságok, többletek, illetve hiányok, amelyek alapján pontosabban, alaposabban tervezhető meg egy-egy, a vidéki településeket, térségeket célzó pályázati, illetve fejlesztési program.

Van azonban egy másik, hasonlóan fontos indoka annak, hogy az IKSZT-k szakmai-módszertani megfelelőségét a Módszertani Központ értékelje. Az integrált közösségi és szolgáltató terek működését – hiszen azok ÚMVP forrásból kapnak támogatást – a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalnak mindenképpen ellenőriznie kell. Az MVH ellenőrzési rendszere azonban rendkívül kötött, és csakis kizárólag a dokumentálható valóságra épül. Ha e keretbe terelte volna az FVM az IKSZT-kben folyó munka szakmai-módszertani minőségének értékelését, akkor az nem csak lehetetlenné tette volna a monitorozás feltáró-segítő jelentéstartalmának megvalósítását, azaz az IKSZT-k szakmai fejlesztését, gyámoltatását, biztatását, hanem végeláthatatlan viták sorozatát eredményezhette volna, hiszen miképpen lehet kizárólag dokumentumok alapján eldönteni, hogy egy közművelődési tevékenység vagy éppen egy közösségfejlesztési folyamat szakmailag, módszertanilag megfelelő-e avagy nem.

Az IKSZT-k tevékenységének ellenőrzése és monitorozása

Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal

A beruházás rendeletben
maghatározott feladatok,
dokumentációs
követelmények teljesítése

Kemény mutatók,
dokumentumok alapján

IKSZT Módszertközpont (VKSZI)

A z IKSZT szakmai-módszertani
követelményrendszerének
való megfelelés

A minőségügyi rendszer
keretében, havi, évenkénti
beszámolás útján

Fontos azonban visszaidézni azt, hogy „*az IKSZT-eket működtető szervezetek számára kötelező lesz részt venni a szakmai-módszertani fejlesztési folyamatban*”, így az annak részét képező minőségügyi folyamatban is. Azok a szervezetek tehát, amelyek nem szolgáltatnak majd adatot havi és éves rendszerességgel, avagy hosszú hónapokon keresztül nem felelnek meg és nem is látható, hogy meg kívánnának felelni az IKSZT-kkel szemben támasztott szakmai-módszertani követelményeknek, elveszíthetik az IKSZT címüket. A cím elvesztése pedig nem csak azt jelenti, hogy pl. a továbbiakban nem kapnak működési támogatást, hanem azt is, hogy a beruházásra is jogosulatlanokká válnak (hiszen a felújított épület valójában nem IKSZT-ként működik) és vissza kell, hogy fizessék az arra kapott támogatást.

A fentiek alapján látható, hogy a minőségügyi rendszer az IKSZT-program egyik központ eleme. Szelíd határozottsággal biztosítja az integrált közösségi és szolgáltató terekben folyó munka szakmai-módszertani megfelelőségét, végső soron a program egészének fenntarthatóságát.

IKSZT adatbázis és IKSZT tudásbank

Az IKSZT adatbázis a minőségügyi rendszerének keretében, a havi és éves rendszerességgel szolgáltatott adatokat tartalmazza majd, elemi és szerkesztett, további elemzések elvégzésére alkalmas formában.

Az IKSZT tudásbank pedig az IKSZT-k interneten elérhető, szakmai-módszertani forrása lesz. Tartalmazza majd:

- az IKSZT Módszertani és Minőségügyi Kézikönyv fejezeteit, szócikkeit,
- az IKSZT-programmal kapcsolatos eseményeket, felhívásokat, praktikus tudnivalókat (jogszabályok, szakmai partnerek elérhetőségei, aktuális képzések, szakmai konferenciák, megjelenő szakmai kiadványok stb.), továbbá
- a jó gyakorlatok és megoldások táráát.

A Tudásbank szerkezete, felépítése ún. wiki-alapú lesz, azaz annak tartalmát bárki szerkesztheti majd⁹⁰. Az IKSZT tudásbank így naprakészen formálódik, folyamatosan bővül nem csak az IKSZT-t működtető szervezetek, hanem a programhoz akár helyi, akár országos szinten kapcsolódó közösségi műhelyek eredményeinek, jó gyakorlatainak ismertetésével, a szakmai szervezetek által gondozott releváns tartalmakkal. Terveink szerint a tudásbank folyamatosan fejlődő, bővülő tartalma szolgál majd alapul az IKSZT Módszertani és Minőségügyi Kézikönyv kapcsos könyv formájának évenkénti megújításához.

IKSZT Módszertani Műhely

Számos alkalommal említettük már: „az IKSZT Módszertközpont széles, folyamatosan bővülő és nyílt szakmai együttműködés keretében működik majd”. Az együttműködésnek – reményeink szerint – számos és folyamatosan növekvő számú szereplője lesz. Fontosnak tartottuk tehát, hogy létrejöjjön az a formalizált keret, azaz az IKSZT Módszertani Műhely, amely folyamatossá, átláthatóvá teszi az együttműködést, és egyben garanciát jelent arra is, hogy a közös munkához bárki, bármikor csatlakozhasson. A Műhely tagjai lesznek majd az IKSZT-k szolgáltatásai tekintetében releváns szakmai civil szervezetek, az önkormányzati érdekszövetségek és az MNVH hálózat, továbbá minisztériumi háttérintézmények, és az egyes tárcákban dolgozó, az európai uniós források tervezéséért felelős munkatársak, szakértők.

A Műhely legelső feladatai között kell, hogy szerepeljen az előzőekben már több alkalommal említett képzési rendszer kidolgozása.

Bízunk továbbá abban, hogy a Műhelyben közreműködő szervezetek kidolgozzák majd azt a helyi, térségi szinten dolgozó tagjaikra, tagintézményeikre alapuló szakmai-módszertani támogató hálózatot, amely az adott földrajzi területen tevékenykedő IKSZT számára biztosít majd folyamatos, akár napi szintű szakmai támogatást.

Részvétel a szakpolitikai egyeztetésekben

Az előző oldalakon írtakból bizonyára látható volt, hogy az IKSZT-program fejlesztése, kiterjesztése kapcsán különös jelentősége van a tárcák, szakterületek együttműködésének. Jelenleg két, szorosan „egymásra épülő” testület keretében valósul meg ez az együttműködés, és születnek meg a tárcák által közösen előkészített döntések

- a Társadalompolitikai Kabinet IKSZT-program koordinációját segítő albizottsága, melynek tagjai a tárcák egyes szakterületeiért felelős szakállamtitkárai, illetve az általuk delegált, döntési jogkörökkel rendelkező minisztériumi vezetők, az albizottság vezetője Halmai Zsuzsa miniszterelnöki megbízott – e testület dolgozza ki az együttműködés kereteit, illetve felelős a döntéselőkészítéssel kapcsolatos mindennapi feladatokért, az együttműködés legapróbb, de mégis sok esetben legfontosabb részleteinek a kidolgozásáért,
- a Társadalompolitikai Kabinet, amelynek tagjai az érintett miniszterek, vezetője pedig Kiss Péter társadalompolitikai miniszter – e testület határozza meg az IKSZT-program fejlesztésének irányait, illetve hozza meg a programmal kapcsolatos kormányzati szintű döntéseket.

A Módszertközpont a tárcák, szakterületek együttműködésével, illetve e testületek munkájával kapcsolatban a döntések előkészítésében, az intézkedések kidolgozásában nyújt majd segítséget:

- feltérképezi egyrészt az IKSZT-programban jelenleg együttműködő, másrészt az abban aktívan még részt nem vevő tárcák és szakterületek kapcsolódó szakmai fejlesztéseit, pályázati programjait, javaslatokat dolgoz arra vonatkozóan, hogy a feltérképezett programokat, pályázatokat miképpen lehet közösen továbbfejleszteni, esetleg a közös finanszírozás által szélesebb körben elterjeszteni, az IKSZT-kben megjeleníteni,
- folyamatosan kapcsolatot tart a tárcákkal, azok háttérintézményeivel, közreműködik az IKSZT

⁹⁰ Az e szerkezetre épülő tudástárak közül a legismertebb a Wikipédia (www.wikipedia.hu)

- program bővítésére, az új szolgáltatások, programok, információk körök bevezetésére vonatkozó javaslataik pontosításában, részletes kidolgozásában,
- követve az IKSZT-program bővülését, fejlődését, a tárcaközi együttműködés során született döntéseknek, az újonnan bevezetett szolgáltatásoknak, programoknak, információk köröknek megfelelően folyamatosan aktualizálja, naprakészen tartja az IKSZT-koncepciót, így az együttműködés résztvevői, illetve az abba bekapcsolódó kormányzati, civil és piaci szervezetek mindig aktuális képet kaphatnak az IKSZT-programról, az információk legszélesebb körének birtokában hozhatják meg döntéseiket.

IKSZT Módszertani Központ		
Monitoring <ul style="list-style-type: none"> • Minőségügyi rendszer • Önértékelésen alapuló adatszolgáltatás • Minőségellenőrzés 	Szolgáltatások <ul style="list-style-type: none"> • Fejlesztési koordináció • Szakmai támogatás • Hálózati építés 	Döntés-előkészítés <ul style="list-style-type: none"> • Adatgyűjtés • Elemzés • Javaslatok

Merre tovább?

Az IKSZT-program távlati jövője természetesen nem ismert még számunkra. Lesz-e újabb pályázat az IKSZT cím elérésére? Lesz-e lehetőség még a beruházási kérelmek benyújtására? Mikor írjuk könyvünk e fejezetét, még nincs válasz e kérdésekre. Szakértőként, tanácsadóként végigkísérve az IKSZT-program kialakulását és megvalósítását, természetesen látjuk azokat a pontokat, ahol jobbá, gördülékényebbé, a helyi viszonyokhoz és lehetőségekhez pontosabban igazodóvá lehet és kell tenni a programot. Látva az elmúlt több mint két évet, tudjuk azt is, hogy mely kérdések kapcsán kellett volna talán más tanácsokat, javaslatokat megfogalmaznunk.

Látjuk azonban azt is, hogy soha ennyi minisztérium, illetve háttérintézmény nem működött még együtt egy fejlesztési program kialakítása és megvalósítása kapcsán. Bármennyire is szükséges, sőt alapvető lenne, hogy a vidékfejlesztés kapcsán a földművelésügyi, a szociális, az oktatási, a gyermek, az ifjúsági, a munkaügyi, a közművelődési, az egészségügyi, a vállalkozásfejlesztési és az önkormányzati szakterületek kéz a kézben járjanak egymással, tudjuk hogy ez jellemzően nem így van. A mindezen szakterületek által felügyelt pályázatok, támogatások és szakmai-módszertani fejlesztések jobb esetben elmennek egymás mellett, rosszabb esetben viszont kioltják egymás hatásait. Az IKSZT-program kapcsán ez az alapvetőnek mondható együttműködés valósult meg – és ezt még akkor is nagy értéknek tartjuk, ha mindez néha rendkívül nehézkesen, recsegtető-ropogva történt.

Hisszük ugyanis, hogy jelenleg adott a lehetőség egy, a helyi igényekre, szükségletekre válaszolni képes, standardok szerint, de nem uniformizáltan működő, a (köz)szolgáltatások széles körét befogadni, így azok elérhetőségét és hozzáférhetőségét növelni képes, folyamatosan fejleszthető és hosszú távon fenntartható szakmai hálózat kialakítására.

A lehetőség azonban csak abban az esetben aknázható ki, ha az e könyv „*A művelődési otthonok/közösségi terek kívánatos rendszere*” fejezetében írtak részeként, a társadalompolitikai-stratégiai fejlesztések rendszerébe ágyazva, az eddigénél is határozottabb kormányzati szintű koordináció mentén halad tovább az IKSZT-program fejlesztése. A teendők és a lehetőségek széles tárházából ehelyütt az alábbiakat tartjuk fontosnak megemlíteni:

- az IKSZT-program keretében együttműködő tárcák, saját hatáskörük keretében
  - szélesítsék az IKSZT-be telepítendő, telepíthető (köz)szolgáltatások jelenlegi körét és
  - biztosítsák az IKSZT-be telepített ágazati, szakterületi (köz)szolgáltatások finanszírozási hátterét – konkrétan az ehhez szükséges forrásokat évenként és nevesítve szerepeltessék a mindenkor költségvetés tervezetében (a 2010. évben az Oktatási és Kulturális Minisztérium fejezetében áll rendelkezésre forrás).
- az IKSZT-program keretében együttműködő tárcák közösen
  - fejlesszék, csiszolják az IKSZT szolgáltatási modelljét,
  - dolgozzák ki, illetve fejlesszék tovább az egyes szolgáltatásokhoz kapcsolódó szakmai-

módszertani iránymutatásokat, és finanszírozzák az azokhoz kapcsolódó képzési programok megvalósítását, továbbá

- hangolják össze az IKSZT-programot a további hasonló, illetve kapcsolódó célú fejlesztési programokkal (pl.: Új Magyarország Fejlesztési Terv, „Legyen jobb a gyerekeknek!” Nemzeti Stratégia, Nemzeti Ifjúsági Stratégia, mikrovállalkozás és KKV-fejlesztés stb.).

A fentiek megvalósításához azonban elengedhetetlennek tartjuk, hogy a Kormány, illetve az Országgyűlés

- a szervezeti és működési keretek (IKSZT Módszerközpont, IKSZT Módszertani Műhely, Társadalompolitikai Kabinet IKSZT-program koordinációját segítő albizottsága) megszilárdításával és kibővítésével beillessze az IKSZT-programot a társadalompolitikai-stratégiai fejlesztések rendszerébe, részleteiben hangolja össze azt a nemzeti szintű társadalomfejlesztési együttműködésekkel,
- kormányhatározatban rögzítse az IKSZT-program társadalompolitikai küldetésével kapcsolatos koordinációt, illetve annak szervezetrendszerét és
- 2012-től, azaz attól az évtől, mikortól megszűnik az IKSZT működésének támogatása a költségvetés keretei között, az e könyv „A művelődési otthonok/közösségi terek kívánatos rendszere” fejezetében ismertetett támogatási rendszer részeként, kiszámítható és tervezhető módon biztosítsa a helyi szintű működéshez szükséges forrásokat.

Az, hogy az IKSZT-program továbbéltetése, illetve fejlesztése kapcsán a fentiek-e a szükséges és megfelelő lépések, persze lehetnek, sőt legyenek is vita tárgya. A folytatás és a továbbfejlesztés azonban véleményünk szerint nem szabad, hogy kérdés legyen. Az „*épület – szolgáltatásszervezési modell – közösségi tér*” fogalmak hármassága, az annak mentén elindult szakmai-módszertani fejlesztések, de leginkább a több száz településen elindult társadalmi, közösségi mozgolódás olyan érték, amelyekre véleményünk szerint nem csak a közművelődési szakmai megújítását, lehet alapozni, hanem egy hosszú távú társadalom- és gazdaságfejlesztési programot is.

A MŰVELŐDÉSI OTTHONOK/KÖZÖSSÉGI TEREK KÍVÁNATOS RENDSZERE

A közösségi művelődés intézményrendszerének megújítása

Az alábbiakban a művelődési otthoni intézményrendszer megújítására teszünk javaslatot. Figyelemmel vagyunk a meglévő intézményekre, az intézményhiányos településeken szükséges fejlesztési tennivalókra, a fejlesztőmunka feltételét jelentő (jobbára új) intézményi szövetségekre, az intézmények működtetését segítő, megújítandó központi finanszírozására, és a tevékenységüket megyei alapon szervező szakmai központokra. Fejlesztőprogramunk része a megyei/regionális felnőttképzési bázisok kialakítására és működtetésére vonatkozó tervezet is. Javaslatunk az alábbi szerkezetben összegződik:

1. Bevezetés/értelmezés
2. A közösségi művelődés kívánatos szervezete
  - 2.1 Az intézményhiányos területek esetében
  - 2.2 Tennivalók a meglévő művelődési otthonokkal
  - 2.3 A közösségi művelődés intézményeinek szakmai háttérrel való támogatása
    - 2.3.1 Országos intézményszövetségek
    - 2.3.2 Országos Szakmai Egyeztető Fórum
    - 2.3.3 A közösségi művelődés szakágazatainak szervezetei
    - 2.3.4 Országos Szakágazati Egyeztető Fórum
    - 2.3.5 Országos szakmafejlesztő központ
  - 2.4 Az állami finanszírozás új alapjai
3. A megyék közösségi művelődési feladatellátása
4. Felnőttképzési bázisok
5. Tennivalók a struktúra átalakítását megelőzően

1. Bevezetés/értelmezés

Az a társadalmi zavarodottság és értékrendi elbizonytalanodottság, amely a rendszerváltozás elmúlt két évtizedének kudarcai nyomán alakult ki, ismét ráirányítja a figyelmet *közösségeink esendő voltára, és a civil társadalom újraszerveződésének égető szükségességére*. Egy monolitikus berendezkedést felváltó plurális társadalom elvileg az értékek sokféleségét, az alkotóerők felszabadulását hozza magával. Ám az egymással rivalizáló politikai eliteszettek az élő közösségek szűrője nélkül zúdítták üzeneteiket az atomizált társadalomra. Így a merőben új, és jórészt kedvezőtlen körülmények közé csöppent egyén magára maradt feldolgozatlan problémáival, aminek következtében *inkább szenvedő alanya, mint cselekvő részese* lett az új idők változásainak. Márpedig mélyreható társadalmi átalakulás elképzelhetetlen az értelmes célokat bensővé tevő tömegek, jó esetben az *együttműködő közösségek* aktív részvétele nélkül. *E társadalmi finomszerkezet*, a közösségek összefüggő hálózata a kulcsa, legkisebb közös többszöröse egy *nemzeti közös vállalkozás* sikerének. Ezért a közösségi művelődés¹ a társadalmi előrehaladás egyik

¹ A jelen szövegben tárgyalt intézmények jellemző tevékenységének gyűjtőnévére nem a polgárosodással egyidejű *népművelés* szót alkalmazzuk, mert azt a pártállami idők kellő mértékben lejáratták. Az ekként megnevezett munka sematikuságát érzékelve a '70-es évek elejétől *közművelődés* névvel illették ezt a tevékenységet. Miután később mindkettő magán viselte a pártállam felülől szervezettségét és ideologikuságát, a rendszerváltozás idején az 1945-48-ban használt *szabadművelődés* szó felelevenítésével, majd azt követően a *művelődésszervezés*, *kulturális/művelődési menedzsment* szavakkal, ill. szókapcsolatokkal próbálták elnevezni ugyanazt. Vélhetően hasonló célt szolgál a mai kultuszminisztérium által ugyanezen tevékenységek gyűjtőnévként manapság ajánlott *közkezelés* kifejezés. Az alábbiakban mindezeket a *közösségi művelődés* szókapcsolattal illetjük elsősorban azért, mert az általa jelzett tevékenységfélék legkisebb közös többszörösének az öntevékeny, az önkéntesen vállalt művelődési folyamatokban való együttes részvételt érezzük.

motorja és biztosítója; a polgárok bátorításának; cselekvőképességük, ítéletalkotásuk és együttműködésük fejlesztésének fontos módja és eszköze. A közösségi művelődés lehetőségeinek és feltételeink megteremtését, mindenütt elérhető és funkcionáló intézményeit az állam társadalompolitikájának lényeges feladatai közé soroljuk, hiszen működésük során az állam által fontosnak deklarált értékeket teremtenek.

Szokás a közgyűjteményeket a közösségi művelődés intézmény- és tevékenységrendszerével *együtt* tárgyalni, arról *közös* törvényeket és rendeleteket kiadni, felügyeletüket *egy igazgatási egységbe* szervezni; még '89-ben alakított szakszervezetük is közös. Nézetünk szerint azonban *egymástól markánsan elkülönülő tevékenységekről* van szó. Míg a közgyűjtemények mindegyikének gyűjtő, feltáró, rendszerező és közzététvő funkciókat kell megvalósítaniuk, addig a közösségi művelődési tevékenység mindezek-től jobbra mentes. Esetükben az emberek igényei és szükségletei, és különösen *az igények és a szükségletek által vezérelt öntevékenység*a meghatározó. A közgyűjtemények tartalmaikban és tevékenységformáikban rokoníthatók, a közösségi művelődési alkalmak és folyamatok *hasonló tartalmaik ellenére formáikban fölöttébb változatosak* lehetnek. Mindez nem jelenti azt, hogy kisebb településeken, városi perifériákon ne férnének e funkciók *közös tető alá*, mint pl. a klubkönyvtárak, a faluházak, az ÁMK-k, vagy az „új integrált közösségi és szolgáltató terek” kialakítása esetében.

A polgárok *szabad idejében, önkéntesen és jó kedvükből végzett; valamilyen érték elsajátítása, megvalósítása, elérése; valamilyen érdeklődés kielégítése; valamilyen kulturális-művelődési érdek képviselése érdekében közösen szervezett közösségi művelődési tevékenységnek* számtalan formáját és sokféle intézményét ismerjük itthonról vagy szerte a világból; állami, önkormányzati, egyházi, szakszervezeti és egyesületi működte-tésű intézmények, és bennük szakemberek sokasága szolgálja az érdeklődők boldogulását. E tevékeny-kedés múltjának és jelenének, hazai és külföldi teljesítményének, intézményformáinak taglalását mellőzve csak azt tartjuk fontosnak rögzíteni, hogy a fenti célok érdekében szervezett tudatos együttlét *az emberek közötti együttműködés elsajátítását is szolgálja; s hogy a különféle akaratok összeegyeztetésével, a másféle akaratok elviselésével, a társadalmi viszonyokhoz való kritikus, azt jobbítani akaró hozzáállás szorgal-mazásával e tevékenységformák egyidejűleg a demokrácia műhelyei*. Nem véletlen, hogy a boldogabb sorsú országokban helyi, megyei, regionális és központi források segítik az efféle tevékenységet. Korántsem jóteknokodásból vagy széplelkűségből, hanem azért, mert a közösségi művelődés tevékenység-és intézményformáiból fakadó *polgári öntevékenység és autonómia* az államok céljai között szerepel, és így a feltételek biztosítása állami feladat. Hiszen felismerték: *az öntevékeny és autonóm, az együttműködésre képes ember társadalmuk és társadalmi békéjük alapja*.

A szovjetizált idők közösséginek mondott társadalmában az emberi viszonyok leépítését célozta.² Ha a rendszert váltott Magyarországon fontos *a gondolkodni képes, az önmaga sorsát rendezni tudó, az együttműködésben gyakorlott, a helyi viszonyokat átlátó és vezérelni képes* ember, akkor a mindannyiunk jólétéért felelős államnak sok minden más mellett segítenie és fejlesztenie kell a közösségi művelődés folyamatait is. Jobbra hasonló megfontolásból, mint szerte Európában. Olyan állapotokat kell terem-teni, olyan törvényi és finanszírozási kereteket kell alkotni, amelyek segítségével *a meglévő folyamatok megerősödése mellett természetesen alakulhatnak ki új, a polgárok által kívánt és vezérelt* formációk. Olyan körülményeket kell biztosítani tehát, amelyek serkentik és fenntartják az önkéntességet, az öntevé-kenységet, polgárok közösségi művelődésbeli ügybuzgalmát.

2. A közösségi művelődés kívánatos szervezete

2.1 Az intézményhiányos területek esetében

Sem a pártállami évtizedekben, sem azóta nem sikerült a közösségi művelődés intézményeit minde-nütt létrehozni, de nem is lehet minden lakott helyen önkormányzati művelődési otthont fenntartani, és mindegyikükbe függetlenített, képzett népművelőt állítani. Ha azonban azt akarjuk, hogy minde-nütt legyen³ közösségi művelődésre alkalmas hely („közösségi tér”, ahogyan a vonatkozó rendeletek

² Az persze más kérdés, hogy a pártállami évtizedek alatt *hogyan játszották ki* az emberi kapcsolatok tudatos leépítésére irányuló központi szándékot helyben jeles népművelők, tanácselnökök, népfront-titkárok, téesz-elnökök. Mindez még feltárára, összegzésre vár.

³ A '70-es évek végén úgy fogalmazott egy intézményfejlesztésről szóló, a Népművelési Intézetben készített dokumentum, hogy a közösségi hely a lakástól *10 perc alatt elérhető* közelségben legyen. Ez azóta is illúzió. Megjegyzem, hogy pl. a *tanyaközpontok olvasókörei* vagy a kiegészítést követő időkben, illetőleg a két világháború között épített, a *gyártulajdonos által finanszírozott munkáslakótelepek kultúrothontjai* ezt a kívánalmat megvalósították.

fogalmaznak) akkor azt nem lehet másképp megvalósítanunk, mint az általa érintett polgárok öntevékenységeire alapozott *társadalmiasított* formában, *a tevékenykedés iránt elkötelezett önkéntesek közreműködésével* úgy, hogy számukra a *szakmai segítségnyújtás* biztosított legyen.

2.1.1 Mindezekre figyelemmel az intézményhiányos területeken (a községekben; a nagyközségek, a kis- és nagyvárosok szomszédságaiban és periferiáin) a helyi közösségi művelődési feladat megvalósítására *az érdeklődő és elkötelezett helybeliekből álló egyesület és/vagy egyesületi szövetség szerződjön az önkormányzattal, és civil közösségi házként elnevezett akkreditált⁴ intézmény működtetésével pótolják a hiányt.*⁵ A helyi intézményműködtető egyesületek kiadásaiak részbeni fedezetére (hiszen az állam céljaiban vállalt feladatot oldanak meg) egy újólág létrehozandó *'civil intézmények működtetését részfinanszírozó alapból'* rendszeres támogatást kapjanak. A civil közösségi házak a szakmai munka elvégzésére, akár a környékbeli rokon szerveződésekkel társulva *népművelőt* foglalkoztassanak. A népművelő bérét az alkalmazó egyesület(ek) bevételeiből, az érintett települési önkormányzatok e célra adott résztámogatásából, valamint az állam e célból létrehozott *'szakemberek alkalmazását részfinanszírozó alapjából'* kapja. Az intézményt helyben működtető egyesületek érdekeik képviselőit az együttműködésüket is biztosító országos szövetséget alkossanak.

2.1.2 Amennyiben az intézményhiányos térségben *a helybéli szervezőerő önmagától nem jelenik meg*, tehát a polgárok egyelőre nem vállalják a működtetést, ám *a település képviselő-testülete a közösségi művelődés intézményesített lehetőségét meg akarja teremteni számukra*, úgy a környező települések mindegyikén nyilván meglévő *bezárt* intézményeket (ennek hiányában az *e célra átalakított új* közösségi tereket) nyissák meg, és ezek működtetésére az önkormányzatok egymással társulva *közösen alkalmazzanak népművelőt*. Egy-egy kisebb falu (városi szomszédság vagy periféria) vélhetően nem tud eltartani egy függetlenített szakembert, több azonban már igen; egyidejűleg az is valószínű, hogy míg egy település esetében tennivalója kevés, több falu (illetőleg egy város több szomszédsága vagy periferiája) már ellátja munkával. A „közös” népművelővel segített, a települések által önállóan fenntartott helyi intézmények legyenek jogosultak a *közösségi intézményműködtetési normatívrára*, ami fenntartásukat könnyíti, de a működtetésre való önkormányzati hajlandóságot is növelheti.

2.1.3 A helybeliek együttlétét és közös szabadidő-szervezésüket az általuk igényelt, és a helyben megvalósítható művelődési folyamatokat biztosító, egyesületi fenntartásban, a települési önkormányzattal kötött *feladatátvállalás* révén működő művelődési otthonok (civil közösségi házak), illetőleg a kistelepülések önkormányzatai által működtetett, de társulásuk révén közösen fizetett népművelővel üzemeltetett helyi művelődési otthonok a közösségi művelődés *elsődleges* rendszerét jelentik.

2.1.4 Természetesen nem lehet parancsra, *kívülről-felülről megszervezni* a közösségi művelődés szempontjából hiányos települések/településrészek öntevékenységre alapuló közösségi művelődési intézményrendszerét. Nem lehet parancsba adni azt sem, hogy „közös” népművelő alkalmazására irányuló társulásokat alakítsanak azok a környékbeli önkormányzatok, amelyek nem érzékelik az ebbéli hiányt. Csak *a helyben létrejött akarat hozhatja létre* bármelyik variációt úgy, ahogyan a rendszerváltozás következtében felszabadított lehetőségek sok helyütt már megteremtették a hiánypótlás működő formáit. A hiátusok megoldásában segíthetnek a leendő intézménytípusonkénti szövetségek, az országos módszertani fejlesztőközpont, és az a remélt állapot, hogy divat lesz ilyen tevékenységeket kiszolgálni.⁶

2.2 Tennivalók a meglévő művelődési otthonokkal

2.2.1 A falvakban, a kistérségek székhelytelepüléseiben, a városokban, a fővárosi kerületekben az önkormányzatok által választott működési mód szerint⁷ jelenleg is működtetett intézmények további munká-

⁴ Az akkreditáció szempontrendszerét a Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete dolgozza ki, és a szakmai egyeztető fórumok egyetértése esetén azt a kultuszminisztérium rendelve el. A hivatalos nyilvántartást is a minisztérium végezze, és listáját a következő esztendőre vonatkozólag augusztus 31-én a támogatások kiszámíthatósága miatt zárja le.

⁵ Megjegyezzük, hogy a 2008-ban meghirdetett „*integrált közösségi és szolgáltató terek*” pályázata erre a szándékra hajaz.

⁶ Mint manapság Nyugat-Európában, ahol a közösségi művelődési beruházásokat és a különféle támogatásokat *újraválasztásukban reménykedve* indokolnak a képviselő-testületek és a polgármesterek.

⁷ Az önkormányzati intézményműködtetés lehet *hagyományos* fenntartású, lehet *nonprofit kft.*, esetleg *egyesület*, *alapítvány* formájú is.

ja ugyancsak kívánatos, hiszen ezek valósítják meg a közösségi művelődés *másodlagos* rendszerében igényelt tartalmakat (a szakember-és eszközigenyes amatőr művészeti csoportokat, szakköröket és klubokat, a speciális képzési formákat stb.), és egyidejűleg ők gondoskodnak a település és környéke kulturális hiánypótlásának alkalmairól. Ezek működtetését már azért is biztosítani kell, mert a helyben megteremtett (elsődlegesként említett) közösségi művelődési lehetőségek *még inkább 'kitermelik' a környező nagyobb falu vagy város művelődési központjának magas szervezettséget kívánó közösségi művelődési tevékenységformáira, a kulturális hiánypótlásra vonatkozó igényt.*

2.2.2 Az önkormányzati intézményeket is akkreditálni kell, és legyenek tagjai a típusuk szerinti szakmai szövetségnek. Működtetésüket *a közösségi intézményműködtetési normatíva* segítse; és amennyiben vállalják, úgy részesülhetnek a *tevékenységprioritási* támogatásban is.

2.2.3 Törekedni kell a jól működő, több helyi közösségnek otthont adó intézmények társadalmiasítására úgy, hogy a használó csoportokból alakult intézményfenntartó egyesület (tulajdonképpen konzorcium) váljék a működtető és a népművelőket munkáltató szervezetté. A civille vált működtetés esetén az intézmény jogosult a *'civil intézmények működtetését részfinanszírozó alaptól'* való támogatásra, míg alkalmazottai a *'szakemberek alkalmazását részfinanszírozó alaptól'* kapott bérkiegészítésre.

2.3 A közösségi művelődés intézményeinek szakmai hátországa

2.3.1 Országos intézményszövetségek

A művelődési otthonok intézménytípusonkénti szövetségeit *saját intézményeik gondozására és fejlesztésére* kell alkalmassá tenni úgy, hogy kellő számú alkalmazottal, garantált állami támogatással tegyék dolgukat annál is inkább, mert gondoskodásukkal állami (szakmafejlesztési) feladatot valósítanak meg. Az országos intézménytípusonkénti szövetségek vezető testülete regionális szerveződések képviselőiből álljon annak érdekében, hogy tevékenységük valóban tagszervezeteiket szolgálja. Az országos intézményszövetségek határozzák meg intézményeik akkreditációs kívánalmait, a saját intézményeikre vonatkoztatott felszereltségbeli minimumokat, az anyagi ellátottságukra, az alkalmazottak létszámára vonatkozó állásfoglalásokat; működjenek közre tagintézményeik szakalkalmazottainak kinevezésében vagy/és felmentésében; az állam által priorizálandó tevékenységek támogatási kívánalmának meghatározásában stb. Feladatuk a saját intézménytípusra vonatkoztatott *stratégia* elkészítése is, hiszen maga-magáról *jövőképet* alkotni, *a maguk számára elérendő célt* vázolni, az odáig vezető részletekről *feladatokat* összegezni ki is tudna legjobban?⁸

2.3.2 Országos Szakmai Egyeztető Fórum

Az intézménytípusonkénti szövetségek által kidolgozott szakmai részletkérdések megfogalmazását követően azt *a hasonló szervezetek rokon elképzeléseivel* össze kell vetni, azokat össze kell hangolni, az állam képviselőivel meg kell vitatni és el kell fogadtatni. Mindennek koordináló fóruma a valamennyi intézménytípusonkénti szövetség vezetőjéből alakított *Országos Szakmai Egyeztető Fórum*, amely egyidejűleg a később kifejtendő országos szakmai fejlesztőközpont vezető testülete is.⁹ A Fórumban tagként regisztrált szervezetek jelöljenek képviselőt (kurátort) a különféle, a később kifejtendő pénzügyi alapokat gondozó bizottságokba.

2.3.3 A közösségi művelődés szakágazatainak szervezetei

A közösségi művelődési tevékenység jellemző része *a művészetek amatőr módon való* művelése. Döntő többségük *művelődési otthonok* keretében, egy részük *önálló egyesületbe szervezeten* teszik dolgukat. Egy-egy tevékenységforma elkötelezett művelői, s különösen oktatóik, szakértőik már ma is *megyei/regionális/országos szerveződései egyesületeibe* tömörülnek, vagy éppen országos egyesületeik hozzák létre saját

⁸ Döntésre vár a *szakfelügyelet* jövője. A jelenlegi rendszer hasznáról eltérő véleményeket mellőzve *megszüntetését* javasoljuk, amit az intézménytípusonkénti szövetségek erős és folyamatos szakmai kontrollja indokol.

⁹ Évenként változó elnökeket a Fórum tagságát jelentő intézménytípusonkénti szövetségek nevének ábécérendje szabályozza. Az Országos Szakmai Egyeztető Fórum tagságában kapjon képviseltet a népművelők és a rokon szakmai tevékenységek főhivatású szakembereit és szimpatizánsait összefogó szervezetek: a *Magyar Népművelők Egyesülete*, a *Közösségfejlesztők Egyesülete*, a *Kultúrákötvetítők Társasága*, a *Civil Közösségi Házakat Segítő Egyesülete*.

regionális/megyei/városi tagszervezeteiket. A közösségi művelődés kiépítendő háttérországában fontosak ezek a szervezetek,¹⁰ hiszen éppen *általuk biztosítható szakágazataik hosszú távú gondozása*.

Az amatőr művészetek műfaj szerinti országos szerveződései számára a közösségi művelődés intézménytípusonkénti szövetségei esetében biztosított feltételeket kell megadni; országos, regionális (esetleg megyei) szervezeteik számára tehát fő-vagy részfoglalkozású munkatársakat kell fizetni. Szakágankénti bemutatóik, versenyek, fesztiváljaik stb. támogatását gondjaikra kell bízni a '*közösségi művelődési rendezvényalap*' keretéből.

2.3.4 Országos Szakágazati Egyeztető Fórum

Valamennyi országos amatőr művészeti szakágazati szervezet delegálja vezetőjét ebbe a testületbe, amelyik a közös ügyek koordinátora, a közös óhajok, akaratok megfogalmazója és elfogadója legyen. A Fórum a közösségi művelődés intézménytípusait összefogó Országos Szakmai Egyeztető Fórummal, illetőleg a turizmus országos programirodáival és az állam bármelyik szervezetével való párbeszéd és egyeztetés leendő szervezete. A Fórumban tagként regisztrált szervezetek jelölnek képviselőt (kurátort) a '*közösségi művelődési rendezvényalap*' bizottságába (kuratóriumába).

A Fórum folyamatosan elemezze és tegye közzé az amatőr művészetek *szakágankénti országos és megyei/regionális* helyzetét. Mindegyikükről készítsen *fejlesztési* programot. Bízson meg kiváló műhelyeket a szakágazatok környékbeli, megyei, regionális vagy akár országos gondozására;¹¹ szervezzen *szakmai megbeszéléseket, konferenciákat*, képviselje az alkotókedvű emberek érdekeit minden lehetséges fórumon. Elnöke évenként más-más szakágazati szövetség vezetője, a szervezet főhivatású titkára pedig az Amatőrművészeti Központ igazgatója legyen.

Kíváncsok, hogy az amatőr művészetek országos egyesületeinek az említett alaphoz működtetett irodáit egymáshoz közel, lehetőleg egy olyan épületbe telepítsék, amely nemcsak *közösségi és közéleti*nek ad helyet, hanem *kiállítások, bemutatók, versenyek, fesztiválok helyszíne is lehet* jobbra úgy, ahogyan azt már egy erről gondolkodó team vázlatosan kidolgozta.¹² Az amatőr művészetek országos egyesületeinek működési helyet, a bemutatóinak helyszínt biztosító *Amatőrművészeti Központ* működteti az Országos Szakágazati Egyeztető Fórumot mint az intézmény igazgatótanácsát.

2.3.5 Országos szakmafejlesztő központ

Az állam a közösségi művelődés országosan arányos ellátottságának és fejlesztésének biztosítására, az ellátatlan települések és településrészek, a nehézkességük vagy hátrányos helyzetük miatt a szakmai fejlesztésre képtelen települési önkormányzatok segítése, az aktív civil szervezetek bátorítása, a szakma kutatási és képzési feladatainak koordinálása érdekében szakmai stratégiai fejlesztőközpontot alapítson *Közösségi Művelődési Fejlesztési Intézet* néven.¹³ A csekély létszámmal létrehozott új Intézet a *kulturális* ügyekkel foglalkozó tárca szervezete, amelynek igazgatótanácsában az *ifjúságügygel*, a *szociális kérdésekkel*, a *területfejlesztéssel/vidékfejlesztéssel*, az *önkormányzatokkal*, a *felnőttképzéssel*, az *informatikával* és

¹⁰ Az amatőr művészeteket gondozó országos egyesületek az *Alkotó emberek – amatőr művészetek az ezredfordulón* (szerk. Kovácsné Bíró Ágnes, Tóth Zsuzsanna és Kiss László, NKÖM Közművelődési Főosztálya, 2001, 398 old.) c. kötetben felsoroltak szerint: *Népművészeti Egyesületek Szövetsége, Folklorfesztiválok Magyarországi Szövetsége, Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület, Martin György Néptáncszövetség, Muharay Elemér Népművészeti Szövetség, Táncdáz Egyesület, Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége, Magyar Fúvószenesi és Majorette Szövetség, Bábjátékos Szövetség, Magyar Drámapedagógiai Társaság, Magyar Színháztudományi Szövetség, Szabad Színházszakszövetség Egyesület, Alternatív Színházak Szövetsége, Országos DiákSzínházszövetség Egyesület, Magyar Versmondók Egyesülete, Magyar Versmondásért Alapítvány, Magyar Táncsport Szakszövetség, Magyar Táncpedagógusok Egyesülete, Magyar Divat- és Sporttánc Szövetség, Táncpedagógusok Országos Szervezete, Szabad Képző- és Iparművészek Országos Szövetsége, Független Magyar Szalon, Művészbarátok Egyesülete AKT Egyesület, Magyar Független Film és Video Szövetség, Magyar Fotóművészeti Alkotócsoporthoz Országos Szövetsége. Könnyen elképzelhető, hogy a lista nem teljes.*

¹¹ Lásd erről a '*szakmai házak*' '70-es évek végén kidolgozott, de a néptáncos szakmai ház kivételével nem megvalósított elképzelését. Megbízásuk addig éljen, ameddig az adott együttes (csoport) kiváló teljesítményt nyújt; teherbíró képességük csökkenése esetén bátran keressenek szakmódszertani műhelyüknek más, új szerveződést.

¹² Lásd például a *Magyar Művelődési Intézet Stratégiai Tervének* „5. Művészeti tevékenységek” pontját, Szín, 2002, november (7/5) szám 25. oldalán, ill. Tóth Erzsébet – Tóth Zsuzsanna *Művészeti ház*, Szín, 2003, április (8/2) szám 5-9. old. Elhelyezésére kiváló lehetőséget teremt a Corvin téri épület.

¹³ Az új alapítású Intézet *nem jogutódja* a jelenlegi Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátusnak, hiszen annak funkcióit részben az intézménytípusonkénti, részben a szakágazati szövetségek valósítják meg, és valószínű, hogy munkatársainak zömét alkalmazzák. Az Amatőrművészeti Központ és a megalakuló országos szakmai/szakágazati egyeztető fórumok több korábbi funkcióját ugyancsak ellátják. Az új Intézet az MMI-ből egyedül annak *szakirodátárát* örökölheti. Az MMI-vel megszűnő Közösségfejlesztési osztály funkciói feltétlenül megtartandók a *Közösségfejlesztők Egyesülete*, a *Közösségi Kapcsolat Alapítvány* és a *Civil Kollégium* önállóságának együttes megerősítésével és (mint speciális szakmai tevékenységfejlesztő szervezeteknek) a működésüket garantáló pénz biztosításával. A *Látószög Videostúdió* akár vállalkozásba adható.

a határon túl élő magyarokkal foglalkozó országos hatókörű szervezetek is képviseljék kívánalmaikat. Az Intézet az Országos Szakmai Egyeztető Fórum munkaszervezete.

Az Intézet modellkísérletekkel, a szakmai eljárások gyűjtésével és közzétételével, a szakma múltját és mai cselekvési alternatíváit feltáró dokumentumok gyűjtésével és közzétételével, dokumentumelemzésekkel, ezekből készített mintatárakkal, szakmai folyóirat(ok) szerkesztésével és közreadásával, szakmai kiadványok országos forgalmazásával, a „megyék könyvesboltja” működtetésével, folyamatosan szerkesztett információs rendszerrel, hazai és külföldi pályázatfigyeléssel stb. szolgálja a közösségi művelődés ügyét. Feladata a közösségi művelődési eljárások és megoldások határon túli magyarok körében való népszerűsítése és segítése, az európai és különösen a közép-európai szakmai együttműködés megszervezése¹⁴, és a velük való munkák (közös tanácskozások, közös fejlesztési projektek, bevált eljárásaik honosításának stb.) folyamatos gondozása.

2.4 Az állami finanszírozás új alapjai

2.4.1 A közösségi művelődés kívánatos szervezetének fenntartásához és működtetéséhez az alábbi, *már meglévő költségvetési sorok* átgondolása, átnevezése és gazdagabb feltöltése szükséges:

2.4.1.1 A 'Közösségi intézményműködtetési normatíva' a mai, a lakosságszám alapján a településeknek automatikusan járó közművelődési normatíva helyett lépne életbe úgy, hogy *az kapjon támogatást, aki cselekszik*. Azoknak a települési önkormányzatoknak fizetendő, amelyek saját fenntartásban akkreditált művelődésház-jellegű intézményt működtetnek, és ezt intézménytípusonkénti szövetsége igazolta. Az önállóan elképzelt¹⁵ normatíva (leendő) összegét az intézménnyel ellátott települések teljes lakosságszámával kell felszorozni, és azt csak az intézmény működtetésére lehet fordítani abban az esetben, ha a fenntartó önkormányzat támogatása a tárgyévben (az előző három év támogatási átlagát tekintve) *nem csökkent*.

2.4.1.2 A 'Közösségi művelődési szövetségek működtetési költsége' költséghely fedezi az intézménytípusonkénti szövetségekben és a közösségi művelődés szakágazatonkénti szervezeteiben dolgozók munkabérének és járulékainak teljes összegét, irodabérléteiket, azok berendezésének és felszerelésének, működésének és ügyvitelének költségeit.¹⁶

2.4.2 A közösségi művelődés kívánatos szervezetének fenntartásához és működtetéséhez az alábbi, a *Nemzeti Kulturális Alap költséghelyeinek áttérásával* megteremthető pénzügyi alapok:

2.4.2.1 A 'Civil intézmények működtetését részfinanszírozó alap' a civil közösségi házak működtetését segítő forrás az ekként akkreditált intézmények működési kiadásait könnyítendő. Ezzel az alappal *az állam elismeri* a civil intézményműködtetés hiánypótló fontosságát, és mert ez céljai és szándékai szerint való, *részt vállal* a működtetés költségeiből. Világos, hogy pusztán ebből nem lehet működtetni az intézményeket; erre utal az alap „részfinanszírozó” elnevezése is. Az eltérő nagyságú, eltérő tevékenységű civil intézmények más-más arányban részesülhetnek a támogatásból. A működési költségekhez hozzá kell járuljon a települési önkormányzat, és (bevételeiből) a civil közösségi ház maga.¹⁷

2.4.2.2 A 'Szakemberek alkalmazását részfinanszírozó alap' a civil közösségi házak szakmai működtetését segítő forrás az ekként akkreditált intézmények szakmai bérkiadását csökkentendő. Az alappal az állam elismeri a civil intézményműködtetés hiánypótló fontosságát, és mert céljai és szándékai szerint való,

¹⁴ A közép-európai együttműködést különösen a *varsói*, a *prágai*, a *pozsonyi*, a *bukaresti* és a *ljubljanai* fejlesztési intézetekkel érdemes folytatni; a *szágrábi* intézet amatőr művészeti elkötelezettsége miatt inkább a Hagyományok Házával és/vagy az Amatőrművészeti Központtal építsenek ki kapcsolatot.

¹⁵ Önálló normatíváról gondolkodunk, nem olyan összevont, ami az állami költségvetésben szerepel: „helyi közművelődési és *közművelődési* feladatok”, ill. „megyei/fővárosi közművelődési és *közművelődési* feladatok” címen. Könnyen belátható, hogy a kulturális javak védelme, a muzeális intézmények és levéltárak, a nyilvános könyvtári ellátás *közös normatívájából* csak kevés pénz eshet a „közművelődést szolgáló feladatok” ellátásához.

¹⁶ Minta lehet erre a TEMI intézményrendszer jelenlegi finanszírozása, illetőleg a „Kulturális szaktörvényből adódó feladatok és kötelezettségek” és a „Kulturális intézmények és szövetségek támogatása” című költségvetési sorok támogatási logikája.

¹⁷ Ez az alap az önkormányzati működtetésű intézmények normatívájának civil intézményeket segítő párja. Önálló voltát *az egyesületi intézményműködtetés kiemelt szorgalmazása* indokolja.

hogyan azokat *képzett szakember* segítse, *részt vállal* a bérköltségből. Világos, hogy pusztán ebből nem lehet működtetni az intézményeket; erre utal az alap „*részfinanszírozó*” elnevezése is. A bérköltségekhez hozzá kell járuljon a települési önkormányzat, és (bevételeiből) a civil közösségi ház maga. Az összeg a szövetség kasszájába érkezzék az önkormányzatok rész-bértámogatásával együtt, ahonnan az érdekelt havonta egy összegben kapja meg.¹⁸

2.4.2.3 Az *'Intézményi szakmai tevékenységet részfinanszírozó alap'* az állam által priorizált tevékenységek helyi megvalósítását könnyítő támogatás évente maximálisan 3 téma megvalósítására. Témájára és támogatási összegére az országos szakmai/szakágazati egyeztető fórumok is tehetnek javaslatot.

2.4.2.4 A *'Közösségi művelődési rendezvényalap'* az e rendszerben szereplő szervezetek által gondozott megyei, regionális, országos és nemzetközi szakmai bemutatók, versenyek, fesztiválok, konferenciák, táborok stb. megrendezését segítő pénzügyi támogatás. A meghatározott feladatra igényelt pénzt az Országos Szakmai Egyeztető Fórumba és az Országos Szakágazati Egyeztető Fórumba delegált intézménytípusonkénti és szakágazati szövetségek kurátorai osztják el a rendezvény előtti (szükség szerint a rendezvényt *két esztendővel* megelőző) év során; így a rendezvények megszervezhetősége biztos, akár az idegenforgalom által is hirdethető. A megítélt összeg nem kerül át a megvalósító számlájára, azt a kért ütemezés szerint a Nemzeti Kulturális Alap megfelelően kiépített szervezete elkülönítetten kezeli és fizeti.

2.4.2.5 A *'Szakmafejlesztési innovációs alap'* az e rendszerben szereplő szervezetek által, illetőleg a közösségi művelődés helyi lehetőségeit és/vagy folyamatait bármelyik önkormányzat vagy civil szervezet ötletéből *a szakmai megújulást* segítő pénzügyi támogatás. A beruházásra és felszerelésre nem, de bármilyen más meghatározott feladatra igényelt pénzt az Országos Szakmai Egyeztető Fórumban és az Országos Szakágazati Egyeztető Fórumban delegált intézménytípusonkénti és szakágazati szövetségek kurátorai ítélik meg. A megítélt összeg nem kerül át a megvalósító számlájára, azt a kért ütemezés szerint a Nemzeti Kulturális Alap megfelelően kiépített szervezete elkülönítetten kezeli és fizeti.

2.4.2.6 A *'Közösségi művelődés megújítását segítő alap'* a *revitalizációs* (a beruházásokat segítő) és *érdekeltség-növelő* (a szakmai berendezést, felszerelést támogató) pénzügyi eszközök, valamint az NKA Közművelődési kuratóriuma által időnként kiírt eszköztámogatási pályázatok egyesített (esetleg jelentősen megnövelt) erejével az építkezések, az átalakítások és a meglévő infrastruktúrák szakmai alkalmassá tételére létrehozott pénzügyi támogatás.¹⁹ A beruházási programtervvel ellátott, a helyi forrásokat részletező pályázókat az Országos Szakmai Egyeztető Fórumból és az Országos Szakágazati Egyeztető Fórumból delegáltak, tehát az intézménytípusonkénti és szakágazati szövetségek kurátorai értékelik. A megítélt összeg nem kerül át a megvalósító számlájára, azt a kért ütemezés szerint a Nemzeti Kulturális Alap megfelelően kiépített szervezete elkülönítetten kezeli és fizeti.

A 2.4.2 alpontban 1-6 tételben felsorolt alapokból való települési önkormányzati részesedés feltétele a helybéli aktív civil szervezetekkel *együtt készített*, és minden választási ciklus elején az elkövetkező esztendőkre *aktualizált helyi (aprófalvak esetén kistáji, kistérségi) közösségi művelődési fejlesztési terv* léte.

3. A megyék közösségi művelődési feladatellátása²⁰

A közösségi művelődés megyei szakmai-módszertani központjainak koncepcionális megújítása már a rendszerváltoztató évek óta várat magára, de hiszen az elmúlt húsz esztendőben csak eseti intézkedé-

¹⁸ Ez az alap lehet a forrása a statisztikai kistérségek munkaszervezeteiben, illetőleg az 5 ezer fő alatti székhelyközségek és térségük önkormányzatai által közösen foglalkoztatott *közösségi művelődési koordinátor* bérkiegészítésének. A támogatás indoka az, hogy az államnak érdeke a kistérségek fejlesztését végző munkaszervezetekben és a jobbára aprófalvas térségekben működő olyan szakember léte és munkája, aki a közösségi művelődés ügyeinek bonyolításához és fejlesztéséhez ért, s aki ezeken a 'végpontokon' a közösségi művelődésre vonatkozó állami szándék megvalósítója és szorgalmazója. A bérköltségből való részvállalás indoka hasonló az állam által ugyancsak szorgalmazott és emiatt támogatott *körjegyzők* bértámogatásának indokolásához.

¹⁹ Esetükben a civil működtetés (a GYISM-NKÖM 2003-as „Kell egy hely” c. pályázathoz hasonlóan) prioritást jelentsen!

²⁰ A fejezet Say István munkája.

sek, jobbra tevékenységszűkítések történtek a megyék véletlenszerű érdekei/szándékai szerint. Az azonnali cselekvést az indokolja, hogy a nemzeti erők várható országos győzelmét követően *ez a struktúra is az emberek és a kívánatos szakmai folyamatok szolgálatára álljon.*

3.1 A térségi szintű működés jelentősége

A területszervezés leghatékonyabb kerete a hálózatosság. Eltérő nagyságú és funkciójú települések azonos típusú feladatellátásának a személyi, tárgyi és anyagi, nem ritkán az infrastrukturális feltételei is *magasabb színvonalon* állnak rendelkezésre, ha az ellátó intézményrendszer *hálózatos együttműködés keretében* összefog. A hálózatszerű együttműködés azonban kivitelezhetetlen az azt megalapozó információk, lehetőségek feltárása, válogatása és elemzése koncepciók és stratégiák készítése nélkül. Kívánatos, hogy ez a tevékenység ne piaci alapú legyen, és ezáltal főleg az apró települések egyenlő eséllyel juthassanak hozzá az ezzel kapcsolatos szolgáltatáshoz. Ez csak úgy kivitelezhető, ha a területi önkormányzati szint (a megye) központi költségvetési támogatást élvező szolgáltató intézményt alapít és működtet.

A *szakmapolitika* képtelen szubszidiáris elvű támogatási rendszerek, szakmai igazgatási döntések és aktuális preferenciák kialakítására, ha nem rendelkezik megfelelő szintű és mélységű szakmai információkkal. Ezek begyűjtése, összegzése és értékelése megfelelő területi felosztásban végezhető csak el mindaddig, amíg a helyi önkormányzatok száma ezres nagyságrendű. A feladatot a megyei önkormányzatok intézményei végezték el eddig. Ezt indokolja az is, hogy a közművelődési ellátás fokozottan heterogén, kereteiben és formáiban szerteágazó jellege nem teszi lehetővé a szakmai hozzáértés nélküli statisztikai tevékenységet sem.

A szakmai tevékenység színvonala magasabb, ha a *szakmai innováció* koordinált, és a *módszerek és szolgáltatások minősítése* kiterjedt tapasztalatokra épül. Ennek háttérében a folyamatos szakmai továbbképzés és annak gyakorlatba ültetése áll. Ennek kivitelezésére a legalkalmasabb az a megyei, területi szemléletű szervezet, amely egyfelől részben a saját keretében ehhez szükséges szellemi és szervező kapacitást tudja biztosítani, részben pedig a térségi személyi feltételek ismeretében megfelelő szakembereket tud a megfelelő feladatokra csoportosítani és összefogni; másfelől pedig megfelelő mélységű helyismeret birtokában van.

Célszerű, ha a kultúra és közművelődés hagyományai és újításai, eredményei és törekvései területileg is összegzett információs háttérre épülnek, a programok és szolgáltatások térben és időben hatékonyan koordináltak. Az ehhez szükséges *információk gyűjtése, tárolása, szerkesztése és nyilvánosságra hozatala* hagyományos papír alapú és korszerű elektronikus formában is erre szakosodott szakember(ek)e)t kíván. A feladatkör intenzív ellátásához, illetve a fenntarthatóságot biztosító megfelelő mennyiségű igényhez azonban a hatókört illetően megfelelő földrajzi kiterjedésre van szükség.

3.2 A megyei közművelődési feladatellátó intézmény által megoldandó munkák

- a közművelődési intézmények és szervezetek hálózatának, valamint az érintett partner intézményeknek és szervezeteknek *informatikai kiszolgálása* (központi statisztikai szolgáltatások, szakmai információbázis működtetése, szakmai információcsere, a pályázati lehetőségek nyilvántartása, kiajánlása, pályázatok előkészítésében való közreműködés, módszertani kiadványok készítése, terjesztése, szakmai honlap, kiadványok és figyelő közzététele),
- az *iskolán kívüli szakmai és nem szakmai képzés és továbbképzés koordinálása és bonyolítása*; az élet-hosszig tartó tanulás lehetőségeinek terjesztése és koordinálása; az európai kulcskompetenciák, az állampolgári lét és társadalmi beilleszkedés alapvető kompetenciáinak megalapozásához és fejlesztéséhez módszertani segítség nyújtása (különös tekintettel az életviteli és szociális kompetenciák fejlesztésére),
- a megyei és azon belül az egyes kistáji *kulturális identitás* megalapozásának és fejlesztésének segítése,
- területi *amatőr művészeti, kulturális, ismeretterjesztő és egyéb közművelődési* szakmai találkozók, minősítések, felmenő rendszerű bemutatók, módszertani bemutatók, művelődési mozgalmak, koordinálása, szervezése és bonyolítása,
- az *egyházi és a nemzeti kisebbségi művelődési keretek* és formák erősödésének segítése,
- a *gyermek, ifjúsági és felnőtt közösségek* működésének és fejlesztésének segítése,
- a közösségfejlesztés gyakorlatának szisztematikus elterjesztése, és ezzel egyidejűleg a megyei *civil szféra és szerveződései* tevékenységének és megerősödésének segítése,

- *teleházi szakmai koordinációs szolgáltatás,*
- *népfőiskolai információs szolgáltatás,*
- a közművelődési intézmények és szervezetek részére *jogi, munkaiügyi, pénzügyi, üzemeltetési* stb. tanácsadás, rendezvénytervek, programtervek koordinálása, reklám propagandatevékenység összehangolása,
- helyi *szakmai kísérletek, újítások, fejlesztési tervek* minősítése és segítése, szaktanácsadással való ellátása; a térségi közművelődési és kulturális együttműködés segítése, a térségi-területi kulturális és közművelődési források felhasználásának koordinálása,
- a megye *ünnepi és alkalmi kulturális és művelődési rendezvényeinek* szervezése és bonyolítása,
- a megye *nemzetközi kulturális kapcsolatainak* segítése,
- részvétel a térség nemzetközi, országos, regionális, megyei és kistérségi közművelődési rendezvényeinek szervezésében,
- kulturális *fejlesztő szándékú* szakmai együttműködés a megyei önkormányzat közgyűjteményi, művészeti és tudományos ellátó intézményeivel és szervezeteivel,
- kistájak és településcsoportok szerinti *személyes gondozói rendszer* működtetése (a távolabbi területeken akár kihelyezett irodaegységek fenntartásával),
- *döntés-előkészítő munka* felkérés alapján, térítés ellenében önkormányzatok részére közművelődési tevékenységgel összefüggő elemzések, fejlesztési programok (települési, kistáji és megyei, esetleg nagytáji koncepciók, stratégiák) készítése, hasznosítása.

3.3 Működtetési keretek és formák²¹

Maximum 20-25 településenként, illetve legalább átlag 40-50 ezer lakosonként 1 fő szakember, azaz átlagos megyeméret esetén 4-5 fős szakmai apparátus elegendő a feladatok ellátására, ha egyébként megvan a fedezet a megye közművelődési hálózatában meglévő szakmai szellemi kapacitás időnkénti bevonására. A vezető (igazgató) a vezetői feladatok mellett legalább részben egyike az operatív feladat-ellátóknak is.

A fenti személyi állományú intézet irodaszerű elhelyezése (akár 1-2 kihelyezetten is funkcionáló térségi irodahelyiséggel együtt) megfelelő berendezéssel, technikai, informatikai stb. feltételekkel és a területi munkavégzést biztosító gépkocsival vagy gépkocsikkal együtt sem terheli meg a fenntartót béreket és járulékokat is számítva 2008-as árakon (újraalapítás esetén néhány milliós létesítési költséget itt nem kalkulálva) szakemberenként átlag 6-7 milliós fajlagos támogatási költséggel. Eközben a ráfordítások fedezetül szakemberenként átlag 1-2 milliós fajlagos működési bevétel is tervezhető az apparátus túlterhelése nélkül. Az üzemeltetési technikai feltétel – takarítás, nyomdai munkálatok, gépkocsi(k) fenntartása stb. vásárolt szolgáltatásként a fentiekből fedezhető, a számítások azonban nem vették figyelembe a gazdálkodási-pénzügyi feladatok ellátását. (Esetleges adminisztratív kisegítés személyi feltétele a működési bevétel kis mérvű fokozásával vagy pályázati keretből már megteremthető.)

A megyemérettől függően 30-40 milliós támogatással, 8-10 milliós működési bevétellel, illetve néhány milliós pályázati forrással számított költségvetési főösszeg azonban együttesen sem indokolja teljesen önálló költségvetési szervként működő intézmény fenntartását. Az ideális megoldás *a részben önálló gazdálkodású, de önálló bankszámlával és az előirányzatai felett saját hatáskörrel rendelkező költségvetési szerv* működtetése. Ebben az esetben a gazdasági-pénzügyi tevékenység és apparátus költségei egy másik intézménynél adóttak, amely lehet a megyei fenntartású kulturális-közgyűjteményi nagy intézmények bármelyike. A közművelődési intézet legalább részbeni önállóságának megszüntetése és ezzel egyidejűleg valamely előző intézmény szervezetébe való betagozása viszont korlátozza azt a komplex ellátói döntéshozatali és végrehajtói heterogenitást, amely egyetlen más kulturális-közgyűjteményi intézménynek sem szakmai sajátja, és ezáltal hozzá integrált feladatként a közművelődési funkció leegyszerűsítésére kényszerül (könyvtár, levéltár, múzeum, művészeti intézmény, egyéb humán területen működő intézmény), vagy belső szabályait az integrált közművelődési intézményegység szétzilálja.

²¹ A feltételek számbavétele az átlagos méretű magyar megyére vonatkoznak, ha a feladatellátási kötelezettség nem terjed ki a székhely megyei jogú városra. Az 5-6 nagy méretű megye esetében a mennyiségileg arányosan növelt feltételek biztosítandók.

3.4 Az országos szakmai irányítás/finanszírozás

Az országos szakmafejlesztési intézetről le kell választani a szakigazgatási hatásköröket; ezeknek az információs és módszertani feladatokkal való jelenlegi összekeverése súlyos törvényességi problémákat vet fel.

A megyék jelenleg együttes közművelődési és közgyűjteményi normatív támogatást kapnak a központi költségvetésből. Ebből kell elvben a múzeumi, a levéltári, a könyvtári, illetve a közművelődési szolgáltató feladataikat ellátni. Minden ezt meghaladó kulturális ráfordítás a megyék tekintetében önként vállalt feladatra kiadott támogatás. A fenti normatív támogatást jelenleg két számítási tényező összegzéséből képezik a megyék számára. Van egy valamennyi megyét megillető abszolút értékű összeg, illetve képződik egy másik összeg a megye lélekszáma alapján. Az összegezett normatív támogatás a kötelező feladatok tekintetében 2008-ban az alaptámogatási mérték mintegy 50 %-ának fedezetét biztosítja, azaz a megyék nagy részének a négy kötelező feladat alapfinanszírozásához még egyszer ugyanakkora saját biztosítású forrásról kell gondoskodnia. A megyei közművelődési szolgáltató intézetek végleges stabilizálásához vezethetne, ha a jelenlegi megyei normatív támogatást kétfelé választanák: közművelődési, illetve közgyűjteményi normatívára. 2008-ban például a megyéket egyenként megillette egységesen 93 millió forint, valamint lakosonként további 375 forint, ami a kisebb megyék esetében az előzővel közel azonos nagyságú összeget képezett. Megoldási alternatíva lehetne, hogy a lakosonként járó összeg teljes egészében a három jóval „drágább” közgyűjtemény támogatása, az évenkénti megyénkénti fix összeget viszont negyedelik, azaz a közművelődési feladatra 2008-ban ennek alapján megyénként 23-24 millió forint jutott volna, a közgyűjteményi feladatokra a lakosonként képződő normatíván felül ennek a fix összegnek a 3/4-e, idén mintegy 69-70 millió forint. A korábbi számítások alapján a közművelődési szolgáltatói feladatra szükséges költségvetési támogatásnak a 70-75 %-a körüli összeg képződne az átlagosnál nem nagyobb megyékben (a nagyokban is 50 % körüli). Ezt a normatív támogatást viszont feladathoz kötöttként szabnák meg, azaz az alapító okirattal rendelkező (vagyis legalább részben önállóként működő) intézménye után illetné csak meg a működtetőt megyét.

4. Felnőttképzési intézményrendszer²²

A felnőttképzés jelenlegi állapotát leginkább a *kaotikus* jelzővel illethetjük. Ez a beláthatatlan lehetőségekkel rendelkező *társadalmi alrendszer* ma átláthatatlan, széttagolt, stratégia nélküli. Bár Európa-szerte egyre növekvő forrásokat összpontosít, nálunk alig több, mint különböző érdekcsoportok szabad vadászterülete. Az *egyetemek és főiskolák* nagyjából ugyanazt az ismerethalmazt viszik át ebbe a rendszerbe, amit alaptevékenységként végeznek. Főként az alulfizetett oktatók mellékjövedelmének definiálják. A szakképzést nyújtó *középiskolák* gyakorlatáról hasonló képet adhatunk. (Ez utóbbiak mentségére szolgáljon, hogy valódi társadalmi igény a felnőttek átképzése, továbbképzése akár esti, levelező- vagy távoktatás formájában.) Az egyes *tárcák* a maguk speciális (olykor vélt) szükségletei szerint szerveznek felnőttképzési kurzusokat, posztgraduális stúdiumokat, megteremtve azok anyagi és szellemi forrásait is. A fentiek mellett sokszor velük rivalizálva gombamód szaporodnak a legkülönbözőbb *magániskolák, kft.-k, bt.-k és „tanfolyam-kiszerelő” brigádok*, amelyek lényegében szakmai kontroll nélkül töltenek be egyre nagyobb szerepet a kínálati piacon. Ezek többsége természetesen regisztrált és akkreditált intézmények és tananyagok védősáncai mögött működik, de a „jogosítványok” megszerzése, a *szakértők* képzése és foglalkoztatása is sok kívánnivalót hagy maga mögött. E helyt azonban nem kívánjuk mélyebben elemezni e hosszú folyamat eredőit és fenntartó mechanizmusait, csupán jelezni kívánjuk, hogy egy valódi nemzetstratégia alapján építkező politikai akarat nem kerülheti meg a jelen helyzet radikális újragondolását.

Eljött az ideje a felnőttképzés átfogó intézményrendszerbe szervezésének. Természetesen nem tantervi standardizálásra gondolunk, hanem a feladatvállalás *tervezhetőségére, fenntarthatóságára és ellenőrizhetőségére*. Egy leendő kultusztárcának legalább *főosztályi* szinten kell a *felnőttképzés nemzeti stratégiáját* operatív szinten irányítani - a felsőoktatáshoz hasonlóan (azzal mintegy párhuzamosan, semmiképpen sem alávetve annak.) Ez óhatatlanul együtt fog járni bizonyos *központosító* törekvésekkel és az intézményi *hierarchia* kialakításával. Ám ez kikerülhetetlen fejlődési fázis a jelenlegi kuszaság ellené-

²² A fejezet dr. Balázs Károly munkája.

ben. Az átgondolt *törvényi szabályozásnak* tartalmaznia kell a rendelkezésre álló *forrásokat*, amelyek a teljes kulturális ágazat elkülönített részét kell képezzék. Meg kell határozni a *fenntartás és irányítás* teljes feltételrendszerét. Ezen belül első lépésként ajánljuk a *felnoútképzési intézményrendszer országos hálózatának* létrehozását, amelynek bázis intézményeit *megyéenként* képzeljük el a Lakiteleki Népfőiskola már kialakított jó példája alapján. Egy-egy ilyen megyei hatókörű intézmény kapna jogosítványt a területén felmerülő felnőttképzési igény operatív bonyolítására. E gondosan előkészített és felépített megyei hálózat adná a felnőttképzés hazai gerincét. E rendszerben feltehetőleg a legnehezebb feladat az az egyeztető konzultációsorozat lenne, amelyben a határozott *politikai akarat* és a *szakmai szempontrendszer* keresné meg az optimális megoldást a centralizáció és az intézményi autonómia határmezsgyéjén. Végül megemlíjtük a *közösségi művelődés szakemberszükségletének* korszerűsítését, amelyet ugyancsak ennek az intézményrendszernek a keretei között tartunk kivitelezhetőnek. Ennek a lényege két ponton tér el a jelenlegi felsőoktatási gyakorlattól. Egyrészt a szakma *nagy gyakorlattal rendelkező mesterei* irányítanak a képzést, másrészt a *gyakorlati műhelymunka* adná a felkészülés és továbbképzés zömét. Ezt az igényes terepmunkát három szinten képzeljük el. Első *az adott lokális környezet*, ahonnan a beiskolázás történt. Második *a hazai gyakorlat példatára*, harmadik *az európai kitekintés*. E három egymással összefüggő tudás adhatná azt a korszerű ismeretanyagot, ami alkalmassá tehetné a leendő szakembereket a radikális megújulásra.

5. Tennivalók a struktúrák átalakítását megelőzően

Az itt leírtak politikai megfontolását követően szakmai vitát már azért sem kell nyitni, mert e tervezet alapvetően békében hagyja a ma működő struktúrákat, és új, a helyi közösségekre alapozott szervezetet csak ott szorgalmaz, ahol jelenleg semmi tevékenységlehetőség sincsen. Tagadhatatlan, hogy a szándék priorizálja a civil alapon, tehát a helybéliek együttműködéséből működő rendszereket (legyenek azok újak, vagy önkormányzatiból átalakuló), de ez a szovjetizálást megelőző hagyományainkhoz csatlakozik, egyidejűleg a polgárosodás nyugat-európai mintái szerint való.

A koncepcióban foglaltak megvalósításához természetesen át kell gondolni a vonatkozó 1997/140-es törvény bizonyos részleteit, az állami költségvetési törvény(ek) esetében a fejkvótákról rendelkező sorokat, a Nemzeti Kulturális Alap bizonyára szükséges átgondolását követően pedig az itt leírtakra kell(ene) figyelmesnek lenni. Szerkezeti változtatást tulajdonképpen a mai MMIKL átigazítása és az intézményi/szakági szövetségek megeremtése jelent.

A fenti átgondolásokat rövid időn belül megteesszük, és az e koncepció szerinti szövegszerű átalakításokra javaslatot teszünk.

Budapest, 2009 júliusában

Beke Pál

Együttműködő kollegák: dr. Balázs Károly, Beke Márton, Ditzendy Károly Arisztid, Ditzendyné Frank Mariann, Gergye Rezső, Jantyik Zsolt, Lakatosné Sira Magdolna, Mészáros Zsuzsa, Monostori Éva, Pásztor Csaba, Pósfay Péter, dr. Say István, Szabó István, Ungvári Mihály, Závogyán Magdolna

■ CIVIL KÖZÖSSÉGI HÁZAK KÜLDETÉSNYILATKOZATA

Célunk a *szabad polgárok* önkéntes társulásának bátorítása.

E szervezeti forma két alappillére a *szabadsággal és tulajdonnal* rendelkező polgár, valamint az egymást egyenrangúnak tekintő, az egymás értékeit kölcsönösen becsülő, az egymás iránt felelősséggel tartozó *szuverén személyiségek szolidáris közössége*.

A *személyiség és a közösség* egyenértékűségét és egymásra utaltságát hangsúlyozzuk tehát, mivel bármelyik fél figyelmen kívül hagyása, törvényszerűen tévutakra vezető cselekvésekre ragadtatna minket, a még oly jó szándékunk ellenére is. Sajnos bőven szolgáltat erre bizonyítékot az európai társadalomfejlődés kacsaringós előtörténete, vagy akár jelenkori megtorpanásunk, az európai népközösségek elbizonytalanodása, mélyülő válságtudata.

Hogyan is ragadhatnánk meg érzékletesebben a *civil létforma* lényegét, ha nem a kiszolgáltatottságból, alávetettségéből, rendi kötöttségekből szabaduló *polgár* önbecsüléseként, kiküzdött emberi méltóságaként? Hiszen az európai história személyiségtörténete ott kezdődik, ahol az akháj hajóhadak szétszéledése után a halandó, ámde leleményes Odisszeusz *a saját tehetségére hagyatkozva* száll szembe haragvó istenekkel, az elemek háborgásával és lelke démonaival. Majd Leonardó alkotó géniusza, Luther: „itt állok másként nem tehetek” bátor hitvallása, a Nagyságos Fejedelem önfeláldozó életműve, az országot sarkaiából kiforgató Széchenyi elszántsága folytatta a sort. De vég nélkül sorolhatjuk a rögből életet fakasztó, maga-ura-parasztot, a lehetetlent nem ismerő kézművest, a maga szintjén tudós néptanítót, a varjakat döggé daloló énekest, a nevezetes névtelenek hosszú sereglését. Hát nem az egyetlen életüket virtusnak megélő végvári vitézek tartották fenn az édes hazát két pogány, olykor két vadkan között? (S tartják fenn ma is?)

Ám az egy szál ember – legyen bármily nemes anyagból is – csak *közössége tagjaként* töltheti be sorsát. Csak a közösség adhat értelmet életének, hitvallásának, a civil kurázsinak. Csak a közösség éltető melegében lehet azonos önmagával. Legyen az családi, szakmai, vallási, etnikai, kulturális vagy nemzeti közösség. Ahogy az *értékteremtő és rendtartó közösség* is csak *harmonikusan fejlett személyiségek* közös akaratából lehet szép, vonzó és életképes.

Az elmúlt évszázad két „kollektív kísérletének” – a fasizmusnak és a kommunizmusnak – állatfarmja megrontotta a kimondott és leírt szó hitelét is. Vasabroncsaik között deformálódott *a polgár és a közösség* világos fogalma. De ne áltassuk magunkat szép, új világunkban sem. A kiscigányként dagadó *globális pénzhatalom* is elnyeléssel fenyegeti e két nagy európai értéket. A közösséget birkanyájjá, az egyéniséget konzumidiótává bűvölné. Ha hagyjuk. Csak azért is reménykedjünk a civilkurázi példaműveiben, a kovászemberek hűséges szolgálatában, és a közösségek folytonos újjászületésében.

Ezért bátorítunk minden polgárt és minden, belátható méretű közösséget az összekapaszkodásra, a szeretetteljes cselekvésre. Nem hiszünk a posztmodern káromlásnak, miszerint prehistorikus szerveződésekről álmodozunk. Hisszük és valljuk: *magyar és európai civil közösségek*, mi vagyunk a jövő féhérei.

■ ÖSSZEFOGLALÓ A MEGYEJÁRÁSOKRÓL

2007 szeptemberétől 2009 áprilisáig két-három hetenként egy-egy kistérségben, megyei városban, megyerészben *konferenciasorozatot* szervezett a Lakiteleki Népfőiskola Csengey Dénes Vándoregyetemének **Karácsony Sándor Kollégiuma** a **Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesületével** közösen a közösségi művelődés korszerű eljárásairól. A konferenciákon több olyan szakmai megoldást mutattunk be, amelyeket sikerrel alkalmaznak már szerte az országban, és *amelyek ott* a helyi társadalmi megújulás fontos részévé váltak.

Célunk és szándékunk az volt, hogy a meghívott és jelen lévő települési vezetők (polgármesterek, képviselők, kulturális bizottsági elnökök és tagok), helyi intézményvezetők, tanárok, népművelők, könyvtárosok, civil szervezeti képviselők **megismerjék ezeket a korszerű közművelődési, közösségi művelődési, közösségfejlesztői eljárásokat**, hogy alternatívát halljanak a náluk szervezett gyakorlatra, avagy ha az már nincs, úgy példát kapjanak felelevenítésének módjaira és eljárásaira. Ezeken az alkalmakon nagyrészt e könyvben közzétett példákat mutattuk be, és a tanulmányok gondolatait adtuk át a beszélgetések során. A találkozók tartalma mindig illeszkedett a szervezők igényéhez, kapcsolódott ha lehetett a helyben folyó munkához, és/vagy azokhoz a problémákhoz, melyekre egyfajta választ adhattak a máshol megvalósított törekvések.

A helyszínnek kiválasztása saját kapcsolatrendszerünkre épült, s többnyire ez egészült ki mások érdeklődésével, ajánlásával. Előfordult, hogy egy helyre többször is visszatértünk más-más célcsoport meghívásával, más-más tartalmú bemutatóval. Minden esetben volt valaki, aki helyben szervezte az összejövetelt, mozgósította a résztvevőket, határozta meg az általuk fontosnak tartott témákat.

Sokszor előfordult, hogy a megjelentek száma baráti beszélgetéssé avatta a tájékoztatónak szánt „konferenciát”. Ezek a beszélgetések azonban mindig adtak muníciót a helyben élők számára, és segítettek a munkacsoport összekovácsolásában, csiszolták a mondandónkat, segítettek a lényeg újra és újra értelmezésében. Magunk is sokat épültünk általuk.

A megyejárás alkalmai felkerültek a honlapunkra (www.szabadmuvelodes.hu) a meghívó szövegével és részletes tartalommal, s hozzáférhetővé váltak az elhangzott előadások is (bár ezek tartalma, hangsúlyai a helyszínekhez illeszkedve változtak).

Íme a találkozások felsorolása (ezúttal nem időrendben, hanem a földrajzi elhelyezkedés szerint):

Vas megyében:	Szombathely- Herény , Vasvár
Zala megyében:	Zalaszentgrót
Komárom-Esztergom megyében:	Komárom, Ete,
Somogy megyében:	Csurgó
Tolna megyében:	Bonyhád,
Heves megyében:	Verpelét
Borsod-Abaúj-Zemplén megyében:	Sárospatak, Mezőkövesd,
Bács-Kiskun megyében:	Kiskunmajsa , Lakitelek
Csongrád megyében:	Algyő

Békés megyében:	Békéscsaba , Kötegyán
Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében:	Túristvándi , Nyíregyháza
Hajdú-Bihar megyében:	Debrecen , Derecske
Pest megyében:	Szob , Kistarcsa

■ Dr. Balázs Károly

Talán szangvinikus vérmérséklettel megvert, introvertált alkatom és katolikus neveltetésem volt az eredendő ok, hogy pénzkereső foglalkozásnak valami *elkötelezett szolgálatot* szerettem volna választani, amikor annak idején hivatást kerestem magamnak. Falusi lelkésznek vagy orvosnak vizionáltam magam kamasz koromban, de egy injekciós tű látványától is elájultam, s őszintén szólva, riasztott a pattanásos képű kispapok szemmel látható nyomorúsága. Különböző is egy *kertészeti technikumba* járattak jövőmért aggódó szüleim, hogy tisztességes, és politikai állásfoglalástól óvó megélhetésemet elősegítsék. Ott azonban olyan gyöngye tanulmányi-, magatartási- és szorgalombeli előmenetelt tanúsítottam, hogy kevés esélyem maradt magasabb szintű tanulmányok folytatására.

Némi kapcsolati tőke bevetésével azért csak bejutottam valahogy a *Sárospataki Tanítóképző Főiskolára*, amely valódi felszabadulást hozott számomra. Kiváló tanárok, tudós papok, s az illegalitásban még mindig működő ötödfélszáz éves protestáns kollégium szelleme, s persze a tradicionálisan színes diákélet egy egészen új világot varázsolt elém. Egyik napról a másikra jeles diák lett a bukott tanulóból, aki a szakmai tanulmányok mellett, az egyházkönyvtárban végigolvasta a tiltott irodalom teljes választékát (az egzisztencialista filozófusoktól az emigráns forrásokig), sportolt, színjátszott és néptáncolt. Végül is évfolyam elsőként diplomázva kiválasztottam a legnyomorultabb kistelepülés meghirdetett álláshelyét, hogy világító fáklya legyek ott az elkövetkező fél évszázadban. (Feleséget is – a mostanit – Patakról vittem magammal, hogy a biztos halhatatlanság is kéznél legyen.)

A *klasszikus néptanítói státusz* nagyon megfelelt nekem is, családomnak is (a hároból két gyermekem itt született), emlékezetem szerint a 700 lakosú falunak is. Tagiskola vezetőként (feleségem volt a tantestület) oktattam-neveltem 1.-3. és 2.-4. osztályt, vezettem analfabéta tanfolyamot, esti iskolát, igazgattam a klubkönyvtárat, szerveztem színjátszó csoportot, karvezettem többszólamú parasztkórust. Népszámláltam, írtam hivatalos kérvényt és marhalevelet, egyedül a faliórákat nem tudtam megjavítani, amit kezdetben ugyancsak hozzám hordtak a falusiak. A feleségem távollétében sorkosztra jártam a családokhoz, és karácsony este az ünnepi istentisztelet után a teljes gyülekezet nevében köszöntött a kurátor az iskolaudvaron. (Ekkora kitüntetésben azóta sem volt részem. Körbe is járattam egy öreg demizsont.)

Mindez nem okozott különösebb nehézséget, sőt, szerettem volna még tanulni ezt-azt. Öreg kollégáimtól hallottam, hogy egy falusi tanító vagy tudós lesz, vagy alkoholista. Időnként kísérletet tettem a két vonal összeegyeztetésére, azután mégis az egyetemi tanulmányokat választottam. Akkor még javaslatokat, támogatásokat kellett beszerezni ehhez (párt, szakszervezet, munkahely nőtanács stb.), ami sehogyan sem jött össze. Magam nem voltam ugyan tagja (mint ahogy azóta sem) ezeknek a nagytekintélyű szervezeteknek, de kellő fantáziával és pecsétekkel el voltam látva, így magam írtam a támogató nyilatkozatokat is. Csont nélkül be is kerültem az *ELTE magyar-népművelés szakára*, amelyeket aztán sikerrel el is végeztem, munka mellett a következő hat év során (1971-77). (Annak idején még azonos óraszámban kellett előadásokat hallgatni minden tagozaton, így a tanárok meg sem tudták, meg sem akarták különböztetni a nappali és levelező hallgatókat. Magam is nappalisokkal vizsgáztam, s az aspirantúráról érkezőkkel együtt tettem le a doktori szigorlatokat.)

Már ötödéves hallgató voltam, amikor az első szírényhangok megérkeztek „fentről”. Járási *népművelési felügyelőnek* hívtak a bodrogházi Semjénből *Sátoraljaújhelybe*. Nagy volt a csábítás, mivel az egykori Zemplén vármegye közművelődési ügyeinek segítése, vezetése lebegett a szemem előtt. A kis településekre amúgy is rossz világ következett. Ekkor kezdtek életbe lépni a hetvenes évek településfejlesztési koncepciójának következményei, amik egy falurombolási gyakorlattal értek fel. Így el is vállaltam a közigazgatási státust, hogy aztán keservesen megbánjam. Hamar beláttam, hogy hivatalból nem lehet tenni semmit. Így hat hónap kínlás után megpályáztam a *szobi Művelődési Központ igazgatói* állását. Ez

már valódi népművelői munka volt, hiszen a körzeti feladatokat ellátó intézmény (az Ipoly-völgy és Börzsöny vidék falvainak szakmai irányítása), egyben területi, *közművelődési könyvtárral* és naponta játszó *filmszínházzal* is rendelkezett. Ez idő tájt indult Magyarországon az *okasótábori mozgalom*, amelybe kezdetektől fogva bekapcsolódtam. Nyaranta Pest megyei középiskolások számára szerveztem bennlakásos kurzusokat (a túrt, vagy tiltott kategóriába tartozó) fiatal írók, tudósok, művészek közreműködésével. Jól ismertem és kedveltem ezt a korosztályt, mivel fő munkám mellett óraadóként dolgoztam a helyi gimnáziumban. De Szobon láttam vendégül a Bp-i Műegyetem R klubjának alkotótáborozó színjátszóit is, akiket akkor *Varga Tamás és Vercseg Ilona* vezetett. Ők aktuálisan éppen egyetemi csoporttársaim voltak, így velük és általuk kerültem kapcsolatba a Magyar Művelődési Intézetben szerveződő művelődési otthoni osztállyal, amelynek élére *Beke Pált* hívta be Vitányi Iván a VIII. kerületi Művelődési Házból. Ez a társaság kezdte el azt a több évtizedes munkát – az ország különböző térségeiben gyakorló népművelőkkel –, amely a *művelődési otthonok megújítását* tűzte ki célul. Ennek keretében folytak az ún. „nyitott ház” kísérletek, amelybe magam is bekapcsolódtam.

A hetvenes évek közepétől észrevehető szakmapolitikai változásokat hozott *Pozsgay Imre kultuszminiszteri kinevezése*, majd a HNF élére való „száműzése”. Az ő kezdeményezésére született párthatározat és *törvény a közművelődésről*, amely ha felszabadítani nem is tudta a szakmát a politikai gyámság alól, de legalábbis egyenjogúsította azt a közoktatási alrendszerrel. Valamivel több pénz és figyelem került a hétköznapi munkára és a szakmai innovációra. E dokumentumok hatására szerveződtek sorra a *közművelődési tanszékek* az ország felsőfokú tanintézményeiben. Magam – próba, szerencse alapon – ötöt is megpályáztam a meghirdetett álláshelyekből, amelyek közül hármat (!) el is nyertem. Így a *szegedi, nyíregyházi és a bajai főiskolák* közül az utóbbit választottam, mivel szakmailag ez kínálkozott a legizgalmasabbnak. A pályamódosításra egyébként azért szántam rá magam, mivel (egy futóbolond párttitkárral való konfliktus nyomán) beláttam, hogy a szakmai lehetőségek terén elértem a lehetőségek határát, ismétlésekbe, s a *kézi vezérlések* napi gyakorlatába meg nem szívesen bocsátkoztam volna.

Az *Eötvös József Tanítóképző Főiskola közművelődési tanszékének* öt oktatóval való megalapítására és szakmai koncepciójának kidolgozására kaptam tehát lehetőséget 1978-ban főiskolai adjunktussá való kinevezéssel és tanszékvezetői megbízással egyidejűleg. Így a *népművelő és könyvtáros szakkollégiumi képzés* komplett tervét dolgoztuk ki, s vezettük be választható fakultásokként a tanítói szak mellé. Magam *művelődéstudományt, a közművelődés szervezet- és intézményrendszerét, művelődési otthon vezetését, valamint módszertant* tanítottam. A szakkollégiumok sikerét és életképességét mutatta, hogy rövidesen a legnépszerűbb képzési forma lett a főiskolán. Távozásom után is figyelemmel kísértem az itt folyó munkát, több hallgatói csoport gyakorlatát vezettem különböző terepeken, államvizsga elnöki teendőket láttam el a tanszék felkérésére.

Ebben az időben terveztem meg a *Keceli Nevelési Központ funkcionális tervét* egy team vezetőjeként, a helyiek felkérésére, minisztériumi megbízás alapján. E Bács-Kiskun megyei komplex intézmény a maga műfajában, az elsők között alakult meg hazánkban (jogutódját ma ÁMK-nak hívják). E munka szakmai tapasztalatait összegeztem az „*Egy organikus rendszer*” című tanulmánykötetben. Két *ifjúságkutatói munkát* is irányítottam, amelyek közül egy *értékszociológiai* vizsgálatra alapozott témából írtam *bölcsészdoktori értekezésem* is. Kutattam továbbá a Bajai Posztógyár *szervezeti kultúráját* is, amely nagyban gazdagította a helyi társadalomról való ismereteimet. Vezettem egy tucatnyi *filmklub-sorozatot* gyerekek, főiskolai hallgatók és felnőtt polgárok számára a városi moziban. Rendszeresen publikáltam helyi és regionális lapokban. Mindvégig aktívan részt vettem az akkortájt már erősen forrongó bajai közéletben.

1987-ben *Sárospatakon* megüresedett a *közművelődési tanszék vezetőjének* státusza, ahová mint egykori diákot – a hagyományoknak megfelelően – hazahívtak. Más ajánlatot nemigen fogadtam volna el, hiszen korábban már a pécsi egyetemre is mehettem volna, ahol óraadó voltam. De ahogy mondani szokták: a pataki diák-lobbi befolyása közvetlenül az ENSZ után következik (ha udvariasak vagyunk a világszervezethez). Így aztán az elkövetkező hét évben a *Comenius Tanítóképző Főiskola közművelődési, majd társadalomismereti tanszékét* vezettem. Egy évig elláttam a *főigazgató-helyettesi* munkakört is. (Ez éppen a rendszerváltás idejére esett, amelynek differenciált tapasztalatai csak árnyaltabbá tették számomra a helyi társadalom ismeretét.) A civil társadalom életében az *Értelmiségi Kör* alapító tagjaként és első elnökeként vettem részt a városi és regionális ügyekben („független” sajtó, helyi nyilvánosság, térségfejlesztési koncepció, borháború).

Ebben az időben kapcsolódtam be a nagy tradíciókkal rendelkező *sárospataki népfőiskola* felújított téli tanfolyamainak munkájába. E feladatot úgyszólván megörököltam tanszékvezető elődömtől, de

erkölcsi kötelességemnek is éreztem a részvételt egy olyan mozgalomban, amelyről még diákkoromban szereztem ismereteket *dr. Újszászy Kálmán* teológiai professzortól a hazai népfőiskolai mozgalom élő klasszikusától. Így 1987-től veszek részt a pataki népfőiskola munkájában, mint a nyári táborok *társadalomismereti szekciójának* vezetője, később a megszervezett *Sárospataki Népfőiskolai Egyesület* alapító tagja és első, *választott elnöke*. Az országos mozgalomban a Magyar Népfőiskolai Társaság *Tudományos Bizottságának elnöki* tisztségét töltöttem be. Ez utóbbi tevékenységi körömben szerkesztettem meg egy klasszikus *népfőiskolai szöveggyűjteményt* „Gyökerek és korszakok” címmel, majd társszerkesztőként közreműködtem „A Sárospataki Népfőiskola tizenöt éve” című kiadványban, gyűjtöttem adatokat az országos hálózatról, s vettem részt számos szakmai, tudományos konferencián, itthon s a határokon túl.

Ezt a munkahelyet talán soha nem kellett volna feladnom, hiszen minden eszköz rendelkezésemre állt azokhoz a feladatokhoz, amihez értettem, s amit szívesen csináltam. Egy napon azonban felkeresett a *Beke-Varga tandem*, beavattak világmegváltó terveikbe, miszerint a jövőben saját gazdáinkként munkálkodhatunk immár, kizárólag a haza üdvére. *Magán-alapítványi tagokként* magunkhoz szelídítjük a szakmát, mellesleg – szabad vállalkozásainkkal – annyi pénzt keresünk, amennyit akarunk. Ma sem fér a fejembe, hogyan vehettem mindezt komolyan (a rendszerváltás ígéretével tetézve). Talán az egy főre eső kalandszükséglet vonzása, a vadon szava a házörzésbe belefáradt kuvasznak? A lényeg, hogy a berozsdásodással fenyegető professzor-karriert egy csapásra feladva, 1993-tól a Magyar Művelődési Intézet, a Kós Károly Egyesület és a Makóna által alapított *Közösségszolgálat Alapítvány felső-magyarországi rezidense* lettem, Sárospatak székhellyel.

Ebbéli minőségemben különféle *település- és közösségfejlesztő munkákban* vettem részt a halmozottan hátrányos helyzetű bodrogi és hegyaljai településeken mint a civil szervezetek segítőtje. Köztük több olyan településen, ahol a romaközösség reprezentációja messze magasabb az országos átlagnál, vagy éppenséggel kizárólagos, mint pl. a B-A-Z. megyei Csenyétén. A legnagyobb vállalkozás a nevezetes *Tokaj-hegyaljai borháború* volt, amely nem véletlenül kapott országos publicitást. Ennek eredete a Németh-kormány idejében leszervezett előprivatizációs szabadrablásban gyökerezett. Az Undenberg nevű, svájci bejegyzésű multinacionalista világceg ugyanis tokkal, vonóval kívánta felvásárolni a világ elsőszámú borvidékét. Ültetvényeket, pincerendszereket, borkészletet. Az állami Borkombinát elvtársi menedzsmentje persze élen járt a titkos üzlet mielőbbi lebonyolításában. Nos, erre a sötét konspirációra nyitottunk széles ablakot az országos sajtó fellármázásával. Én magam *Németh Miklós miniszterelnököt* – mint hegyaljai szőlőműves parasztnak gyermekét – tájékoztattam levélben a helyzetről, sürgős közbenjárását kérve. (A biztonság kedvéért nyílt levélként közzétettem a sajtóban is.) Ennek folytatásaként hoztunk össze egy országos *szakmai-tájvédelmi konferenciát* Patakon, az összes érdekelt részvételével. Miután erről részletesen beszámolt a korabeli sajtó, ki-ki a saját érdekeinek megfelelően (A Népszabadságtól a Nők Lapjáig), az Undenberg kihátrált a készülő megállapodásból. Így is évekig hullámmzó, óriási pofoneső kavargott a táj felett, amelyből mindenki részesült valamilyen formában. Ezzel az ügygel aztán sokáig elbábelődtem, mivel a teljes privatizáció lezajlott azóta, jelentősen megváltoztatva az alapvetően monokultúrás vidék tulajdon- és (következésképpen:) társadalomszerkezetét.

Sajnos a központi pénzforrások elapadása (elapasztása?) miatt, már a Horn-kormány színrelépésével, az *alapítvány beszüntette vidéki tevékenységét* kétévi eredményes működés után, s tagjait – velem együtt – szélnek eresztette. Ez aztán komoly érvágás volt mindnyájunknak (Beke Pali ezután esett át első infarktusán), de a valódi kudarcélmény abból táplálkozott, hogy a működéshez szükséges minimális pénzforrásokat sem tudta az alapítvány előteremteni, miközben valódi társadalmi igény mutatkozott *egy kiépítendő település- és közösségfejlesztő hálózat* iránt. Megkockáztathatjuk, hogy – ebben az egyszerű szakmatörténeti ügyben – már az egész politikai jobboldal tehetetlensége és dilettantizmusa vetítette előre – a közben bohóctarkára változott – egykori vörösök diadalmas visszatérését.

A szakmai csapat sajnos széthullott. Néhányan behúzódtak az időközben szociális otthonná szürkült MMI falai közé, mi, a többség, pedig mentünk a saját orrunk után. Én – miközben, szerencsét próbálva Budapestre költöztem – további két évig igyekeztem fenntartani magam közösségfejlesztőként, de ha óraadó főiskolai tanárként nem jutok némi jövedelemhez, akár szociális segélyre is szorulhattam volna. Ekkor írtam a *Település- és közösségfejlesztés* című főiskolai jegyzetemet a *Nyíregyházi Főiskola Művelődéstudományi és Felnőttképzési Tanszékének* felkérésére, ami ott most is hivatalos jegyzet. (Közösségfejlesztést és népfőiskolai stúdiumokat vezettem ott) A *népfőiskolai mozgalomban* is ekkor vettem részt aktívabban (Bp. MNT és Sárospatak). Több képzési projektben vettem részt, melyek közül az *állampolgári minőség* fejlesztésére irányuló *gyakorlati kézikönyv* összeállítása volt a jelentősebb. Egyéb szakkönyveket is írtam, amelyek bekerültek a mozgalom vérkeringésébe. De valamilyen háttér-

támogatás nélkül a többiek is nehéz helyzetbe kerültek. Miért is? Egyfelől, nem értettünk az üzlethez, mivel nem erre voltunk szocializálva. Másrészt korai volt a kezdeményezés. Idő kellett a szakma hazai honosításához. Én, végül is feladva a vándorprédikátor szegény, de szabad életét, átmenetileg újra visszatértem a stabilabb építményű közoktatáshoz. Egy vidéki, lepusztult bányaváros mamut iskolájának igazgatójaként vállaltam munkát egy választási ciklusra. Ez az alap- és középiskolai konglomerátum közel ezer gyerekkel és hatvan-hetven pedagógussal úgy vonult a magyar művelődés hidakkal és jelzőtüzekkel korlátozott vizein, mint egy öreg csatahajó. Sok nehéz órát, de egyben békességet hozott számomra e behatárolt terepen való navigáció. Időmet mindenesetre maradéktalanul kitöltötték a szülőkkel, kollégákkal és a fenntartóval folytatott napi, változatos küzdelmek és fegyverszüneti tárgyalások. Így aztán a 2007-es nyugdíjba vonulásomig nem is igen tartottam kapcsolatot a népművelő szakmával. (A felnőttképzési szakértések ritka megbízásait leszámítva.)

Az utóbbi néhány évben – maradék időm fölött, többé-kevésbé magam rendelkezve – főként Beke Pali inspirációit követve veszek részt újra a szakma ügyeiben. Először is megismertem, *a civil szféra* sikeres térhódítása nyomán kiépült jelenlegi *struktúrákat és jó gyakorlatokat*. Ezek közül a *Túristvándiban* körvonalazódó – határokon átnyúló – *térségi szerveződés nagyvonalúsága* és a *lokális önellátás* gyakorlatának kifejtése ragadta meg legjobban fantáziámat. Részt is vettem az ide kötődő *Bethlen Gábor Népfőiskola* koncepciójának, tananyagstruktúrájának, szervezeti szabályzatának megtervezésében, működésének előkészítésében. Örömmel vettem részt a Lakiteleki Népfőiskola Csengey Dénes Szabadegyeteme Karácsony Sándor Kollégiumának *megyejárásain*, mint a népfőiskolai rovat gondozója. Részanyagokkal és szakmai konzultációkkal segítettam *a Beke-féle közművelődési-szabadművelődési koncepció* körvonalazódását, ami beláthatatlanul nagy lehetőségeket rejt egy érték- és hagyománytiszteletőbb politikai konstelláció számára.

Ha megérem ezt a történelmi fordulatot, talán vállalom még testhez álló szakmai feladatot a magyar pusztá valamelyik szegletében. Ha erre nem lesz mód, mert *marad a régiben a bús magyar élet*, már csak írni fogok ellenségeim bosszantására, és művelni kertemet a magam és utódaim örömére.

Bükkszenterzsébet, 2009 november-december

1977. október 23-án születtem Budapesten. Édesapám Beke Pál, népművelő, közösségfejlesztő, a magyar Művelődési Intézet egykori igazgatója. Édesanyám Tárnai Zsuzsa, magyar-történelem szakos tanár. Édesanyámat 2001-ben, Édesapámat 2009-ben veszítettem el. Általános és középiskoláimat Budapesten, főiskoláimat Szombathelyen és Pécsen végeztem, ahol művelődésszervező, felnőttképzési szakember (andragógus) és ifjúsági szakértő végzettségeket szereztem.

Szakmai életutamat kisgyerek- és kamaszkori élményeim, emlékeim alapozták meg. Édesapám kisgyerekként számos alkalommal vitt el magával falu- és művelődésház-járó, közösség- és településfejlesztő baráti, szakmai útjaira. A Községfejlesztők Egyesületének alapító tagjaival pedig éveken át találkoztunk családi-baráti körben. Kisgyerekként volt módom megismerni Csengert, Csurgót, Hajóst, Jászszentlászlót, Kakasdot, Sárospatakot, Zalaszentlászlót és megannyi további települést. Pontosabban: megismerni persze akkor még nem – legalábbis mélységében – semmiképp’. Megérezni azonban levegőjüket, rácsodálkozni Makovecz Imre és tanítványainak építészetre, néha-néha részese lenni egy-egy falu- vagy művelődési ház szabad, otthonos légkörének, hallani megannyi történetet és rákérdezni, hogy ez vagy az miért is fontos... Szóval mindezekre azonban igen. Kamaszodva pedig Édesapám mellett megannyi közösségfejlesztő szakemberrel vitathattam meg szárnybontogató szakmai gondolataimat.

Az emberek, a közösségek és országunk ügyei iránt tehát idejekorán, akarva-akaratlan is érdeklődni kezdtem. Egyrészt az előbb említett utazások, másrészt a családi elbeszélések révén, hiszen a kilencvenes évek elején nagynéném, Beke Kata – az akkori országgyűlés tagja, majd egy ideig az oktatási tárca politikai államtitkára – ízes elmesélései révén testközelből lehettünk tanúi annak, hogy miképpen indult el, majd kezdett kisiklani a szüleim által oly’ régen vágyott társadalmi fejlődésünk, illetve az azokat szolgáló kormányzati tervek.

Fontos és meghatározó élmények voltak továbbá a nagyapám – sajnos nem ismerhettem Őt – szülőfalujában, a székelyföldi Nagyalambfalván tett látogatások. A határon, a gyerekkoromban még élő átkutatókat, a kérdés nélkül a vámosok által elvett szálamirudakat, a csomagtartóban megtalált könyvek miatt érvénytelenített határátlépési pecsétet, és a Nagyalambfalván látott körülményeket mind-mind „értetlenül” szemléltem. Különösen mikor – kortársaimhoz képest úgy vélem, rendkívül szerencsés gyerekként – ugyanebben az időben többször ellátogattunk Franciaországba.

Sokat beszélgettünk mindezekről akkoriban szüleimmel. A településekről, az ottani emberekről, közösségeikről, egyesületeikről, a rendszerváltozás előtti időkről és az azt követő reményekről. E beszélgetéseket árnyalták külföldi barátaink meglátásai, melyek – mai szavaimmal – valahogy úgy foglalkoztatnak össze, hogy mindaz, ami akkoriban nálunk és a környékbeli országokban zajlott, újíthatja meg a nyugat-európai demokráciákat. A mindenkori viszonyaink, a különböző valóságok és az emberek iránti toleranciám valamikor ekkor kezdhettek kialakulni. És ekkor kezdhettem megérteni azt, ami azóta a munkám egyik vezérfonala lett, hogy minden embert és közösséget csak a maga, illetve maguk valóságának megismerése útján lehet megérteni.

* * *

A szakmai életutam első, tevőleges állomása középiskolám, pontosabban annak diákönkormányzata. A kispesti Deák Ferenc Gimnázium falai között akkoriban élénk diákélet folyt. Mondhatnám azt is, hogy jókor voltam jó helyen, hiszen ezekben az években kezdett megerősödni a hazai „diákönkormányzati mozgalom”. Az iskola falai között a diákönkormányzat megerősítését, annak feladatairól, lehetőségeiről és korlátairól való, tanárainkkal közös elmélkedéseket és vitákat, továbbá programok sokaságának szervezését, a falakon kívül pedig képzéseket, szakmai műhelyeket, konferenciákat ho-

zott ez az időszak. A budapesti diákönkormányzati szövetség munkájában való, első időkben lelkes résztvételt a fokozatos kiábrándulás követte. Az oktatási minisztériummal és a diákjogok formálódása kapcsán létrejövő szervezetekkel tartott egyeztetések sora azonban számos, azóta is élő – természetük-nél fogva hol lazább, hol aktívabb – szakmai, baráti kapcsolatokat hoztak. A kezdetekkor a diákjogokért való, kissé szemellenzős „harc” a számos beszélgetés során elkezdett átalakulni az együttműködést kereső, az emberek és (élet)helyzetük, feladataik iránt érdeklődő, alázat vezérelte párbeszéddé és közös cselekvéssé.

A középiskolai évek alatt, két évig a Civil Rádió önkénteseként tevékenykedtem, barátaimmal, az ott megismert önkéntesekkel közösen műsorokat vezettem és szerkesztettem. Máig élő emlék, ahogyan egyik vendégünk a rádió stúdiójában egyszer csak dalra fakadt... '95-ben pedig egy franciaországi ifjúsági találkozót követően részesévé kezdtem válni a hazai gyermekönkormányzatok életének.

Az érettségit, majd sikertelen felvételeket követően (főiskolai tanulmányaimat 1997-ben kezdtem Szombathelyen) Bezenyére, a Rajka és Mosonmagyaróvár közötti, alig több mint 1000 lélekszámú, túlnyomórészt horvátok lakta faluba költöztem. Az ottani művelődési házban kezdtem dolgozni, amelynek igazgatója Kőrös Jánosné Tilda munkám kiindulópontjaként egy, a helyi gyerekönkormányzat által pályázati úton nyert számítógépet „jelölt meg”. Gondolhatta volna persze azt is, hogy ez nem több egy, a művelődési ház munkáját könnyebbé tevő eszköznél, de a célja az volt, hogy a '96-ban még nagy dolognak számító, betárcsázós telefonvonalra kapcsolt, lapolvasóval is ellátott számítógép a falué legyen. A korábbi évek családi és szakmai beszélgetési, illetve egy edinburgh-i konferencia tapasztalati alapján információforrássá alakítottuk a művház előterének csupasz falait, „munkába állítottuk” a művház fénymásolóját és egyrészt szabadon használhatóvá, másrészt a helyiek által kért dokumentumok, nyomtatványok szerkesztésének, elkészítésének eszközévé tettük a számítógépet. Később kiderült számunkra, hogy a bezenyei művelődés ház keretében először teleházat, majd egy idő után ifjúsági információs pontot is működtettünk.

A bezenyei másfél év a kitekintés időszakai is volt. Ekkor jártuk az országot Mikula Lajossal, a Fiatal Gazdák Magyarországi Szövetsége, az AGRYA elnökével és igyekeztünk minél több szervezetet teleházak indítására buzdítani. Az AGRYA delegáltjaként lehettem résztvevője továbbá annak a '97-ben megrendezett strasbourgi szemináriumnak, ahol találkozhattam azzal a vidékfejlesztési szemlélettel, amely – bár kétségtelen, hogy elmeiben, illetve az ország egyes településein, térségiben már fellelhető – a maga teljességében még napjainkra sem bontakozhatott ki, illetve terjedhetett el széles körben Magyarországon.

Az akkoriak között különösen meghatározó volt a Magyarországi Ifjúsági Információs és Tanácsadó Irodák Szövetsége, a HAYICO keretiben dolgozókkal való találkozás. Felsorolhatatlanok – mert szerencsére oly' sokan voltak – mindazok, akikkel ekkor összehozott a Gondviselés. Az azonban fontos, hogy Ditzendy Károly Arisztiddel ekkor kezdődött a napjainkban is élő, szoros szakmai és baráti kapcsolatunk.

A Bezenyén töltött másfél év után, Pestre visszaköltözve a budapest-káposztásmegyei ifjúsági információs és tanácsadó iroda polgári szolgálatosaként, majd a szolgálat lejártát követően 2001-ig a Magyar Kultúra Alapítvány munkatársaként dolgoztam. Az Alapítvány keretei között megismert, a határon túli és a hazai szellemi élet képviselői közötti kapcsolatok szervezéséhez, a kulturális örökség átadásához, és a hagyományok ápolásához kapcsolódó munkát 2001 és 2002 között – természetesen más fókuszpontokkal – az Agora Kárpát-medencei Szolgáltató és Információs Irodahálózat keretében folytathattam. Szerettük volna, ha kibővül az alapvetően a határon túli fiatalok magyarországi tanulmányait támogató ösztöndíjrendszer ügyeivel foglalkozó irodahálózat tevékenysége. A cél az volt, hogy a hálózat váljon alapjává egy, a hazai ifjúsági információs és tanácsadó irodák tevékenységéhez hasonló munkát végző szervezetrendszernek.

A megszerzett tapasztalatok, a szakmai ismeretek bővülése, de legfőképp a megismert szakemberek miatt fontos megemlítenem, hogy az Alapítványnál töltött utolsó, és az Agoránál való munkám első hónapjaiban, 2001-ben az Önkéntesek Nemzetközi Évének Magyarországi Nemzeti Bizottsága titkáráként is dolgoztam.

A bezenyei, majd a pesti évek alatt megerősödött a gyermekönkormányzatok nemzetközi kapcsolatrendszere. Megalakult e szervezetek nemzetközi szövetsége a Youth PLANET, a Youth Participation in Local Authorities Network in Europe Today, amelynek alelnökeként 1999 és 2001 között tagja lehettem az Európa Tanács Ifjúsági és Sportigazgatósága mellett működő, az Európa Tanács ifjúságpolitikai irányvonalait meghatározó Tanácsadó Testületnek (Advisory Council). Megala-

kult azonban a gyerekönkormányzatok hazai szövetsége, a Gyermek- és Ifjúsági Önkormányzati Társaság nemzetközi munkacsoportja is. A munkacsoport tagjaival közösen képzéseket és tanulmányutakat szerveztünk hazai gyermekönkormányzati tagoknak és külföldi, fiatalokkal foglalkozó szakembereknek, kiadványokat szerkesztettünk, az Európa Tanács működését bemutató kiállítást állítottunk össze. A „munkacsoport időszakában” több száz gyerek- és ifjúsági önkormányzati képviselő, polgármester és felnőtt segítő nemzetközi útjait, képzéseken, szemináriumokon való részvételét szerveztük és igyekeztünk szakmailag támogatni barátaimmal.

A gyermekönkormányzatok háza táján való szorgoskodásom révén számos konferencia, képzés, szakmai műhely résztvevője, előadója lehettem. Talán ennek is volt köszönhető, hogy az Alapítványnál való munkámat megelőzően, 1999-ben Wootsch Péter, az akkor felálló Ifjúsági és Sportminisztérium közigazgatási államtitkáráként szerény díjazású megbízási szerződést ajánlott nekem, melynek révén lehetőségem volt rövidebb, hosszabb anyagok keretében javaslatokat megfogalmazom arra vonatkozóan, hogy a frissen alakult minisztérium miképpen támogassa a fiatalok közösségi, közéleti részvételét. Megjegyzem: e javaslatok központi eleme volt, hogy a tárca semmiképp’ se részesítse semmilyen előnyben a gyerek- és ifjúsági önkormányzatokat, hiszen azok csak egyek a fiatalok részvételét biztosító megannyi forma közül.

Már az Alapítványban dolgozva – a civil aktívkodások keretében – lettem részese annak az egyeztetési folyamatnak, amelynek célja az volt, hogy jöjjön létre egy, a hazai ifjúsági civil szervezeteket tömörítő, érdekeiket egységesen képviselő ún. nemzeti ifjúsági tanács. Talán ifjonti tapasztalatlanságom vagy éppen a családi és szakmai, baráti beszélgetések során kialakult, az emberek és véleményeik iránti toleranciám, és a szekértáborokhoz tartozástól való zsigeri idegenkedésem révén persze ebben az egyeztetési folyamatban számos érdeket (meg)sértettem. A mindebből eredő, akkor persze óriásinak érzett, mai szemmel inkább csak gyakorlóterepnek tűnő támadások és kéretlen támogatások révén, az azok okait keresve, és a lehetséges válaszaikon gondolkodva erősödött meg Ditzendy Károly Arisztid-del való barátságom.

A civil szervezetek keretében végzett munkát 2002-ben a köztisztviselői váltotta fel. Vranesics Ágnes javaslatára munkatársai közé hívott az akkori Ifjúsági és Sportminisztériumból, Gyermek, Ifjúsági és Sportminisztériummá átalakuló hivatal. A két alkalommal is átalakuló tárca keretében az önkormányzatok ifjúsági munkájának szakmai támogatása, az Új Magyarország Fejlesztési Terv ifjúsági szegmenseinek kidolgozása, az ifjúsági szakterület törvényi szabályozásával összefüggő szakmai koncepciók kidolgozása, ifjúsági szakemberképzés fejlesztése, pályázati programok szakmai koordinációja, 2006 januárjától pedig – az időközben helyettes államtitkárságból főosztállyá tett – ifjúsági szakterület szakmai folyamatainak koordinálása, összefogása volt a feladatom. Ezidőtájt kezdtem tanítani az ELTE Tanító- és Óvóképző Karának ifjúságsegítő szakos hallgatóit.

A közigazgatásban töltött négy év sikereinek és kudarcainak alapos számbavételére és az ifjúságpolitika értékelésére nem ez a szakmai pályarajz a legalkalmasabb. Nem állom meg azonban, hogy leírjam: annak ellenére, hogy a 2002-től 2006-ig terjedő időszakra egyrészről az ifjúsági szakterület folyamatos hányattatása, költségevetési forrásainak csökkentése, majd emelése, majd újbóli csökkentése, másrészről az „ifjúsági törvény” politikai középpontba állítása, majd porba hullatása volt a jellemző, az integrált ifjúságpolitika megteremtésére első alkalommal ebben az időszakban állt rendelkezésre a legtöbb lehetőség.

A minisztérium keretei között végzett munka során – az ott és a Mobilitásban dolgozó, számos kiváló kolléga mellett – megismerhettem, illetve szorosabbra fűzhettem az eddigi szakmai kapcsolatokat a Bükki-hegyháton és Balatonbogláron, a Veszprémben, Kecskeméten, Salgótarjánban és Pécsen, a Szombathelyen és Győrött, a Debrecenben, Nyíregyházán, Derecskén, Hajdúnánáson és Hajdúbogason, a Szolnokon, Martfűn és Szentesen, az Alsómocsoládon, Bordányban, Hódmezővásárhelyen és Kiskunfélegyházán, a Kaposváron és az ország megannyi további településein dolgozó szakemberrel. Munkájuk megismerése, mindennapi tapasztalataik, a különböző szakmai koncepciókon való közös gondolkodás, a viták és kompromisszumok hosszú sora gazdagította munkánkat.

A kormányváltást követően a tárca nem tartott igényt a munkámra, akkortól, azaz 2006-tól kezdtük létrehozni Ditzendy Károly Arisztiddal és feleségével, Mariannal a munkánk jelenlegi – és reményeink szerint még évtizedekig fennálló – keretét a HROD Közösségi Társadalomfejlesztési Központot és annak gazdasági szervezetét a HROD Emberi Erőforrás és Szervezetfejlesztési Kft.-t.

Azt megelőzően azonban, hogy a teljes mértékben a HROD keretek között dolgoztunk volna 2006-tól, közel egy évig a Magyar Szegénységellenes Hálózat koordinátora voltam. A Hálózat keretében

végzett munkámmal párhuzamosan pedig a Ferge Zsuzsa által vezetett, az MTA keretei között működő és a Gyermekszegénység elleni Nemzeti Programban megfogalmazott javaslatok mentén, a Szécsényi kistérségben komplex társadalomfejlesztési programot (Szécsényi Gyerekesély Program) megvalósító, illetve szakmailag támogató team tagja lettem.

A hálózat, illetve a „Szécsény-team” munkatársaként eltöltött közel két év egyrészt a szociálpolitika, a szegénységben élők helyzete és annak javításáért hivatott szakmák, programok mélyebb megismerését, illetve az azok keretében való munkálkodást eredményezett. Jelentett azonban megannyi, a tanult tehetetlenségből kitörni vágyó, a sorsa irányítását a maga kezébe vevő és ennek mentén méltóságát újra megtaláló embert is. A tapasztalatok, a találkozások a mai napig meghatározók számomra. (A Szécsényi kistérségben való, 2007-ben véget ért munkám több ifjúsági közösség és egyesület megalakulását, ifjúsági klub elindulását eredményezte. Az MTA csapata azóta is dolgozik a térségben.)

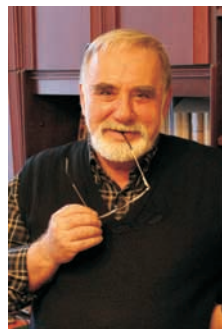
2007 óta munkám keretét teljes egészében a HROD jelenti. Munkatársaimmal közösen az elmúlt évek során több alkalommal végeztük el a civil szolgáltató központok hálózati minőségauditját, majd tettünk javaslatot a CISZOK-ok és hálózatuk szolgáltatási standardjaira. Tagjai voltunk több, az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében kifizetésre került pályázati program előkészítő munkacsoportjának, részt vettünk továbbá a közösségi (szociális) gazdaság elvei szerint működő projekteket támogató OFA-ROP pályázatok eredményességét vizsgáló kutatói, szakértői team munkájában. 2007 óta szakértőként, tanácsadóként segítjük a Szociális és Munkaügyi Minisztérium ifjúsági szakterülete, illetve – az e könyvben részletesen bemutatott – az integrált közösségi és szolgáltató terek kialakításáért és működtetésért felelős Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium és annak háttérintézménye, a Vidékfejlesztési, Képzési és Szaktanácsadási Intézet munkáját. Képzőként, szakmai műhelyek vezetőiként részesei voltunk továbbá a VKSZI keretei között működő Roma Integrációs Programiroda elindulásának.

Az IKSZT-programot bemutató fejezetben is írtuk: kormányzati, illetve országos hatókörű programok kidolgozásáért, fejlesztéséért felelős tárcák és háttérintézmények mellett közel 30 települési és megyei önkormányzattal, illetve általuk működtetett intézménnyel, továbbá hasonló számú egyházi és civil szervezettel állunk rendszeres munkakapcsolatban. E munkánk keretét régebben a dél-alföldi régióban a Tér Ifjúságsegítő Egyesület „Civil mentor”, majd 2008-2009 között a Maholnap Alapítvány egyházi és egyházközi civil szervezeteket célzó „Renovabis II.” programja jelentette. Jelenleg a Nonprofit Humán Szolgáltatók Országos Szövetségének, a közép-magyarországi régióban zajló szervezetfejlesztő munkájában veszünk részt képzőként, tanácsadóként.

A különböző programokban, projektekben való, szakmai megvalósítói szerepvállalásunk mellett Baranyában, Bácskában, Békésben, Biharban, Szatmárban, Szolnokon és Zalában dolgozunk együtt önkormányzatokkal, intézményekkel és civil szervezetekkel. Együttműködéseink keretét jellemzően komplex település- és intézményfejlesztési programok adják, így egyszerre veszünk részt infrastrukturális fejlesztésekben (pl. járda-, út-, és közösségi intézmények felújítása) és közösségfejlesztő, szociális, foglalkoztatási és ifjúsági, továbbá gazdaság- és a vállalkozásfejlesztés programokban, azok terveinek kidolgozásában, az azokat lehetővé tevő pályázati programok összeállításában és megvalósításában.

A HROD-ban végzett munkám mellett továbbra is tartok órákat az ELTE ifjúságsegítő szakán, és alapító tagként veszek részt a Tér/Tár Műhely Egyesület képzési, illetve egyéb, szakmai-módszertani munkájában. Igyekszem segíteni továbbá a 2009-ben feléledt, reményeink szerint második fénykora felé haladó Gyermek és Ifjúsági Önkormányzati Társaság, illetve annak elnökségének munkáját.

Előidők

Születtem Budapest-Józsefvárosban 1943. november 13-án. Édesanyám, Nagy Mária ekkor édesapja, Nagy Antal asztalosmester bútorgyárában egymaga végezte az üzemhez szükséges adminisztrációt, ám annak államosítása után már nem dolgozott fizetett munkahelyen. Nem csoda, hiszen öten voltunk testvérek; két nővérem és két húgom volt. Nagy bánatom, hogy idősebb nővérem és fiatalabb húgom idő előtt, tragikus körülmények között meghaltak. Apám nevét viselem, aki születésemkor fővárosi számvevőszéki főtiszt volt, gyermekkoromban azonban már kényszernyugdíjas, hiszen állását 'B listázással' 1948-ban elveszítette. Szerény nyugdíja mellett állandóan dolgozott, legtovább az Állami Könyvterjesztő Vállalat vándor könyvtárosa volt a jobb megélhetés reményét jelentő, bérelt földjein való rózsa termelése mellett. Szegény Apámat így hamar elhasználta az idő; 1974-ben temettük el székelyföldi szülőfalujában, Nagyalambfalván. Anyám szerencsénkre csak 1998-ban hagyott magunkra.

A Mária Terézia (ma Horváth Mihály) téren jártam elemi osztályaimat; ötödikes koromra azonban körzeten kívülinek minősültem, és a Bacsó Béla (ma ismét Német) utcai általános iskolában végeztem a további négy esztendő. Nagy szerencsém volt az iskolacserével, mert itt volt magyartanárom az ifjú koromtól barátommá vált Kovács Ferenc. Fefe bá' még évtizedeken át adott mintát emberségre és az élet körülményeinek elviselésére különösen, hogy egy motorbalesetben fél lábát elveszítette. A Vörösmarty Gimnáziumban töltött évek alatt már megjelentek zsenge írásaim, riportjaim különféle, jobbára ifjúsági és családi lapokban; ettől volt, hogy leginkább újságíró szerettem volna lenni. Érettségimmet követően mégis Szombathelyre kerültem; az ottani felsőfokú tanítóképző népművelő-könyvtáros szaka bár homállyal burkolta a leendő tennivalót, de fenntartotta a sajtómunkássá válás lehetőségét. Ezt végül a megyei újságnál, a Vas Népénél szervezett két esztendő 'bedolgozásom' törölte ki belőlem; a parancsra írandó cikkek terjedelemben is megszabott kötelezettsége nem tetszett annak ellenére, hogy az ottani társaságot jó emlékeim között őrzöm mindmáig.

Szakmai tanulóéveim

Szakmai pályámat a szombathelyi Felsőfokú Tanítóképző Intézet népművelő-könyvtáros szakának elvégzése után Pécsen 1966 augusztusában a Dr. Doktor Sándor Városi Művelődési Központban kezdem. Általános szakmai munkatárs, jobbára ifjúsági klubvezető voltam. A 'klub' nem hasonlított a tanulmányaimban leírtakhoz, vagy a Szombathelyen, a vasi településeken korábban tapasztalt beszélgetős formációhoz; üvöltő tizenévesek masszája volt hetente három alkalommal, ahová éppen jöveletemkor robbant be az egyik, később a gimnáziumukból emiatt kitiltott diákokból álló zenekar. A „klubtagok” semmi mást nem akartak, mint őket hallgatni. 'Kaponyáék' zenéje ellenkultúrát teremtett az orrom előtt, de még értelmezni, segíteni, tovább építeni nem tudtam. A zenekar lelke-vezetője évtizeddel később, mielőtt disszidált volna, átadta nekem az akkor általuk játszott Beatles- és Illés-utánérzéseik, és néhány saját és kitűnő, ugyancsak népzenei ihletésű daluk magnófelvételét. Jól esett, hogy nem felejtettek el. A klubtagokat elérnem csak konfliktusaik idején sikerült; a velük folytatott beszélgetések azért emlékezetesek számomra, mert szakmám személyességét és segítő funkcióját tőlük kezdetem megtanulni.

Szombathelyi tanulmányaimat Budapest VIII. kerületének társadalmi ösztöndíjasaként végeztem, így (2 éves halasztást követően) 1968 augusztusában a Józsefvárosi Művelődési Ház igazgatójaként folytattam szakmai pályámat. Ez az intézmény fölöttébb speciális volt; a Déri Miksa – Víg utca sarki

rodák addig kihasználatlan helyiségei mellett 4 saját, és 15 egyéb telephelyen kellett különféle, jobbára ismeretterjesztő és művészeti, illetőleg alkalmi programokat szerveznem. Népművelő egymagam voltam. Sok mindent megtanultam az itt eltöltött idő alatt; egyrészt az elvárt, a „hivatalos”, másrészt a valóban szükséges népművelésről, a kerületi Tanács, a kerületi párt-és a KISZ-bizottság összefonódásáról. Nem álltak rendszerbe ezek az élmények még bennem, miközben kényszerűen távoznom kellett, mert egy KISZ-klubbal együtt egy abban alkalmazott kollégát is a nyakamba varrtak, akinek zavaros ügyleteihez falazni nem volt kedvem.

1974 nyarán állást találtam a Magyar Nemzeti Múzeumban. Jól ismertem körülményeiket, hiszen kerületi művelődési otthon-igazgatóként a Múzeumkertben tavasztól őszi vasárnap délelőttönként térzenét, nyári szombat estéken hangversenyeket szerveztem; a Múzeum dísztermében ősztől tavaszig vasárnaponként Liszt Ferenc zongoráján Kistétényi Melinda Bach-improvizációit, téli szombat esténként pedig a nyírbátori stallumot magában foglaló kiállítóteremben régizene-koncerteket rendeztem. Volt tehát személyes ismeretségem dr. Fülepp Ferenc főigazgató úrral, aki közművelődési osztályvezetőként alkalmazott. Az itt eltöltött kényszerű, és mint később kiderült, rövid parkoló-pályám alatt jelent meg az Élet és Irodalomban az a dokumentumriport, amelyben kiszes kollégámmal kapcsolatos, még józsefvárosi hányattatásaimat tettem közbe. Ez emelt (mint vagabund népművelőt) az akkori Népművelési Intézet munkatársai közé.

1975 ősztől dolgozom az Intézetben és jogutódjainál. Vitányi Iván, az akkori (egyik) igazgató a Művelődési otthon osztály élére hívott. Az Intézetbe kerülve megcsontosodott struktúráját, ám osztályomon fiatal, a művelődési otthoni, a közösségi művelődési gyakorlatban jártas kollégákat találtam, akik azonban feleslegességekkel foglalkoztak korábbi főnökük sematikus kíváncsiságai szerint. Nem volt nehéz belőlük, majd sűrű országjárásaink eredményeképp velük együtt az országban szerteszét megismert népművelő kollégákból olyan csapatot szerveznem, akikkel közösen végeztük el az elkövetkező két évtized szakmai megújító munkáit.

Művelődési otthoni tevékenységújítás

A művelődési otthonok teljesítményét és tevékenységszerkezetét belülről ismerve e frissen alakított, sok gyakorló népművelővel kiegészített csapattal az intézményrendszer totális megújítását határoztuk el. Ehhez Vitányitól bátorítást, az akkori Országos Közművelődési Tanácstól pedig pályázati pénzeket kaptunk. A művelődési otthonokban 'elszántan művelődni akarók' mellett az intézmények által az eladdig elérhetetlen helybéliek aktivizálását, a szokványos kulturális programok mellett a hétköznapi, az éppen adott élethelyzeteket segítő kulturális szolgáltatásokat, az egyéni informálódás lehetőségét, az emberek közötti ismeretséget szerettük volna megteremteni először előtér-kísérletként, majd „nyitott házként” emlegetett kezdeményezésünkkel. Ez több helyütt sikerrel járt. Eredményeinket a szakmai sajtóban közzétettük, és az általunk szervezett konferenciákon elmondtuk. Szomorúan kell bevalljam, hogy bár kezdeményezésünk nyomai az intézményi tevékenységszerkezetben máig fellelhetők, és e kezdeményezés több szakmai innováció bölcsője lett, de nem alakíthattuk át vele a művelődési otthonok kínálatát, tevékenységrendszerét. Vélhetően azért, mert a hatalom nem állt mellénk. És mert ijesztő lehetett a lehetőségek mentén hirtelen felszabaduló helyi cselekvési szándékok ereje. Ma is kevesen élnek vele. Sokan csak egy alternatív térhasznosításnak ítélték. A főiskolák, egyetemek oktatói is fanyalogtak a szisztémából következő spontán tevékenységek tervezhetetlensége miatt. Vélhetően mi magunk is ügyetlenül, tán túl sarkosan hirdettük az ígét.

Az intézményi tevékenységújító munka számomra két, a későbbi évtizedekben összefonódó foglalatosságot jelölt ki: a faluházakat illetően a helyi település-és közösségfejlesztést. Szakmai pályám alapvetően ezek mentén alakult tovább. Mindezekben gyökerezik az a feladatkör is, ami ma tölti be mindennapjaimat; a helyi egyesületek vezette helybéli közösségi terek munkájának segítése, rendszerbe foglalása, működési tapasztalataik gyűjtése, és e működtetési mód elterjesztése, ami persze szükségképpen ölelkezik a kistáji-kistérségi (járási, városkörnyéki) szakmai feladatellátással. A későbbiekben ezekre is visszatérek.

Faluházépítés

Természetes, hogy az intézményi tevékenységújító munka tapasztalatainak birtokában a művelődési otthonok addigi sematikus alaprajza helyett új, a befogadott közönség helyett az alkotó közösséget

középpontba helyező intézményeket szerettünk volna honosítani. Nyilvánvalóvá vált, hogy ha ezeket csak kisebb falvakban lehet megteremtenünk, akkor azokba olyan funkciókat is kell telepítsünk, amelyekkel egyidejűleg az egyéb hiányokat pótolhatjuk. Ekként lett a művelődésre szánt terek mellett bennük bolt, kávézó, posta, panzió, öregek napközije, tornaterem, valóban a falu háza tehát. Megjegyzem: bár hivatali funkciónk volt az épülő intézmények szakmai véleményezése, de (a jobbára megyeszékhelyi) beruházások esetében nem tudtuk megakadályozni a kivagyiság és a nagyot-akarási emlékműveit: így épült meg az általunk már akkor is nagyzolónak minősített, azóta a költségei miatt bezárt debreceni, a fenntartási kiadásaival ma is vajúdó szombathelyi művelődési központ az általunk javasolt, a városrészenként felépítendő kis klubházak helyett. Ott azonban, ahol hallgattak ránk, megvalósult a nem szükségképpen csak művelődési funkciókat ellátó faluház: Zalaszentlászlón, Nagykapornakon, Dióskálon, Nézsán, Somogysámszonban, Kakasdon, Jászkiséren és sok helyütt. Sikerünkben az időközben társunkká vált Makovecz Imrének, majd tanítványainak óriási szerepe volt.

Település-és közösségfejlesztés

Az intézményi tevékenységújítás korlátozott társadalmi hatását felismerve, egyidejűleg a faluházak tervezése-építése, és Balatonszabadi társult településeink, majd Csengerben végzett településfejlesztő munkám tapasztalatainak eredményeképp, valamint a '80-as évek közepén kezeinkhez került, community organisation-ként megnevezett, jobbára angolszász szakirodalomnak együttes hatására fordult el szakmai pályám (és kollegáim, és a gyakorlatban dolgozó társaink pályája is) a szűken értelmezett intézményi népműveléstől az egész település lehetőségeinek bővítését, az ott élő polgárok társadalmi-közösségi képességfejlesztését, egyesületekben való együttműködését jelentő közösségfejlesztésig. Kezdeti próbálkozásainkból ez végül a települések együttes humán és fizikai fejlesztésének gyakorlatává vált; e munkák sikere a '90-es évek elején egy tárcaközi fenntartásúnak elképzelt nonprofit, regionális szerveződésű, ám megvalósíthatatlan intézmény ötletét is megalapozta. Ilyen jellegű munkáimat később is folytattam: '86-tól folyamatosan Csenger, később a nagytáj, Szatmár térségében (1998/99-ben egy magyar-román határmenti fejlesztést megalapozó PHARE pályázat nyerteseként); Nyugat-Baranyában, Makón, Orosházán stb., ez utóbbiakat immár a humán, a szelíd fejlesztőmunkát végül is felvállaló és megvalósító Közösségszolgálat Alapítvány keretében. Ebbéli munkám legújabb területe a turistavándi központú Bethlen Gábor Tündéerkertje (az Ung-Tisza-Túr Korlátolt Felelősségű Európai Területi Együttműködési Csoportosulás), ahol közösségfejlesztési projektek megvalósításába kezdtünk.

A „szabadművelődési” gondolat

A rendszerváltozást megelőző években sokat gondolkodtunk azon, hogy miképpen lehetne a szakmánkat a pártállam kialakulásától, 1948/49-től tönkre tévő zsdanovista elemeken túllépni úgy, hogy egyidejűleg a szakma hazai múltját rehabilitáljuk, a kortárs európai szakmai rendszereket is honosítjuk, és a pártállam ellenében megjelent szakmai értékeket is a jövőbe mentjük. Ennek kereteként a Magyarországon 1945/48 között létező szabadművelődés revitalizálását határoztuk el, amelyhez azonban meg kellett teremtenünk a helyi kulturális lehetőségeket helyben vezérlő, a párttól és a hivataltól is független helyi szerveződéseket. 1988/89-es kezdeményezéseink (Pécsett, Csepelen és másutt) 1990/91 folyamán rendre elvérezték a mindent a maguk kezei közé kerítő önkormányzatok értetlenségén. Ezzel kapcsolatos akcióink, eredményeink, illúzióink és vereségeink a publikációs jegyzékbe gyűjtött szövegekből kiolvasható.

A szabadművelődési gondolat átmentése a fiatalokkal kapcsolatos munkáimba

Még a '80-as évek derekán találkoztam Franciaországban a települési gyermek-és ifjúsági önkormányzatok akkor ott már több évtizedes gyakorlatával, ami a fiatalok helyi társadalomban való szervezett részvételének formáját teremtette/teremti meg annak érdekében, hogy a települési ügyek szervezésében, a demokrácia működésében gyakorlatot szerezzenek azáltal, hogy a rájuk tartozó ügyeket maguk vezérlik. Ezzel a tapasztalattal akkor nem tudtam mit kezdeni. A szabadművelődési gondolattal a felnőttek körében vereséget szenvedve azonban '92-ben megszerveztem a fiatalok társadalmi gyakorlatának elősegítésére, a helyi ügyekben való részvétel lehetőségére, a maguk ügyeiben való helyi dön-

tések megtanulására azokat a települési gyermek-és ifjúsági önkormányzatokat, amelyeket aztán két, erre szervezett egyesület segítségével, a Települési Gyermekönkormányzatokat Segítő Egyesületben és a Gyermek és Ifjúsági Önkormányzati Társaságban aktivizált szimpatizáns felnőttek és fiatalok közreműködésével elterjesztettem Magyarországon. Ezzel kapcsolatos írásaim a publikációs jegyzékben ugyancsak fellelhetők.

Ifjúságsegítő tevékenységek

A gyermekönkormányzatok működésének 1993/95 közötti elemzése során vált nyilvánvalóvá számomra, hogy a hazai települések döntő többségében semmi sem történik a fiatalok érdekében. Csekély fizetőképességük miatt az intézmények sem fordítanak rájuk kiemelt figyelmet. Az iskolák jobbra abbahagyták a tanórán kívüli foglalkozások szervezését. Az önkormányzatoknak kisebb gondjuk is nagyobb annál, hogy fiataljaikra figyeljenek. E hiátus érzékelésével szerveztem meg (a Közösségszolgálat Alapítvány keretében, annak anyagi erejével és szabadságával, hiszen ez már az intézeti igazgató-helyetteségemet megingató idő!) azt a szakmai társaságot, amelyik végül megfogalmazta a települési önkormányzatok ifjúsági referensi álláshely elveit. Körükből lettek az első ilyen munkakörű szakemberek. Mi dolgoztuk ki a települési ifjúsági munka alapelveit, az ifjúságsegítői feladatkör első képzési variánsát. Az alapítványi munkabizottságból aztán önállósult az Ifjúsági Referensek Országos Egyesülete, miközben megfogalmaztuk az ifjúságukért tenni akaró önkormányzatok együttműködésének szükségességét is. Ez utóbbi szándékból alakult meg '98 elején Az Ifjúságért Önkormányzati Szövetség, amely azóta egy brüsszeli székhelyű európai ifjúsági kapcsolatszervező egyesület, a Contact 2103 magyar tagjaként e réteg uniós integrációját segíti. Ez a szervezet rendezte/rendezi a „Település és Ifjúsága” konferenciákat (2008-ban immár a nyolcadikat); és több, az időközben megalakult ifjúsági minisztérium által felvállalt szándékot fogalmazott/fogalmaz meg; s néhány szakmai innováció: egyesületi keretek között működő ifjúsági-művelődési ház, helyi ifjúságsegítő pénzalap, helyi ifjúság(politika)i koncepció stb. témagazdája lett. Ennek a szervezetnek nemcsak egyik szülőatyja, hanem stratégiai fejlesztője is vagyok.

Jelenlegi munkáim

Jelenleg a települési ifjúságsegítő munka már említett innovációinak megvalósításával foglalkozom néhány helyütt; a jobbra városi munkakörre vált ifjúsági referensi munkát segítem, a falusi térségekben a településszövetségi keretben lehetséges ifjúsági fejlesztőmunka részleteit gondozom ott, ahol e feladatra meghívnak. Nagy öröm számomra, hogy változatlanul szervezője, és így részese lehetek a folytatódó Település és Ifjúsága konferenciasorozatnak annak ellenére, hogy szervezéséből az IFÖSZ (az előfinanszírozás nehézségei miatt) kikopott.

Ettől a folytatólagos feladattól eltért egy 2000 őszén kapott megbízásból kinőtt, időlegesnek bizonyult fejlesztőmunkám; akkor ugyanis a Magyar Kultúra Alapítvány felkérésére egy konferenciát kellett szerveznem a határmenti együttműködésekről. A konferencia résztvevőiből Határmenti Együttműködések és Fejlesztések Fóruma néven 2000 novemberében új egyesületet alapítottunk. Velük a lehetőségeket, a jó példákat, a jellemző gondokat, a megoldandó feladatokat, a feladatok megoldását segítő pályázatokat gyűjtöttük Magyarországon éppen úgy, mint a velünk határos országok egy részében újból csak azért, hogy az ebben aktívak, az e tárgyban valamit akarók ne maradjanak egyedül, hanem egymást erősíthessék rokon szándékaikban. Esetükben így értelmezem a korábban emlegetett közösségfejlesztést. Ez a szervezet 2006-ban anyagi ellehetetlenülés miatt ugyan megszűnt, de szándékai érzékelhetően élnek tovább.

A 2001-ben elnyert intézeti igazgatói beosztásom lehetőséget teremtett arra, hogy a szakma jövőjével is foglalkozzam. Nyilvánvalóvá vált számomra ugyanis, hogy a '90-es évek elején szorgalmazott, a társadalmiasítottan működtetett művelődési otthonok korábbi kezdeményezéseink látszólagos sikertelensége ellenére, s nem egy esetben attól függetlenül elterjedtek Magyarországon. A civil közösségi házak sok helyütt már évtizedes gyakorlata azt is bizonyította, hogy ha kellő hátszelet (erre figyelmes képzést/átképzést, külön pénzalapot, tapasztalataik egyeztetését, az erre irányuló szakmai fejlesztőmunkát, módszertani segítségnyújtást stb.) teremtünk, úgy ez megoldás lehet a kisebb településeken és a városok periferiáin érzékelhető közösségi művelődésbéli hiányainkra is. A helybéliek egyesületei által vezérelt intézmények elterjesztésével nemcsak szakmánk régmúltjával, hanem annak

mai európai gyakorlatával is szerves kapcsolatot találhatunk. A civil intézmények sokasodását feltételezve készültek 2004/05-ben kistérségi szakmafejlesztő projektjeink is; a részletek a publikációs jegyzék vonatkozó szövegeiből kiolvashatók.

Ezt követően, tulajdonképpen az igazgatói beosztásom elvesztésével egyidejűleg egy szakmai/baráti társasággal részletekbe menően leírtuk a közösségi művelődés kívánatos rendszerét annak 2006-os bevezetésében bizakodva (lásd e honlapon a „javaslat a közösségi művelődés fejlesztésére” c. menü alatt). A kormányváltás, mint ismeretes, 2006-ban nem sikerült, ám a reform késése nem érvényteleníti szövegünk tartalmát, azt (átgondolva) bizonyosan fel lehet használni majd a szerencsésebb, a változásra/fejlesztésre érzékeny évek bekövetkeztével. Ebből a közös munkából nőtt ki aztán a Lakitelek Népfőiskolán velük együtt szervezett Karácsony Sándor Kollégium, majd annak szokásos bentlakásos kurzusa végeztével ennek 'vándoregyetemi' formája a kistérségenkénti „megyejárások” szakmai konferenciasorozatával. Az érdeklődő olvasó ennek részleteiről és terveiről a www.szabadmuvelodes.hu honlapon tájékozódhat. Az utóbbi időkben néhány település közösségi művelődési rendszerének át gondolására/modernizálására kér; az ebből következő szakmai szövegeket, tulajdonképpen átalakítási/fejlesztési javaslatokat ugyancsak megtalálja honlapom megfelelő rovatában.

Szakírói tevékenységem

A művelődési otthonok tevékenységújítására vonatkozó hajdani kezdeményezéseink eredményét, a tevékenységújítás során létrejött új formációkat tárgyalja a Művelődési otthonon innen és túl c. könyvecském. Nem jelentette meg, hanem évekig, a rendszerváltozást követő megszűnéséig fiókjában fektette a Jelenből épülő jövő - művelődési otthoni alternatívák c. kéziratomat a Múzsák Kiadó; bár az elveszettnek hitt szöveget évtizeddel később véletlenül meggletem, manapság már idejét múlta. A szabadművelődéssel és a gyermekönkormányzatok kezdeteivel kapcsolatos benyomásaimat az Önkormányzó társadalom c. röpiratban foglaltam össze. Dr. Kovács Flóriánnal együtt írtuk és szerkesztettük a Közösségszolgálat Alapítvány virulens idején az Ajánlások a községek és kisvárosok településfejlesztési koncepciójához című, a BM Kiadó által közreadott tanulmányt. Közjogi kiskaté címen foglaltam össze a településpolitikai tudnivalókat (elsősorban fiataloknak) a helyi gyermek-és ifjúsági önkormányzati munkát segítő. A szöveg ugyancsak fellelhető a honlap megfelelő menüjében. 2001 tavaszán jelent meg Méltóságkereső című önéletrajzom és szakmatörténetem, amelyben az itt röviden ismertett életutam állomásait, de leginkább a közösségfejlesztés hazai gyakorlatának kialakításában, a települések humán fejlesztése tárgyában betöltött szerepemet-szerepünket foglalom össze. A könyv mellékletek nélküli változata francia kollégáim jóvoltából franciául is megjelent. 2005-ben Mindannyiunk művelődési otthona címen gyűjtöttem kötetbe az utóbbi években különböző folyóiratokban publikált szövegeimet.

Szakmai kapcsolataim

Szakmában a '80-as évek végéig integráló személyiségnek bizonyultam. Ebbe ugyan nem fért bele egy-két megyei művelődésközpont-igazgató vagy megyei művelődésügyi osztályvezető, és egyik miniszterhelyettes sem, de a szakma egészével - úgy is, mint a Magyar Népművelők Egyesülete egyik megalakítója és három cikluson át alelnöke - semmi bajom nem volt. Egészen a rendszerváltoztató hónapokig, amikor az egyik egyesületi vándorgyűlésen azt mertem mondani egy később szakszervezeti vezetővé vált kollégám ellenében, hogy nem fizetésemelésünkkel, hanem a polgárokat bizonyára megviselő és nehéz helyzetbe hozó időkben éppen hogy feladatainkkal, esetleg annak újrafogalmazásával, szolgáltatételünk megújításával kellene foglalkoznunk. Elmondtam, hogy csak ettől remélhetjük szakmánk fontosságát, és így megmaradását, és csak ebből következhet a megtartott vagy megemelt fizetés. A halasztó hatályúnak érzékelt jövedelemnövelés nem tetszett a megjelenteknek, nekem meg ők nem tetszettek szűk látókörük és anyagiasságuk miatt.

Nem tetszett a szakmának az sem, hogy a megváltozott rendszer új minisztériumával együttműködni kezdtem, s nem, mint akkor divatos volt, ellene szervezkedni. De hát hogyan is kontráztuk volna őket, amikor Kovács Sanyi kollégámból szakmai főosztályvezető, Kovalcsik Jósikából a helyettese, majd utódja lett, és főnökeik (szakmai államtitkárként) Fekete Gyuri és (miniszterként) Andrásfalvi Bertl lett, akikkel korábban több közös munkánk volt (nem beszélve Kata nővéremről, aki néhány hónapig ugyancsak ebben a hivatalban politikai államtitkárkodott)! Együttműködésem nem jelentette azt,

hogy mindennel egyetértettem volna, de azt igen, hogy méltónak találtam őket a feladatra éppen úgy, mint a velük való vitára. Bizonyára emiatt hagytak ki az ekkor alakult különféle szakmai szervezkedésekből, a művelődési otthonok ilyen-olyan típusú szövetségeiből. Elszigetelt lettem azért is, mert fennen hangoztattam, hogy az új önkormányzatoknak az Intézet csak partnere lehet; nem hivatalból, hanem csak akkor és csak úgy lehetünk fontosak, ha számukra szükséges mondanivalónk, és a javasolt tennivalók megvalósításához pénzünk van. De elszigetelt a szakma hangadójától az Intézet strukturális átalakításának soha nem tagadott, hanem éppen hogy szétkürtölt szándéka, majd ennek sikertelenségét követően a Közösségszolgálat Alapítvány megalakítása. Elszigetelt az is, hogy az intézmények általam (is) szorgalmazott társadalmiasítása a népművelők számára a közalkalmazotti lét elvesztésének rémét jelentette ahelyett, hogy megértették volna; munkájukat nem a változó helyi közhatalomtól, hanem csak az emberekben bízva tarthatják meg. Ma már szomorúan látom, mennyire igazam lett. Elszigetelt az a parlamenti sajtótájékoztató, amelynek során az egyik (akkor) ellenzéki képviselő az Intézet privatizációjával vádolt engem (és Makovecz Imrét, akinek csak annyi köze volt az egészhez, hogy egyik tanítványa tervezte a Corvin téri épület átépítési tervét; az egészből végül csak egy rövid, bár elegáns lépcső lett). Sajátos, hogy még Alapítványunk leépülése is elszigetelt, s nemcsak az abban közreműködőktől, hanem az ezen kárörvendezőktől is.

Mindezen nem tagadható viszonyok ellenére számtalan polgármesterrel, népművelővel, helyi egyesületi vezetővel és aktivistával, ifjúsági referenssel, ifjúságsegítővel, fiatallal és gyerekekkel van rendezett és kitűnő viszonyom. Az utóbbi két évtizedben ez éltet.

Francia szakmai kapcsolataim

1983-tól kerültem kapcsolatba szakmám francia művelőivel. A Magyar Népművelők Egyesületének első szakmai útját vezettem oda, de intenzívvé és valódi együttműködéssé akkor vált ez a viszony, amikor megismerkedtünk Paul Blin normandiai népművelő barátunkkal. Számomra a legfontosabb az volt ebből, hogy volt mihez viszonyítani hazai szakmai állapotunkat, és annak kívánatos fejlesztését. Innen honosítottam a települési gyermek-és ifjúsági önkormányzatok módszerét, a települési önkormányzatoknál alkalmazott ifjúsági referensek álláshelyének ötletét, és innen honosítom az egyesületi működtetésű ifjúsági-művelődési házak szisztémáját. Kiváló szakmai kapcsolatokkal rendelkezem a CMJCF országos és több regionális szervezetében; együttműködésünket 2001 őszén intézeti igazgatóként írásba is foglaltuk. Velük való kapcsolataim változatlanul mindennaposak. Velük való kapcsolatomtól független a felső-szavojai Louis Calul-Futy térségfejlesztő szakemberrel 1990 óta folyamatos együttműködésem; míg a határmenti együttműködési lehetőségek fejlesztésében társunkká vált elzászi Raymond Schneidert nekik köszönhetem.

Képviselőjelöltségem

A Fidesz Magyar Polgári Szövetség elnöke 2005. március 31-én nevezett ki a középső és a külső Józsefváros (Budapest 11-es egyéni országgyűlési választókerülete) választókerületi elnökének. A kinevezést megelőzte a Szövetséggé vált Fidesz Kulturális tagozatában való szakmai aktívkodásom, amiben a közművelődési/közösségi művelődési munkacsoportot vezettem már 2003 ősze óta. Választókerületi csapatom építésében Jakabffy Attila marosvásárhelyi politológus barátom segített. Vele közösen kerestük és határoztuk meg a kerületrészek koordinátorait, majd elkezdtük az önkéntes segítők kiépítését. Személyes ismertségem növelésére és a leendő választás során velem együttműködők összeismertetésére rendezvénysorozatot szerveztem a Polgárok Házában. Először itt, majd 2005 szeptemberétől önálló bérleményben működtettük választókerületi irodánkat, megjegyzem, hogy szinte semmi pénzből, a velünk rokonszenvező kisemberek segítő jószándékából. Programomról, a propagandaanyagokról, a választókerületi eredményekről e honlap 'képviselőjelöltség' című fejezetében részletesen tájékozódhat. A választást elvesztettem, ezért a 2006-os őszi önkormányzati választásokon nem indultam, bár a kerületi önkormányzat kulturális ügyekkel foglalkozó bizottságának külsős tagja vagyok. A fideszes választókerületi elnökségétől (gyakorlatilag a következő országos választásokon való képviselőjelöltségről) életkorom miatt 2007 kora tavaszán lemondtam, de a Fidesz szakpolitikai képzésein és különféle rendezvényein rendszeresen előadok, és fideszes településeken szívesen vagyok szakmámat illető kérdésekben szaktanácsadó.

Egyéb körülményeim

Első munkahelyem házasságom miatt Pécsett volt, ahol szívesen maradtam volna, de két esztendő múltán vissza kellett jönnöm Budapestre. Családunk tragikus anyagi körülményei miatt ugyanis a VIII. kerületi Tanács társadalmi ösztöndíjasaként végeztem szombathelyi iskoláimat, és le kellett dolgozzam a nekem kifizetett időt, el kellett foglaljam a fenntartott/biztosított állást. Két kicsi gyermekemmel tehát 1968 augusztusában szüleimhez (jelenlegi lakóhelyemre) költöztünk, míg pécsi lakásunk helyett egy esztendő múltán a Szigetvári práter sarkon kaptunk egy tanácsi szoba-konyhát. A jó karban lévő épületet a lakótelep építése miatt lebontották; ekkor kerültünk a Füredi út egyik legelsőként megépített panelépületének másfél szobás lakásába. Harmadik gyermekünk születését követő két év múlva Csepelen kaptunk minőségi cserével egy szobával nagyobb bérleményt; itt laktam egészen a '90-es évek elején történt válásomig. Ekkor gyermekkori lakásunk már üres volt; unokahúgom gondozta Édesanyám lehetőséget teremtett arra, hogy itt folytassam életem. Gyermekeim: Balázs (1965), Borbála (1968) és Márton (1977).

1973-75 között az ELTE BTK kiegészítő képzésén főiskolainak minősülő korábbi végzettségemet egyetemre módosítottam. Megkaptam a korszak szokásos szakmai kitüntetéseit: Szocialista Kultúráért (1980), Bessenyei Díj (1989); a változásokat követően a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztje (1994), Magyar Ifjúságért Díj (2007) kitüntetések. Büszke azonban a Március 15. Emlékérem (magándíj, 1984), a Hazafias Népfronttól Zalaszentlászló Faluházáért kapott Kiváló Társadalmi Munkás (1985) és a Köröshegyi Millenniumi Oklevél (2000) kitüntetésekre vagyok.

Önkéntes tisztségeim, megbízatásaim

Kós Károly Céh, elnök (1988-2003)

Országépítő Alapítvány, kurátor (1988-2007)

Közösségfejlesztők Egyesülete, elnök (1989-1993)

Települési Gyermekönkormányzatokat Segítő Egyesülete (1992- létrehozó és aktivista)

Közösségszolgálat Alapítvány, elnök (1993-2006)

Gyermek-és Ifjúsági Önkormányzati Társaság, ügyvezető titkár (1994-1998)

Az Ifjúságért Önkormányzati Szövetség, stratégiai fejlesztő (1998-)

Határmenti Együttműködések és Fejlesztések Fóruma, elnök (2001-2006)

Nemzeti Kulturális Alapprogram Közművelődési Kollégiuma, kurátor (2001-2004)

Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete, alapító elnök (2005)

Szövetség a Nemzetért Alapítvány, kurátor (2005-)

■ *Ditzendy Károly Arisztid*

E-mail: arisztid@hrod.hu

Munkahely: HROD Községi Gazdaság-
és Társadalomfejlesztési Központ, igazgató

Pályám kezdete óta a közszolgáltatásokkal, közösségi együttműködések fejlesztésével foglalkozom. Megjártam valamennyi gazdasági-társadalmi szektort. Kezdetben helyi, országos és európai civil szervezetek, valamint a kormányzati, önkormányzati munka, illetve intézmények kontextusában dolgoztam. Elsősorban a személyes, később a szervezeti és szervezetközi kommunikációval, tájékoztató és tanácsadó tevékenységgel foglalkozó szakemberként, folyamatok és programok szereplőjeként, vezetőjeként, vagy szakértő, tanácsadói szerepben mind a civil szektor meghatározó szereplőivel, mind a helyi, regionális, országos közigazgatás döntés-előkészítő, döntéshozó és végrehajtó szinten tevékenykedő számos szereplőjével, testületével dolgoztam együtt eredményesen.

A közösségi IKT-szolgáltatások területén szerzett piaci tapasztalatok birtokában, a központi közigazgatásban töltött vezetői évek után ismét a versenyszférába tértem vissza több barátommal, munkatársammal együttműködve. Munkánk fókuszába a közösségek, szervezetek, települések és térségek sikeres fejlődési pályára állításának segítségét helyeztük. Társadalom- és gazdaságfejlesztési modelleket és gyakorlati megoldásokat keresünk, alkotunk a partnereinkkel, ügyfeleinkkel közösen megfogalmazott célok elérésére. Munkahelyem, a HROD Községi Gazdaság- és Társadalomfejlesztési Központ formabontó szervezet. Jogi forma nélküli szabad, nyitott közösségi műhelyként kívánjuk megvalósítani társadalmi küldetésünket. Községi és szervezeti stratégiánk megvalósulását a műhely vezetői által működtetett gazdasági társaság teszi lehetővé.

Elméleti műhelyekben és a „terepen”, gyakorlati munkám során az elmúlt években elsősorban a közösségi megoldások, hálózatok vizsgálatával, tervezésével, fejlesztésével megvalósításával foglalkoztam. Társadalompolitikusként a multikulturális, majd interkulturális paradigma lehetőségeit, gyakorlati vetületeit vizsgáltam, alkalmaztam. Községfejlesztői, képzői, tanácsadói jövőmet a közösségi, illetve egységkultúra (unikulturális paradigma) megértésének, alkalmazási modelljeinek és helyi, illetve társadalmi gyakorlatának építésére szánom.

Munkahelyek, jelentősebb megbízások

- 2006- HROD Községi Gazdaság- és Társadalomfejlesztési Központ igazgató
- 2006- FVM Vidékfejlesztési Képzési és Szaktanácsadási Intézet vidékfejlesztési és roma integrációs tanácsadó
- 2006- Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet szakértő
- 2003-2006 Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium (majd Szociális és Munkaügyi Minisztérium) főosztályvezető
- 2000. Mobilitás Ifjúsági Szolgálat Tanácsadó Testülete tanácsstag
- 1999-2000. Mentor Consulting Kkt. szervezetfejlesztési tanácsadó
- 1998-2003. Lumikki Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. tanácsadó
- 1998-2003. CivilPort Kht. (korábban Hálózat az Ifjúságért Kht.) ügyvezető igazgató
- 1998-2003. Országos Foglalkoztatási Közalapítvány általános szakértő
- 1994-2000. HAYICO - Magyarországi Ifjúsági Információs és Tanácsadó Irodák Szövetsége elnök
- 1990-95. HELPI Kecskeméti Ifjúsági Információs és Tanácsadó Iroda irodavezető
- 1989-90. Kecskemét Megyei Jogú Város Tanácsa ifjúságpolitikai főelőadó
- 1988-89. Kecskeméti Ifjúsági Otthon népművelő
- 1984-85. Kunszállási Általános Művelődési Központ Általános Iskolája tanító, népművelő

Társadalmi tevékenység, testületi tagságok

- 2008- Ifjúsági Szakértők Egyesülete elnök
- 2006- Kecskeméti Szentcsalád Plébánia és Községi Ház képviselőtestületi tag
- 2006- Fokoláre Mozgalom tag
- 2005-2006. Nemzeti Akkreditációs Testület tag
- 2004-2006. Információs Társadalom Koordinációs Tárcaközi Bizottság tag
- 2004-2005. Gyermek és Ifjúsági Törvényelőkészítő Bizottság titkár
- 2002-2003. Nemzeti Gyermek és Ifjúsági Szövetség civil ifjúsági szakértő, ügyvivő, az ügyvivő elnökség tagja
- 2000- Szervezetfejlesztők Magyarországi Társasága
- 1999-2002. Gyermekeket és Fiatalokat Támogató Országos Szakmai és Érdekképviselői Szervezetek Szövetsége ügyvivő
- 1997-1998. Hálózat az Ifjúságért Program koordinátor
- 1996-1998. Gyermek- és Ifjúsági Alapprogram Tanácsa tanácsstag, szakértő
- 1995-1999. Gyermek- és Ifjúsági Érdekegyeztető Tanács a nem-kormányzati oldal támogatói tárgyalócsoportjának tagja (elnöke 1996, 1998.)
- 1993. Miniszterelnöki Hivatal Gyermek és Ifjúsági Kodifikációs és Deregulációs Bizottsága tanácsadó
- 1990-92. CORTEX Ifjúsági Szolgáltató Egyesület, Kecskemét alapító tag, alelnök
- 1990-2002. Amnesty International nemzetközi tag
- 1990-2000. HAYICO Magyarországi Ifjúsági Információs és Tanácsadó Irodák Szövetsége
- 1989. Amnesty International Budapesti Szervezete alapító tag
- 1988-89. ÉK (Értelmiségi Klubja), Kecskemét alapító klubvezető
- 1987-88. Eötvös József Tanítóképző Főiskola Hallgatói Tanácsa szervező titkár

Iskolai végzettség

- 1988. tanító, népművelő Eötvös József Tanítóképző Főiskola
- 2008. okl. ifjúsági szakértő Pécsi Tudományegyetem

Tanulmányok

- 2003-2004. Magyar Közigazgatási Intézet (közigazgatási szakvizsga)
- 2002- Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar, Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar, humán szervező posztgraduális szak, andragógia Msc. szak
- 2000. Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Vezetőképző Intézet, üzleti kommunikáció
- 1993-95. Janus Pannonius Tudományegyetem BTK Humán Szervező Posztgraduális Szak, Pécs
- 1990-91. Budapesti Műszaki Egyetem Vegyészmérnöki Kar, Bp.
- 1982-84. Bányai Júlia Gimnázium, Kecskemét
- 1981-82. III. Béla Gimnázium, Baja

Tanulmányutak, konferenciák, képzések

- 2007- Szegedi Egyetem JGYTF, VIP oktató (ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés, társadalmi részvétel)
- 2006- Lakiteleki Népfőiskola, Karácsony Sándor Szakkollégium, Csengey Dénes Vándoregyetem (előadó)
- 2006. Pécsi Tudományegyetem FEEK, ifjúsági szakértő szakirányú továbbképzés, Kormányzati ifjúságpolitika kurzus (óraadó, kormányzati ifjúságpolitika)
- 2006. ERKOMP Kulcsképesseg fejlesztő és munkaorientációs képzés, hátrányos helyzetű munkanélküliek munkaerő-piaci reintegrációjához
- 2005-2007. Az ÖTLET hazai hosszú távú önkéntes program önkénteseinek, fogadó szervezeteinek és mentorainak felkészítése, képzése (képző)
- 2005. Az Európa Tanács ifjúsági minisztereinek találkozója, Budapest (programgazda)
- 2004- Eötvös Lóránd Tudományegyetem TÓFK, oktató (ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés, ifjúságpolitika)
- 2002. Ifjúsági információs munkások nemzetközi képzése (előadó)

- 2000-2002. Hálózat az Ifjúságért képzési program - társadalmi szervezetek képviselőinek informatikai képzése (programgazda, előadó)
- 2000. MIK Minőségfejlesztési Központ minőségügyi vezetői képzés
- 1998. Ifjúság Siker Karrier Konferencia (projektgazda, előadó)
- 1997. Állampolgári Tanulmányok Központja, nonprofit menedzserképzés (előadó)
- 1995. "Ifjúsági információ Európában: eltérések, realitás, perspektívák" Nyári Egyetem, Spanyolország (rep. HAYICO, csoportvezető, előadó)
- Magyarországi Ifjúsági Információs és Tanácsadó Irodák Első Szakmai Találkozója, Kecskemét (elnök)
- 1994. II. Nemzetközi "Ifjúság és információ Közép- és Kelet-Európában" Konferencia, Budapest (levezető elnök)
- "Európai nyitott terek" Konferencia az ET rendezésében, Románia (előadó)
- 1990-2000. Európai Ifjúsági Információs és Tanácsadó Ügynökség (ERyICA) közgyűlései, Végrehajtó Bizottság ülései (rep. HAYICO)
- 1990. Pályakezdő munkanélküliek képzése az új technológiák felhasználásával, nemzeti ifjúsági dokumentációs bázis, ifjúsági információ és tanácsadás Portugáliában

Kitüntetések, elismerések

- 2001. Az ifjúsági és sportminiszter elismerő oklevele
- 1992. Rüsselsheim város emléklapja a partneri kapcsolatok ápolásáért, az 1.200 km-es futás alkalmából

Jelentősebb irományok, publikációk

- 2008. Integrált közösségi és szolgáltató terek, Módszertani kézikönyv (HROD, FVM 2008. társszerkesztő)
- 2008. Kis magyar ifjúságpolitika (PTE FEEK szakdolgozat, társszerző)
- 2007. Magyarország nemzeti beszámolója a fiatalok önkéntes tevékenységéhez kapcsolódó közösségi célkitűzések megvalósulásáról (Önkéntes Központ Alapítvány, Szociális és Foglalkoztatási Minisztérium, társszerző)
- 2007. CISZOK monitoring 2007 Minőségaudit jelentés (szerkesztő, HROD Emberi Erőforrás és Szervezetfejlesztési Központ, Szociális és Munkaügyi Minisztérium)
- 2006. Ifjúsági kormányzat (Új Ifjúsági Szemle, Civil ifjúsági jelentés 2005, társszerző)
- 2006. Magyar Információs Társadalom Stratégia, A gyermek és ifjúsági ágazat információs társadalom részstratégiája (GYISM 2003. szerkesztő)
- 2005. Az „ifjúsági törvény” koncepciója (kézirat, szerkesztő)
- 2004. Áttekintés az ifjúsági intézményrendszer állami és civil aspektusairól (Új Ifjúsági Szemle, társszerző)
- 2001. John Kemeny Programme (Megvalósítási tanulmány, ISM, szerkesztő)
- 1997. Hálózat az ifjúságért Program (MEH-GYIA, szerkesztő)
- 1993. Magyarországi ifjúsági információs és tanácsadó irodák szakmai-etikai kódexe (HAYICO társszerkesztő)
- 1988. Kultúra és demokrácia A közösségi önszerveződések lehetőségei a település kulturális életében (szakdolgozat EJTF)

■ *Lakatosné Sira Magdolna*

Lakatosné Sira Magdolna vagyok, 1964. szeptember 22-én születtem a fehérgyarmati kórházban. Szülőfalum Kölcse, de életem első négy-öt évét Nábrádon töltöttem, s nagyon sokat voltunk Sonkádön is édesanyám szülőfalujában ebben az időben, így ezekhez a gyönyörű szatmári falvakhoz is erősen kötődöm érzelmileg.

Édesapám víz-, gáz- és fűtésszerelő, édesanyám védőnő volt. A család első gyermekeként mindig nagyobbak voltak szüleim velem kapcsolatos elvárásai. Erről az első emlékem az általános iskolai beíratásom volt. Szeptemberi lévén, iskolaérettségi vizsgálaton kellett részt vennem, ahol a körzeti orvos megállapítása: „a súlya ugyan kevés, de értelmes gyerek, mehet az iskolába”. Később édesanyám kívánságának megfelelően zongorázni kellett tanulnom, kezdetben nagy lelkesedéssel, de ez jelentősen megkopott az idők folyamán. Azért elvégeztem a hat zenei általánost és két év továbbképzőt. Sokkal később már büszkén fitogtattam kottaolvasási tudományomat, és nagyon büszke vagyok arra, hogy Vikár Béla személyesen vizsgáztatott a zongoravizsgák alkalmával szolfézsból. Gyermekkoromat, s talán az egész életemet jelentősen befolyásolta édesanyám korai tragikus halála. Nagyon erős kötődés alakult ki nagyszüleimmel, akik édesapám segítségére voltak ebben az időszakban (az ő szülei voltak), különösen a nagymamámmal, akinek szeretetét mindmáig élvezem. Nagyanyám „kiegészítő” nevelésének köszönhetően erősen vallásos neveltetést kaptunk, ami sokat segített és segít életem nehéz időszakában.

Nagyon erősen összetartó, kiterjedt família a miénk, melyre büszke vagyok. Életemnek ebben a szakaszában tanár szerettem volna lenni. Általános iskoláim befejezésekor még orosz- magyar szakos, tanár, amit a tagozatos középiskolai évek átalakítottak magyar-ének szakra. (Megutáltam az orosz.) Aztán mire leérettségiztem, férjhez mentem Túrístvándiba, Lakatos Józsefhez, és egymás után születték öt fiúgyermekünk. Tamás József, Géza Miklós, Tibor, Norbert és Gergely.

Tizenhárom évi gyeset követően megelégteltem a háztartásbeliség gyönyöreit, és kezdtem keresni önmagam. Szerettem volna nemcsak anyaként, hanem emberként is megtalálni a „hivatásomat”. Így 1995-ben elkezdtem egy mérlegképes könyvelői tanfolyamot azzal, hogy önálló vállalkozást kezdek. Közben Túrístvándiban lemondott az akkori polgármester, és én úgy gondoltam hogy ezt a munkát én jobban tudnám csinálni, így elindultam a helyi önkormányzati időközi választáson, és 1996. november 23-a óta én vagyok a település polgármestere. Véletlenül, hiszen az első választást mindösszesen két szavazattal nyertem meg. (Persze, azt a választást is komolyan vettem!)

Nagyon nagy kihívást jelentett számomra ez a feladat, elsősorban a saját magammal szemben támasztott elvárásoknak kívántam és kívánok mindmáig megfelelni. Nagy szerencsémre ebben az időben Sira Lajos volt a község körjegyzője, aki nagy türelemmel tanította meg nekem az önkormányzati munka alapjait. Számomra nagyon fontos volt első pillanattól kezdve, hogy azt a csekély többséget, mely akkor mellettem állt, igyekezzek kiszélesíteni. Ebben az időszakban (1997 nyara) ismertem meg Beke Pált, Vattay Dénest, akik másokkal együtt egy Phare-programnak köszönhetően jártak a térségben. Beke Palit tartom tanítómnak a közösségi munkában. Tőlük tanultam a helyi közösségre épített településfejlesztés fontosságát és az ifjúsági munkát. Jómagamról is szeretném azt hinni, hogy közösségfejlesztővé válhatok, bár még csak „inas” vagyok.

2003-ban végeztem el az igazgatásszervezői szakot az Államigazgatási Főiskolán, szívesen jártam ide, hiszen ekkor már az érdeklődésem középpontjában az önkormányzati szakmai munka állt, és folyamatosan terjedt át a település-, a térségfejlesztés irányába. Nagyszerű tanároktól igen komoly felkészülést igénylő képzést kaptam itt.

Végeztem többféle pályázatírói és egyéb tanfolyamot, aztán elvégeztem a Nyugat-Magyarországi Egyetem és a Sorbonne Egyetem közös képzését, melynek eredményeként 2006-ban „egyetemi településmenedzsment és városgazdálkodási szakértő” lettem. Ez a képzés megváltoztatta a gondolkodásmódomat, kiszélesítette a látásmódomat, másképpen kezdtem el látni összefüggéseket. Jó hangulatú csoportban, kiváló oktatókkal gyorsan elrepültek az évek.

Közben számomra nagyon fontos szakmai műhelyek tagja lettem. Ilyen a Csengey Dénes Vándor-egyetem Karácsony Sándor kollégiuma, mely olyan közösség, amelyik az elmúlt évek megyejárásain összekovácsolódott, és amelyik az egyik legfontosabb szakmai kontrollt biztosítja a munkámhoz. Számomra ennek a csapatnak a véleménye a legfontosabb. (Természetesen ebből a szempontból mindenek felett állnak a túristvándiak, a településen élők!)

A másik ilyen a szociális földprogram szakmai műhely, mely szintén nagyon sokat adott az elmúlt években a szakmai munkámhoz.

Sok tapasztalattal rendelkezem pályázatírásban és megvalósításban. A településfejlesztési munka első kezdeti, talán legnehezebb lépésein már túljutottunk, de közel sem értünk a végére.

2008-ban felsőfokú ingatlanvagyon értékelő és közvetítő képesítést szereztem.

Sajnos nem örököltük meg idő hiányában a fejlesztési folyamat lépéseit, bár tudom, hogy nagyon fontos lenne. Településfejlesztés, közösségfejlesztés témában a Túristvándi gyakorlatról néhány publikáció jelent meg, melyek jegyzékét sajnos nem őriztem meg.

A Túristvándi modell – az önfenntartó település megvalósítása jelenti számomra a legnagyobb kihívást. Ehhez a jó Istennek köszönhetően a helyieken túl megvannak a csapatnak a tagjai, akiknek a segítségével mindezt megvalósítjuk.

S ha mindezt ki tudjuk terjeszteni más településekre is határon innen és túl, a legszebb álmom valósul majd meg.

Túristvándi, 2010. január

■ *Monostori Éva*

Név: Monostori Éva (születési név: Oplaznik Éva)

Született: Tatabánya, 1967. február 24.

Családi állapot: Férjezett (Monostori János, 1988. augusztus 6.)

Gyermekei: Ádám (1989. április 21.), Kristóf (1995. június 23.), Mátyás (2001. március 13.)

Iskolai végzettség: egyetem

Képesítés: kulturális-, nonprofit és PR kommunikációs menedzser, andragógus

Foglalkozás: közösségfejlesztő

Visszagondolva életem elejére, világéletemben három foglalkozás izgatott leginkább. Kisgyermekként lenyűgözött a gemenci halászház nagy esőkabátja és csónakjaik után himbálózó kis bárkái. Talán ezért gondoltam, hogy halász leszek. Ebbéli életcéltól általános iskolai biológia tanárnőm tántorított el, akinek élménydús órái csak felfokozták az állatok iránt táplált nagy szeretetemet. Ekkor már állatorvosnak készültem. Talán a jó Isten tudta, hogy nem kell ehhez megfelelő szellemi kapacitással megáldania, hiszen a mai napig nem tudom elviselni a szenvedést, a tehetetlenség érzését. Így nem is kerülhettem választott iskoláimba sem, s egy mellékvágányon haladva a vegyészszakma szépségeivel próbáltam megszerettetni. A szakmát nem, de életre szóló barátságokat és az első szerelmeket is a nyergesújfalui középiskola falai között találtam meg, ahol már-már „deviánsként” hajtogattam, én csak népművelő lehetek.

Az iskolai éveket leszámítva, amióta az eszemet tudom, nagyszüleim szeretetét és gondoskodását élveztem első unokaként. Nagypám erdész-vadász hivatásának köszönhetően mindig valami kis erdei vadászházban, egy kicsit elzárva a külvilágtól éltünk. A hétköznapi csendességét gyakorta verte fel azonban a vadászok népes táborának hada, hajtóvadászatok, értekezletek, külföldi és belföldi nagyságok, akiket – gyermeki őszinteséggel – már akkor sem tekintettem különlegesnek és felettébb valóknak. Nagyon jól éreztem magam társaságban, de egyedül is, saját világomban. Talán ez a kettősség maradt meg bennem mindmáig, hiszen közösségfejlesztőként, a közösségekkel, azokért tevékenykedve, a világtól távol egy kis tanyán élek családommal és néhány háziállattal.

A középiskolát befejezve ismét – már nyugdíjas – nagyszüleimhez kerültem, de már nem Gemenc-re, hanem Komáromba, Koppánmonostorra. Ezen a kis 1700 lelket számláló településen kezdtem dolgozni a helyi általános iskolában mint képesítés nélküli nevelő. Meghatározó két évet tölthettem az alsó tagozatos gyerekekkel. Azon kevés pedagógus közé tartoztam, aki szenvedélyesen szeretik a napközis nevelést, talán a népművelői indíttatásnak köszönhetően. Isteni döntésnek ítélem – most már –, hogy nem sikerült felvételt nyernem egy alkalommal sem, így tanári pályafutásomnak is hamar vége szakadt. Nehezen éltem meg, nagy veszteségnek tekintettem. A kényszerű pályaelhagyás után végzettségemnek megfelelően a helyi húszéves laboratóriumába kerültem, ahonnan igyekeztem mihamarabb elszabadulni. Ebben az időben kérte meg a kezem a férjem, s hamarosan gyermekáldás elé is néztünk.

Ádám fiam születését követően kezdtem el sürgölődni és beépülni a helyi közművelődési életbe. Az otthon tölthető 3 év nagy részét a helyi művelődési ház felújítására és beüzemeltetésére fordítottam. (Talán Ádám ezért viseli nehezen a munkámat és a közösségi munkát.) Nagy szerencse volt az iskolában – fiatalokként – eltöltött két év, hiszen a helyi fiatalok szinte kortársukként tekintettek, mindenben segítségemre voltak. Közös hoztuk létre azt a kis közösségi teret, amit két éven keresztül a helyiek újra birtokba vehettek, folyamatos nyitottságával a település központjává vált.

Sajnos az önkormányzat elképzelése más volt, így a színházi öltözőkből konyhát, a két kisebb foglalkoztatóból nyugdíjas klubot alakítottak ki, ellehetetlenítve mindezzel az elindított folyamatokat.

A ház más irányt vett, én pedig – igazgatóváltást követően – főállású népművelőként – igaz, még képesítés nélkül – bekerültem a városi művelődési központba. Számos szép élményem van erről a munkahelyről, ahonnan elindulhattam a hőn áhított pályán. Előbb közösségfejlesztő képesítést szereztem, majd e nemes szakma hatására Nyíregyházán végeztem főiskolai tanulmányaimat. A művelődésszervező diploma mellé nonprofit és PR kommunikációs menedzser, valamint andragógus szakképesítést szereztem. Korábban sajnáltam, hogy nem fiatalként, nappali tagozatosként tanulhattam. Visszagondolva ezekre az évekre, már nem bánom, hogy így alakult. Tapasztaltabban és komolyabban tanultam. Nem a papír, hanem a tudás inspirált. Jó tanárim, kedves évfolyamtársaim voltak, így a főiskola nagy hatással volt rám. Befejezve gyorsan el is határoztam, hogy nem kellene itt befejezni, így jelentkeztem Pécsre a Pécsi Tudományegyetem FEEFI levelezős tagozatára, ahol egyetemi fokozatot szereztem. Sajnos erről az intézményről már nincsenek jó emlékeim. Nem tudom, hogy manapság is az a szellemiség hatja át, ami az ezredfordulón volt, de akkortájt inkább csak papírszerzésre volt jó, tudásban és értékrendszerben meg sem közelítette a főiskola kínálatát. De hagyjuk is, kár róla több szót ejtenünk.

A hagyományos iskolatípusos tanulás mellett a Közösségfejlesztők Egyesülete által szervezett nonformális kurzusait imádtam. Jó volt a társaság, építők az összejövetelek, az elméleti tananyag mellett hangsúlyt kapott a gyakorlati munka, a tapasztalatok bemutatása. Ebből az alkotó közösségből kaphattam meg igaz barátaimat, szakmai munkám inspiráló ötleteit, és olyan életre szóló útmutatásokat, amelyekkel a mai napig is dolgozom. Beke Pál, Hallgató Éva, Varga A. Tamás, Vercseg Ilona, Péterfi Ferenc, Pósfay Péter, Varga Matild, dr. Balácsi Károly, Vattay Dénes, Piránszki Irén mellett kortársam és egyik legjobb barátom, Mészáros Zsuzsa mellett szocializálódhattam, tanulhattam az élet dolgait. Rá is kellett ébrednem, hogy a művelődési ház falai keretet és korlátot jelentenek már, egy kicsit túlléptem ezt a miliót. Inkább éreztem már magam közösségfejlesztőnek, mint népművelőnek. Egyre nehezebben éltem meg a felsőbb utasításokat, a lakosságra „kényszerített” magas kultúra közvetítést. A korábban – 1997-ben – alapított Élettér Egyesületnek ekkor már elnöke voltam Mészáros Zsuzsa, alapító elnök kunbábonyi költözését követően. Kis egyesületünk lassan és fokozatosan építkezett a háttérben, mintegy közösségi, „deviáns” elképzeléseink megvalósítására. A 2005-ös uniós csatlakozást csak eszköznek és lehetőségnek tekintettem az egyesület további építésének és fellendítésének. Kihasználva a civileknek nyújtott lehetőségeket foglalkoztatóvá váltunk, önállósodtunk. Ebben az időben már két kiskamasz fiam volt, munkavállalóink pedig fiatal pályakezdők. Személyes tapasztalattal rendelkezünk az ifjúsági korosztály periférián való kezelését illetően. A helyi – és nyilván az országos – politika is olyannyira el volt foglalva önmaga megvalósításával, hogy a környezetében élő utánpótlást nem tekintette megfelelő partnernek. Ez volt az oka és elindítója az ifjúsági területen végzett tevékenységemnek. A másik markáns vonallá a civil szolgáltatás bontakozott ki. Nem elfeledve saját indulásunkat, az évek lassú, szinte vegetáló működése sarkallt arra, hogy az újonnan alakulók, a kezdők, a megerősödni vágyók lelkesedését segítsem. Így, erre a két vezérfonalra fókuszáltunk és dolgoztunk. Munkatársaim az egyesületnél főállásban, én pedig a művelődési központi munkám mellett önkéntesként. Mindössze két évet húztam le ebben a kettős, meghasonlott szerepben. Személyemet ért folyamatos méltatlan támadások és megaláztatások segítettek abban, hogy a régi vágyat és „szerelmet” – a népművelést – elhagyva, már csak saját elképzeléseimnek, a közösségben végzett munkának éljek. A választás nehéz volt, a szakítás fájdalmas. Visszanézve erre a két évre – míg vívódtam –, nem bántam meg. Talán korábban is megtehettem volna.

Jelenleg „Saját művelődési otthonunk”-ban dolgozom. Mag-házunk hét szervezet éltető fészek-alja, szellemi és technikai háttere. Elhivatott, a közös célért tevékenykedő kollégákkal, lelkes, önzetlen önkéntesekkel, jó barátokkal. Nekik köszönhetően épülhetett fel, telítődött meg, él. A munkánk folyamatos. Építő, innovatív, erőt, megpróbáltatást és kitartást igénylő, azonban mégis szép és értéket adó. A belső értéke és tartalma, a közösség összetartó ereje mellett szinte eltörpül a helyi önkormányzat üres, semmitmondó tekintete, elutasító magatartása.

Az évek múlása és az értelmetlen jogszabályoknak köszönhetően igyekeztem minél több társadalmi funkciómtól megválni. Mára már csak a Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesületének elnöke és egyben munkavállalója vagyok. Önkéntesként azonban továbbra is segítem, támogatom és koordinálom azt a helyi – komáromi – munkát, amit elkezdtem és kialakítottam. Az elmúlt évek során számos önálló közösségi kezdeményezést indítottam, koordináltam. Ifjúsági területen két újszerű kezdeményezést valósítottam meg. Komárom középiskoláiban osztályközösségek fejlesztését kezdeményeztük. A munka eredményeit a Szociális és Munkaügyi Minisztérium „Az év gyermek és ifjúsági mintaprojektje” címmel ismerte el 2008-ban. A rákövetkező évben, idén, az Élettér Egyesület kollektí-

vája nevében átvehettem az Szociális és Munkaügyi Miniszter elismerő oklevelét, melyet az ifjúság területén hosszú ideje és magas színvonalon végzett munkánkért kaphattunk. Az elismerés tárgya az ifjúsági közösségi kortárssegítő képzési program kidolgozása és bevezetése.

Önmagamát tekintve nagyon trehány vagyok. A családom és a barátaim mellett semmit nem tartok számon. Így nem tudom felsorolni, hogy hol és mit tanítottam. Milyen folyamatok részese lehettem, mit és hol publikáltam. Bizonyára az önmeghatározásom is hiányos, felületes, ám jelenleg csak ezt tartottam fontosnak, általam meghatározónak megemlíteni és közzétenni. Úgy érzem, hogy még szakmai pályafutásom küszöbén állok. Bőven akad tanulni- és tapasztalnivalóm, amennyiben erőt, egészséget és kitartást is kapok hozzá, időm is lesz teljesíteni.

2009 decemberében

„Népművelő-könyvtáros (1969), majd magyartanári diplomát (1976), később közösségfejlesztő oktató, kutató (2003) szakképzettséget szerzett. 24 évig különböző intézményekben és a közigazgatásban dolgozott a közművelődés területén. 1993-tól humán központú településfejlesztéssel, közösségfejlesztéssel foglalkozik. Emellett óraadóként közösségfejlesztést, kommunikációt tanít különféle felsőoktatási intézményekben és a civil szektorban, illetve önismereti, kommunikációs, prezentációs, tárgyalási készségfejlesztő programmal tréningcsoportokat vezet. Tanácsadóként elsősorban önkormányzatok és civil szervezetek munkáját segíti, valamint foglalkoztatási célú nonprofit szervezetek projektjeit monitorozza.

Tagja a Közösségfejlesztők Egyesületének, tanára a Civil Kollégiumnak, elnöke a Helyi Nyilvánosságért Egyesületnek és ügyvezetője az 1995-ben alapított Közösségszolgálat BT-nek, jelenlegi munkahelyének.”

A fenti idézet egy publikáció kapcsán jelent meg 2007-ben, s voltaképpen minden lényeges információt tartalmaz. Előtte és utána számos – EU és más sablonok szerint összeállított –, életrajzot kellett írnom, ezekben mindig valami konkrét ügryhöz kapcsolódóan kiemelni, részletezni életem valamely szakaszát, tapasztalatait. Ezek a rendszerezések persze egy szempontból előnyösek voltak, segítettek abban, hogy elváljanak egymástól a kronológiában együvé tartozó dolgok, s ezzel – egymást megerősítve – összegződjenek bizonyos tartalmak. Így pl. jellemzően elválnak egymástól a szakmai tevékenységem nagyjából 3 csoportba sorolható teendői a felsőoktatásban és más képzésekben vállaltak és a tanácsadói, fejlesztői munkában elvégzettek. Ezúttal is követem majd ezt a felsorolást, némi kiegészítést fűzve hozzájuk.

Szombathelyen születtem az 1947. év Kisasszony havában. Szüleim gondtalan gyermekként teremtettek kettőnk számára – 6 évvel idősebb nővéremmel együtt nevelkedtem –, így aztán mit sem tapasztaltam azokból a zavaros „50-es évekből”, bár kettős társbérletben laktunk egy 16 m²-es szobában négyen, és szüleim is meglehetősen visszavonultan éltek, noha – mint később megtudtam – pezsgő társadalmi élet részesei voltak korábban. A középiskola választásakor azonban világossá vált számomra, hogy kitűnő tanulmányi eredményem „nem elég” gimnáziumi tanulmányokhoz, de különben is olyan iskolát kellett választanom, melynek elvégzése egyben „kenyérkereseti lehetőséget” is jelent. Beiratkoztam tehát szülővárosom egyik legerősebbnek tartott középiskolájába, a gépipari technikumba. Ezt viszonylag jó eredménnyel elvégeztem (jeles képesítővizsgát téve gépészhitechnikus végzettséget szereztem), de érdeklődésem az irodalom, a színház, színjátszás felé terelt, így aztán egy merész fordulattal jelentkeztem az akkor még újnak számító képzésre a Szombathelyi Tanítóképző Intézet népművelő-könyvtáros szakára. E szak úgynevezett „nulladik évfolyamának” néhány hallgatójával akkor már baráti viszonyban voltam. 16 éves koromtól amatőr színjátszóként tagja voltam a Szombathelyi Stúdiószínpadnak és a Radnóti Miklós Irodalmi Színpadnak, s ezekben együtt szerepeltem több, akkor főiskolán tanuló diákkal. Tetszett az a szabad gondolkodás, művészeti aktivitás, az akkor már „legendás” tanárok, akiket barátaim emlegettek, úgy gondoltam hát, ott a helyem, ha felvesznek, ha meg nem, elmegyek dolgozni valahová technikusként. A képzőben aztán – bár más környezet fogadott, mint amire számítottam – sikerült egy életre szóló elköteleződést szereznem, köszönhetően néhány felsőbb évfolyamra járó kollégámnak, s egy-két emberségből, tudásból, elhivatottságból valóban példát adó tanárunknak.

A pályakezdés évei nem sok örömet hoztak, a bizonytalanság, 2 éves katonai szolgálat, az elvek és gyakorlat ellentéte a munkahelyen már-már pályamódosításra késztetett, mindenesetre beiratkoztam a magyartanári szakra, megerősítendő az akkor már elég csekélynek látszó oklevelet, s kapukat nyitandó új lehetőségek felé. Akkoriban szervezték át a népművelési tanácsadókat, és megyei művelődési központokat hoztak létre országsszerte, így Szombathelyen is. Régi, főiskoláról ismert barátok hívtak engem

is, s bekapcsolódhattam életem talán legizgalmasabb munkájába: megálmodni, felépíteni, megszervezni leendő munkahelyemet, ráadásul azokkal az emberekkel, akiket nemcsak ismertem, de becsültem is, s akikkel valóban „fél szavakból értettük egymást” akkoriban.

Néhány év után újabb csábításnak engedve átkerültem a megyeszékhely tanácsának művelődési osztályára, ami akkoriban nemcsak a karrier csúcsát jelentette egy fiatal embernek, de szerencsés véletlen folytán egy szakmai műhely lehetőségét, és a dolgok menetébe való „beleszólás” ígérétét, reményét. Hamarosan rádöbbsentem azonban, hogy ez utóbbi nem lehetséges, vagy más pályán, komolyabb megalkuvások mentén kellene építgetni a karrieremet, ezért aztán közel 7 év után visszahelyeztettem magam korábbi munkahelyemre – a kor szokásaitól eltérő módon – nem vezetői beosztásba. Akkor már bejáratott üzemként működött a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ, melyben a szakmai képzések felelőseként kaptam feladatot. Ezt a munkát élveztem, új utakat kerestem benne, s próbáltam a tényleges szakmai igények kielégítésére szervezni a rendszeres alkalmakat. Kerestem a lehetőségeket a tanulásra, s kínált is a sors olyan alkalmakat, amik hosszú távra adtak muníciót. Ebben az időszakban ismerkedhettem meg a nyugat-európai gazdasági szervezetek munkahelyi képzéseivel, találtam rá későbbi mesteremre, akitől sokat tanulva magam is trénerre váltam több éves tanulás eredményeként. A 90-es évek elején megismerkedtem a távoktatással, szaktutori képzettséget szerezve az önkormányzati képviselők felkészítésére tervezett távoktatáshoz. Mindezek segítettek újragondolni azt a gyakorlatot, amit művelődési intézményekben nálunk „felnőttoktatás” címen gyakoroltak. Meghonosítottam tehát a kollégák számára szervezett képzéseknek azt a módját, mely egyaránt figyelt a résztvevők személyiségének fejlesztésére, és a szakmai (társadalmi, politikai) információk átadásának fontosságára. Ezekben az években vált meggyőződéssé, hogy mindazok a felnőttképzési módszerek, struktúrák, melyeket a nyugati gazdaság az ún. „humán erőforrás” fejlesztése érdekében kidolgozott, ugyanolyan hatásos lehet nálunk állami, önkormányzati intézményekben, sőt a civil szektor szervezeteiben is.

1991-ben meghívást kaptam egy baráti összejövetelre, melyről hamarosan kiderült, hogy a szakma képviselőinek egy része – mintegy szakmai innovációként – új gondolkodásmódot, eljárásokat igyekszik elsajátítani, bevezetni a gyakorlatban. Egy „mesteriskola” kurzusán találtam magam, s meglepett, hogy az ott beszélők, jóllehet egy másik szakma, a közösségfejlesztés elméletéről és gyakorlatáról értekeztek, amit elmondtak, az sok tekintetben találkozott saját látásmódommal, részben tapasztalataimmal is. Innen egyenes út vezetett a mesteriskola következő kurzusának elvégzéséig, majd a Közösségszolgálat Alapítvány által szervezett hálózat munkájába való bekapcsolódásig.

Megalapítottam a Vas Megyei Közösségszolgálatot, hátat fordítottam az addig nagyon is kényelmesnek tűnő közalkalmazotti státuszunknak, s hamarosan a kényszervállalkozók sorában találtam magam. Igaz, a megyémben egyedül voltam, de magam mellett tudhattam legalább egy tucatnyi kollégámat, akik hasonlóan gondolkodtak, s többé-kevésbé hozzám hasonló módon dolgoztak, ki-ki a saját megyéjében, régiójában. Települések, kistérségek fejlesztő munkájába kezdtünk, életre segítve a helybeli kezdeményezéseket, civil aktivitásokat, szerveztük a helyi nyilvánosságot, újságokat, rádiókat, helyi televíziókat segítettünk működésbe lendülni, s közben folyamatosan képezve magunkat, bel- és külföldi tapasztalatcsere lehetőségeket keresve tanultuk magunk is azt, amit Nyugat-Európában és a tengerentúlon *community development*-ként ismert és élt meg a társadalom évtizedek óta már. Nekünk e szakma meghonosítása jutott osztályrészül, s bizony 2 évtized is eltelt, mire valóban elfogadták, a közművelődési szakma befogadta, s nekünk már egyre ritkábban kell magyarázkodnunk, ha megkérdezik: mivel is foglalkozunk valójában?....

Szerencsémre sok korábbi tapasztalatot, kapcsolatot, szakmai ismeretet tudtam kamatoztatni ebben a munkában, így aztán mikor a hálózatot fenntartó, koordináló alapítvány ellehetetlenült, nem volt nehéz valóban önállósodni, „saját lábra állni”, s immár kilépve az inkubátorból egy a korábbinál lazább hálózati kapcsolatrendszer háttországaival folytatni a megkezdett munkát. A Közösségszolgálatot mint vállalkozást átalakítottuk, családi vállalkozást faragtunk belőle, s az eddigi oktatói, közösségfejlesztői tevékenységet kiegészítettük gyógytornával, fizioterápiával, egészségügyi szolgáltatásokkal.

A figyelmem e munka révén egyre inkább a civil szektorra irányult, lassacskán „civil szakértővé” váltam, egyre több szervezet létrehozásában bábáskodtam, soknak tagja, néhánynak tisztségviselője is lettem. Barátaimmal megalapítottuk a Szombathelyi Közösségi Rádiót, ami a szabad rádiók közül vidéken elsőként szólalt meg 1995. március 5-én.

Egy szakmai team tagjaként tananyagfejlesztésbe is fogtam, s a 2000-ben megalakuló Budapesti Kommunikációs Főiskola tréningprogramjának kidolgozásában, megvalósításában is részt vehettem 5 éven át.

A Millennium időszakában felkértek a nyugat-dunántúli régióban a kormánybiztos képviselőjére. A Millenniumi Kormánybiztos Hivatalának munkatársaként három megyében segítettem szervezni, megvalósítani az egyes települések ünnepléssorozatát. Ez a munka számomra – nem utolsósorban a kormánybiztos személye miatt is – minden korábbinál többet jelentett. Ebben a rövid időben megtapasztalhattam, mit jelent, ha egy kormányhivatal valóban a rábízott feladatot tekinti elsősorban teljesítendőnek, s azokat pedig, akikre ez a feladat irányul, valójában *megrendelőként*, egyenrangú partnerként kezeli, akik számára *szolgáltatást* kell nyújtania. Sem azelőtt, sem azóta nem éltem át ilyen helyzetet, mindig az az ún. „ellenzék” (a lenézett, elnyomott, semmibe vett...) nézőpontjából szemlélhettem folyamatokat, melyeknek magam is része voltam. Ezúttal a szavak és tettek harmóniája, s ennek jóhatálya szőtte át a mindennapjainkat – lubickoltam benne.

E közel két és fél éves, rövid kitérő után visszatérve a kaptafához a képzések adták a legtöbb feladatot. Több intézményben kaptam alkalmi megbízást, a helyi fejlesztő munka eredményeként megerősödő civil szervezetek is megkerestek kéréseikkel. Megerősödött a Civil Kollégium, mely bentlakásos képzési központjába invitálta a településfejlesztés résztvevőit. Megjelentek azok az EU-s pályázatok, melyek finanszíris háttérrel adtak a közösségfejlesztő munkához. Törvénybe iktatták a Nemzeti Civil Alapprogramot, mely nemcsak anyagi támogatást, hanem célirányos szerveződések is útjára indított a harmadik szektorban. Mindez bőséggel kínált tennivalót a vállalkozásunk számára.

A közművelődés intézményrendszerében tapasztalt anomáliák megsokasodtak. Ez inspirált egy kis szakmai közösséget a megoldáskeresésre. Néhányan létrehoztuk azt a munkacsoportot, mely részben a Magyar Művelődési Intézet háttértámogatásával, részben a Lakiteleki Népfőiskola effektív segítségével a Karácsony Sándor Kollégium keretei között végzett fejlesztő munkához vezetett. Ennek eredménye lett *A közösségi művelődés kívánatos szerkezete* c. tanulmány, a www.szabadmuvelodes.hu honlap, s az a rendezvénysorozat, mely a követendő jó példákat, a közösségfejlesztés gyakorlatának eredményeit volt hivatva bemutatni az ország területén. Úgynevezett „megyejárásunk” kéttucatnyi kistérségben mutatta be a példátárat, és folytatott beszélgetéseket a helybeliekkel a lehetséges megoldások megtalálására.

Szakmai tevékenységemet nagyjából 3 csoportban fogalmazhatom meg. A felsorolás a fontosabbakat, vagy hosszabb idejűeket közli, fordított időrendben: a frissebbek kerültek előbbre.

Sok tapasztalatot szereztem különféle felsőoktatási intézmények oktatójaként, bár ezek mindig alkalmi megbízások eredményeként születtek. Az oktatói munka javarészt személyiségfejlesztő tréningek vezetése, s kisebb mértékben a kommunikáció és a közösségfejlesztés elméleti oktatása jelentette.

Felsőoktatásban szerzett tapasztalatok

- ELTE-PPK (BMK kihelyezett levelező tagozat) Budapest – közösségfejlesztés és – szervezés oktatása 2005/2006.
- Külkereskedelmi Főiskola (Gazdasági Főiskola Külker. Tag.) Kommunikáció Tanszék, Budapest – önismereti, kommunikációs, üzleti tárgyalási tréningek vezetése 1992-2005.
- Budapesti Kommunikációs Főiskola – önismereti, kommunikációs és prezentációs készségfejlesztő tréningek vezetése 2001-2005.
- Berzsenyi Dániel Főiskola Egészségtan tanszék, Szombathely – kommunikáció oktatása 2003/2004.
- PTE Egészségügyi Főiskolai Kar Védőnői Szak, Szombathely – közösségfejlesztés oktatása, illetve egészségügyi menedzserképzés 1996-2002.
- Tanárképző Főiskola Művelődésszervezői Szak, Szombathely – közösségfejlesztés oktatása 1998/1999.
- JPTE FEEFI, Pécs – művelődési menedzser, ill. humán szervező szakok kihelyezett tagozatainak közösségfejlesztés, csoportdinamika oktatása, Szombathely, Zalaegerszeg, Győr, 1996-1999.

A különböző önkormányzatok, civil szervezetek megbízásából végzett oktatói munka oly szerteágazó – hiszen szervesen beépül a helyi, kistérségi fejlesztési folyamatokba –, hogy itt csupán a nagyobb volumenű, illetve hosszabb idejű alkalmakat sorolom fel.

Egyéb – felnőttképzési – tapasztalatok

- Civil szervezetek képviselőinek felkészítése a Civil Kollégium megbízásából (közösségfejlesztés elmélete, gyakorlata, módszertan témákban) Kunbáony, 1999-2009.

- Munkanélküli diplomások képzése a Regionális Munkaerő-fejlesztő és Képző Központ megbízásából (EU-s pályázatírás, forrásteremtés témában) Szombathely, Győr, 2003, 2004, 2005.
- Civil szervezetek vezetőinek képzése helyi szervezetek, Civil Információs és Szolgáltató Központok megbízása alapján (szervezetfejlesztés, forrásteremtés-pályázatírás, stratégiai tervezés témákban) Mosonmagyaróvár 1999, 2000. Szombathely, Zalaegerszeg 2001, 2002. Veszprém, 2003, 2004.
- „Képzők képzője” programban oktatói munka a Közösségfejlesztők Egyesülete megbízásából (a „Közösségfejlesztési partnerségépítés Közép-Kelet Európában” projekt keretében) Kunbábony, 2001-2002.
- Ügyfélszolgálati munkatársak felkészítése a Postabank Rt. Budapest megbízásából – képzők képzője program, tréning 2003.
- Csapatépítés, együttműködési tréning a UPC Magyarország Kft. Budapest megrendelésére, 2002.
- Cigány önkormányzati vezetők, szószólók képzése, Komárom-Esztergom Megyei Közigazgatási Hivatal szervezésében, Tarján-1997. Tata-2002.
- Roma közösségi házak vezetőinek képzése a Soros Alapítvány támogatásával, Kunbábony, 1999-2000.
- Községi egészségterv készítőinek képzése a Soros Alapítvány támogatásával, Budapest, 2000.
- Gyermek és ifjúsági települési önkormányzatok felnőtt segítőinek képzése a Közösségfejlesztők Egyesületének szervezésében, Balatongyörök, Vép, Budapest, 1996-1997.
- Vállalkozások, önkormányzatok vezetőinek felkészítése a Salesmasters Hungary Kft Budapest megbízásából, „Bulet Proof Manager” vezetőképzés Szombathelyen 1995-1997.
- Települések kistérségi együttműködését segítő képzés a Bakonytérsgyi Önkormányzatok Szövetsége (Komárom-Esztergom megye) megbízásából, Bakonyszombathely 1995-1996.
- Települések kistérségi együttműködését segítő képzés a Nyugati Kapu Önkormányzati Szövetség (Győr-Moson-Sopron megye) megbízásából, Levél 1996.
- Vegyes vállalatok vezetőinek képzése a WI-FI Burgenland, az LBG-Ausztria és a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ Szombathely közös szervezésében, Velem 1995.
- Népművelők szakmai képzésének szervezése Vas megyében 1984-1994.

Szakmai munkám harmadik szeletét azok a tevékenységek teszik ki, melyek egy-egy szervezet hatékonyabbá tételét, fejlesztését célzó tréningekben, hosszabb személyes tanácsadói munkában, illetve pályázati rendszerekhez kapcsolódó értékelő, monitorozó feladatok végzésében realizálódtak.

Szervezetfejlesztői, tanácsadói tapasztalatok

- Nonprofit szervezetek foglalkoztatási programjainak (alternatív, tranzit, komplex: KID, LAK-MUSZ, Telepes) döntés-előkészítő, folyamatkövető monitorozása az OFA megbízásából 1996-2009.
- Pályázatok értékelése, monitorozása (HEFOP, TÁMOP) a Foglalkoztatási Hivatal és az ESZA Kht megbízásából, 2005-2008.
- Pályázati tanácsadás ESZA-forrásokra pályázó civil szervezeteknek (PEA-HEFOP) 2004-2005.
- Kistérségi stratégiai tervek felülvizsgálata az FVM megbízásából, Közép-Dunántúl 2003-2004.
- Nógrád Megyei Közművelődési és Turisztikai Intézet, Salgótarján, csapatépítő tréning 2002.
- Felső Kiskunsági Községi Munkások Egyesülete, Kunadacs, team-építő tréning 2002.
- Községi tanácsadás önkormányzatok, civil szervezetek számára a millenniumi programok megrendezésével kapcsolatban, Nyugat-magyarországi Régió, 1999-2001.
- Holisztika Gyógyüdülő Kft, Budapest, teamépítő tréning, szervezetfejlesztés, Budapest Dobogókő 1998-1999.
- Hegyháti Jóléti Szolgálat Alapítvány Vasvár, vezetői tanácsadás 1996-1998.
- Pest Megyei Kulturális és Információs Központ Budapest, együttműködési tréningek, szervezetfejlesztés 1997.
- Faluház Baráti Kör, önkormányzat Győrvár, település- és közösségfejlesztői tanácsadás 1994-1997.

Jóllehet a felsoroltak szinte mindegyike alapos adminisztrálást is vont maga után, s korán beláttam, hogy ezek rögzítése nemcsak a felkészülés része, hanem a folytatás elengedhetetlen feltétele is, ezért

alapos, átgondolt dokumentáció kísérte e tevékenységeket, az „írni valóval” mégis mindig kicsit hadilábon álltam. Sajnáltam rá az időt, vagy éppen nem is hagytam magamnak elmélyülésre alkalmat adó órákat ehhez. Így aztán a tényleges publikációim száma elenyésző, néhányat azonban fontosnak tartok megemlíteni.

- A tréningmódszerek honosodása Magyarországon, az első sajátélményű csoportok indulása a humán szférában, a közművelődési intézményekben = Szakmatükör 4. Módszertári füzetek 12. Szerk. Slézia Gabriella, BMK, 2005. 305-319.p.
- A közösségi művelődés lehetőségének és/vagy megfelelő színvonalú működtetésének modellje = SZÍN - Közösségi művelődés, 2004. 9. évf. 2. szám 33.p.
- Millenniumi leltár Vas megyében = Vasi Honismereti Közlemények, 2003. március
- Civil szervezetek Vas megyében = Vas megye társadalmi, gazdasági fejlődése a rendszerváltástól napjainkig. Szerk. dr. Csapó Tamás, Szombathely, 1996. MTA RKK és Vas Megyei Önkormányzat
- Képviselő-testületben hatékonyan = Vasi Hírlevél 1995/6-7.
- Településfejlesztési füzetek 14. szám. (BM Kiadó, 1995.) – közreműködés az összeállításban.
- Kistérségi együttműködést segítő fejlesztő folyamat = Parola 1995/II.
- A csoportos problémamegoldás segítése = Parola 1992/IV.

Tanulmányaimra utaltam már, megszerzett képesítéseimnek listáját a következő táblázatba rendeztem:

DÁTUM	MEGSZERZETT KÉPESÍTÉSEK, DIPLOMÁK
2001 - 2003	Közösségfejlesztő kutató, tréner
2001 - 2002	Tréningcsoport-vezető
1995	Közösségi készségek oktatója
1994	Távoktatási szaktutor
1991 - 1992	Közösségfejlesztő
1983 - 1989	Moderátor, tréner
1984 - 1985	Képzésszervező
1975 - 1976	Általános iskolai tanár
1966 - 1969	Okleveles népművelő-könyvtáros

Az elmúlt évtizedek munkájához, a kikényszerített megújulásokhoz nem lett volna elég pusztán a lehetőségek gazdag kínálata, vagy a segítő, együttgondolkodó tanárok, mesterek, kollégák sokasága. Kellott az a háttér is, amit a család, szerető és belátó feleség, mozgékony, sok örömet hozó gyerekek, a család négy lábú tagja, s persze a társaságukban eltöltött utazások, nyaralások jelentettek. Kivételesen szerencsésnek mondhatom magam, a felsoroltakat mára már két bájos unoka csacsogása egészíti ki. S persze az a lehetőség is, amit gyerekkorom óta dédelgettem álmaimban: tengerre kellene szállni. Még a 90-es évek derekán – elszánt barátok kíséretében – megszereztem a tengeri kishajó-vezetői jogosítványt, s harmadosztályú kapitányként módom volt az Adriát is végighajózni. Ehhez járultak még a balatoni nyarak, más-más hajókon mutatva meg számomra a magyar tenger legszebb arcát.

Végezetül azt az örömet osztom még a kedves olvasóval, hogy egy-két éve egyre több fiatal látok magam körül, akik láthatóan átveszik (átvették már?) a virtuális stafétabotot, néhányuk nálamnál szemmel láthatóan gyorsabban futva rója a köröket, így aztán nyugodtan mondhatom: ha nem is sikerült mindent elvégezni, amit a sors felkínált, itt vannak már az újak, akik teljesítik, s túlszárnyalják legszebb reményeimet.

Szombathelyen, 2009 októberében

1980-ban születtem Hajdúnánáson. 1998 óta tevékenykedem a civil szférában. Ekkor kerültem kapcsolatba a Hajdúnánáson működő Okkal – Más – Okkal Ifjúsági Egyesülettel, melynek alapítója, később vezetőségi tagja lettem. Az egyesület a helyi ifjúsági közélet formálása, a város ifjúságpolitikájának alakítása céljából jött létre, a kezdeti időszakban pedig elsősorban az ifjúsági korosztálynak szóló szabadidős programok szervezésével (nyári táborok, könnyűzenei koncertek, vetélkedők) foglalkozott.

Hogy 18 éves kamaszként mit is jelentett számomra a civil lét, az „egyesületesdi”? Elsősorban egy jó kis közösséget, amely közel azonos korú fiatalokból verbuválódva szervezett főként a saját ízlésvilágának megfelelő bulikat, koncerteket, kirándulásokat és közös főzéseket. Persze már ekkor is voltak világmegváltó gondolatok, nagy eszmefuttatások és „vérig menő” viták, de azt csináltuk, amihez kedvünk és erőnk volt, nem éreztük még, hogy bárki is gátat szabhat a lelkesedésünknek.

Fogalmunk sem volt még akkoriban arról, hogy mit is jelent igazán civilnek lenni vagy hogyan lehetne még több fiataalt kovácsolni magunkhoz, ne adj isten, forrásokat találni a hóbortjainkhoz. Egyesületünk ekkori elnöke, a tőlünk valamivel idősebb korosztály tagjaiból került ki, de – véleményem szerint – számára is elsősorban egy jól összeszokott társaság volt a lényeg ebben a történetben, semmint a közéleti szerepvállalás. Később, amikor már úgy érezte, hogy a város közéletében az egyesületi munkától komolyabb szerepet is szeretne vállalni, átadta vezetői tisztségét másnak.

Ekkoriban én még csak „sima” egyesületi tag voltam, aki érettségi után önmagát keresgélve indult neki a nagyvilágnak. Valamiféle értelmiségi lét felé kacsintgatva agráregyetemre jelentkeztem. Végül is a mezőgazdasági géptechnológia bonyolult világának köszönhetően soha nem lett belőlem agrármérnök. Közben az egyesületi létbe belemerülve, egyre komolyabb feladatokkal és vállalásokkal szembesültünk, lassacskán az én aktív közreműködésemmel, majd 2003-tól elnökségemmel.

Településünkön a régi mozi épületének megüresedése valójában a mi további sorsunkat is megpecsételte. A korábbi népszerű koncertszervezési tapasztalatainkból kiindulva (önmagunkat nem meghazudtolva) egy blues kocsmát álmodtunk meg erre a helyre.

Hogy ez a gondolat milyen hatással lesz a további sorsunkra, ekkor még nem is sejthettük, de valójában ehhez az épülethez kötődik egyesületünk legtöbb mérföldköve, legtöbb harca és csatározása, na és persze a legtöbb kellemes emléke is. Valójában egy kicsit itt nőttünk fel mi is, az épület külső-belső funkcionális és tartalmi változásai formálták sok esetben a mi sorsunkat is.

Bár a blues kocsmá sohasem jött ilyen formában létre, a meglehetősen leromlott állapotú ház falai között számos ifjúsági programot szerveztünk, majd teleházat működtettünk. A teleház fiatal munkatársaként – őszintén bevallva nem kis meglepetésemre – ért a felkérés, hogy legyek a Mobilitás debreceni irodájának dolgozója. Azt gondolom, ez a megkeresés egyrészt az ifjúsági területen addig eltöltött aktív időszaknak és munkának, másrészt annak a jó szokásomnak volt talán köszönhető, hogy bár fiatal és másokhoz képest ilyen értelemben szakmailag képzetlen voltam, de gondolataimat, önálló véleményemet már akkoriban is – akár parázs vitákba bonyolódva – képes voltam határozottan megvédeni és hangsúlyozni.

2003-tól tehát az Észak-alföldi Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda munkatársaként dolgoztam az ifjúsági hálózat- és közösségfejlesztés területén. Ez az időszak számomra az eddig megszokott gyakorlati munka után az ifjúsági szakmai módszertani elméletekben való elmélyülést, valamint a szélesebb körű kapcsolatépítést jelentette.

Ekkoriban indult útjára a „Kell egy hely!” program, amely nemcsak a Mobilitás munkatársaként, hanem a nánási ifiház működtető egyesület elnökeként is érdekelt. A „nagy szakállas öregek” Beke Pál, Vattai Dénes ehhez a programhoz kapcsolódva kezdték francia kapcsolataikra építve a budapesti MMI falai között azt a fajta szervező munkát, amelyből később megszületett a Civil Közösségi Házak

Magyarországi Egyesülete, és az Ő „bábáskodásuknak” köszönhetően lehettem tagja 2004 őszén annak a kis csapatnak, amely dél-franciaországi közösségi házak működtetési példáit tanulmányozhatta. Ezek a szakmai találkozók és a francia út meghatározó volt számomra, hiszen az útitársakkal (Lakatosné Sira Magdi, Szekér Tamás) azóta is baráti és szoros szakmai kapcsolatokat ápolunk, sőt egy ilyen találkozón ismertem meg későbbi feleségemet, aki egy nyíregyházi civil szervezet képviselőjeként volt akkor jelen.

Számos konferencián, fórumon, szakmai előadáson vehettem részt a Mobilitás munkatársaként, de az itt töltött három év ráébresztett arra, hogy az elméleti viták és mélyreható gondolatfutamok mellett számomra mindig is a gyakorlatban végzett ifjúsági és közösségfejlesztői munka a leginkább testhezálló feladat.

Ennek köszönhetően, amikor egyesület által működtetett hajdúnánási Ifiház egy városrekonstrukciós program keretein belül kívül- belül megújult, és egy komolyabb funkcióváltáson esett át, nem sokat gondolkodva feladtam a köztisztviselői munkát és ismét a civil szférában kerestem a megélhetésemet. 2007-től kezdve tehát a nánási Ifjúsági Ház munkáját koordinálom. Az Ifjúsági Ház alapvető feladata, hogy a városban élő ifjúsági korosztály számára alternatívát kínáljon az információhoz jutás, a közösségi művelődés- szórakozás tekintetében.

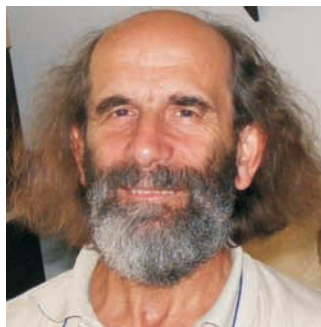
Közben a Nyíregyházi Főiskola művelődésszervező és kommunikáció szakán végeztem, szakdolgozatomban – választott hivatásomhoz kapcsolódóan – a közösségi művelődés új formáival, az ifjúsági házak közösségi élet formálásában betöltött helyével és szerepével foglalkoztam. Széleskörű szakmai kapcsolataim révén számos alkalommal működtem közre regionális ifjúsági projekteken, valamint további nemzetközi tanulmányutakon is részt vettem Németországban, Ausztriában és Franciaországban.

Egyesületünk alakulása óta tagja a Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesületének, melynek munkájába bekapcsolódva rendszeresen részt vettem a CKHM által szervezett Megyejárásokon, ahol az Okkal – Más – Okkal Ifjúsági Egyesületet, illetve az általunk működtetett Ifiházat sikerült számos érdeklődőnek bemutatnom.

Publikációk:

1. Szabó István: Fiatalok önszerveződő közössége, Közösségi szerepvállalás, közösségi szolgáltatás, közösségi művelődés. Civil Fórum, 2008. április- június.
2. Szabó István-Vincze Béla: Egyedül nem megy! Édes és sós- receptek a helyi ifjúsági munkához. Közös Nevező Egyesület, 2007.
3. Horkai Anita-Szabó István – Szabóné Koczka Judit – Szilágyi Erzsébet: KÖZÉRT- A közösségi művelődés modellértékű szinterei Északkelet- Magyarországon, Okkal – Más – Okkal Ifjúsági Egyesület, 2009.
4. Csatári Emese-Szabó István-Kósa András: Együttműködők szakkörös füzet, Kalamáris Ifjúsági Egyesület, 2007.

■ Szekér Tamás

Személyes adatok:

Név: Szekér Tamás

Születés dátuma: 1955.06.11. Szombathelyen

Családi állapot: Házasságban élek. Feleségem főállású anyaként terelgeti gyermekeinket.

Négy gyermekünk van: Márta Virág (2003.), Hanna Ágnes (2000.), Veronika (1996) és Dávid (1993)

Lakcím: 9700 Szombathely, Szent Imre herceg u.193.

Elérhetőség: +36 30 394 0875, szeker.tamas@chello.hu

Eddigi életemről:

Egész életemet meghatározta, hogy őseim lelkes lokálpatrióták voltak, és ez talán tudat alatt is mindig munkálkodott bennem. Nagyapám és dédapám – a fellelt dokumentumok szerint – a herényi civil közösségek alapító tagjai között voltak a 1920-30-as években. **Apai nagyapám pedig az utolsó herényi bíró volt.** *Sajnálatos módon a diktatúra 1950-ben megszüntette az addig önálló Herényi községet, és 8. kerületként Szombathelyhez csatolta.*

Iskoláimat Herényben és Kámonban, majd Szombathelyen a közgazdasági szakközépiskolában végeztem. Majd az idők folyamán középfokú labdarúgó edző, felsőfokú mérlegképes könyvelő és felsőfokú marketing menedzser képesítést szereztem. 1973-ban a szombathelyi OTP-nél kezdtem dolgozni, ahol kisebb megszakításokkal (katonaság és 5 éves sporthivatali revizorság) 1996-ig. **A pénzügyi világ mellett mindig érdekelt a közösség mint összetartó erő.** Mint peremkerületben élő ember, mindig érdekelt, hogy tudnánk egy kicsit jobbat, szebbet nyújtani az itt élő embereknek a közösség erejével. *A rendszerváltás idején elsők között működtem közre és vállaltam szerepet helyi civil egyesületek létrehozásában.* Az évek folyamán egyre fontosabb lett számomra, hogy azokat az értékeket megmentsük, amelyet apáink nagyapáink hoztak létre. Többek között ezért is alakítottuk meg a Herényi Kulturális és Sportegyesületet 1994-ben azzal a *fő célkitűzéssel*, hogy a Herényi Kultúrház megmentsük a teljes lepusztulástól, abba új életet leheljünk, és azt a közművelődés, a kultúra, az ismeretterjesztés és a közösségi élet színterévé tegyük.

Másik fontos célkitűzés volt a helyi hagyományok, emlékek megőrzése, és az őseink iránti tisztelet elültetése az itt élők körében.

Tevékenységünkkel a *herényi városrész életébe új színt vittünk*, rendezvényeinkkel a közösségi összefogásnak olyan kereteit teremtettük meg, ahol a sok évtizedes tradícióban gyökerező herényi lokálpatriotizmus újra életre kelt.

Munkálkodásunk során alkalmi hangversenyek, kiállítások, ismeretterjesztő előadások, kirándulások mellett heti állandó programjainkkal rendszeres találkozási és művelődési lehetőséget adtunk az itt élő különböző korosztályoknak.

Az egyesületnek alapító tagja, majd 1998-tól ügyvezető titkára, majd 2008-tól elnöke vagyok.

1999-től az addigi alapvetően pénzügyi munkát felcseréltem – egyesületi munkák felszaporodása miatt – az egyesületi főállású szervezői feladatokra. Az akkori vezetőségnek tudomásul kellett venni, hogy ha tovább akarunk lépni, akkor egy főállású alkalmazottra lesz szüksége az egyesületnek. Akkor én ezt ideiglenes jelleggel – 2-3 évben gondolkodva – vállaltam és szívemet, lelkemet beletéve fogtam munkához. Ennek hatására az évek során egyre tartalmasabb közösségi színterré vált a Herényi Kultúrház. Sorra alakultak a kisközösségek, (pl. karate, íjászat, asszonytorna, nyugdíjas kör, játszóház, ifjúsági közösség, színjátszó kör, kézimunkaszakkör, informatika klub stb.) melyek 2004-2005-re már kinőtték a Házat, és ezért új lehetőségek után kellett kutatni, és elkezdtünk tervezni, álmodozni. Ekkor az önkor-

mányzat támogatásával egy Interreg és ROP programoknak köszönhetően sikerült az addig kis „falusi” kultúrházat egy 21. századhoz méltó közösségi szintérré varázsolni, és az addig 170m²-t majdnem négyszeresére bővíteni. A terv 2007 áprilisára valósággá vált, és jelenleg *Herényiek Háza néven működik mint kulturális és kerékpáros központ.*

A mindennapi kapcsolat az itt élő emberekkel hitet adott ahhoz a mindennapi – sokszor 24 órás szolgálathoz –, nem kis feladatot jelentő munkához, amit a kultúra napszámosainak végezni kell. Az itt élő emberek szeretete, segítőkészsége, lokálpatriotizmusa a nehéz helyzetekben mindig erőt adott arra, hogy tovább menjek az úton.

Nagy eredménynek tartom, hogy 1999-re sikerült létrehoznom az állandó herényi helytörténeti kiállítást, amely bemutatja Herényt a római kortól, ez első írásos emlékeken keresztül a Szombathellyel – 1950-ben – történt összevonásáig. Az itt élőknek sikerült olyan értékeket megmutatni ezzel a kiállítással, amelyekre méltán büszkéek lehetnek.

2000-ben kezdeményezésemre adakozásból felújítottuk a herényi Hősi emlékművet.

2002-ben kitalálója és szervezője voltam az I. Herényi Közösségi Napoknak, amely (gazdag kulturális program mellett) egy a városrészben addig szokatlan találkozási lehetőséget teremtett az itt élők és az innen elszármazottak részére.

Ennek sikere és pozitív hatására a Herényi Kulturális és Sportegyesület vezetőségével és önkénteseivel 2003-tól a Herényi Virágút c. virág és dísznövény kiállítás és vásárt rendeztük meg, melynek évek óta a főszervezője vagyok. Ez az esemény az évek során Szombathely város egyik kiemelkedő tavaszi kulturális eseményévé vált. **2009-ban már a 7. alkalommal** sikerült megrendezni. Itt kb. 15-20 ezer ember jelenik meg, sétál a virágok között, élvezi az együttlét örömeit. Azt figyeltük meg, érdekes módon itt nem rohannak az emberek, itt mindenki talál magának valami különlegeset. Mivel ez a rendezvény a helyiek búcsúnapja is, a helybéli emberek felhasználják az alkalmat barátaik, ismerőseik vendégül látására. Ezzel a rendezvénnyel a herényi polgárok lokálpatriotizmusát nagymértékben sikerült erősíteni.

Több civil egyesületnek vagyok tagja, melyek az értékek megmentéséért dolgoznak, és a kis közösségeket erősítik.

A Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesületének alapító tagja vagyok, a Nyugat-dunántúli Régió képviselője.

Fontosnak tartom, hogy az itt élő embereknek legyen egy kulturált közösségi helye, a kultúra pedig nem valami elvont – csak a kiválasztottaknak fenntartott tevékenység –, hanem életünk szerves mozgatórugója kell, hogy legyen.

Próbálok tenni azért, hogy **észrevegyük, mennyi érték van előttünk**, milyen értékeket hordoznak a körülöttünk lévő embertársaink, és azt megmutassuk a tágabb környezetünknek is.

Több olyan kiállítást rendeztünk, ahol a helyi emberek alkotásait mutattuk meg a tágabb környezetnek. Pl: hímző- és kézimunka-kiállítás, rádiótörténeti kiállítás, képzőművészeti kiállítások, stb.

Herényben sok pedagógus és művészember lakik, az ő segítségükre is számítok abban a munkában, amit az új ház kulturális lehetőségei kínálnak a közösség számára.

Egyszer úgy fogalmaztam, **hogy a kultúra mindaz, ami jobbra tesz.** Ezt keresem a hétköznapiakban, hogy aztán ebből ünnepnapokat varázsoljak munkatársaimmal az embereknek.

Hallottam valahol, hogy minden közösségnek kell egy motor, aki hajtja, viszi előre a dolgokat. Ezt a motorszerepet vállaltam el én, most már több, mint 15 évvel ezelőtt. Ehhez még azt szoktam hozzátenni, hogy én viszem ugyan elől a zászlót, de mit sem érne ez, ha a hátam mögött nem lenne egy lelkes csapat. Szerencsére van, és ez biztatást ad a jövőre vonatkozóan is.

2004-ben a Dr. Kiss Gyula Kulturális Egyesület – a *Közösségi kultúráért* elismerő oklevéllel díjazta addigi munkámat.

Azt, hogy a hosszú évek alatt milyen munkát végeztünk itt Szombathely peremkerületében, **2008-ban** észrevette a Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége (VOSZ) Vas megyei tagszervezete is, a **megyei Prima Primissima díjra jelölték a Kultúra és művészetek kategóriában.** Úgy gondolom, ez nemcsak személyem, hanem az egész közösség sikere is volt.

A 2009. év vége felé közeledve, lassan több, mint 20 éves civil közösségi munkával a hátam mögött, köszönetet kell mondanom annak a sok segítőnek, önkéntesnek és támogatónak, akik eddigi tevékenységem során hozzáállásukkal, támogatásukkal segítették munkámat.

Külön köszönet családomnak, testvéreimnek és néhai édesanyámnak (aki a kezdetektől támogatta e „különös hóbertomat”), akik lelkiileg és anyagilag mellettem álltak és biztattak a nehéz időkben, és most is a hátam mögött tudhatom őket.

■ Ungvári Mihály

2009 november havában

SZEMÉLYI ADATOK

Családinév: Ungvári

Utónév: Mihály

Születési dátum: 1949. december 23.

Nemzetiség: Magyar

Családi állapot: Nős

Elérhetőségek: +36-66-278-354; +36-20-553-4352

ungvarim49@freemail.hu

TANULMÁNYOK

Intézmény

1989-1991. Országos Közművelődési Tanács Bp.

Sebes György Közgazdasági Technikum, Békéscsaba 1968.

2000.Közig. képzés az EU-ról továbbképzés

Megszerzett képesítések

Népművelő, ügyintéző és szervező

Képesített könyvelő, vállalati tervező és statisztikus

Szakmai szervezetekben való tagság:

Békés Megyei Képzőművészeti Szabadiskola Egyesület

Független Magyar Szalon

Békés Megyei Képzőművészek Stúdiója

Kistérségi Fejlesztési Tanács Civil Fórum

Mártélyi Képzőművészeti Szabadiskola Egyesület

Kötegyáni Baráti Kör Egyesület

Civil Közösségi Házak Magyarországi Egyesülete

A Magyar Kézművességért Alapítvány támogató tagja

Békés Megyei Közösségfejlesztők Egyesülete

Jelenlegi állás: nyugdíjas, szellemi szabadfoglalkozású, egyesületi elnök

A szervezetben töltött évek száma:

Kötegyáni Baráti Kör Egyesület: 12 év

Békés Megyei Képzőművészeti Szabadiskola Egyesület: 18 év

Az Egyesületben végzett szakmai tapasztalat

1997

Szervezet: Kötegyáni Baráti Kör Egyesület

Pozíció: Egyesületi elnök

Feladatok:

- Kultúra és érdekvédelem, az egyesület tevékenységi köre
- Teleház szolgáltatás
- Közhasznú feladatok ellátásának irányítása

1991

Békés Megyei Képzőművészeti Szabadiskola Egyesület (Kétegyháza)

Pozíció: Egyesületi elnök

Feladatok:

- Nemzetközi művésztelepek szervezése (festő, grafika, szobrászat, tűzzománc, kerámia, ötvös, vizuális művészetek szekcióban)

Az Országos Vadászati Halászati és Természetvédelmi Kiállítások szervezése 17 éve folyamatosan

- Utak, hidak a művészetben országos kiállítás szervezése 5 éven keresztül
- Országos Sport és Fürdőtörténeti kiállítás szervezése 2 évben
- A vallási filmek fesztiválja Gyulán egy alkalommal
- Videófilmek Nemzetközi szemléje (ahol az egyesület dobogós helyezést ért el Helsinkiben)

Referenciák (1989 óta az alábbi művésztelepeket szerveztem, voltam a vezetője)

- A Békés Megyei Képzőművészeti Szabadiskola Egyesület, nemzetközi művésztelepeit 16 alkalommal
- A Kőtegyáni Baráti Kör Egyesület által szervezett „Kulturális Értéket Teremtő” Nemzetközi művésztelepet 18 alkalommal
- A sarkadi Bartók Béla Művelődési Központ nemzetközi művésztelepét 1 alkalommal
- A fertői Árkádia Galéria és Alkotóház nemzetközi művésztelepét 1 alkalommal
- A gyulai Hőforrás Üdülőszövetkezet nemzetközi művésztelepét 1 alkalommal
- A kondorosi Nemzetközi „Kulturális Értéket Teremtő” Nemzetközi művésztelepet 5 alkalommal
- Sümegi Kulturális értékteremtő művésztelep 1 alkalommal
- Soproni Kulturális értékteremtő művésztelep 1 alkalommal
- Mezőpetri Kulturális értékteremtő művésztelep 1 alkalommal
- Nagyövedi Kulturális értékteremtő művésztelep 2 alkalommal
- Lakiteleki Főiskola Kulturális értékteremtő művésztelep 2 alkalommal
- A Képző-és Iparművészeti Lektorátus által felkért szakértők az általam tervezett és kivitelezett ikonok mintadarabjait elfogadták, a szakértők a bemutatott termékeket szerzői jogvédelem alá tartozó egyedi iparművészeti alkotásoknak minősítették AM-37/2005.; AM-73/2003; AM-15/2006; KJ- 38/1-10 számú jegyzőkönyvekben. Művészeti, esztétikai valamint funkcionális szempontból elfogadták és zsűriszámmal látták el.

Fontosabb kiállítások:

Püski Könyvesház, Gyula – 1993.

Református Templom Gyulavári – 1994.

Kispesti Vigadó Galéria Budapest – 1994.

El Kalászi Galéria Budapest – 1994-95-96-97-98-99-.2000.

Mokos Terem Békéscsaba – 1995.

Megyháza Békéscsaba – 1995.

Márki Sándor Múzeum Sarkad – 1995.

Művelődési Ház Bük – 1995-96-97-98.

Emke Kiállítóterem Budapest – 1995.

Kossuth Lajos Tudományegyetem "Ybl Galéria" Debrecen – 1996.

Református Nagytemplom Galéria Debrecen – 1996.

Erdészeti Faipari Egyetem Múzeuma Sopron – 1996, 1997-1999-2001-2003.

Eszterházy Kastély, Fertőd – 1996-97-98-99. 2000-01-02-03-04-05-06-07-08-09.

Református Templom Nagyszalonta (RO) – 1997.

Erkel Művelődési Ház Gyula – Három alkalommal

Református Műemléktemplom Nyírbátor – 1998.

Neumarkt – (A) – (Jószai Sándorral)

Neuenburg – (D) – Magyar Fesztivál (El Kalászival) – 1998.

Renitz (A). – 1998.

Csepeli Klub 22, Budapest – 2000.

Sopron Plaza (Ludvig Z. Losonczy Lilla) – 2001.
 Művelődési Ház Tát Galéria – 2000.-2004.-2007.-2009.
 Szigliget – 2002.
 Zsinagóga Zalaegerszeg – 2002.
 Római Jászol Kiállítás – 2000-01-02-03.
 Művelődési Ház Elek – 2002.
 Református Templom, Kötegyán, 2000.
 Gárdonyi, Művelődési Ház, 2007.
 Duna Palota, Budapest 2007.
 Sarkad, Bartók Béla Művelődési Központ galériája, 2007.
 Sarkad Iskola Galéria
 Kötegyán 1997-2001-2008.
 Százéves Cukrászda, Gyula 2007-2008.
 Hricsovinyi Galéria, Budapest – 2002-2003. 2007.
 Megyeháza Szeged – 2003.-2005.2006.
 Iparművészeti Múzeum Budapest – 2003.
 Vigadó Galéria 2003.
 Székesfehérvári Bank Galéria – 2003.
 Árkádia Galéria, Fertőd, 2000.-01.-02.-03.-04.-05.-06.-07.-08.-09.
 Szlovák Kultúra Háza Békéscsaba, 2006.
 Piliscsabai Galéria, 2006.
 Ludvigsburg, (D), 2006.
 Velki Lundince (Szlovákia) 2008
 Trebisov (Szlovákia) 2009.
 Békéscsaba Nyugdíjas Klub 2007.
 Gyula Várfürdő- két alkalommal
 Okány- két alkalommal
 Kétegyháza- Két alkalommal
 Pándi Kálmán Galéria Gyula

Több, mint 180 csoportos kiállításon szerepeltem: Magyarországon, Ausztriában, Németországban, Olaszországban. Munkáim eljutottak Amerikába, Kanadába és Ausztráliába.

Köztéri munkáim: Kopjafák, emlékoszlopok, figurális elemek, amelyek megtalálhatók a Kötegyáni ÖKO-parkban, Kondoroson, Belényesen (RO), Csíksomlyón (RO), Körstárkányon (RO), Nagypetriben (RO), Derecskén, Türistvándiban, Szobon, Komáromban, Szombathelyen, Curgón, Mezőkövesden, Győrben, Pétervásárban, Mezőpetriben (RO), a szlovákiai Velki Lundincében valamint Sümegen.

Kötegyán, 2009. november 4.

UNGVÁRI MIHÁLY FESTŐ, MŰVÉSZETI SZERVEZŐ MUNKÁSSÁGA

Ungvári Mihály 1949. december 23- án született Kötegyánban, ahol ma is él és tevékenykedik. Fest, farag, tanít, nemzetközi művésztelepeket, képzőművészeti egyesületeket, kiállításokat, környezetvédelmi akciókat, baráti köröket szervez, vezet nemcsak falujában, hanem határon innen és túl. A képzőművészet mesterfogásait Koszta Rozália gyulai szakkörében alapozta, a tanár- diák viszonyból természetesen életre szóló barátság lett. Szép emlékek fűzik a tanulóévekből a nyári mártélyi táborok „csillagboltos műterméhez” is. Nagy szerelmei Erdély történelmi tájai, sokat barangol ebben a csodálatos néprajzi múzeumban. De mindig hazatér. Szülőföldje iránt érzett különös vonzalmáról így vall a róla készült filmben:

„Ha az ember nem mozdul ki Kötegyánból, itt másfél kilométeren belül gyakorlatilag egész életében olyan élményhez juthat, amit érdemes megfesteni. A hegyek és az Alföld találkozásánál olyan növényvilág, hogy nagyon sok érdekesség megtalálható az évszakokban kökényvirágzás, levélhullás, tél, s mind egy óriási élmény, nagy hatással van rám. Ezekből tud az ember tovább dolgozni”. Kedves tájait – a folyók partjait, az Alföld síkjait, tanyáit, a Kárpát- medence műemlék várait, templomait –

kezdetben hagyományos olajképeken öröklétette meg. 4- 5 év kísérletezése során azonban sajátos ikon-technikát alakított ki. Rusztikus deszkákat, az idő és az alkohol által konzervált öreg hordó- és káddongákat, erdélyi faragott motívumokkal keretezett fákat dolgoz meg, alapoz és aranyoz, erre a ragyogó háttérre kerülnek motívumai, az anyagi világ fölé emelve, az öröklétnek megöröklítve. Ez az ő igazán megtalált egyedi stílusa, amit annak tulajdonít, hogy arany színben látja álmait. Ungvári Mihály képes 600 évvel Rubljov – az egyik leghíresebb ikonfestő – után új tartalommal megtölteni ezt az ősi technikát. Az alkotással párhuzamosan fáradhatatlanul organizál. 1997- től alapító tagja és elnöke a Kőtegyáni Baráti Kör Egyesületnek, amelyben kulturális és érdekvédelmi tevékenységet, közhasznú feladatok irányítását, teleház- szolgáltatást végeznek, nyugdíjasklubot működtetnek. Nemzetközi művésztelepeket Kőtegyházán tizenhét, Kőtegyánban tizenhét, Kondoroson öt, Fertődön két, Sarkadon, Gyulán, Sümegen, Szlovákiában, Mezőpetriben és Nagypetriben egy- egy alkalommal szervezett. Nevéhez fűződik tizenöt Vadászati, halászati és természetvédelmi, öt Utak, hidak a művészetben, két Sport- és fürdő- történeti kiállítás, részese lehetett Gyulán egy vallási filmek fesztiváljának szervezésében. Irányításával Kőtegyánban határokon átnyúló együttműködési programok során magyarországi és európai uniós finanszírozással öko- parkot létesítettek a helyi önkormányzattal a Gyepes folyó elhanyagolt környezetéből. Az állandóan bővülő pihenőparkot és a falu ravatalozójának kertjét a Körösök mentén gyűjtött motívumokkal ellátott kopjafák és egyéb faragott szobrok díszítik. Ezeket magyar, szlovák, román, német művészek és művészpallanták készítik. Ungvári Mihályt sok barátja támogatja értékteremtő munkájában, családja erősíti élethitében. Boldog ember.

Mészáros Zsuzsanna – Munkácsy Mihály Emlékház művészeti vezető

